

Vefatının 50. Yılında

ARİF NİHAT

Asya

Vefatının 50. Yılında

ARİF NİHAT

Asya

SEMPOZYUM BİLDİRİLERİ

24 EKİM 2025 / ADANA

Editörler

Prof. Dr. Sema ÇETİN BAYCANLAR

Doç. Dr. Emine AYAN

Hıdır YILDIRIM

ÇUKUROVA
ÜNİVERSİTESİ

Mehmet Akif İnan Vakfı

ADANA 1 VE 2 NOLU SUBELERİ

Mehmet Akif İnan Vakfı

MAİV YAYINLARI : 11

Mehmet Akif İnan Vakfı Adına Sahibi
Hıdır YILDIRIM
Yönetim Kurulu Başkanı

Yayın Kurulu

Talat YAVUZ
Muammer KARAMAN
Abdülaziz AYDIN
Ali DENİZ

Düzenleme Kurulu

Prof. Dr. Hamit Emrah BERİŞ
Prof. Dr. Mustafa APAYDIN
Prof. Dr. Sema ÇETİN BAYCANLAR
Prof. Dr. Haluk GÖKALP
Prof. Dr. İsmail GÜLEÇ
Doç. Dr. Emine AYAN
Dr. Öğr. Üyesi Bedri AYDOĞAN
Hıdır YILDIRIM
Muammer KARAMAN

Bilim Kurulu

Prof. Dr. Mustafa APAYDIN
Prof. Dr. Sema ÇETİN BAYCANLAR
Prof. Dr. Haluk GÖKALP
Prof. Dr. İsmail GÜLEÇ
Prof. Dr. Turan KARATAŞ
Prof. Dr. Fatih KANTER
Prof. Dr. Ergin ÇETİN
Prof. Dr. Ayhan KARAKAŞ
Doç. Dr. Emine AYAN
Dr. Öğr. Üyesi Bedri AYDOĞAN

Grafik Tasarım

Ertan GÜLDİBİ

Baskı Yeri & Tarihi

Semih Ofset / Haziran 2026

ISBN: 978-625-92522-3-0

Adres : Hacettepe Mahallesi Hamamönü Sokak No: 28 Altındağ/ANKARA

Tel : 0312 324 25 45 **Faks :** 0312 324 25 46

Web: www.maiv.org.tr - **E-Posta:** maiv@maiv.org.tr

SUNUŞ

Büyük öğretmenler, diriltici nefesleriyle toplumlara ayağa kaldıran, yetiştirdikleri öğrencileriyle gelecek nesillere ve çağlara tesir eden öncülerdir. Büyük öğretmenler aynı zamanda bir fikrin inşacı, müdafii ve yayıcısıdır. Ülkesine ve milletine olan hizmetlerini vatan ve millet şuuruyla bezeli öğrenciler yetiştirerek bizatihi ortaya koyarken eserlerinde damıttıkları fikirlerini hem geleceğe taşır hem de gelecek nesillerin yetişmesine hasrederler.

Arif Nihat Asya, milletimizin yaşadığı kendi özüne yabancılaşma şeklinde cereyan eden buhranlı bir çağın ardından yürütülen yeniden diriliş mücadelesinin öncü öğretmenlerindedir. Arif Nihat Asya'nın hayatı ve eserleri, tarihiyle, medeniyet birikimiyle, değerleriyle bağı kopma noktasına gelen toplumu yeniden kendi özünü buluşturma mücadelesine adanmıştır.

Arif Nihat Asya'nın vefatının üzerinden 50 yıl geçmiş olmasına rağmen bugün camilerde vaaz kürsüsünde 'Dua' şiiri okunmakta, mübarek gecelerde ulvi duygular 'Naat' şiiriyle dile getirilmekte, İstanbul'un Fethi'nin yıl dönümü kutlamalarının yapıldığı stadyumlarda 'Fetih Marşı' söylenmekte, milli heyecanın yüksek olduğu anlarda şehirlerin meydanlarında 'Bayrak' şiiri okunmakta, gerek Meclis kürsüsünde gerek başka mahfillerde Cumhurbaşkanından muhalefet liderlerine kadar siyasi hatipler meramını ifade etmek için Arif Nihat Asya'nın çeşitli şiirlerine başvurmaktadır.

Mehmet Akif İnan Vakfı, topluma ve nesillere tesir etmiş başka bir büyük öğretmen Mehmet Akif İnan'ın adını ve hatırasını yaşatmak üzere kurulmuş bir vakıftır. Kuruluşundan bu yana insanı merkeze alan, millet eksenli, milletin değerlerini kucaklayan çalışmalar içerisinde olmuştur. Bu çerçevede çeşitli illerde sempozyumlar, paneller, konferanslar ve nitelikli çalıştaylar gerçekleştirilmiştir.

Mehmet Akif İnan'ın 'Olağanüstüler' şiiriyle Arif Nihat Asya'nın 'Naat'ı aynı duyguları dile getiren şiirlerdir. Arif Nihat Asya, hayatı, sanatı ve mücadelesiyle Mehmet Akif İnan Vakfı'nın kuruluş gayesi ve söylemleriyle örtüşen bir şahsiyettir. Mehmet Akif İnan Vakfı olarak gerçekleştirdiğimiz sempozyumlardan birisini de vefatının 50. yıl dönümü münasebetiyle Arif Nihat Asya hakkında gerçekleştirmeyi düşündük ve sempozyumu onun meslek yaşamının önemli bir kısmını geçirdiği, adeta özdeşleştiği Adana'da yapmayı kararlaştırdık.

24 Ekim 2025 tarihinde Adana’da gerçekleştirdiğimiz “Vefatının 50. Yılında Arif Nihat Asya Sempozyumu”nda sunulan bildirilerin yer aldığı kitabımızın Arif Nihat Asya’nın hatırasına bir hürmet sadedinde anlaşılmasını ve rahmete vesile olmasını diliyoruz. Sempozyumun düzenlenmesi ve icrasında emeği geçenlere, sempozyuma katılarak bildiri sunan hocalarımıza şükranlarımızı sunuyoruz.

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ 3

AÇIŞ VE PROTOKOL KONUŞMALARI

Prof. Dr. Sema ÇETİN BAYCANLAR 11
Çukurova Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Başkanı

Prof. Dr. Faruk KARADAĞ 13
Çukurova Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dekanı

Hıdır YILDIRIM 15
Mehmet Akif İnan Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı

Ali YALÇIN 17
Memur-Sen ve Eğitim-Bir-Sen Genel Başkanı

Prof. Dr. Hamit Emrah BERİŞ 21
Çukurova Üniversitesi Rektörü

AÇIŞ KONFERANSI

ARİF NİHAT ASYA ŞİİRİNİN TEMATİK UĞRAKLARI 27
M. Fatih ANDI

BİLDİRİLER

ARİF NİHAT ASYA'NIN HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ 53
Seyran Didem DİZDAR
Çukurova Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Doktora Öğrencisi, Edebiyat Öğretmeni

ARİF NİHAT ASYA'NIN ADANA'DAKİ YAZI FAALİYETLERİ 73
Prof. Dr. Sema ÇETİN BAYCANLAR
Çukurova Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi,
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi

- ÂRİF NİHAT ASYA VE ADANA MUHİTLERİ** 84
Prof. Dr. Ersin ÖZARSLAN
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi,
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Emekli Öğretim Üyesi
- ARİF NİHAT ASYA'DAN TANPINAR'A 1930 BAŞLARINDA
YENİ BİR NESİR ARAYIŞI** 130
Dr. Öğretim Üyesi Necmettin TURİNAY
TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi,
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi
- ARİF NİHAT ASYA'NIN DÜZYAZILARINDA
MİLLÎ ROMANTİK DUYUŞ TARZI** 144
Prof. Dr. M. Fatih KANTER
Kilis 7 Aralık Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi,
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi
- ARİF NİHAT ASYA ŞİİRLERİNDE: MİLLİYETÇİLİK,
İNANÇ VE TOPLUMSAL SORUMLULUK** 154
Dr. Öğr. Üyesi Ayşe TEPEBAŞI
Karabük Üniversitesi, Türker İnanoğlu İletişim Fakültesi,
Radyo, Televizyon ve Sinema Bölümü Öğretim Üyesi
- ARİF NİHAT ASYA'NIN ŞİİRLERİNDE HİCİV** 173
Prof. Dr. Mustafa APAYDIN
Çukurova Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi,
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi
- KAVRAMSAL METAFOR TEORİSİNE GÖRE
ARİF NİHAT ASYA'NIN ŞİİRLERİNDE YURT KAVRAMI** 187
Prof. Dr. Sema ÖZHER
Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi,
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi
- ARİF NİHAT ASYA'NIN AVRUPA'DAN RUBAİLERİ** 198
Dr. Öğr. Üyesi Bedri AYDOĞAN
Çukurova Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi,
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi

ARIF NİHAT ASYA'NIN NESİRLERİNDE SOSYAL TENKİT UNSURLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME	217
Doç. Dr. Emine AYAN Çukurova Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi	
ARIF NİHAT ASYA'NIN KLASİK EDEBİ SANATLARA GETİRDİĞİ YORUMLAR	225
Prof. Dr. İsmail GÜLEÇ İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi	
ARIF NİHAT ASYA'NIN SÖZ VARLIĞINDA 'YENİ KELİMELER'	241
Prof. Dr. Engin ÇETİN Çukurova Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi	
ARIF NİHAT'IN ANTOLOJİLERDE GÖRÜNÜŞÜ VE BUGÜNKÜ ŞAİRLERCE ALGILANIŞI	254
Prof. Dr. Turan KARATAŞ Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi (ASBÜ) Sosyal ve Beşerî Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi	
SEMPOZYUM FOTOĞRAFLARI	260

AÇIŞ VE PROTOKOL KONUŞMALARI

Prof. Dr. Sema ÇETİN BAYCANLAR

Çukurova Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Başkanı

Prof. Dr. Faruk KARADAĞ

Çukurova Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dekanı

Hıdır YILDIRIM

Mehmet Akif İnan Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı

Ali YALÇIN

Memur-Sen ve Eğitim-Bir-Sen Genel Başkanı

Prof. Dr. Hamit Emrah BERİŞ

Çukurova Üniversitesi Rektörü

Prof. Dr. Sema ÇETİN BAYCANLAR

Çukurova Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Başkanı

Sayın Rektörüm, Rektör Yardımcılarım, Sayın Memur-Sen Genel Başkanı, Sayın Mehmet Akif İnan Vakfı Yöneticileri, Değerli Akademisyenler, Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Sayın Temsilcileri, Değerli Öğrenciler ve Katılımcılar, Kıymetli Basın Mensupları hoş geldiniz.

Türk edebiyatının unutulmaz kalemlerinden Arif Nihat Asya'nın vefatının el-linci yılında, onun hatırasını yaşatmak, eserlerini yeniden hatırlamak üzere bir araya gelmiş bulunuyoruz.

Arif Nihat Asya, yalnızca bir şair olarak değil, kelimeleriyle bir milletin ruhuna ses veren, çağını aşan bir fikir ve inanç adamı olarak hafızalarda yer etmiştir. Onun şiirlerinde vatan, inanç, insan ve ahlâk birer tema olmanın ötesinde, bir yaşam biçiminin ifadesidir. Kimi zaman bir öğretmen duyarlığıyla, kimi zaman bir dava adamı kararlılığıyla kaleme aldığı dizeleri, satırları bugün de aynı inanç ve coşkuyla okunmaktadır.

Adana, Asya'nın edebi yaşamında özel bir yere sahiptir. Şehrimiz, onun üretkenliğini besleyen, düşüncelerine yön veren bir ilham kaynağı olmuştur. Burada kaleme aldığı şiirler ve yazılar dönemin kültürel atmosferini yansıtmakla kalmamış gelecek kuşaklara güçlü bir edebiyat mirası bırakmıştır.

Arif Nihat Asya, Adana'nın sesi olmuş, bu şehrin sıcaklığını, insanını, toprağını ve kokusunu dizelerine sindirmiş bir kalemdir. Adana, onun için düşüncesinin ve duygusunun yoğrulduğu ikinci bir memleket olmuştur. Biz bugün bir şairi anmakla kalmıyor bir öğretmeni, bir fikir adamını ve bir şehrinin geçmişini de hatırlıyoruz.

Bir dönem kendisine “Arif Nihat Asya, Adana işlerine ne hakla karışıyor?” sorusuna “Adanalı” başlıklı yazısında;

“Adana işlerine ne hakla karışıyor? Adanalı değildir, demişler. Haklıdırlar. Saatler yerli marka olmadığından, Adana’da zaman da Adanalı değildir. Adı istediği kadar Adana’yla beraber anılsın, Adana’yı doğursa bile, Adana’da doğmadığı için Seyhan da Adanalı değildir. Ve şu bahçede dallar Adanalıdır, kuşlar Adanalı değildir. Lakin ben de değilsem kim Adanalıdır acaba? Adanalılık, Adana’nın sadece ağası, paşası olmuşlara vergiyse, yalnız ölümler Adanalıdır; diriler Adanalı değildir.” cümleleriyle cevap verir. Bu sebeple elli yıl sonra Adana’da şairimizi anmamız tesadüf değildir.

Arif Nihat Asya’nın dünyası bir medeniyet fikridir, bir direniş tavrıdır ve bu topraklara dizeleriyle birlikte kalbini emanet etmiştir. Bugün bizler, bu mirası anlamak ve genç kuşaklara aktarmak için bir aradayız. Onun kaleminden süzülen kelimelerin, bugün de yüreklerde aynı heyecanı uyandırmasını diliyorum, Arif Nihat Asya’yı saygı, rahmet ve minnetle anıyorum. Ruhu şad, hatırası daim olsun.

Kıymetli Konuklar,

Bu anlamlı etkinlikte emeği geçen Çukurova Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü mensuplarına, Rektörlük çalışanlarımıza, sempozyum sürecinin ilk adımlarını atarak bugünlere gelmesine vesile olan Prof. Dr. İsmail Güleç ve Prof. Dr. Haluk Gökalp’e, davetimizi kırmayıp sempozyumumuza katılan hocalarımıza, kıymetli katkıları için Mehmet Akif İnan Vakfı’na ve Vakıf Başkanı Hıdır Yıldırım’a, Eğitim-Bir-Sen yöneticilerine, temsilcilerine ve Sayın Rektörümüz Prof. Dr. Hamit Emrah Beriş’e teşekkür ederim. Saygılarımla.

Prof. Dr. Faruk KARADAĞ

Çukurova Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dekanı

Sayın Rektörüm, Memur-Sen Genel Başkanım, Eğitim-Bir-Sen Yöneticileri, Mehmet Akif İnan Vakfı Yöneticileri, Kıymetli Akademisyenler ve Öğrenciler,

Hepiniz, “Bayrak Şairi”miz, gönül ve fikir adamımız Arif Nihat Asya anısına düzenlediğimiz sempozyuma hoş geldiniz. Bugün burada, O’nun şiirlerinden süzülen mısralarla birlikte bir yaşam felsefesini, bir duruşu ve bir öğretiyi temsil eden mirası konuşmak için toplandık.

Arif Nihat Asya’yı anarken, hepimizin aklına önce “Bayrak” şiiri, o müthiş vatan ve millet sevgisi gelir. Ancak Asya sadece bir bayrak şairi değildir, O, kalemiyle memleketinin dört bir yanına ışık taşıyan bir öğretmendir. Hayatının büyük bir kısmını Anadolu’nun çeşitli liselerinde edebiyat öğretmenliği yaparak geçirmiştir. Adana’dan Kıbrıs’a, gittiği her yerde Türklük bilincini, maneviyatı ve ahlakı da öğretmiştir. Onun düşünce dünyası, öncelikle millî ruh ve vatan sevgisi ekseninde şekillenir, bunun yanında güçlü bir manevî duyarlılık ve derinlikli bir tefekkür anlayışı barındırır.

O’nun meşhur sözlerinden biri: “Işığı önüne al, yürü! Gölgen arkadan ister gelsin ister gelmesin.” Bu, karamsarlığa kapılmadan, doğru bildiğin yolda yürümeyi, gayret etmeyi öğütleyen, imanı ve iradeyi öne çıkaran bir ruh halidir.

Sayın Konuklar,

Arif Nihat Asya’nın bize bıraktığı en büyük mesaj, sorumluluk bilinciyle hareket etmek ve daima ileriye bakmaktır. O, bize “Bütün dualarımızda uzun yaşamak isteği var. Eni olmazsa bir ömrün, boyu olmuş ne çıkar” diyerek, ömrümüzü anlamlı kılacak derinliği aramayı salık verir.

Arif Nihat Asya'nın Adana'ya olan sevgisi üzerine de bir şeyler söylemek isterim. Onun şiirlerinde Çukurova asması, eriği, kısırı, Seyhan'ı, köprüsü, başağı, pamuğu, Gülek Boğazı, yaylasıyla derinden hissedilir. Şaire göre Seyhan Nehri'nin suyu âb-ı hayat olduğu için Hızır Çukurova'da gezer, bu sebeple bu topraklar baharda bu kadar güzeldir.

Bu sempozyumun, Arif Nihat Asya'nın fikirlerinin ve eserlerinin günümüz dünyasında nasıl karşılık bulduğunu, özellikle de yeni nesillere nasıl aktarılması gerektiğini tartışmak için verimli bir zemin olmasını diliyorum.

Sözlerime, O'nun o müthiş kararlılığını yansıtan bir dizesiyle son veriyorum:

“İçimizden biri köprü olmaya razı olmazsa, kıyamete kadar bu suyun kıyılarını bekleriz.”

Hepinize teşekkür ediyor, sempozyumun başarılı geçmesini temenni ediyorum.

Saygılarımla.

Hıdır YILDIRIM

Mehmet Akif İnan Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı

Değerli Rektörüm,

Saygıdeğer Genel Başkanım,

Kıymetli Hocalarımız,

Sevgili Öğrenciler,

Sözlerimin başında hepimizi saygı ve sevgilerimle selamlıyorum.

Bugün burada bayrak, vatan ve iman şairi Arif Nihat Asya'nın "Şeb-i Arûs"unu kutlamak üzere toplanmış bulunuyoruz.

"Şeb-i Arûs" malumlarınız düğün gecesi demektir.

Mevlana'ya olan yüksek muhabbeti dolayısıyla,

*"Ey sevgili dostlar, beni Mevlana'nın
Ariflere giydirdiği hil'atla gömün!"*

diyen Arif Nihat Asya, kendi ölümünü de yüksek bir imanla "Şeb-i Arûs"a benzetmekte ve şöyle demektedir:

*"Yıkayıp süslenip tabutlanmak;
Halka i'lândır cülûsumuzu...
Sonra - her yıl- bizim de kutlayacak
Çıkar -elbet- Şeb-i Arûs'umuzu"*

Şair, ölümünü bir Şeb-i Arus'a benzetmekle birlikte, "Şeb-i Arus"unun her yıl kutlanması arzusunu da dile getirmektedir.

İşte şairin bu arzusuna ittibaen Mehmet Akif İnan Vakfı, Çukurova Üniversitesi ve Eğitim-Bir-Sen Adana Şubeleri işbirliğiyle "Vefatının 50. Yılında Arif Nihat Asya Sempozyumu"nu düzenlemiş bulunuyoruz.

Kıymetli Hâzirûn,

Bundan 35-40 yıl önce müdavimi olduğumuz vakıf her yıl değişik bir ilde, stadyumlarda çok geniş katılımlı “İstanbul’un Fethi’nin Yıldönümü” programları düzenlerdi. Bunlardan birisinin de o yıllarda Adana’da yapıldığını hatırlıyorum. Bu kutlamalara Fetih Marşı bestekarı Yıldırım Gürses de katılır ve Fetih Marşı’nı seslendirirdi. O kutlamalara Türkiye’nin çeşitli illerinden gelen binlerce genç Fetih Marşı’yla heyecanlanır, İstanbul’un Fethi’ni içten bir bağlılık ve duyarlılıkla hissederdi.

Arif Nihat Asya, Fetih Marşı’nda,

*“Yürü; hâlâ ne diye oyunda, oynastasın?
Fâtiḥ’in İstanbul’u fethettiği yaştasın!”*

mısralarıyla sarsar,

*“Elde sensin, dilde sen; gönüldesin, baştasın
Fâtiḥ’in İstanbul’u fethettiği yaştasın!”*

mısralarıyla okşar,

*“Sen ki burçlara bayrak olacak kumaştasın;
Fâtiḥ’in İstanbul’u fethettiği yaştasın!”*

mısralarıyla da ödevlendirir, hedefe yönlendirir.

Fetih Marşı, Bayrak Naat, Dua şiirleriyle hatiplerin sözlerine revnak veren, Türk Edebiyatı ve Türk düşüncesinde derin izler bırakan Arif Nihat Asya’yı vefatının 50. yılında rahmetle anıyorum. Sempozyum düzenleme teklifimize büyük bir iştiyakla olumlu yanıt veren ve her türlü katkıyı sunan değerli Rektörümüz Prof. Dr. Hamit Emrah Beriş’e, destekleri için Eğitim-Bir-Sen ve Memur-Sen Genel Başkanımız Ali Yalçın’a, sempozyumun düzenlenmesindeki emekleri için Türk Dili ve Edebiyatı Bölüm Başkanımız Prof. Dr. Sema Çetin Baycanlar’a, Eğitim-Bir-Sen Adana 1 Nolu Şube Başkanımız Mustafa Sarıgeçili’ye, 2 Nolu Şube Başkanımız Mehmet Benli’ye şükranlarımı sunuyorum, katılan bütün hocalarımıza ayrı ayrı teşekkür ediyorum.

Ali YALÇIN

Memur-Sen ve Eğitim-Bir-Sen Genel Başkanı

Sayın Rektörüm,

Mehmet Akif İnan Vakfımızın Değerli Başkanı,

Kıymetli akademisyenler, eğitimciler, gençler

Aziz misafirler, hanımefendiler, beyefendiler

Bugün burada, edebiyatımızın abide şahsiyetlerinden Arif Nihat Asya'yı, vefatının 50. yılında rahmetle, minnetle yâd etmek için bir aradayız. Fakat bu buluşma yalnızca bir anma değil; biz bugün aslında sadece bir şairi ve bir mütefekkeri anmakla yetinmiyoruz: Onu yoğuran iklimi hatırlamak için, mısralarına yön veren mefkûreyi, kelimelerine sinen imanı, o sözleri var eden ruhun derinliğini yeniden duymak için bir aradayız...

O büyük ruh;

*“Şehitler tepesi boş değil,
Biri var bekliyor;
Ve bir bayrak dalgalanmak için
Rüzgâr bekliyor...”*

dizelerindeki bekleyiş, bir milletin vicdanıdır. O bayrak, yalnızca gökyüzünde değil, milletin kalbinin gök kubbesinde dalgalanır. Arif Nihat Asya, işte o kalbin sesi, milletin duası, vatanın hafızası, imanın yankısıdır.

Saygıdeğer katılımcılar,

Bir milletin kaderi, kendi aydınlarının vicdanında yazılır. Aydın, yalnızca bilgi taşıyan değil, anlamın ve kimliğin hamurunu yoğuran kişidir. Sanatçı veya ilim adamı olsun; aydının tarihsel sorumluluğu, ait olduğu toplumun benlik ve kimliğini oluş-

turmada üstlendiği rolle ölçülür. Toprağına yabancı olmayan münevver, milletinin his ve düşünce dünyasının teşekkülünde öncüdür. Bizim medeniyetimiz, aydınını fildişi kulelerinde değil, milletin yüreğinde yetiştirmiştir. Bizde aydın, kalemiyle değil, irfanıyla; bilgisiyle değil, hikmetiyle yükselir.

Bu anlamda Mehmet Âkif'ten Yahya Kemal'e, Nurettin Topçu'dan Necip Fazıl'a, Arif Nihat Asya'ya kadar bir zincir vardır. Bu zincirin halkaları, milletimizin hafızasında inançla, fikirle, estetikle birleşir. Onlar ferdi varlıklarını aşarak, milletimizin ruh ve zihin dünyasını kuran insanlardır.

Kıymetli dostlar,

Bazı insanlar yazdıklarıyla değil, yaşadıklarıyla şiir olur. Arif Nihat Asya, yaşadığını yazan, yazdığını yaşayan bir ruhtur. Naifliğiyle, dürüstlüğüyle, şahsiyetindeki bütünlükle sadece bir şair değil; O, mukaddes ve nazlı bayrağın güvenli gölgesinde; sesiyle, kalemiyle, tavrıyla milletin varlığına anlam katan bir duruştur. Eserleri yalnızca bir sembol değil; imanla yoğrulmuş bir estetik derinliğin, bir vicdanın, bir istikamet bilincinin ifadesidir. Şiirlerinde hem Âkif'in vakarını hem Mevlâna'nın hikmetini duyarız. 'Selimiye', 'Kubbeler', 'Kubbe-i Hadra' gibi; Şiir, onun için kelimelerle değil, kalple yazılan bir ibadettir. Söz, onun elinde şekil değil, nefes olur; her dizesi bir dua, her imgesi bir çağrıdır.

Aziz Dostlar,

Kelimeler, milletin hafızasında yankı bulunca vatan olur. Arif Nihat Asya için dil, sadece konuşulan değil yaşanan bir kaderin ifadesidir... Ses, mânanın suretine dönüşür; kelimeler, bayrağın gölgesinde bir ruh kazanır.

Bir rubaisinde der ki:

*"Yok coşan, hıçkırın ağıtlarınız...
Size ağlar nüfus kâğıtlarınız!"*

Bir diğerinde ise insanlığa seslenir:

*"Başladı dünyada başlar üstüne
Açlık, susuzluk, taş, kurşun yağmaya...
Dönün çocuklarım, dönün;
Sebep kalmadı doğmaya!"*

Bu dizeler, çağları aşan bir hakikatin çılgılığıdır. Bugün Gazze'deki, Doğu Türkistan'daki mazlumların, insanlığın ortak vicdanı olarak yankılanır.

Onun dizelerinde vatan bir coğrafya değil, bir vicdan hâline gelir;

*'Yürü hala ne diye oyunda oynastasın,
Fatih'in İstanbul'u feth ettiği yaştasın'*

dizesi, kelimelere bayrak, bayrağa dua, duaya umut, umuda fetih olacak bir şuurun bir gayretin yansımasıdır. Rabbim bizden bu şuuru, bu gayreti eksik etmesin.

Saygıdeğer katılımcılar,

Bazı isimler unutulmaz, gönüllerde yaşar... Tıpkı,

*"Her eylem yeniden diriltir bizi,
destanlar yayılır mezarımızdan"*

dizeleriyle hafızalarımızda dipdiri yer tutan Şair ve Düşünce adamı, kurucu Genel Başkanımız merhum Mehmet Akif İnan gibi...

Bizler Memur-Sen ve Eğitim Bir-Sen olarak, Mehmet Akif İnan'ı aziz hatırasını yad etmek hem de medeniyet dünyamızın kültürel değerlerini yaşatmak misyonuyla Mehmet Akif İnan Vakfı'nı kurduk.

Eğitim Bir-Sen ve Mehmet Akif İnan Vakfı olarak; Arif Nihat Asya gibi düşünce ve edebiyat dünyamızın kutup yıldızlarını genç nesillere tanıtmak, fikir ve eylemlerini anlatmak gayesiyle birçok kültürel ve sosyal faaliyetleri yürütmekteyiz.

Bugün yine böyle bir programda bir medeniyetin sesini duymak, bir kültür değerini anmak-anlamak ve anlatmak üzere Çukurova Üniversitemizin çok kıymetli ev sahipliğinde "Vefatının 50. Yılında Arif Nihat Asya Sempozyumu" programının paydaşı olmanın haklı gururunu yaşıyoruz.

Bu anlamlı sempozyumun düzenlenmesinde emeği geçen Çukurova Üniversitesi'ne, Mehmet Akif İnan Vakfı'na ve Eğitim Bir-Sen Adana Şubelerimize ve eğitim camiamıza yürekten teşekkür ediyorum.

Aziz şairimizi rahmetle, minnetle, muhabbetle yâd ediyorum. Ve sempozyumumuzun hayırlar getirmesini diliyor, tüm katılımcı dostlarımıza şimdi de başarılar diliyorum.

Prof. Dr. Hamit Emrah BERİŞ

Çukurova Üniversitesi Rektörü

Cumhuriyetimizin kültür ve edebiyat tarihine altın harflerle adını yazdıran büyük şair Arif Nihat Asya'yı, vefatının 50. yılında rahmet, minnet ve şükranla anmak üzere Çukurova Üniversitesi olarak bu anlamlı sempozyuma ev sahipliği yapmaktan, büyük bir onur duyuyorum.

Edebiyatımız, Cumhuriyet dönemiyle birlikte şekillenen yeni şiir anlayışları arasında Arif Nihat Asya'nın müstesna bir yeri vardır. Hem klasik şiir geleneğimize bağlılığı hem de çağının ruhunu yakalama çabasıyla, iki dünya arasında köprü kuran bir şair olarak öne çıkar.

Onun şiiri; millî duyarlılığın, inanç temelli bir dünya görüşünün ve bireysel sezginin etkili bir bileşimidir. Ancak Arif Nihat Asya'nın önemi yalnızca şiirleriyle sınırlı değildir.

O, yaşadığı şehirlerle, özellikle de Adana ile özdeşleşmiş bir aydındır. Adana'da geçirdiği yıllar hem sanat anlayışını biçimlenmesine katkı sağlamış hem de Adana'mızın Türk edebiyatında kalıcı bir iz bırakmasına vesile olmuştur.

Bugün kıymetli hocalarımız sayesinde Bayrak Şairimizin Türk şiirine kazandırdığı estetik, biçimsel ve düşünsel mirası, bilimsel bir bakış açısıyla irdeleyeceğiz.

7 Şubat 1904 tarihinde doğan şairimiz Balkan Savaşları ve I. Dünya Savaşı yıllarında parçalanmış bir ailenin çocuğu olarak büyüdü. Babasını kaybedip, annesinden ayrı düşen, farklı farklı şehirlerde eğitim gören şairimiz, aidiyet arayışını yurt ve vatan sevgisine dönüştürmüştür.

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesindeki eğitimini tamamladıktan sonra uzun yıllar öğretmenlik yapmış, edebiyatla ve şiirle iç içe bir memuriyet hayatı sürmüştür.

Sanat yaşantısı boyunca öğretmen kimliği ve şair kimliğini bir arada sürdüren ve yücelten Asya, kaleme aldığı şiirler ile öğrencilerine aşladığı milli bilinç ve hissiyat sayesinde, milli kimliğimizin inşa sürecine büyük katkılar sunmuştur.

Arif Nihat Asya'nın şiiri ne geleneksel biçimlere esir olmuş ne de sırf yenilik yaratmak adına, içerisinde büyüdüğü geleneği tümüyle reddetmiştir.

Şairimizin eserlerinde göze çarpan en belirgin iki tema milliyetçilik ve maneviyat olmuştur. Özellikle Bayrak şiiri, sadece Türk şiir geleneği için değil aynı zamanda Türk kültür tarihi için de büyük bir sembol, bir kanon niteliğindedir.

“Ey mavi göklerin beyaz ve kızıl süsü” denildiği zaman hepimizin kolektif hafızasına kazınmış olan o güçlü dizeler, milli ve manevi duygularımızı harekete geçirir.

Şair, itham edildiğinin aksine ırk temelli bir milliyetçilik anlayışına sahip değildir. O, kültür ve inanç paydaşlığına dayalı bir medeniyet milliyetçiliğinin temsilcisidir. Bu yönüyle Arif Nihat Asya'nın, Ziya Gökalp'in düşünsel mirasının şiirdeki yansıması olarak değerlendirilebilir.

Şairin eserlerinde en çok dikkat çeken konulardan biri de klasik Türk şiirindeki tasavvufi metinlerin, modern şiir üslubuyla yeniden yorumlanmasıdır. Bugünden bakıldığında yaşadığı dönemin materyalist düşüncelerine karşı manevi bir duruş sergilediğini söylemek mümkündür.

Şüphesiz Aya'nın şiirleri hem mistik hem de entelektüel niteliği olan eserlerdir.

Bayrak Şairimiz dilde sadeleşme akımının etkilerini taşısaya da bu sadeleşme asla onun eserlerini yüzeysel hale getirmemiş, aksine anlam derinliğini yalınlıkla sunan eserler vermesini sağlamıştır.

Sözcüklerin melodisini hisseden ve hissettiren tarzı ile kuşkusuz o sözün mimarisini çok iyi bilen bir şairdir.

Tüm bu ustalıkları göz önüne alındığında, Arif Nihat Asya'nın ideolojik bir şair olarak adlandırılması haksızlık olacaktır.

Şairimizin, güzel şehrimiz Adana ile kurduğu güçlü bağların temel 1930'lu yıllara dayanır. Adana Erkek Lisesi'nde edebiyat öğretmenini olarak göreve atanması ile birlikte Şairimiz ve Adana'mız arasında kısa sürede bir aidiyet ilişkisi gelişir.

Adana, Arif Nihat Asya'nın hem yazınsal üretkenliğini hem de sosyal ilişkilerini beslemiştir. Adana gençliğinin milli duygular ve şuurla yetişmesinde büyük katkıları olmuştur.

Şehrimizin sıcak iklimi ve sıcak insanları Şairin sanatsal verimliliğine katkı sağlamış, zannımca şiirlerinde çokça yer verdiği “toprak, güneş ve umut” gibi imgelerin de ilhamını vermiştir.

Cumhuriyetin erken yıllarında Adana, sadece sanayi ve tarımın değil aynı zamanda kültür hayatının da parlayan yıldızı konumundadır. Şüphesiz bunda en büyük etken Arif Nihat Asya gibi aydınların varlığıdır. Öğrencilerini yazmaya teşvik etmesi, dergiler çıkartması, Adana halkına entelektüel dünyanın kapılarını aralaması kültürel zenginlik yaratmıştır.

Adana'nın cömert ikliminden dolayı Şairin burada kaleme aldığı eserlerde doğa, sıcaklık, bereket ve insan sevgisi gibi temaların öne çıktığını görüyoruz. Özellikle bu dönem eserlerinde milli hassasiyetin, emek ve toprak üzerinden kurulması tesadüfi değildir.

Milliyetçilik düşüncesinin ve Anadolu'nun kalkınma idealinin bütünleştiği bir sanat anlayışının yansımasıdır.

Arif Nihat Asya'nın Adana döneminde yazdığı şiirlerde doğa, bereket, sıcaklık ve insan sevgisi öne çıkar. “Çukurova'dan” başlıklı şiirlerinde, toprağın üretkenliği ile insan emeğini bir arada işler. Burada millî duyarlılık, doğrudan doğruya *emek ve toprak* üzerinden kurulur. Bu temalar, Anadolu'nun kalkınma idealiyle bütünleşmiş bir sanat anlayışını yansıtır.

Adana şehrini şiirlerinde sadece bir mekan olarak değil adeta canlı, nefes alan bir varlık gibi resmeden Arif Nihat Asya, Adana'dan ayrı düşünülemez, değerlendirilemez.

Bugün hala milli bayramlarımızda Asya'nın Bayrak şiirini ve nicelerini okuyorsak,

Şehrimizin dört bir yanında bu büyük şairin adını taşıyan okullar mevcutsa,

Arif Nihat Asya'nın kültürel ve edebi mirası capcanlı karşımızda, yaşıyor demektir.

Edebiyat, milletlerin hafızasıdır. Arif Nihat Asya bu hafızanın diri kalması için kelimeleriyle mücadele etmiştir. O, “vatan” kelimesine anlam kazandırmış, “bayrak” kavramına ruh üflemiş, “millet” sözünü bir duyguya dönüştürmüştür.

Akademisyenlerimizin ve araştırmacılarımızın katkılarıyla düzenlenen bu sempozyum; Arif Nihat Asya'nın çok yönlü kişiliğini, edebî mirasını ve fikir dünyasını yeniden okumak için değerli bir fırsattır. Kendisini yalnız “Bayrak Şairi” olarak değil, aynı zamanda *bir kültür kurucusu, bir öğretmen, bir düşünce insanı* olarak anlamak hepimizin sorumluluğudur.

“Bir milleti yaşatmak için önce kelimelerini yaşatmak gerekir.”

Bugün burada yapılan bu sempozyum da, işte bu kelimeleri yaşatmanın, korumanın ve gelecek kuşaklara aktarmanın bir ifadesidir.

Bu düşüncelerle, vefatının 50. yılında, Türk şiirinin bu büyük ismini bir kez daha rahmet, minnet ve saygıyla anıyor, bu sempozyumun düzenlenmesinde emeği geçen değerli akademisyenlerimize, araştırmacılarımıza ve katılımcılara teşekkür ediyorum.

AÇIŞ KONFERANSI

Prof. Dr. M. Fatih ANDI

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Öğretim Üyesi

ARIF NİHAT ASYA ŞİİRİNİN TEMATİK UĞRAKLARI

Prof. Dr. M. Fatih ANDI

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Öğretim Üyesi

Arif Nihat Asya, Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatının önemli isimlerinden birisidir. Ömrünün ve edebî hayatının çoğunu, yaşadığı dönemin İstanbul ve ardından Ankara gibi kültür ve edebiyat merkezi olan büyük şehirlerinden uzakta ve öğretmenlikle geçirmiş olmasına rağmen çok sayıda eser vermiş ve edebiyat ve sanat mahfillerine sesini duyurabilmiş bir şahsiyet olarak dikkat çeker. 1950-1954 yılları arasında bir dönem Demokrat Parti listesinden yaptığı Seyhan (Adana) milletvekilliğinin dışında çalışma hayatını 1928'den 1962 yılına kadar Adana, Malatya, Edirne, Eskişehir, Lefkoşa ve Ankara vilayetlerindeki öğretmenlik görevlerinde tamamlayan Asya, buralardaki yerel gazete ve dergilerde olduğu kadar ulusal basında da eserlerini yayımlamış, gazetelerde köşe yazıları yazmıştır. Bu hususta 1928'den itibaren en uzun süre görev yaptığı Adana'daki *Türksözü*, *Bugün*, *Görüşler*, *Çukurova'da Memleket*, *Kanat*, *Başak* gibi gazete ve dergiler başı çeker. 1962'deki emekliliği sonrasında imzasının görüldüğü İstanbul çıkışlı *Yeni İstanbul* ve *Babiali'de Sabah* gazetelerini de burada zikretmek gerekir.

Arif Nihat Asya imzası, bu sayıca geniş ve zengin yayın platformlarında şiirleri kadar düzyazılarının altında da görülür. O, bir şair olduğu kadar bir nesir ustası olarak da kendisini göstermiştir.

Bu bakımdan Arif Nihat Asya'nın eser verdiği edebî türleri şiir, kısa nesirler (mensur şiir/mensûre, vecize/aforizma, küçürek hikâye, nükte) ve gazete yazıları şeklinde gruplandırabiliriz. Bununla birlikte onun Türk edebiyatındaki asıl ünü ve yeri şiir ile dir. Asya, Cumhuriyet dönemi Türk şiirinin en fazla eser veren, hece ve serbest veznin yanı sıra aruzu da en rahat kullanabilen, kolay ve rahat söyleyişle dikkat çeken şairleri arasında sayılır.

Fakat onun kısa nesirlerinde de en az şiirlerindeki kadar belirgin bir dil ustalığı, şiirsellik ve sanatlı söyleyişler kendisini gösterir. Nesirlerinde şiiriyetin, şiirlerinde de gazete yazılarından gelen güncel olaylar ve şartlar karşısındaki eleştirel ve hicivci bakış açısının yansımaları bulabilmek mümkündür¹.

Yukarıda da belirttiğimiz üzere Asya'nın kısa yazılarının bir kısmı gazete köşe yazısıdır. Bunlarda gününbirlik siyasal ve toplumsal hareketlilikler, durumlar ve olaylar karşısındaki tavır alışların, tasdik yahut redlerin dillendirilişinin yanısıra çoğu kez günü aşan, daha uzun soluklu ve uzak görüşlü, daha kapsamlı ve kuşatıcı yorumlar veya tepkilerin de ifade bulduğunu okuruz².

Bu türden yazıların yanında onun bazı nesirleri mensur şiir/mensûre türüne dahil edebileceğimiz mahiyettedir. Tabiidir ki bu tür metinlerde şiirsellik daha çok öne çıkmaktadır. Bazan da tek veya birkaç cümleden müteşekkil özlü ve hikmetli metinler sık sık bize seslenir. Bu kabilden metinlerde satır altından göz kırpan bir tenkit, nükte ve hatta ironi veya hiciv de kendisini belli eder. Onun bu tür kısa metinlerini Direktör Âli Bey'in *Lehçetü'l-Hakâyik*'ından başlayıp Cenab Şehabeddin'in *Tiryaki Sözleri*'ne, hatta Cemil Meriç'in *Bu Ülke*'sine uzanan zincirin bir halkası olarak değerlendirmemiz mümkündür. Asya'da vecize veya aforizma diye nitelendirebileceğimiz bu tür metinlerin güzel örnekleri vardır:

BALIK

*Balığı deniz tutmaz.*³

VAR OLMAK

*Düşünüyorum, öyleyse varım.*⁴

İHANET

*Maziye ihanet etmiş olanlar, âtiye de ihanet etmiş olurlar.*⁵

1 Arif Nihat Asya'nın kısa nesirleri hakkında daha geniş bilgi için bk.: M. Fatih Andı, "Arif Nihat Asya'nın Kısa Nesirleri", *İlmî Araştırmalar*, nr.18, İstanbul 2004, s. 7-16; M. Fatih Andı, *Akrebi Kuyruğundan Tutmak*, İstanbul 2020, Ketebe Yayınları, s. 165-178.

2 Arif Nihat Asya'nın bu tür yazıları için mesela bk.: "Partiler", *Kanatlarını Arayanlar*, İstanbul 1976, s. 174-175; "Belediye", a.e., s. 201-202; "Yangınlar Tarihi", a.e., s.155-157; "Rejimi Kurtarmak", *Aramak ve Söyleyememek*, İstanbul 1976, s. 169-170; "İrkçılar, Faşistler", a.e., s. 187-190; "İnfaz", a.e., s. 194-196; "İnönü'nün Çelengi", a.e., s. 202-203

3 *Kanatlarını Arayanlar*, İstanbul 1976, s. 9.

4 a.e., s. 10.

5 a.e., s. 27.

*DÜRBÜN**Ellerini havaya kaldırdılar. Dürbünümü silah sanmışlardı.⁶**DİYOJEN**Çölde Diyojen'e rastladım. "Gölge eyle, başka ihsan istemem"
diye yalvardı bana.⁷**KUL**Kulun olarak doğmasaydım, kendiliğimden gelir, fahrî kulun olur-
dum Allah'ım.⁸**ÇIRA**Çıra gibiydiler. İşleri ışıklarından çoktu.⁹**ORASI**Orada iyi bir adama rastlarsan bil ki oralı değildir.¹⁰**YELKEN**"Rüzgâr çıkmazdan önce yelken bir bez parçasından başka bir
sey değildi."¹¹*

Bu kısa metinlerden bazıları kitaplık çapta fikirlerin özü ve özeti olacak kadar yoruma ve şerhe müsaittir. Bu tür örneklerin genellikle bir toplumsal eleştiri, bir tavır alış veya yorum ihtiva ettiğini görürüz.

Birkaç örnek vermek gerekirse, meselâ modern teknolojinin insanî olana, insanın ruhî veya kalbî yanına ne kadar yabancı ve uzak olduğunun sıkı ve veziz bir tenkidi olarak aşağıdaki metni okuyabiliriz:

*TERMOMETRE**Ana kucağının sıcaklığını kalorifer sıcaklığından ayırt edemeyen za-
vallı âlet!¹²*

6 a.e., s. 15.

7 a.e., s. 17.

8 a.e., s. 18.

9 a.e., s. 29.

10 a.e., s.36.

11 *Aramak ve Söyleyememek*, İstanbul 1976, s. 323.

12 *Kanatlarını Arayanlar*, İstanbul 1976, s. 49.

İhtisaslaşma, modern bilimin omurgasını teşkil eden gerekliliklerden birisi olarak görülür. Oysa her uzmanlaşma, bir yanıyla da yanı başındaki ilgili alana körleşme veya duyarsızlaşmayı, bütünü kavrayamamayı, bir bakıma bir at gözlüğü takınmayı da doğurabilmektedir. Modern bilimin açmazlarından birisi budur. Arif Nihat'ın Mevlânâ'nın *Mesnevî*'sinde anlattığı fil damına girmiş körler hikâyesinden yola çıkarak yazdığı mini metin bu düşünceyi ne güzel anlatır:

ÂLİM

"Fil ve Körler hikâyesinde sen filin neresini tutmuştun?"¹³

Tarih bilgisi ve bu bilginin beslediği tarih sevgisi ve bilinci fertler gibi toplumlar için de geçmişin birikimini zenginleştirici bir imkân olarak yüklenmek ve bu zenginlikle geleceği planlamak fırsattır. Ama Asya'ya göre bugünün gençliği bu imkân ve fırsatı önemsememekte, ona bigâne kalmaktadır. O zaman da "geçmiş masallardan, geleceği fallardan" öğrenme köksüzlüğüne düşmektedir. O, buradan yola çıkarak sayfalar, belki de ciltler dolusu düşünceler ve yorumlar serdedeğiniz bir eleştiriyi bize dokundurur:

GEÇİT

Ayağa kalkın, geçmiş masalda, geleceği falda okuyanlar nesli geliyor.¹⁴

Arif Nihat Asya'nın, muhalif safta durduğundan olsa gerek, tek parti dönemi siyasileri ile arası hep gergin ve soğuk olmuştur. Bu durum bir öğretmen olarak dönemin Millî Eğitim Bakanı Hasan Âli Yücel ile olan ilişkilerine de yansımıştır. Adana'daki öğretmenlik günlerinde bakanın Adana'yı ve özellikle şairin görev yaptığı okulu ziyareti, bu ziyaret esnasında da Asya'yı kılık kıyafeti, tavırları ve üslubu açısından sert eleştirisi ve tahfifi birer rivayet olarak aktarılır. Bu anekdot, Asya'nın kısa nesirlerine şöyle yansır:

AĞIZ

Ey paçalarımın çamurundan bahseden adam, ağzında paçalarımın işi neydi?¹⁵

KONUŞMAK

Büyük adamlarla konuşmasını bilmiyor, demişsin. Bilmiyor, bu onun suçu. Kendini büyük adam bilmek, bu da senin suçun.¹⁶

13 *Kanatlarını Arayanlar*, s. 28.

14 a.e., s. 38.

15 a.e., s.41.

16 a.e., s.39.

ALKIŞ

*Sana da birgün eller kahkaha olup gülecek. Alkışlandım diyeceksin.*¹⁷

Asya'nın Malatya'daki kısa süren Malatya Lisesi müdürlüğü (1942-1943) esnasında da Hasan Âli Yücel'le aralarında sert tartışmalar geçer. Görevine son verilmesinin ardından 1945-1948 yıllarını içine alan Adana'daki ikinci görev süresi esnasında Adana gazete ve dergilerinde siyasî görüşler de içeren yazılar yazmaması hususunda Maarif Vekili Hasan Âli tarafından "Adana gazetelerinde siyasî mahiyette yazılar yazdığının müşahede edildiği, devam etmesi halinde kanûnî muamele yapılacağı" doğrultusunda resmî yazıyla uyarılır¹⁸. Yazmaya devam etmesi üzerine 4.10.1948 tarihinde Edirne Lisesi'ne sürgün edilir. Muhalifi olduğu düşünce ve o düşüncenin sözcüsü olan Cumhuriyet Halk Partisi kadrolarınca maruz bırakıldığı susturma ve yıldırma teşebbüsleri, keskin birer eleştiri ve hiciv içeriği ile Arif Nihat'ın kısa nesirlerinde ve şiirlerinde de yankı bulacaktır. Üç nesir örneğini yukarıda aktardık. Şiirlerinden de bir rubâiyi, örnek olarak verelim:

SANSÜR

*"Sessizce düşünsek, duyacaklar birgün,
Olmazları olmuş sayacaklar birgün...
Onlar bu vehimle, ellerinden gelse
Rü'yâlara sansür koyacaklar birgün."*¹⁹

Arif Nihat Asya'nın, son ikisi 1975'teki vefatından sonra kitaplaşmış mensur eserleri şunlardır:

Yastığının Rüyası (1930), *Âyetler* (1936), *Kanatlar ve Gagalar* (1945), *Enikli Kapı* (1964), *Terazi Kendini Tartmaz* (1967), *Tehdit Mektupları* (1967), *Onlar Bu Dilden Anlar* (1970), *Aramak ve Söyleyememek* (1976), *Kanatlarını Arayanlar* (1976).

Kısa nesirlerindeki başarısına rağmen²⁰ Arif Nihat Asya öncelikle ve Türk edebiyatındaki baskın görünümü ile bir şairdir. Sağlığında neşredilmiş şiir kitapları şunlardır:

17 a.e., s.40.

18 Bu konuda bk.: Sadettin Yıldız, "Yünus'un Diyarında Bir Mevlevî: Arif Nihat Asya", *Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, nr. 14, Kasım 2013, s. 33.

19 *Rubâiyât-ı Ârif-I*, İstanbul 1976, s. 244.

20 Nitekim 1930'da Adana'da neşrettiği *Yastığının Rüyası* isimli eseri için Ahmet Hamdi Tanpınar, kitap daha yayımlanır yayımlanmaz "...nefis parçaları ihtiva eden *Yastığının Rüyası*, eskiyi gevelemekten yorulan dimağımıza fantezist bir çeşni getirmektedir. Küflü bir romantizme ve şekle bürünen ruhlara bu kitap, büyük bir ders ve yeniliğe susamış ruhlara da büyük bir ümittir." diye övgü ve takdir kanaatleri belirtir. (A. Hamdi Tanpınar, "Yastığının Rüyası", *Edebiyat Üzerine Makaleler*, İstanbul 1977, Dergâh Yayınları, s. 367).

Heykeltraş (1924), *Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor* (1945), *Rubâiyyât-ı Ârif* (1956), *Kökler ve Dallar* (1964), *Kıbrıs Rubâileri* (1964), *Nisan* (1964), *Emzikler* (1964), *Dualar ve Âminler* (1967), *Yürek* (1968), *Avrupa'dan Rubâiler* (1969), *Köprü* (1969), *Aynalarda Kalan* (1969), *Basamaklar* (1971), *Dîvançe-i Ârif* (1971), *Şiirler* (Seçmeler, 1971).

Bu tablo Asya'nın ne kadar verimli ve velûd bir edebiyatçı olduğunu bize göstermektedir. Bugünün giderek incelen, bir veya birkaç forma hacmine kadar düşen şiir kitapları göz önünde tutulduğunda onun şiir kitapları epey hacimli ve sayıca epey kabarık bir şiir yekûnunu bir araya getiren eserler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şairin bu şiir ve nesir külliyyatı vefatından hemen sonra yedi şiir ve beş nesir eseri olarak Ötügen Neşriyat tarafından bir araya getirilmiştir.

Yukarıda Arif Nihat Asya öncelikle bir şairdir dedik. Çok ve kolay şiir yazmıştır. Nesirlerinde kısıyı tercih ederken şiirlerinde, rubâileri hariç tutarsak, ekseriyetle uzun soluklu ve çok sayıda şiir yazmıştır. Bu vasfı veya yeteneği, onun şiirlerini tema yelpazesi açısından da zenginleştirmiştir.

Burada bir edebiyatçının edebî tür tercihi ve kesafeti üzerinde bir nebze durmak gerekir. Edebî tür nedir? Nasıl anlamalıyız? En kaba ve kolay bir yaklaşım olarak edebiyatta türleri birer "yazma biçimi" diye tanımlayıp geçebiliriz. Oysa meselenin künhüne biraz daha inince, edebî türlerin her yazar ve o türü tercih eden okuru için bir "görme biçimi" sunduğunu da anlarız. Bir edebî türü böyle bir "görme biçimi" olarak ele alınca, konu birden ciddileşmekte, adeta ontolojik bir alana doğru açılmaktadır. Yazarın hangi türü, niçin tercih ettiği, o konuyu niçin o türle anlattığı, hangi türle hangi temayı anlattığı, bu meselenin dikkat çekici soruları olarak önümüze çıkar.

Temalar sonsuz sayıda değildir. Belirli bir sınıra dayanır. Sınırsız olan, o temayı duyma/görme ve duyurma/aktarma/gösterme dikkat ve hassasiyetidir. Burada karşımıza sanatkârın duyarlılık, yetenek ve dil becerisi kadar seçtiği edebî tür de çıkar. Burada şahsa özel bir alan açılmaktadır. Eser değerini ve özgünlüğünü buradan alır. Edebî türün tercihi ve kullanımındaki ustalığın yanında, işlenen temanın zenginliği ve sanatkârın o temaya kattığı değer ve yorum yani temanın karşılık geldiği olay, olgu, durum yahut gören gözün varlık karşısındaki konumu da sanat eserinin niteliğini belirleyen etkenlerdendir.

Arif Nihat Asya'nın şiiri öncelikle tercih edişini ve şiirinin tema yelpazesini bu bağlamda

- kendi şahsî hayatı, duyarlılık ve duruşları
- yakın çevresi ve dostları
- hatıraları
- güncel toplumsal meseleler
- günün siyaset yansımaları
- aşk, kadın güzelliği
- tabiat
- millî tarih, tarihî şahsiyetler
- hamaset ve vatan sevgisi
- dînî duyarlılıklar ve tasavvuf
- şehir ve mimarî
- eğitim ve gençlik
- masal ve mitoloji

gibi geniş bir tematik skalada toplayabiliriz.

Az önce Arif Nihat Asya çok ve kolay şiir yazmıştır dedik. Kolaylık, bir şair için hem bir başarı ve bir değerdir. Fakat hem de şairin handikapı olabilir, onun şiir yekûnu içinde bir gevşekliğe, kendini tekrara, rahatlığa, rehavete ve kalabalıklaşmaya yol açar. Oysa “iyi” şiir aynı zamanda bir teksif ve tecrit başarısı ile yürür, derinleşir.

Bunu bilen Klasik Türk şairi belki de bu yüzden “*Eğer maksûd eserse, mısra-ı berceste kâfidir.*” demiştir. Aksi bir durum yani şiirde kalabalıklaşma belki de (bir espri olsun diye söyleyelim) Nedim’in dediği tabloyu ortaya çıkarır:

*“Bir elinde gül, bir elde câm geldin sâkiyâ
Kangısın alsam, gülü yahud ki câmı yâ seni.”*

Arif Nihat'ın şiiri de (bunu küçük bir dokundurma veya eleştiri kabul edebilirsiniz) böylesi kalabalık ve mükerrer bir şiirdir. Denebilir ki o, pek çok örnekte düzyazılarının konularını ve ilgi uğraklarını şiirine de taşımış ve tekrarlamıştır. Asya'nın şiiri, felsefî bir derinleşmeden çok, tematik tekrarların oluşturduğu

bir yayılma ve çoğalmaya yaslanır. Bu yayılmada da tahlil yerine tasvir daha çok öne çıkar.

Fakat bu tematik tekrar ve yayılmanın getirdiği rahatlığa rağmen onun nesillerin hafızasında ve antolojilerde dipdiri kalan müstesna şiirleri vardır: “Naat”, “Bayrak”, “Fetih Marşı”, “Dua”, “Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor”, “Fetih Davulları”, “Kubbeler”, “Süleymaniye” vs.

Burada bir hususu da vurgulamak gerekir. Dikkat edilirse bu şiirler dînî, tarihî veya hamasî temalı şiirlerdir. Buradan hareketle, büyük okur kitlesi Arif Nihat Asya’yı bu yönüyle tanımış ve benimsemiştir diye bir yorum getirebiliriz. Bir zihniyet ve aidiyet bağlamındaki sahipleniş meselesi yani. Veyahut Arif Nihat Asya, sesini bu temaları işleyen şiirlerde gür bir frekansa daha kolay yükseltebilmiştir, nabızı bu vadilerde daha güçlü atmıştır. Mehmed Âkif’in

*“Virânelerin yaşçısı baykuşlara döndüm
Gördüm de hazânında bu cennet gibi yurdu.
Gül devrini görseydim onun bülbül olurum,
Yârab beni evvel getireydin ne olurdu.”*

mısralarında olamamakla hayıflandığı bir tematik tablonun Arif Nihat Asya’da tersine olumlu bir örneği belki de.

Aslında bu durumun yani pek çok şiir yazmasına rağmen onlar arasından bir veya birkaç tanesinin öne çıkıp beğeniyi daha fazla üzerinde toplamasının, antolojilerde daha çok onların yer almasının birçok şairde karşımıza çıktığını, şairin şiir mevcudu içinde bazı eserlerinin “berceste” ve “mümessil” vasfı kazandığı bilmekteyiz. Üstelik bu örneklerle klasik şiirimizde de modernleşme dönemi edebiyatında da rastlayabiliriz. Fuzûlî- Su kasidesi veya Leylâ ile Mecnûn mesnevîsi, Bâkî- Kânûnî mersiyesi, Nedîm- Sa’dâbâd şarkısı, Şeyh Gâlib- Hüsn ü Aşk mesnevîsi eşleştirmeleri klasik şiirin hemen akla gelen örnekleridir mesela. Yeni Türk edebiyatında, günümüze yakın durduğundan olsa gerek, bu ikilemeler daha çok ve kolay hatırlanabilir: Mehmed Âkif,- İstiklâl Marşı, Bülbül veya Çanakkale Şehitlerine, Yahya Kemal- Süleymaniye’de Bayram Sabahı veya Sessiz Gemi, Cahit Sıtkı Tarancı- Otuz Beş Yaş, Necip Fazıl Kısakürek- Çile, Kaldırımlar veya Sakarya Türküsü, Nazım Hikmet- Kerem Gibi, Ahmet Muhib Dıranas- Fahriye Abla, Sezai Karakoç- Sürgün Ülkeden Başkentler Başkentine veya Mona Roza, Ahmet Kutsi Tecer- Nerdesin, Erdem Bayazıt- Sana Bana Vatanıma, Ülkemin İnsanlarına Dair...

Bunlar arasında Mehmed Âkif – İstiklâl Marşı şairi, Necip Fazıl – “Kaldırımlar şairi” veya “Çile şairi”, Cahit Sıtkı – “Otuz Beş Yaş şairi”, Sezai Karakoç – Mona Roza şairi eşleştirmeleri gibi eserin şairinin isminin önüne geçtiği, şairin eserinin adıyla anıldığı örnekler de mevcuttur.

Bu durum Arif Nihat için de geçerlidir. Onun ismi de kitlelerin hafızasında “Bayrak şairi” veya “Fetih Marşı şairi” olarak bir yer edinmiştir.

Arif Nihat Asya'nın şiiri sırtını bir sese dayayan şiirdir. Buradaki “ses”i, hem millî duyuş ve düşünüşün, tarihten gelen büyük mirasın, bu coğrafyada var oluşun asırlar içinde teşekkül ettirdiği hayatın yansımaları ve rüzgârı olarak anlayabiliriz, hem de şiirde müzikaliteyi yapan bir unsur olarak.

Arif Nihat Asya şiirinde “ses” önemlidir. Bu noktada onu, bir rubâisinde “*Yârab bana bir ses yaratan kudreti ver.*” diyen²¹ Yahya Kemal'e bağlayabiliriz ki yeri gelmişken hemen belirtelim: Gerek aruz esaslı şiirleri gerekse şiirlerinin birçoğunu yapan kültürel ve estetik heyecan kodları itibarıyla Arif Nihat Asya'da Yahya Kemal etkisi epey belirgindir. Az önce söylediğimiz “rüzgâr”ın güzergâhını Yahya Kemal Beyatlı'dan Arif Nihat Asya'ya doğru diye anlayabiliriz.

Nitekim Asya'nın Yahya Kemal Beyatlı'ya dair yazdığı şiirler de mevcuttur. Üçü rubâî olan²² bu şiirlerde onun büyük şairi nasıl yücelttiği ve onun şiir yükünü sesine, temalarına, kelime kadrosuna, telmihler ve mecazlar dünyasına kadar nasıl iyi anladığı kendisini çok iyi gösterir. Bunlardan “Yahya Kemal” başlıklı uzun şiiri, bu dediğimizin iyi bir ispatıdır:

*Mihriyâr ağladı, Leylâ dövünür
Mehlikâ geldi sorar: Nerededir o?*

*Dursun evlâd ile ahfâd selâm
Ki bugün tunçta ve mermerdedir o.*

*Yine dönmekte fetih günlerine
Yine gülbankta, mehterdedir o.*

*Çaldıranlarla, Ridâniyye'yle
Kabaran koskoca mahşerdedir o.*

21 Yahya Kemal Beyatlı, “Ses”, *Bütün Şiirleri*, İstanbul 2025, VakıfBank Kültür Yayınları, s. 541.

22 “Yahya Kemal”, *Rubâiyyât-ı Ârif- I*, İstanbul 1976, s. 179; “Viranbağ ve Yahya Kemal”, *Rubâiyyât-ı Ârif-II*, İstanbul 1976, s. 225; “Yahya Kemal'in Kitabesi”, a.e., s. 263.

*Gürzü olmuş Mohaç'ın, Niğbolu'nun...
Okta, kalkanda ve şesperdedir o.*

*Turgud'un, Barbaros'un tâlihine
Akdeniz'den doğan ahterdedir o.*

*Ve fetihlerle zaferler dönüşü,
Lâle devrindeki dilberdedir o.*

*Belki kumralla buluşmuş, belki
Endülüs'ten gelen esmerdedir o.*

*Göksu'dan gökyüzü bir hatveymiş
Ki erenler meyi Kevser'dedir o.*

(...)

*Ey bilenler Sinan'ın kubbesini,
Geliniz, işte bu şehperdedir o.*

(...)

*Ebedî san'ata İstanbul'dan
Açılan perdedir o.*

(...)

*Sanmayın öyle uzaklarda onu,
Kendisinden boşalan yerdedir o.*

*Ve namaz sûreleri
Gibi ezberdedir o.²³*

Elbette bu etkiyi yalnızca vezin ve kafiye getirdiği sese, şiirin müzikalitesine indirgememeliyiz. Çünkü onun şiirlerinin tematik uğraklarında da Yahya Kemal, önemli bir isimdir. Bilhassa tarih temalı şiirlerinde, şiir evreninde tarihî olay ve şahsiyetleri yorumlayış konusunda, vatan coğrafyasını tabiat güzellikleri ve şahsî yaşamışlıkların yanısıra tarihî perspektif ve miras ile görüp gösterme tutumunda Yahya Kemal rüzgârı çok belirgindir. Bir farkla ki, tarihe yöneliş ve vatan coğrafyasını işleyiş hususunda Yahya Kemal Beyatlı'nın 1071 öncesini Anadolu Türklüğü için tarih öncesi (kable't-tarih) olarak nitelemesi ve bu tarihten öncesini şiirinde söz konusu etmemesi tutumu, Arif Nihat Asya'da yoktur. O İslâmiyet öncesi ve sonrası veyahut Anadolu öncesi ve sonrası bakımından daha kapsayıcı bir perspektifle Türk tarihine yönelir. Onun şiirinde Müslüman Anadolu da vardır, Ergenekon da, Osmanlı da vardır Hun Türkleri de, Fatih de vardır, Attila da...

23 *Kökler ve Dallar*, İstanbul 1976, s. 108-110.

Arif Nihat Asya şiiri için şehir önemli bir tematik uğraktır. Yahya Kemal ile ortak hassasiyeti Arif Nihat Asya'nın bahis konusu ettiği şehirlerin ele alınışında da görürüz. Başta İstanbul olmak üzere, Edirne, Konya, Bursa, Eskişehir, Kıbrıs ve Adana gibi şehirler, özellikle de ilk dördü, tarihi yükü ve hâlihazırdaki yaşanmışlıkları ile onun şiirinde yer tutar. İstanbul, büyük fetih hadisesinden, tarihî ve abidevî mimarisinden, tarihî şahsiyetinden bağımsız değildir onda. Bursa, Edirne ve Konya hakeza. Kendi mısraıyla söylersek, “Konya Mevlânâ demek”tir meselâ. Tarihî kimlikleri ve şahsiyetleri ile hatırlanan bu şehirlerin yanında, şairin bizzat gezip gördüğü, hayatının bir zamanını içinde geçirdiği veya dostlarının varlığı dolayısıyla aşınası olduğu, bazan da aktüel zamanın siyasal ve sosyal dalgalarıyla ile gündeme çıkan pek çok şehrin de onun şiirinin temas noktalarını teşkil ettiğine şahit oluruz. Ankara, Eskişehir, Yozgat, Afyon, Manisa, Muğla, Tokat, Yozgat, İzmir, Kırşehir, Mersin, Isparta, Kerkük, Urfa, Antep, Lefkoşa, Magosa... Hatta Çarşamba, Tarsus, Gülnar, Göreme, Bozabat, Arpaçay, Gönen gibi ilçeler bile... Daha niceleri...

Bu şehirler arasında Adana'yı bilhassa anmalıyız. Zira şairin 1928'den 1940'ların başlarına kadar öğretmenlik vazifesinde bulunduğu, 1950 seçimlerinde Demokrat Parti listesinden milletvekilliğini yaptığı bu şehir Arif Nihat Asya'nın şiirlerine yaşadığı olaylar, tanıdığı şahsiyetler, coğrafya, folklor, kültürel kimlik gibi ayrıntıya inen görünümleri ile kapsamlı bir surette yansır.

Şiire taşınan şehir teması etrafında şu dikkati de belirtmeliyiz: İlk kıpırtıları ta XIX. yüzyıl sonlarına, Abdülhak Hamid'in *Sahra ve Belde* isimli eserlerine kadar giden, arada Necip Fazıl Kısakürek, Faruk Nafiz Çamlıbel, Ömer Bedrettin Uşaklı, Kemalettin Kamu gibi şairlerin dokun-geç temaslarıyla kendisini hatırlatan, fakat asıl kalıcı ve etkili örneklerini İkinci Yeni şairlerinde okuyacağımız şehirleşme eleştirisi, modern kent karşıtlığı, aynen Yahya Kemal'de olmadığı gibi Arif Nihat Asya'nın şiirlerinde de mevcut değildir²⁴. Onun şiirleri, şehre güncel ilgiler veya tarihî bir güzelleme yahut yaşanmışlık perspektifinden bakar.

İstanbul'un fethi hadisesi, en az Yahya Kemal kadar Arif Nihat Asya'nın şiirinde de yer tutar. Modern Türk şiirinde Arif Nihat Asya'nın “Fetih Marşı”, Yahya Kemal'in “İstanbul'u Fetheden Yeniçeriye Gazel” şiiri kadar hafızalarda yer

24 Türk edebiyatında modern kente ve kentleşmeye karşı tabiata kaçış teması hakkında geniş bilgi için bk.: M. Fatih Andi, “Beton Duvarlar Arasında Açan Çiçek: Modern Kente ve Kentleşmeye Karşı Erdem Bayazıt'ın Şiiri”, *Akrebi Kuyruğundan Tutmak*, İstanbul 2020, Ketebe Yayınları, s. 193-210; “Kendi Kentin İçinde, Gözü Kentin Dışında: Modern Kent Karşısında Necip Fazıl'ın Şiiri”, *Akrebi Kuyruğundan Tutmak*, İstanbul 2020, Ketebe Yayınları, s. 113-122; M. Fatih Andi, “Yahya Kemal'in Şiirlerinde Bir Medeniyet ve Kimlik Göstergesi Olarak Şehir”, *Güneşe Tutulan Ayna*, İstanbul 2018, Ketebe Yayınları, s. 211-225.

edinmiştir meselâ. “Fetih Davulları”, “Hisarlar”, “Fatih”²⁵ vs. şiirlerini ve şiir külliyyatında yer alan rubâî veya tek beyitten ibaret yazılmış daha pekçok şiiri de burada bu meyanda anmak gerekir.

Vefatı sonrasında yedi kitap halinde bir araya getirilen şiir külliyyatının beşincisini teşkil eden *Fatihler Ölmez ve Takvimler* isimli eserinin *Fatihler Ölmez* başlıklı bölümü ağırlıklı olarak Fatih Sultan Mehmet ve İstanbul’un fethine dair yazılmış şiirlerden oluşmaktadır²⁶.

Bu çerçevede Arif Nihat Asya’nın şiirimizin fetih şairi olduğunu söylemek mümkündür.

Yahya Kemal Beyatlı, onun gençlik ve yetişme, edebiyata uyanma çağlarının büyük bir şairidir ve neslinin birçok şairi gibi onda da kalıcı bir tesir uyan-dırması normaldir. Asya’daki bu etkiyi yahut benzeşmeyi mutlak bir tekrar veya taklit diye nitelememek gerekir. Nitekim genç Arif Nihat’ın şiire uyandığı yıllardan 1950’lere kadar şiirimizde hece vezninin millî veznimiz olarak öne çıkarıldığı hatta dayatıldığı, hece ile yazmanın edebiyatta nerdeyse “vatanî” bir görevmiş gibi dayatıldığı, çok öncelerden “Aruza Veda” çığlıklarının atıldığı²⁷ yıllarda onun aruza bu kadar bağlılığını da Yahya Kemal’den tevarüs ettiği bir ses diye yorumlayabiliriz. Ancak Arif Nihat Asya’nın (döneminin adlandırması ile söylersek) “milliyetçi-muhafazakâr” yahut “mukaddesatçı” diye nitelen-dirilebilecek fikrî duruşunun oluşturduğu bir paydaşlığın da burada katkısını hatırlamak zorundayız. O zaman bir taklitten çok, bir ortak hassasiyet ve fikrî beraberlik tezahürünü de bu denkleme hesaba katmak iyi olur. Zira bu duruşun bilhassa dinî hassasiyet boyutunu, Arif Nihat’ın Mehmed Âkif Ersoy’a duyduğu sevgi, hürmet ve ilgi ile de irtibatlandırabiliriz. Şairin Mehmed Âkif’e dair “Mehmet Âkif Ersoy” başlıklı bir tanesini örnek olarak aşağıda verdiğimiz rubâîleri ve bir kısa nesir metni vardır.

*“Şi’rin bizi yazmıştı hayatında senin,
Millet baba kaybetti vefatında senin.
Hâlâ okuruz ağlayarak kendimizi,
Ey ölmemiş Âkif, Safahât’ında senin.”*²⁸

25 *Ses ve Toprak*, İstanbul 1976, s. 117-118.

26 *Fatihler Ölmez ve Takvimler*, İstanbul 1976, s. 15-106.

27 Halid Fahri Ozansoy, “Aruza Veda”, *Yarın*, nr. 4, 3 Teşrin-i sâni 1337. Dönemin hece-aruz tartışmaları ve Halid Fahri’nin bu tartışmalardaki duruşu hakkında bk.: Abdullah Acehan, “Halit Fahri Ozansoy’un Vezin Çizgisi”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, nr. 4, Haziran 2000, s. 213-220. Hece ve aruz vezni etrafında yapılan tartışmalar için de bk.: Hasan Kolcu, *Türk Edebiyatında Hece-Aruz Tartışmaları*, Ankara, 1993, Kültür Bakanlığı Yayınları, 417 s.

28 *Rubâiyyât-ı Ârif II*, İstanbul 1976, s. 203. *Rubâiyyât-ı Ârif II*’de “Şeriat ve Tasavvuf” başlıklı bir bölümün varlığını da bu bağlamda hatırlayabiliriz: (s. 246-258).

Atlamadan ifade edelim: Onca zengin ve kendi içinde çeşitlenmiş tematik tablosuna rağmen Arif Nihad'ın şiirlerinde kesafet açısından üç ana tema hatının varlığıyla karşılaşırız: Tarih ve vatanseverlik, din ve tasavvuf, aşk ve kadın güzelliği. Bu üç öbek, kendi içinde metinden metine saçaklanarak, Asya'nın şiirinin baskın ve karakteristik tema suretini çizer.

Yahya Kemal ve Arif Nihat etkileşimine tekrar dönersek, tarih, hamaset, vatanseverlik, fetih gibi epik zeminde var olan temaların yanısıra Arif Nihat Asya şiirinin ana istasyonlarından birisini teşkil eden aşk, kadın, mey ve meclis atmosferi, rindane eda da Yahya Kemal ile onun şiirinin kesiştiği ortak bir alanı bize açar.

Ahmet Hamdi Tanpınar, Yahya Kemal'e dair yazdığı *Yahya Kemal* isimli monografisinde onun şiirini, bu şiirdeki coşku ve zevk iklimini “Diyonizyak neşe” tanımlaması ile niteliyordu²⁹. Bu tanımlamanın zıddı olan “Apollonien duruş”u, kendimizi illa Batılı literatürün kavramları ile tanımlama mecburiyetinde hissetmeyerek, “hikemî tarz” nitelemesi ile karşılayabiliyorsak, bizim edebiyat geleneğimizde “Diyonizyak neşe”yi de “rindâne eda” diye anlayabiliriz. Amerika, Kristof Kolomb tarafından “keşfedilmedi” zira.

Arif Nihat Asya'nın şiir evreni de bu tema odağında bize böyle bir görünüm sunar. Asya'daki aşk ve kadın temasını iki bağlamda değerlendirebiliriz:

- Kendi hayatında gördüğü, güncel şartlarda tanıdığı kadınların güzelliğini anlatan aşk ve güzellik şiirleri
- Klasik Türk şiirinin kadın imgeleri ve isimleri ile kurgulanmış, çoğunlukla Leyla mazmununun etrafında ifadesini bulan aşk şiirleri

Bir başka boyutuyla bu aşk teması için denilebilir ki, Arif Nihat Asya, (ikinci eşi Servet Akdoğan için yazılmış birkaç rubâîsi dışında) muayyen bir sevgiliye duyulan “tekil” bir aşk yerine daha çok kadın güzelliğinin veya güzel kadın(lar)ın ateşlediği hayranlık ve arzu mertebesinde ifadesini bulan aşkın şiirini yazmıştır. Bu aşk duyusuna zaman zaman ince erotik çağrışımlar da eşlik edecektir. Erotizmin Asya'nın şiirlerinde belirgin bir görünüm kazandığını söylemek gerekir.

Yukarıda belirttik, Klasik Türk şiirinde aşk mesnevîlerinin güzel kadın kahramanları Asya'nın güzeller ve sevgililer portföyünde de sık sık telmihte bulunan isimler kadrosunda yer alır: Leylâ, Şîrin, Züleyha, Azrâ, Hüsn... Bunlara zaman zaman halk şiirinin Aslı'sı, Zühre'si de eşlik eder.

29 Ahmet Hamdi Tanpınar, *Yahya Kemal*, İstanbul 1982, s. 152-153, 172-173.

Arif Nihat'ın "Fakat" başlıklı bir rubâisi var. Şöyle:

*"Ey dil, ne isimden, ne sıfattan bıktım.
Mânâyı değiştiren edattan bıktım.
Her hükme gelip çelme takan lâkinden,
Her fikri tökezleten fakattan bıktım."*³⁰

Biz de tam burada bu rubâiyi hatırlayıp, iki şair arasındaki benzerlik veya etkileşime dair bu yorumların üstüne bir "fakat" çekip, her iki ismin de beslendiği büyük kaynağa, Klasik Türk şiirine ve onu yapan edebiyat geleneğine yönelebiliriz. Zira bu büyük gelenek ve onun gerçekleştirdiği zengin birikim her iki şair için de, Sezai Karakoç'un deyişiyse, bir "şiir mektebi"³¹ olmuştur.

Nitekim Arif Nihat Asya'nın şiirinde bu mektebin öğrencisi olmak o kadar belirgindir ki... Onun pek çok şiirinde Fuzûlî, Nedîm, Nef'î, Nesîmî gibi büyük divan şairlerinin doğrudan ismi geçer. Onların hayatlarına veya eserlerine telmihlerde bulunulur. Klasik Türk edebiyatının aşk temalı mesnevîlerinden birçoğunun adı anılır, o mesnevîlerin Leylâ ve Mecnun gibi, Yusuf ve Züleyha gibi, Vâmık ve Azra gibi, Hüsn ve Aşk gibi, Hüsrev ile Şîrin gibi kahramanları, yeri gelir Arif Nihat Asya'nın şiirinin de özneleri olur. Şeyh Galib ile Beyhan Sultan arasındaki gönül yakınlaşması rivayeti onun şiirinin temalarından birisini teşkil eder mesela. Onda da Leylâ kadın güzelliğinin mümessil ismidir. Mecnûn'luk, aşkın fena makamıdır.

Aşkın, mey meclislerinin, rindliğin Arif Nihat Asya'da hem de baskın olarak Klasik Türk edebiyatının biçimsel araçları ile yoğun bir şekilde işlenişinin yanında unutmayalım ki o aynı zamanda Cumhuriyet dönemi Türk şiirinin en önemli rubâî şairlerinden birisi, belki de birincisidir. Bu vafına "ebced ile tarih düşürme üstadı" sıfatını da ilâve edebiliriz. İki cilt halinde yayımlanmış olan *Rubâiyyât-ı Ârif* ile *Fâtipler Ölmez ve Takvimler* isimli eserlerinde bulunan bu tür metinler bu hükmümüzün ispatıdır. Bu iki kitabının dışındaki şiir külliyyatında da sık sık biz rubâî örneklerini ve ebcedle tarih düşürme şiirlerini okuruz. Bu açıdan Arif Nihat Asya, bu iki türün de modern edebiyatımızdaki birkaç isminden biridir. Bu türden şiirleri, onun diğer şiirleri kadar zengin bir pence-reyi bize açar.

Rubâilerinin temaları çok çeşitlidir. Klasik edebiyatta olduğu gibi hikmet, aşk, kadın, güzelliğ, tasavvuf, tabiat, hayat görünümleri çerçevesinde yazılmış olanlar olduğu gibi, şairin gezip gördüğü yerler, yakın çevresi, arkadaşları,

30 *Rubâiyyât-ı Ârif II*, İstanbul 1976, s. 140.

31 Sezai Karakoç, "Şair ve Gelenek", *Edebiyat Yazıları-I*, İstanbul 1982, Diriliş Yayınları, s. 101.

dostları için, günlük hayat içinde onların yaşadığı, doğum, ölüm, nişan, düğün, askerlik, bir vazifeye atanma gibi olaylara dair yazılmışları da vardır, günün politik olaylarına, uzak yakın siyasî ve tarihî dalgalanışlara dair yazılanları da... Bu bakımdan bu şiirler çok renkli ve zengin bir açılım gösterirler.

Benzer bir durum ebced şiirleri için de geçerlidir. Ebced ile tarih düşürme şiirlerinin çoğu da rubâîdir ve bunlar tarihî şahsiyetler, tarihî veya aktüel olaylar hakkında olduğu kadar, ekseriyetle şairin tanıdığı veyahut yakın çevresinde bulunmuş şahsiyetlerin hayatlarındaki olaylara, dalgalanışlara da dairdir. Arif Nihat'ın bu iki kategoride de çok rahat ve ustaca söyleyişlere sahip olduğuna şahit oluruz. Mevlânâ ve Mevlevîlik, İstanbul'un fethi ve Fatih Sultan Mehmet, uzun meslek yıllarını geçirdiği Adana ve oradaki hayat görünümleri bu şiirlerde bilhassa kesafet kazanır.

Bu arada onun şiirlerinde epeyce ithafın da yapıldığını ifade edelim. Sırf bu it-haflardan yola çıkarak bile şairimizin hayatındaki zengin ve kalabalık çevrenin, verimli sosyal ilişkilerin izini sürmek mümkün görünmektedir.

Arif Nihat Asya'nın Klasik Türk şiirini yapan büyük edebiyat geleneğiyle, bu geleneğin asırlar içinde inşa ettiği zengin eserler mirası ile kurduğu bu ünsiyetin gerisinde elbette kendi şahsî ilgisi ve yönelişleri kadar, bu yönelişlerin de besleyicisi ve hazırlayıcısı olarak şairin eğitim-öğretim ve yetişme şartlarının ve bunlar sayesinde oluşan edebî uyanışının rolü ve etkisi vardır.

Arif Nihat Asya 1904 doğumludur. Yani Osmanlı mekteplerinin son dönemlerinde, Divan edebiyatının müfredatta hâlâ öğretildiği, olumsuzlanmadığı, yasaklanmadığı bir zaman diliminde okumuştur. İstanbul'da Yüksek Muallim Mektebi (Dâru'l-Muallimîn-i Âliyye)'den mezuniyeti 1927'dir. Dediğimiz gibi, Osmanlı'nın son dönemlerinin eğitim-öğretim müfredatının yetiştirdiği bir genç olarak edebiyata adım atar, ilk şiirlerini lise yıllarında yazar. İlk şiir kitabı *Heykeltraş* 1924'te yayımlanır. Yani Ahmet Hamdi Tanpınar (1901), Necmettin Halil Onan (1902), Necip Fazıl Kısakürek (1905), Kemal Tahir (1910) gibi doğumları 20. yüzyılın başlarına denk gelen ve Osmanlı eğitim kurumlarında yetişmiş olan son nesil diyeceğimiz bir neslin mensubudur ve bu neslin birçok şahsiyetinde geleneğe sıcak ve yakın durma, Klasik edebiyat bilgisine şu veya bu şekilde vâkıf olma hatta Tanpınar gibi, Necmettin Halil gibi bu mevcudu bir zevk ve itiyad kaynağı olarak "temessül" etme vasfının mevcudiyetini izleriz.

Arif Nihat'ın şiirlerinde ve bir edebiyat öğretmeni olarak bilgi hamûlesinde bu vukûfiyet ve nüfûz belirgindir. Oysa kendisinden bir nesil sonrasının genç

edebiyatçılarını yani eğitimlerini 1920'lerde, 30'larda almış olanlara baktığımızda, kurulan yeni rejimin yeni müfredatının bir neticesi olarak bu damarın kesildiğini, bu büyük edebiyat geleneğine “yabancılaşma”nın başladığını, (özel ve istisnai ilgi ve yönelişler dışında) beslenişin sekteye uğradığını görürüz. Orhan Veli, Sait Faik, Ziya Osman, Cahit Sıtkı nesli buna örnektir. Bu nesil, “Eskiye unut, yeni yolu tut” telkin ve öğretisinin gölgesinde büyümüş, ilk gençliklerini köklerle bağları koparan bir ortamda idrâk etmiş, “dün bilgisi”nden bîhaber, “gün bilgisi”ne de bigâne bir surette, günün büyük meselelerine angaje olmaktan ve müfredatın vermeye çalıştığı tekil ideolojinin söylemine kapanmaktan geri durarak küçük ve günlük hassasiyetlerle oyalanmayı ve “büyük meseleler” yerine tabir caizse tatminsiz bir ruhun adressiz arayışları neticesinde kendilerini “küçük dünyaları”nda dağıtmayı seçmiştir. Birçoğunun genç denecek yaşta ömürlerini tamamlamış olması ise, dikkati çeken bir husustur.

Bizim edebiyatçılar ve entelektüeller kadromuzda zaman zaman örneğine rastladığımız bir tablo, Arif Nihat'ta da karşımıza çıkar ki o da bir şahsiyetin hayatının bir evresinde yaşadığı bir sarsıcı olay yahut tanıştığı ve etkilendiği bir şahsiyet vesilesiyle fikrî ve edebî hayatının tabir caizse ray değiştirmesi hadisesidir. Bu bazan bir şoklanma, çarpılma şeklinde tezahür eder, bazan daha yumuşak bir etkinin oluşturduğu geçiş halinde. Bu tabloya çok da yabancı değiliz. Tevfik Fikret'in, Necip Fazıl'ın, Nazım Hikmet'in, İsmet Özel'in vs. fikir ve hatta inanç dünyalarında böylesi belirgin ray değiştirmelerin varlığı bilinir. Bu keskin yahut daha mülayim etkilenmelerin ortaya çıkardığı dönüşüm şairin eserlerinin seyrini de etkileyebilir, ona yeni fikrî veya tematik mecralar açabilir.

Benzeri bir durumu Arif Nihat Asya'da da gözlemleriz. Adana'daki öğretmenlik yıllarında yakın arkadaşı ve lisenin Fransızca öğretmenini, vefatı sonrasında o meşhur “Naat” şiirini ruhuna ithaf ettiği Hakkı Mahmut Soykal'ın delâletiyile Asya, 1933 yılında Mevlvî dedesi ve Üsküdar Mevlevihanesi'nin son şeyhi olan Ahmet Remzi Akyürek ile tanışmış (ki onun için yazdığı bir şiiri ve ona ithaf ettiği şiirleri de vardır³²) ve akabinde Mevlvîliğe intisab etmiştir. Hatta Mevlvî seyrüsülûkündeki çilesini tamamlayarak “dede” ünvanını almıştır. Bu, onun şahsî hayatında olduğu kadar sanat sergüzeştinde de önemli bir dönüm noktasını teşkil eder. Zira bu intisabdan sonra Arif Nihat Asya'nın şiirinde tasavvuf ve dînî hassasiyet dozu epey artmış ve bugün *Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor* isimli kitabının hacimce önemli bir bölümünü teşkil eden “Kubbe-i Hadrâ” başlığı altında toplanmış şiirlerini yazmıştır³³. “Kubbe-i Hadrâ”, Mevlânâ'ya ve

32 “Ahmet Remzi Dede”, *Fatihler Ölmez ve Takvimler*, İstanbul 1976, s. 131.

33 “Kubbe-i Hadrâ”, *Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor*, İstanbul 1976, s. 211-309.

Mevlevîliğe dair duygularını ihtiva eden şiirlerden müteşekkildir. Bu bölümün dışında, diğer kitaplarına dağılmış olarak bu temayı işleyen epey şiirini de okuruz. Bu bakımdan Arif Nihat'ın modern Türk şiirinde farklı ve başı çeken bir yeri vardır.

Rubâiyyât- Ârif-I'de yer alan "Mevlânâ" başlıklı şu rubâisi³⁴ ondaki bu değişim ve aidiyeti öz olarak anlatması açısından okunabilir:

*"Bir sofradayım, azım çoğum Mevlânâ,
Dursam, yürüsem, batım doğum Mevlânâ.
Yârin sesi, yârin sözü, yârin yüzüsün,
Sen yoksan eğer ben de yoğum Mevlânâ."*

Arif Nihat Asya'nın 1933'te Ahmet Remzi Akyürek ile tanışmasının ardından Mevlevîliğe intisabının şairin kendi kalbî macerasını aşan, dönem şartları ile irtibatlandırarak yapabileceğimiz bir başka yorumu da şudur:

Tekke ve dergâhlar 30 Kasım 1925'te kapatılır. Bu kapanışın ardından 1930'lar da tasavvufa bakış olumsuz anlamda değişmiş ve büyük kalabalıklar nazarında bu alan cahillerin uğraştığı bir merdiven altı üfürükçülük alanı mesabesine düşürülmüştür. Yasakların ve polisiye takiplerin getirdiği tedai ve oluşturduğu korku ve suskunluk atmosferi budur³⁵. Bu imajın değişmesinde üç entelektüel ismin aşağı yukarı aynı yıllarda tasavvufa duyduğu ilgi büyük rol oynamıştır.

Necip Fazıl Kısakürek 1934 yılında Nakşibendî şeyhi Seyyid Abdulhakim Arvasî ile tanışır ve ardından büyük bir değişim yaşar. Bu değişim zamanla onun şiirlerine ve nesir eserlerine de yoğun bir şekilde aksedecektir. Aynı yıl, Nurettin Topçu Sorbonne Üniversitesi'nde yaptığı felsefe doktorasını tamamlar ve Türkiye'ye döner. Dönüşünde kafasında biriktirdiği sorulara cevap arayışı onu yine bir Nakşî şeyhi olan Abdulaziz Bekkîne'ye yönlendirir. Bu tanışmanın ardından Topçu bu tarikatın müridi olacaktır. Yukarıda söylediğimiz gibi Arif Nihat Asya da aşağı yukarı aynı zaman diliminde (1933) Ahmet Remzi Dede ile tanışıp Mevlevîliğe intisab etmiştir.

Dönemin dikkat çeken bu üç edebiyatçı aydınının böyle tasavvufa yönelmesi, kendi nesildaşları olan aydınlar arasında bu alanın entelektüel ilgilere yeniden makes olmasına ve merdiven altı bir yöneliş olma imajının değişmesine yol açmıştır.

34 *Rubâiyyât-ı Ârif-I*, İstanbul 1976, s. 68.

35 Tek parti döneminde uygulamaya konulan radikal sekülerleşme sürecinde Osmanlı'nın son döneminde faal olan din ve tasavvuf erbâbı ve çocuklarının sinmişliği ve suskunluğunu yorumlayan bir yazı olarak bk.: Ahmet Murat Özel, "Benim Dedem de Bir Şeyhti Sosyolojisi", *Kuşlarla Sohbetin Şartları*, İstanbul 2018, Ketebe Yayınları, s. 11-18.

Tabii Arif Nihat Asya'nın tasavvufî temalara olan bu yöneliş ve ilgisini yalnızca Mevlevîlik sürecine bağlamayabiliriz. Evet baskın etken budur ama Klasik Türk şiirinde de tasavvufun çok önemli bir tematik mecra hatta bir ana zemin oluşturduğunu, şairin bu edebiyat geleneğinden ne kadar beslendiğini hatırlarsak, söyleyebiliriz. Ayrıca millî kültür ve Türk-İslâm medeniyeti söyleminde de tasavvufun ne kadar önemli bir yerinin olduğunu unutmamalıyız. Nitekim Asya bu bağlamda Mevlânâ'nın Türklüğünü ona dair bazı şiirlerinde bilhassa vurgular³⁶ ve Mevlânâ'dan başka Yunus Emre, Hacı Bektaş, Ahmed Yesevî gibi Türk asıllı mutasavvıflar için de şiirler yazar.

Burada onun Mevlevîliğinden bahis açmışken unutmadan vurgulayalım ki, Arif Nihat Asya'nın bu aidiyeti ile birlikte Mehmed Âkif'e duyduğu yukarıda söz konusu ettiğimiz sevgi ve yakınlığın da beslediğini düşündüğümüz bir dînî hassasiyetin teşkil ettiği muhteva da onun şiirinin kesafet kazandığı temalardan birisidir. Arif Nihat Asya'nın Türk şiirinde adını ışıtan şiirlerden birisi "Bayrak" ise, diğeri hiç şüphesiz "Naat" şiiridir. Lâkin "Naat" bu vadinin tekil bir örneği de değildir. "Dua", "Münâcât", "Mirac", "Sabah Ezanı", "Hazret-i Peygamber'in Vefatı", "Lafza-i Celâl Zikri", "Berat Gecesi", "Hatim Duası" vs. yalnızca *Dualar ve Âminler* kitabında yer alan şiirlerinden bir kısmıdır. Diğer şiir kitaplarında da bu temanın bize yüksek tonalitede seslendiğini duyarız. Meselâ *Rubâiyyât-ı Ârif -II*'de "Şeriat ve Tasavvuf" başlıklı bir bölüm mevcuttur³⁷. Ayrıca Asya, içlerinde Hazret-i Peygamber'in vefatına yahut siyerin bazı olaylarına tarih düşürme şiirleri, İslâm tarihinin başta Asr-ı Saadet olmak üzere farklı dönemlerine, olaylarına ve kahramanlarına dair rubâiler veya rubâî dışında başka şiirler de kaleme almıştır ki, bunların sayısı epey kabarıktır.

Arif Nihat Asya şiirinin dünden bugüne (Cumhuriyet dönemi şiirini kapsadığı iddiası taşıyan birtakım antolojilerde ideolojik bağnazlıkla görmezden gelinmesine rağmen) büyük okur kitleleri tarafından sevilmesi ve tanınmasında şüphesiz ki "Naat" ve "Dua" şiirlerinin büyük katkısı vardır. Bu ikisi ve burada adını andığımız dînî ve tasavvufî temalı samimî şiirleri, (buna başta "Fetih Marşı" olmak üzere, tarih temalı olanları da katalım) "Arif Nihat Asya" adını cami minberlerine ve vaaz kürsülerine kadar taşımıştır. Bu, bu milletin bir şairi olmak adına çok önemli bir göstergedir. Eğer bir şair, milletin cami cemaati

36 "Belh" başlıklı şu rubâiyi buna örnek olarak verebiliriz:

*"Kalbinde fütüvvet el alıp fazlından
Sür üfleyecek hâke Hudâ faslından.
Dil raksına kaldırmak için dünyayı
Bir er kopacak Belh'te Türk aslından."
(Rubâiyyât-ı Ârif-I, s. 266)*

37 "Şeriat ve Tasavvuf", *Rubâiyyât-ı Ârif-II*, s. 246-258.

“amca”larının diline ve hafızasına kadar sinebilmişse, o artık o millete mal olmuş demektir. Yunus Emre, Mehmet Âkif ve Arif Nihat... Belki birkaç isim daha. Bunun edebiyatımızda çok da örneği yoktur. D. Mehmet Doğan, Âkif için kaleme aldığı bir eserine *Câmideki Şair* ismini vermişti³⁸. Arif Nihat'ı da bu vasıfla anmak mümkündür. Bu şiirler, bugünden geçmişe, yazıldıkları dönemlerin şartlarına doğru giderek değerlendirildiğinde gerek muhtevaları gerekse sahiplenilişleri daha derin anlamlar kazanacaktır. Söz gelimi *Duâlar ve Âminler*'deki iki “Dua” şiirini yakın tarihimizin kimi dönemlerinin dinle kavga süreçlerinin izdüşümü ile okuduğumuzda

*“Müslümanlıkla yoğrulan yurdu
Müslümansız bırakma Allah'ım.*

*Bize güç ver, cihad meydanını
Pehlivansız bırakma Allah'ım.*

*Kahraman bekleyen yiğınlarını
Kahramansız bırakma Allah'ım.*

*Bilelim hasma karşı koymasını,
Bizi cansız bırakma Allah'ım.”³⁹*

beyitlerindeki yakarışını tarihsel arkaplanı ile anlayıp daha iyi hissederiz. Benzer bir arkaplan ikinci “Dua” şiirinde kendisini daha da belli eder⁴⁰:

*Bize hâlâ eza eza geliyor
Günler, aylar, devirler Allah'ım.
Dönecek miydi harb meydanına
Şehirler Allah'ım.
Yine tebşîrler getirsin her
Yıl Berât'lar, Kadir'ler Allah'ım.*

*Câna, îmâna, mülke kasedeni
Hangi güçler zehirler Allah'ım?
Belli insan değiller, öyleyse
Söyle, kimdir, nedirler Allah'ım.
Yine tebşîrler getirsin her
Yıl Berât'lar, Kadir'ler Allah'ım.*

38 D. Mehmet Doğan, *Câmideki Şair Mehmet Âkif*, İstanbul 1989.

39 “Dua-I”, *Dualar ve Âminler*, İstanbul 1976, s. 44-46.

40 a.e., s. 83.

*Kara gündeysel, ufka nûrundan
Doğsun artık fecirler Allah'ım.
Rahmetinden dolup dolup taşsın
Dışlar, içler, kabirler Allah'ım.
Yine tebşîrler getirsin her
Yıl Berât'lar, Kadir'ler Allah'ım.*

Yakın tarihin toplumu derinden sarsan ve etkisi nesiller boyu süren dalgalanışları, şairin hassas ruhunda derin izler bırakmış ve bu ve benzeri birçok şiirinde cesurca yankısını bulmuştur. Bu yankı içinde yaşadığı zamanın maşerî vicdanda sızı bırakan kimi hassasiyet noktaları da yer alır. Meselâ “fethin sembolü” Ayasofya'nın müzeye tebdili, Necip Fazıl, Osman Yüksel Serdengeçti, Ali Ulvi Kurucu gibi Arif Nihat'ın kalemini de kanatır. Şair bu temaya dokunan altı adet rubâî yazmıştır⁴¹. *Dualar ve Âminler*'deki şiir şöyledir:

*MA'BED
Beş vakit loşluğunda saf saftık,
Davetin vardı dün ezanlarda.
Seni, ey ma'bedim, utansınlar,
Kapayanlar da, açmayanlar da.*

Rubâiyyât-ı Ârif-II'de “Ma'bed” şiirinin ikincisi de yer alır:

*MA'BED- II
Mâdem aşılıyor hâdiseler tahmîni,
Râhiblerinin uzak değil ta'yîni...
Ey ma'bed kimse şaşmasın, koynunda
Birgün başlarsa Ortodoks âyîni.*

Yine aynı kitapta yer alan “Ayasofya” başlıklı olan ise, bu sembol ma-bedin ağzından acıtıcı bir kıyası dile getirir:

*AYASOFYA
Birgün soluğum kesildi, nabzım durdu.
Bildim ki ihânet yüreğimden vurdu.
Ey mutlu Emîr, ey ulu Fâtih, beni sen
Dillendirdin, torunların susturdu.*

Döneminin iç ve dış siyâsî olaylarına, milletin vicdanında ve şuurunda yankı bulan oluşumlarına kayıtsız kalmayan sorumlu ve “müteyakkız” bir Arif Nihat vardır

41 “Ma'bed”, *Dualar ve Âminler*, İstanbul 1976, s. 162; “Ma'bed-II”, *Rubâiyyât-ı Ârif-II*, İstanbul 1976, s. 307; “Ayasofya”, a.e., s. 17; “Ayasofya'da Ezan”, *Fatihler Ölmez ve Takvimler*, İstanbul 1976, s. 66; “Ayasofya”, a.e., s. 176; “Ayasofya”, *Ses ve Toprak*, İstanbul 1976, s. 31.

karşımızda. Bunun göstergelerinden birisi ülke içinde yaşadığımız bu ve benzeri çalkantılar, kırılmalar ise, diğeri de dış siyasette vuku bulan ve bütün bir milleti ilgilendirmesi gereken kimi olaylardır. Bu bağlamda Filistin topraklarının İngiltere'nin desteği ile Siyonist Yahudilerce işgâl edilmesi ve 1948'de İsrail devletinin kurulması sonrasında Kudüs'ün de işgâl edilmesi hazırlık ve niyetleri onun sorumlu bir aydın olarak bigâne kalamadığı bir durum doğurur:

KUDÜS

İşgâl planlandı zuhûrât adına,

Yer yer depolar yapıldı hayrât adına,

And içti Yahûdî, Kudüs'ün zaptı için,

Her evde ve her havrâda Tevrât adına.⁴²

İslâm coğrafyasının sömürgeci Batılı odaklarca talan edilen yahut sinsî desîselerle kimliği ve geleceği çalınan parçaları arasında Kerkük ve Kıbrıs da vardır. Arif Nihat Asya bu iki coğrafyadaki Müslüman Türk kimliğine ve bu halkın maruz bırakıldığı zulüm, kıtâl ve baskıya karşı sesini yükseltir. Gazete yazılarının yanında şiirinde de bu iki mazlum coğrafyaya sahip çıkar.

Kerkük'ün büyük petrol rezervleri dolayısıyla İngiliz iştahını kabartmasının ardından I. Dünya Savaşı sonrasında anavatandan, Anadolu'dan koparılışı, ardından burada Müslüman Türkmen nüfusunun demografik yapının değiştirilmesi adına 1924'te, 1946'da ve hele ki 14 Temmuz 1959'da büyük katliamlara, idam, sürgün ve göçe zorlanma politikalarına karşı Arif Nihat Asya, üçü rubâî olan beş şiiri ile sesini yükseltir⁴³.

"Duydum yine perde perde

Ordan gelen feryatları.

Dedim: Silinsin bir çöple

Çizilmiş sınır hatları.

Türk'ken Kerküklüler'in hem

Adları, hem sıfatları,

Yazıklar olsun ki bugün

Hayat değil hayatları.

Şehidlerine yurt olmuş

Göğün en yüce katları.

42 *Rubâiyyât-ı Ârif-II*, s. 303.

43 "Kerkük", *Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor*, İstanbul 1976, s. 176-178; "Horyatlar", *Ses ve Toprak*, İstanbul 1976, s. 153-154; "Meş'aleler", *Rubâiyyât-ı Ârif-II*, s. 19; "Horyatlar", a.e, s. 20; "Babagülgür", a.e., s.21; "Kerküklüler", *Rubâiyyât-ı Ârif-I*, s. 260.

*Ruhlarını selâmlasın
Yâsin'imın kanatları.*⁴⁴

Kıbrıs ise Arif Nihat'ın Adana, İstanbul ve Konya'dan sonra şiirine en çok taşıdığı bir coğrafyayı teşkil eder. Elbette bunda 1959-1961 yılları arasında eşi Servet Asya ile beraber Kıbrıs'ta Lefkoşa Erkek Lisesi'nde edebiyat öğretmenliği yapmasının etkisi büyüktür. Bu iki küsur yıllık meslekî ikamet, coğrafyası, tabiatı, insanı, kültürü ve hayat tezahürleri ile Kıbrıs'ın onun şiirinde yer bulmasını sağlayacak ve 1964'te bu vatan parçası için yazdığı rubâileri, *Kıbrıs Rubâîleri* adıyla kitaplaştıracaktır⁴⁵. Ancak bu rubâilerden başka da Kıbrıs'ta yaşanan Yunan mezâlîmi Asya'nın mısralarında ifade bulur. "Kıbrıs"⁴⁶, "Kıbrıs Kanlar İçinde"⁴⁷ ve "Kıbrıs Takviminde 1968"⁴⁸ şiirleri bunlardandır.

Buraya kadar bir haritayı ortaya koymaya çalıştık. Arif Nihat Asya'nın şiirlerinin tema haritası... Elbette sınırlı bir hacim içerisinde, şiir mevcudunun kesafet kazandığı odaklardan geçerek kalın çizgilerle ve ayrıntısız çizilen bir harita oldu. Buna rağmen bu haritanın, şairin kendi şahsiyetinden, hayatından ve iç dünyasından başlayıp fikrî çerçevesine, çevresine, vatan coğrafyasına, oradan dünyaya açılan, bugünü olduğu kadar geçmişi de yoklayan ve kucaklayan bir harita olduğunu gördük.

Bu gözlemimiz bize dedirtiyor ki, Arif Nihat Asya, Cumhuriyet dönemi Türk şiirinin üretken, ilgi yelpazesi renkli ve şiirlerinin tematik uğrakları çok zengin ve özgün bir şairidir.

44 "Horyatlar", *Ses ve Toprak*, İstanbul 1976, s. 153-154.

45 "Kıbrıs Rubâîleri", *Rubâiyyât-ı Ârif-I*, İstanbul 1976, s. 77-150.

46 *Dualar ve Aminler*, İstanbul 1976, s. 161.

47 a.e., s. 194.

48 *Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor*, İstanbul 1976, s. 198.

KAYNAKÇA

- ASYA, Arif Nihat, *Aramak ve Söyleyememek*, İstanbul 1976.
- ASYA, Arif Nihat, *Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor*, İstanbul 1976.
- ASYA, Arif Nihat, *Dualar ve Âminler*, İstanbul 1976.
- ASYA, Arif Nihat, *Fatihler Ölmez ve Takvimler*, İstanbul 1976.
- ASYA, Arif Nihat, *Kanatlarını Arayanlar*, İstanbul 1976.
- ASYA, Arif Nihat, *Kökler ve Dallar*, İstanbul 1976.
- ASYA, Arif Nihat, *Rubâiyyât-ı Ârif-I*, İstanbul 1976.
- ASYA, Arif Nihat, *Rubâiyyât-ı Ârif-II*, İstanbul 1976.
- ASYA, Arif Nihat, *Ses ve Toprak*, İstanbul 1976.
- ACEHAN, Abdullah, "Halit Fahri Ozansoy'un Vezin Çizgisi", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, nr. 4, Haziran 2000, s. 213-220.
- ANDI, M. Fatih, "Arif Nihat Asya'nın Kısa Nesirleri", *İlmî Araştırmalar*, nr.18, İstanbul 2004, s. 7-16.
- ANDI, M. Fatih, "Beton Duvarlar Arasında Açan Çiçek: Modern Kente ve Kentleşmeye Karşı Erdem Bayazit'in Şiiri", *Akrebi Kuyruğundan Tutmak*, İstanbul 2020, Ketebe Yayınları
- ANDI, M. Fatih, "Kendi Kentin İçinde, Gözü Kentin Dışında: Modern Kent Karşısında Necip Fazıl'ın Şiiri", *Akrebi Kuyruğundan Tutmak*, İstanbul 2020, Ketebe Yayınları
- ANDI, M. Fatih, "Yahya Kemal'in Şiirlerinde Bir Medeniyet ve Kimlik Göstergesi Olarak Şehir.", *Güneşe Tutulan Ayna*, İstanbul 2018, Ketebe Yayınları, s. 211-225.
- BEYATLI, Yahya Kemal, "Ses", *Bütün Şiirleri*, İstanbul 2025, VakıfBank Kültür Yayınları, s. 541.
- DOĞAN, D. Mehmet, *Câmideki Şair Mehmet Âkif*, İstanbul 1989.
- KARAKOÇ, Sezai, "Şair ve Gelenek", *Edebiyat Yazıları-I*, İstanbul 1982, Diriliş Yayınları.
- KOLCU, Hasan, *Türk Edebiyatında Hece-Aruz Tartışmaları*, Ankara, 1993, Kültür Bakanlığı Yayınları, 417 s.
- OZANSOY, Halid Fahri, "Aruza Veda", *Yarın*, nr. 4, 3 Teşrin-i sâni 1337.
- ÖZEL, Ahmet Murat, "Benim Dedem de Bir Şeyhti Sosyolojisi", *Kuşlarla Sohbetin Şartları*, İstanbul 2018, Ketebe Yayınları, s. 11-18.
- TANPINAR, Ahmet Hamdi, "Yastığının Rüyası", *Edebiyat Üzerine Makaleler*, İstanbul 1977, Der-gâh Yayınları, s.367.
- TANPINAR, Ahmet Hamdi, *Yahya Kemal*, İstanbul 1982.
- YILDIZ, Sadettin, "Yünus'un Diyarında Bir Mevlevî: Arif Nihat Asya", *Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, nr. 14, Kasım 2013, s.31-44.

BİLDİRİLER

ARİF NİHAT ASYA'NIN HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

Seyran Didem DİZDAR

Çukurova Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Doktora Öğrencisi, Edebiyat Öğretmeni

Cumhuriyet devri Türk şiirinin çok yönlü simalarından biri olan Arif Nihat Asya, 1920-1970 yılları arasında gelişen sanat hayatında ağırlıklı olarak şair kimliğiyle bilirse de mensur şiirleri, fıkraları, gezi yazıları ve sosyal tenkit yazıları ile nesir alanında da rüştünü ispat etmiş bir Türk aydınıdır. Poetikasını Türk tarihi, İslam medeniyeti, halk ve divan şiiri geleneği gibi temeller üzerine inşa eden sanatçı; millî duyarlılığı yüksek bir şair olarak Türk edebiyatı tarihinde önemli bir yere sahiptir. Sanatçının bu çok yönlü kişiliği, yaşam öyküsünü tek bir metne sığdırmayı zorlaştırsa da bu çalışma, onun hayatını en temel hatlarıyla, bütünlüklü bir şekilde ve belirli bir hacme sığdırarak sunmayı amaçlamaktadır.

HAYATI

Arif Nihat Asya, 7 Şubat 1904 tarihinde Çatalca'ya bağlı İncegiz köyünde dünyaya gelir. Şairin doğumunu müjdelemek amacıyla dedesi tarafından yazılan ancak babası Ziver Bey'in ani vefatı nedeniyle trajik bir belgeye dönüşen mektuplardan, sanatçının asıl isminin "Mehmet Arif" olduğu anlaşılmaktadır. Sanatçının aile kökleri Tokat'ın Kapusuz köyünden İstanbul'a göç ederek debağlıkla (deri işleme) uğraşan ahi ustası Hacı Ahmet Kapusuz'a dayanır. Arif Nihat Asya, Ziver Efendi ve Fatıma Hanım'ın ilk ve tek çocuğudur. Şair, henüz yedi günlük bir bebekken babasının veba hastalığı yüzünden vefatıyla yetim kalmış, bu durum onun hayat yolculuğunun en erken ve belirleyici kırılma noktası olmuştur. (Bakiler, 2007: 96).

Bulgaristan'ın Tırnova Türklerinden olan Fatıma Hanım, eşinin ölümünden üç sene sonra hayatını Osmanlı ordusuna mensup Filistinli bir subay olan Ab-

durrezzak Efendi'yle birleştirir. Ancak annenin, oğlu Arif'i Filistin'e götürme talebi, dede İbrahim Tevfik Efendi tarafından reddedilir. Bu kararın neticesinde Arif Nihat Asya, dedesinin ve babaannesinin gözetimi ve terbiyesi altında büyümüştür. Annesinden fiziki ayrılığını izleyen günlerde babaannesi Rüveyda Hanım'ın da vefatıyla Arif Nihat, dedesi İbrahim Tevfik'in himayesinde kalır. Küçük bir çocuğun bakımındaki zorluklar ve maddi sıkıntılar sebebiyle dede ve torun İbrahim Tevfik Efendi'nin üvey kızı Gülfem Hanım'ın bulunduğu Örcünlü Köyü'ne taşınmak durumunda kalır.

Mehmed Arif Asya'nın öğrenim hayatı, henüz dört yaşındayken İnceğiz Köy Mektebinde, Hüseyin Efendi'den aldığı Elifbâ dersleriyle başlar. İstanbul'a intikalinden sonra eğitimine Haseki ve Koca Mustafapaşa Mahalle Mekteplerinde devam eden sanatçı, bu sırada kısa bir süreliğine babasının amcasının yanında kalır. Daha sonra yeniden halasının yanında konaklamaya devam eden sanatçı, halasının teşviki ve gayretiyle genellikle asker çocuklarının öğrenim gördüğü Yusufpaşa'daki Gülşen-i Maarif Rüştüyesine kaydolar. 1911-1912 eğitim döneminde başladığı bu okulu; Trablusgarp, Balkan ve Birinci Dünya Savaşları'nın peş peşe yaşandığı buhranlı bir döneme denk gelmesine rağmen 1915-1916 ders yılında başarıyla tamamlar.

Arif Nihat Asya, eğitim hayatına Gülşen-i Maarif Rüştüyesi Müdürü Ali Bey'in desteğiyle girdiği Bolu Sultanisinde parasız yatılı olarak devam eder. Bir kereste kamyonuyla okula ulaşan şair, yalnızlığını ve devlet himayesine girişini, *"Babamdan dedeme, dedemden halama, halamdan amcama kaldım. Sonunda amcamdan halama dönmüş ve halamdan millete kalmıştım"* (Asya, 1975: 64) şeklinde özetler.

1916-1920 yılları arasında Bolu'da süren lise eğitimi, dönemin savaş atmosferi ve siyasî çalkantıları nedeniyle kesintiye uğrar; Arif Nihat, 1920 yılında eğitimini tamamlamak üzere Kastamonu Sultanisine nakledilir. 1923'e kadar süren bu dönem, Asya'nın akademik gelişiminin yanı sıra kişiliğini de besleyen bir dönem olur. Şairin Bolu'da filizlenen şiir merakı Kastamonu'da derinleşirken, resim sanatına duyduğu ilgi de bu süreçte belirginleşir. Onun resim ve fotoğrafçılığa olan bu ilgisi, ilerleyen yıllarda kaleme aldığı eserlere tesir eder, şiir ve nesirlerindeki kuvvetli mekân tasvirleri, bu görsel yeteneğin edebî bir yansıması olarak ortaya çıkar.

Arif Nihat, Kastamonu yıllarında İstanbul'dan Anadolu'ya geçerek Milli Mücadele için seferber olan pek çok aydınla tanışır. Yine bu yıllarda *Açıksöz* gazetesinde ilk şiirleri yayımlanır. Şair, ilk şiirlerinde "Mehmet Arif" imzasını kulla-

nır ancak aynı yıllarda Mehmet Akif'in İstiklal Marşı ile büyük bir şöhret kazanması, isimlerinin karışması ihtimalini doğurur. Şair de bu karışıklığın önüne geçmek ve kendi kimliğini Mehmet Akif'ten ayırmak amacıyla şiirlerinde "Arif Nihat" ismini tercih eder (Bilir, 2008: 28).

1923 yılında yatılı olarak girdiği Kastamonu Sultanisinden mezun olan şair, yükseköğrenim hedefini gerçekleştirmek üzere Ankara üzerinden İstanbul'a geçer. Maarif Vekâletinin sağladığı imkânlarla İstanbul Dârü'l-Muallimîn Edebiyat Bölümüne giren Asya'nın öğrencilik yılları sadece okul sıralarında ders dinleyerek geçmez; o, hayatın zorluklarını erken yaşta omuzlayan bir mücadele insanıdır. Bir yandan eğitimini sürdürürken diğer yandan geçimini sağlamak için özveriyle çalışır, İstanbul Postanesi Harici Telgraf Kontrol Kalemî ve Anadolu Ajansı gibi kurumlarda görev alarak erken yaşta iş disipliniyle tanışır. Bu yoğun çalışma temposuna ve hayat kavgasına rağmen eğitime olan inancını kaybetmez; 1927 yılında, ilk başta misafir olarak girdiği, daha sonra ise yatılı öğrenci statüsünde devam ettiği İstanbul Dârü'l-Muallimîn Edebiyat Bölümünden mezun olarak öğretmenlik yolundaki en önemli adımı atar.

Arif Nihat, üniversite son sınıftayken hayatını birleştirme kararı aldığı Hatice Semiha Arın ile on üç yıl sürecek bir yola çıkar. Bu evlilikten Reha Uğur ve Kemal Koray adında iki oğlu dünyaya gelir. Reha Uğur, babasının disiplini Harp Okulu'nda; Kemal Koray ise entelektüel mirasını Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde sürdürür. Ancak evliliğin arka planında yolunda gitmeyen birtakım şeyler vardır. Saraylı, köklü bir aileden gelen Hatice Semiha Hanım'ın dünyasıyla küçük yaşta yetimlik ve öksüzlükle mücadele eden, köy şartlarında büyüyen Arif Nihat'ın dünyası birbirine çok uzaktır. Bu derin kültürel ve ruhsal uçurum, zamanla "fikrî ve ruhî geçimsizliğe" dönüşür ve iki farklı hayatın on üç yıllık birlikteliği, 1941 yılında Adana'da resmen son bulur.

1928 yılında Adana Erkek Lisesi'ne edebiyat öğretmeni olarak atanan şair, hayatının ikinci dönemecine de bu okulda girer. Burada tanıştığı kimya öğretmeni Servet Akdoğan ile 4 Aralık 1941 tarihinde hayatını birleştirir. İlk eşinden boşanma sürecinin uzaması nedeniyle, yeni bir yuva kurması da aynı yıla rastlar. Bu evlilik, resmî bir birliktelikten öte, benzer geçmişlere sahip iki insanın ruhsal ortaklığına dayanır. Servet Hanım, bu ortak kaderi; "*Arif'in hayat hikayesiyle benim hayat hikayem birbirine çok benziyor. Çocukluk yıllarımızda onunla İstanbul'un aynı semtlerinde yaşamışız. Aynı okullarda okumuşuz. Çektiğimiz sıkıntılar, acılar bile aynı. Yani Arif de küçük yaşlardan itibaren ana-sız-babasız büyümüş, ben de*" (Bakiler, 2007: 50) sözleriyle dile getirir. Otuz yılı aşkın süren bu huzurlu yuvadan, Fırat ve Murat adında iki erkek çocuk dünyaya gelir.

Servet Hanım'la mutlu bir beraberliği olan Arif Nihat, eşine pek çok mektup yazar, bu mektupları eşi Servet Hanım'ın rızasını alarak *Sevgi Mektupları* adıyla kitaplaştırır. Şairin, *Takvimler* adlı şiir kitabında yer alan ve ebced hesabıyla evlendikleri yıl olan 1941'e karşılık gelen "*Ne şiiirden ne de şöhrettendir/Mutluluk Arif'e Servet'tendir*" (Asya, 1976: 137) dizeleri, onların mutlu ve huzurlu birlikteliğinin bir ifadesidir.

Meslek hayatının büyük bir bölümünü Adana'da geçiren ve burada çalıştığı dönemde yerel gazete ve dergilerde de yazan şairin yazın dünyasının şekillenmesinde, Çukurova önemli bir yere sahiptir. Arif Nihat, "*Çukurova beni yoğurmuştur. Çukurova'nın sıcaklığı ve Toroslar şair gönlümü beslemiştir*" (Yıldız, 2006: 31) diyerek bu toprakların onun sanatçı kişiliğinin şekillenmesinde ne kadar büyük bir rol oynadığına vurgu yapar. Şair, 1933 yılında Adana'da Fransızca öğretmeni Hakkı Mahmut Soykal'ın vasıtasıyla Mevlevî şeyhi Ahmet Remzi Akyürek ile tanışır, ondan el alır. Mevlevilik düşüncesi onun inanç ve sanat dünyasının şekillenmesinde etkili olur.

1934 yılı, şair için hem vatan borcunu ödeme hem de yeni bir kimlik kazanma yılı olur. İstanbul Halıcioğlu Yedek Subay Okulundaki askerlik günleri, Türkiye'de Soyadı Kanunu'nun çıktığı döneme denk gelir. Herkesin kendine yeni bir isim aradığı o günlerde, şairin tercihi, köklerine duyduğu bağlılığın bir nişanesi olur. O, sıradan bir soyadı yerine, milletin ana vatanını işaret eden "Asya" isminde karar kılar. Bu seçim, sadece bir yasal zorunluluğun yerine getirilmesi değil, aynı zamanda şairin tarih şuurunun ve millî hassasiyetinin kimliğine yansımaları olur:

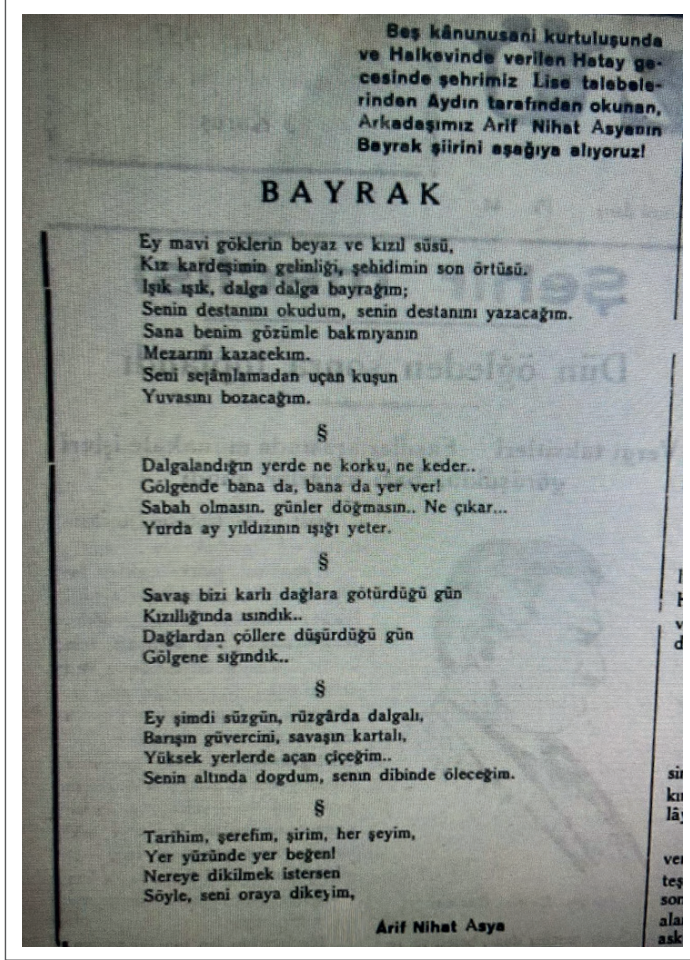
"1934 yılında Soyadı Kanunu çıkınca doğrusu, ben de Kapusuz soyadını almayı düşünmeye başladım. Sonra bu düşüncemden vazgeçtim. Sebep şu: Birinci askerliğimi yaparken İstanbul'daydım bir gün Nefer kıyafetiyle Galata'da bankalar Caddesi'nden yukarıya doğru çıkıyordum. Sağa sola bakınıp duruyordum. Birden gözüme kocaman bir levha ilişti KAPUSUZUĞLU MOİZ! Durdum, bir daha bir daha baktım. Hayır yanlış görmüyordum. Eyvah dedim, Moiz'le akraba çıkacağız galiba. Sonra düşündüm: Belki Moiz'in babaları veya dedeleri de Tokat'ın Kapusuz köyünden çıkıp İstanbul'a gelmişlerdir. Dolayısıyla, Moiz de Kapusuz soyadını almış olabilir. Eskiden Türk de Rum da Ermeni de Yahudi de her yerde vardı ve hep bir arada yaşıyorlardı. Ama doğrusu Kapusuzoğlu Moiz levhasını görünce, Kapusuz soyadından soğudum ve vazgeçtim. Sonra, Asya ağır basmaya başladı. Asya, bildiğiniz gibi milletimizin ana vatanı. Velhâsıl, ASYA ağır bastı işte. 1936 yılından beri ASYA diye geçinip gidiyoruz" (Bakiler, 2007: 101).

Arif Nihat Asya'nın ismiyle özdeşleşen ve ona asıl şöhretini kazandıran unvan, "Bayrak Şairi"dir. Kaynakların pek çoğunda bu şiirin yazılış hikayesi farklı şekillerde anlatılır. Bu yaygın anlatılara göre "Bayrak" şiirinin 5 Ocak 1940 tarihinde kutlanan Adana'nın kurtuluş günü için kaleme alındığı aktarılır. Asya, Adana Erkek Lisesinde edebiyat öğretmeni olarak görev yaparken 5 Ocak 1940 tarihinde Adana'nın Fransızların işgalinden kurtuluşu hakkında bir program yapılmasına karar verilir. Saat Kulesi ile Adana Ulu Cami'nin minaresi arasına büyükçe bir Türk bayrağı gerilmesi ve bu esnada bir öğrencinin bayrağımızla ilgili bir şiir okuması planlanır. Bu şiiri bulma görevi ise Arif Nihat Asya'ya aittir. Şair, öğrencileri günün anlam ve önemine uygun bir şiir bulması konusunda görevlendirse de öğrenciler günün şanına uygun bir şiir bulamadıklarını söyledikten sonra Arif Nihat Asya, bu şiiri kendisi yazmaya karar verir ve bu şiiri yazdıktan sonra "Bayrak Şairi" olarak anılmaya başlar:

"Bayrak şiirimi 35 yaşımdayken yazdım. Adana Erkek Lisesi'nde edebiyat öğretmeniydim... Adana'nın Fransız işgalinden kurtuluşu bildiğin gibi 5 Ocak 1922'dir. Bu bakımdan, her sene 5 Ocak gününde Adana'da büyük şenlikler yapılır. Şehrin bir Saat Kulesi vardır bir de Ulu Cami minaresi. İşte o Saat Kulesi ile Ulu Cami arasına her senenin 5 Ocak kutlamalarında bir bayrak asılır... Hatay Türkiye'ye bağlandığı için 1940 yılının 5 Ocak kutlamasının daha bir güzel, daha bir heyecanlı olması isteniyordu. O bakımdan Adana Maarif Müdürlüğü'nden bizim lise müdürlüğümüze bir yazı geldi. Mealen deniyordu ki: "5 Ocak kutlamasında... o güne uygun bir şiirin de liseniz öğrencilerinden biri tarafından okunması uygun görülmüştür." Lise müdürü bu konuda beni vazifelendirdi. Ben de öğrencilerim arasından üç dört kişi seçtim... Çocuklar çıkıp gittiler. Üç dört gün sonra elleri boş geldiler... Kendi kendime dedim ki "Arif bu şiiri sen yazacaksın!"...O zamanlar bugünkü gibi evlerde günün her saatinde elektrik yok. Geceleri petrol lambası yakıyoruz. El ayak ortalıktan çekilince, petrol lambasının yorgun ışığı altında, bayrağımıza sığınarak, bayrağımıza sarılarak kalemi elime aldım... O gece şiiri nasıl yazdımsa öylece kaldı... Benim "Bayrak" şiirimi 5 Ocak kutlamalarında ilk defa Aydın Gün okudu ve alkışlandı... İşte o gün bugündür benim "Bayrak" şiirim bayrağımızın kendisi gibi hepimizin oldu. Bu şiir, bana "Bayrak Şairi" denilmesine yol açtı ki, bu sıfat, benim için altından dökülmüş bir İstiklal madalyası kadar kıymetlidir" (Bakiler, 2007: 153).

Arşiv bulguları sonucu elde edilen veriler, şiirin yazılış tarihine dair kabul edilen bu yaygın kronolojiyi yeniden değerlendirmeyi zorunlu kılmaktadır. Türksözü gazetesinin 1937 tarihli nüshasında okurla buluşan "Bayrak" şiiri, şiirin meşhur 5 Ocak 1940 tarihli törenden yıllar önce de var olduğunu ve yayımlandığını kanıtlamaktadır (Baycanlar, 2018: 25). Bu belge ışığında değerlendirildiğinde;

1940 yılındaki tören, şiirin yazıldığı anı değil kitlelerle buluşup efsaneleştiği ve şairin ismiyle bütünleştiği tarihi bir dönüm noktası olarak kabul edilmelidir.

(Türksözü Gazetesi, 2 Şubat 1937)

Arif Nihat Asya'ya verilen "*Bayrak Şairi*" unvanı ve bu unvanın getirdiği şöhret her daim onun yanındadır. İkinci Dünya Savaşı'nın sürdüğü 1943 yılında yeniden askere alınan şair, iki aylık askerlik görevini yapmak üzere Diyarbakır'a gider. Burada sıtma hastalığına yakalanan Asya'nın tedavisi, rütbeli subayların durumu fark etmesiyle hız kazanır. Subayların gösterdiği bu yakın ilginin temel sebebi, hasta askerin "*Bayrak Şairi*" olduğunu öğrenmeleridir. Şair, bu unvanın sağladığı saygınlık vesilesiyle iyi bir tedavi görerek hastalığı yener (Yıldız, 2011: 38).

Ülkesine faydalı olmak için her türlü hizmete hazır, eğitime gönül vermiş bir aydın olan Arif Nihat Asya, mesleğinin uzun yıllarını geçirdiği Adana'da öğretmenlik mesleğine bakışını şu sözlerle aktarmıştır: “*Ziya Paşa, Adana’ya vali olarak tayin edildikten sonra bir şiirinde demişti ki: Ben Adana’ya vali tayin edildiğimde, Adanalılara babalık yaptım. Ben de 1928 yılının 23 ekiminde Adana Erkek Muallim Mektebinin edebiyat muallimliğine yirmi lira aslı maaşla tayin edildiğimde şehrin hadimlerinden biri olmaya çalıştım. Adana’nın canla başla çalışan hademeleri ara sına girdim. Hadim, bildiğin gibi hizmet eden, yardımcı olan kimsedir. Kime hizmet ettim? Evvela bana teslim edilen Adanalı çocukları en iyi şekilde yetiştirmeye çalıştım. Onlara edebiyatı, dolayısıyla Türkçeyi sevdirmek istedim... Yüzlerce değil binlerce Adanalı talebe üzerinde emeğim vardır*” (Bakiler, 2010: 184).

Adana’da on üç yılı aşkın bir süre görev yapan şairin yolu, 11 Eylül 1942’de Malatya’ya çevrilir. Okul idare edecek kadar tecrübeli ve başarılı bir öğretmen olan Arif Nihat Asya, Adana’nın köprülerine, pamuk tarlalarına, portakallarına ve sarı sığacağına vedasını ederek trenle Malatya’ya gidişini bir Adana türküsü eşliğinde anlatır:

“*Suya, köprüye, ovaya ‘Adanalı’ türküsünü söyleyerek veda ediyorum. Türkü, ‘Adana’nın yolları taşlık.’ diye başlıyor... Dağ yolları taşlık olsa da vilayetten vilayete şoseler gider ve beni Malatya’ya sular geçen, dağlar aşan bir demiryolu götürür. Dudaklarımda türküm devam ediyor: Cebimde kalmadı beş para harçlık ki benim için doğru olan budur. Ovasıyla, Seyhan’ıyla, pamuk tarlaları ve portakal ağaçlarıyla Adana’ya, cebimde beş para kalmadığı için, artık veda türkümü söylüyorum: Hey güllü, hele hele güllü, peştamalı püsküllü... Üzümler, incirler, hakkınızı helâl edin! Ve ey portakallar, turunçlar; bekleyin beni!*” (Cansız, 2019: 181).

Şaire verilen Malatya Lisesi müdürlüğü görevi, beraberinde çalkantılı bir süreci de getirir. Eşine Malatya’dan yazdığı 22.09.1942 tarihli mektubunda, “*Servet (...)* Esaslı bir laboratuvarım yok. Fizik ve Kimya aynı yerde. Tabureler var, amfi yok... Birkaç tüpten başka kimya aleti yok” (Cansız, 2019: 184) diyerek okulun fiziki eksikliklerinden yakınır. Dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel, 25 Mart 1943’te Malatya’ya gelir ve “Bayrak Şairi” unvanıyla tanınan Arif Nihat Asya’yı da görmek ister. Aralarında, kaynaklarda farklı şekillerde anlatılan bir tartışma yaşanır. Okulu ziyaret eden bakan, okulun karanlık, basık yapısına dikkat çekerek burayı bir hapisaneyeye benzetir. Okul müdürü Arif Nihat Asya ise okulun mimarı olmadığını ifade etmesi ve bakana o okula hapisane müdürü olarak mı atandığını sorması üzerine aralarında bir gerilim

oluşur. Ziyaret süresince artarak devam eden bu gerilim, Arif Nihat Asya'nın iki ay süreyle açığa alınmasına sebep olur, iki aylık soruşturmanın ardından şairin aynı okulda edebiyat öğretmeni olarak göreve devam etmesi uygun görülür. Malatya'da geçirdiği üç yıllık ikametinin ardından şair 6 Kasım 1945 tarihinde kendi talebiyle yeniden Adana'ya döner ve Adana Erkek Lisesindeki kürsüsüne tekrar kavuşur (Bakiler, 2003: 166).

(Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi Kütüphane Arşivi)

Adana'da 17 yıl görev yapan Arif Nihat Asya, Erkek Lisesi'nde, Kız ve Erkek Öğretmen okullarında, Adana Kız Amerikan Koleji'nde, Tarsus Amerikan Koleji'nde, Orta Mektepte çalışır; edebiyat öğretmenliği, müdür yardımcılığı ve Türkçe öğretmenliği yapar. Turhan ve İlhan Selçuk, Aydın Gün, Agah Çubukçu,

Ramazan Atıl, Hasan Hüseyin Korkmazgil gibi Türk edebiyatının nice değerli aydınının dersine giren Asya, öğrenciye olan yaklaşımını “*Çocuk, öğretmenin şahsi fikirlerinin çıırtkanı değildir*” şeklinde açıklamış, yetiştirdiği binlerce öğrenci üzerinde büyük emeği olan bir eğitimci olarak, çocukların zihinlerini kendi ideolojisiyle işgal etmek yerine onlara dil zevki ve milli şuur aşlamayı kendine misyon edinmiştir (Cansız, 2019: 135).

Şair, Adana’da görev yaptığı sıralarda Dışişleri Bakanlığı aracılığıyla bebekliğinden beri görmediği annesiyle irtibat kurar. Eşi Servet Hanım ve kızı Fırat Hanım’ı yanına alarak Filistin’in Akka şehrine gider: “*Akka’da 12 gün kalan Arif Nihat, “Orta Şarktan Genel Notlar” genel başlığı altında kaleme aldığı yazılardan anlaşıldığına göre; Halep Hama, Humus, Trablusşam, Beyrut, Cünye ve Hayfa şehirlerini de görmüştür. Bu şehirleri bizden koparılmış topraklar olarak gezen şair söylediklerini de genellikle bu temele oturtmaya çalışır*” (Yıldız, 2011: 28). Asya’nın bu ziyaretinden 1 yıl sonra Yahudilerin Akka’yı ele geçirmesi üzerine annesi ve üvey babası da Adana’ya gelir.

Adana’da halkın sevdiği ve saygı duyduğu ve artık bir efsane haline gelen Arif Nihat’ın Malatya’da Hasan Ali Yücel ile tartışması yüzünden yaşadığı sıkıntılar, Adana’da da onun peşini bırakmaz ve şair Bakanlık tarafından yakın takibe alınır. Şiirlerinde propaganda yaptığı, yazılarında iktidara muhalif tavırlarıyla sivri ve nüktedan bir dil kullandığı, gazetelerde siyasi yazılar yazdığı gerekçesiyle 4 Ekim 1948’de Edirne Lisesi’ne sürgün edilir, burada bir buçuk yılı aşkın bir süre kaldıktan sonra Seyhan milletvekili seçilerek Adana’ya tekrar döner. 14 Mayıs 1950 seçimlerinde Demokrat Parti milletvekili olarak Türkiye Büyük Millet Meclisine giren ve 1950-1954 yılları arasında milletvekilliği yapan Asya, 27 Mayıs 1954 tarihinde öğretmenlik mesleğine geri döner. Mesleğe döndükten sonraki ilk görev yeri Eskişehir Lisesi olur. Eskişehir’de on beş ay çalıştıktan sonra 1955’te Ankara Gazi Lisesi’ne atanır. 16 Ekim 1959 tarihinde eşi Servet Hanım’la birlikte Kıbrıs’taki Lefkoşa Erkek Lisesi’ne (Celal Bayar Lisesi) gönderilir. 16 Ekim 1961’de asıl görev yeri olan Ankara Gazi Lisesi’ne dönen Arif Nihat, öğretmenlik hayatını noktalamaya karar vererek 16 Şubat 1962 itibarıyla emekliye ayrılır.

Arif Nihat Asya emekliliğinden sonra gazeteciliğe ve sanat gezilerine ağırlık verir. Onun gazeteciliğe olan merakı Kastamonu’daki öğrencilik yıllarına dayanmaktadır. *Açıksöz* ve *Gençlik* mecmualarında ilk şiirleri yayımlanır. İstanbul Bölge Müdürlüğü’nde muharrir muavini olarak çalışması da onun gazeteciliğe olan ilgisini artırmıştır. Sanatçı, Adana Halkevi’nin yayın organı olan *Görüşler* dergisinin Yazı İşleri Müdürlüğü’nü yapmış, derginin 1937-1942 yılları arasında

çıkan kırk iki sayısı ve *Başak* dergisinin ilk sayısı onun yönetiminde çıkmıştır. Arif Nihat Asya, 1960 yılında Nazif Süleyman Ebeoğlu, Numan Levent, Hikmet Afif Mapolar ve Özker Yaşın ile birlikte *Çevre* dergisini; 1966'da Galip Erdem, Ayhan İnal ve Metin Nuri Samancı ile birlikte *Defne* dergisini kurmuştur. Halit Fahri Ozansoy, Fevziye Abdullah Tansel, Halide Nusret Zorlutuna gibi pek çok sanatçıyı bünyesinde toplayan bu dergi, "*Türk gençliğine sanat yönünden rehberlik etmek ve halis sanatın verimli bir ocağı olmak*" (Yıldız, 2006: 35) misyonunu üstlenmiştir. Derginin 1969'da yayımlanan otuz ikinci sayısı, Arif Nihat Asya'nın 50. Sanat Yılı Özel Sayısı olarak düzenlenmiştir. *Türksözü*, *Yeni İstanbul*, *Ankara Ticaret*, *Devrim*, *Devlet* gazeteleri de Arif Nihat Asya'nın sanat hayatı boyunca yazılarının yayımlandığı diğer yayın organlarıdır.

Öğretmenlik mesleği, şair için sınıflarda geçen bir süreç olmasından öte onun yurdun dört bir yanını keşfetmesini sağlayan bir vesiledir. Anadolu coğrafyasını karış karış gezen Asya'nın içindeki gezgin ruhu, asil özgürlüğüne emeklilik yıllarında kavuşur. Ülke sınırlarını aştığı ilk büyük yolculuğunda annesine kavuşmak için yönünü Filistin'e çeviren şair, 1968 yılında ise yaklaşık bir ay sürecek kapsamlı bir Avrupa turuna çıkar. Bulgaristan, Yugoslavya, Avusturya, Macaristan, Almanya ve İsviçre'yi kapsayan bu uzun seyahat, onun gözlem dünyasını zenginleştirir. Bu yolculuk, sadece turistik bir gezi olarak kalmaz; şairin kaleminde sanata dönüşür. Avrupa şehirlerinden topladığı izlenimleri *Avrupa'dan Rubailer* adıyla kitaplaştırarak okuyucuya sunar.

1974 yılında Sanat Derneği'nin kuruluşuna öncülük eden şair, yılın sonlarına doğru yoğun çalışma temposu, gazetecilik faaliyetleri ve sanat gezilerinin yarattığı bedensel yorgunluk sebebiyle bitkin düşer. Emeklilik yıllarında kalbi, geçirdiği krizlerle yorulduğunun sinyallerini verse de Asya bu hayati uyarılara pek aldırmaz. 1974 yılının Aralık ayının sonuna doğru artan şikâyetlerle Ankara Numune Hastanesine kaldırılır. Hastalığı tedavi edilerek kontrol altına alınabilecek bir durumda olmasına rağmen Arif Nihat Asya'nın durumu, ne yazık ki ileri derecedeki sigara tiryakiliği nedeniyle giderek ağırlaşır. Sağlık personelinin tüm uyarılarına rağmen, yıllardır yanından ayırmadığı sigarasını bırakmayı reddeder. 5 Ocak 1975 günü, hastane odasına yanında olan eşi Servet Hanım'dan günün tarihini sorup öğrendiğinde ölümün soğuk nefesini çok yakınında hisseder ve duygusal anlar yaşar. 5 Ocak, hem şairin tutkuyla bağlı olduğu Adana'nın düşman işgalinden kurtuluş günü hem de kimliğiyle özdeşleşen "Bayrak" şiiirinin büyük kitlelere ulaştığı gündür. Ankara Numune Hastanesi'nde 5 Ocak 1975 günü dünyaya veda eden Arif Nihat Asya, 8 Ocak'ta Karşıyaka Mezarlığı'nda toprağa verilir. Geride nesillerce okunacak olan eserlerini ve ölümü bir vuslat olarak gören Mevlevî duruşunu bırakır. Ni-

tekim *Ses ve Toprak* kitabındaki *Şeb-i Arûs* şiiri, onun ölümü bir son değil, bir kavuşma anı olarak tevekkülle beklediğinin ifadesidir:

*“Yıkanıp süslenip tabutlanmak;
Halka i'lândır cülûsumuzu...
Sonra -her yıl- bizim de kutlayacak
Çıkar -elbet- Şeb-i Arûs'umuzu”*

(Asya, 1976: 9).

EDEBİ KİŞİLİĞİ ve ESERLERİ

Arif Nihat Asya'nın sanatını, çocukluk ve ilk gençlik yıllarında yaşadığı zorluklardan ve mücadelelerden ayrı düşünmek imkânsızdır. Henüz yedi günlükken yetim kalmasıyla başlayan ve savaş yıllarının gölgesinde şekillenen hayat yolculuğu, onun kalemine derin bir hassasiyet ve sarsılmaz bir direnç kazandırmıştır. Kendi acılarını halkın dertleriyle bir gören *Bayrak Şairi*; şiiri millete tarihini ve değerlerini hatırlatan güçlü bir ses olarak kullanmayı başarmıştır.

Arif Nihat Asya, şair kimliğiyle özdeşleşmiş olsa da aslında hem nazım hem de nesir alanında eserler vermiş çok yönlü bir sanatçıdır. Mensur şiirden fıkraya kadar uzanan geniş bir yelpazede kalem oynatan sanatçı, nesir alanındaki yetkinliğiyle de Türk edebiyatında kendine önemli bir yer edinmiştir. Milli ve manevi değerleri temel alan sanat anlayışını, sadece şiir kitaplarıyla değil, fikir ve tenkit yazılarıyla da destekleyerek güçlü bir nâsir olduğunu ortaya koymuştur. Bu bağlamda onun edebi kişiliğini, şairliği ve nâsirliği olmak üzere iki başlık altında değerlendirmek yerinde olacaktır.

ŞAIRLİĞİ ve ŞİİRLERİ

Edebi üretimlerine erken bir yaşta şiirle başlayan Arif Nihat Asya, sanat yaşamı boyunca poetikasını içeren müstakil bir kitap veya manifesto yayımlamamıştır. Şiir sanatı üzerine düşüncelerini toplu bir eser yerine; şiirlerinin satır aralarında, düzyazılarında ve kendisiyle yapılan söyleşilerde dağınık parçalar hâlinde dile getirmiştir. Şairin şiire olan ilgisi manzum söz söyleme yatkınlığı olan ve çocukluk yıllarını birlikte geçirdiği dedesi İbrahim Tevfik sayesinde olmuştur. Ardından yatılı okullarda geçen eğitim hayatı, özellikle de Kastamonu'da iken kendisine “şair” diye seslenilmesi onun sanatkar mizacını ortaya çıkarmaya yetmiştir. 1. Dünya Savaşı yıllarında bazı destancılardan Haseki'de okuyarak sattıkları harp destanları da onun şiire olan merakını artırmıştır (Birinci, 2025: 543). Türk edebiyatının en velut şairlerinden biri olan Asya, gün-

delik hayatın hemen her anını şiirine yansıtabilmiştir. Küçücük ayrıntıları bile şiire dönüştürebilen, müşahedesi geniş bir şair olan Asya'nın şiiri kadar şiirini besleyen kaynaklar da çeşitlidir. Türk tarihi, İslam medeniyeti, halk ve divan şiiri geleneği, Mevlevîlik bunların başlıcalarıdır. Arif Nihat Asya'nın devasa şiir külliyyatı, incelenmesi güç bir hacme sahip olduğu için öne çıkan eserler bazında bir değerlendirme yöntemi izlenecektir. Şairin üretkenliği, sanat hayatının belirli dönemlerinde kimi ifade ve temaların yeniden kullanılmasına, dolayısıyla zaman zaman kendini tekrara düşmesine sebep olduğundan bu incelemede onun şiirinde fark yaratan ve şiir anlayışının temellerini oluşturan eserlerin vurgulanması amaçlanmıştır.

Şairin ilk şiir kitabı, İstanbul'da 1924 yılında Yüksek Muallim Mektebi öğrencisiyken yayımladığı **Heykeltıraş**'tır. Kitap, Arif Nihat imzasını taşımakta ve şairin İstanbul ve Kastamonu'da yazdığı daha çok ruh bunalımları, iç sıkıntıları gibi bireysel temalardan oluşan ancak şairin sonraları reddettiği şiir kitabıdır.

Arif Nihat Asya, halkına, toplumuna yürekten bağlı, Türk tarihini ve sevgisini şiirlerinde yaşatan bir şairdir. Onun şiiri, milli kültürümüzün her rengiyle nakış nakış işlenmiş, gücünü Türkçenin sadeliğinden, Türklük şuurundan ve Türk dünyasının uçsuz bucaksız coğrafyasından almıştır. Kâğıda dökülen her kelimesi, Türklük aşkıyla çarpan bir ruhun tecellisidir. Şair, 1946 yılında yayımlanan **Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor** adlı eseriyle edebiyat dünyasında sarsılmaz bir yer edinir. Eserinde Türkçülük ideolojisini merkeze alan şair, şiirlerini Milli Mücadele ruhuyla harmanlamış, halk edebiyatı ve Beş Hececilerin izlerini taşıyan memleket edebiyatı geleneğinin en güçlü temsilcilerinden biri olmuştur. Toplam 42 şiiri bir araya getiren bu eser, şaire edebiyat dünyasındaki asıl şöhretini kazandıran en önemli çalışmasıdır.

Şairin vefatının ardından eserlerinin yayımını üstlenen Ötüken Neşriyat; yeni bir tertip ve dizgi anlayışıyla hazırladığı *Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor* adlı kitabı 1975 yılında okura sunar. Yayınevi bu baskıda; **Aynalarda Kalan, Köprü** ve **Kubbe-i Hadrâ** isimli kitapları tek bir ciltte birleştirerek eseri yeniden yayımlar. Günümüzde bu çalışma, şairin külliyyatı içinde en çok baskı adedine ulaşan ve en geniş okur kitlesine hitap eden kitabı olma özelliğini taşır.

1933 yılında dostu Mahmut Hakkı Soykal aracılığıyla tasavvuf kapısından içeri giren Arif Nihat Asya, dönemin şeyhi Ahmed Remzi Akyürek'e bağlanır. Üsküdar Mevlevihane'sinde başlayan bu yolculuk, şairi şeyhlik makamına kadar taşır. Bu manevi tanışıklık, Asya'nın duygu dünyasını ve düşünce yapısını besler. Şairin tasavvufu bu denli içselleştirmesinde, bu öğretinin Türk kültür ve

geleneğiyle olan kusursuz uyumu büyük rol oynar. Zaten öteden beri Türk tarihini ve kültürünü dert edinen Asya, tasavvufu buluştuktan sonra sanatının sınırlarını daha da genişletir. Artık olaylara ve dünyaya Türk-İslam felsefesinin penceresinden bakmaya başlar. Mevlevilik ve Türk kültürü arasındaki o kopmaz bağ, şairin hayatını ve eserlerini şekillendiren bir kaynak haline gelir (Tepebaşı, 2022: 230). Arif Nihat Asya'nın tasavvufa yönelişi, Mevlânâ ve Mevlevîliğe karşı derin bir hayranlığı beraberinde getirir. Şair, içindeki bu büyük sevgiyi ve manevi bağlılığı *Kubbe-i Hadrâ* isimli eserinde bir araya getirerek, Mevlânâ'ya duyduğu aşkı mısralarla ebedileştirir.

Şairin 1969 çıkışlı iki önemli yapıtı olan ve 1975 yılında *Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor* ismiyle tek bir ciltte toplanan *Aynalarda Kalan*'da şair, aşk ve kadın gibi şahsi konuları odağına alırken *Köprü'de* ise tarih ve vatan sevgisi gibi toplumsal değerleri yansıtan şiirler kaleme alır. Ayrıca şairin hafızalara kazınan "Fetih Marşı" şiiri de bu kitabın içerisinde yer almaktadır.

İlk baskısı Yağmur Yayınları tarafından 1967 yılında İstanbul'da yapılan ***Duâlar ve Âminler***, daha çok dini temalardan ve yurdun önemli camilerinden bahseden bir şiir kitabıdır. Bu kitap, 1976 yılı itibarıyla Ötügen Neşriyat tarafından ***Divânçe-i Ârif*** (1971), ***Kundaklar*** (1969) ve ***Basamaklar*** (1971) şiir kitaplarını da içine alan bir baskıyla yeniden yayımlanır.

Sanatçının klasik Türk şiirinin dil, vezin ve anlatım özelliklerini başarıyla yansıtan en kıymetli eserlerinden biri *Divânçe-i Ârif*'tir. Toplam 36 şiirin yer aldığı bu kitapta Asya, geleneğin kalıplarını yeni bir solukla devam ettirir. Eserdeki şiirlerin tamamı aruz vezniyle yazılmış ve şair, teknik ustalığını sergileyerek şiirlerinde 16 farklı aruz kalıbı kullanmıştır. *Divânçe-i Ârif*, Arif Nihat Asya'nın klasik şiir estetiğine olan hayranlığını ve bu alandaki hünelerini açıkça ortaya koyan bir yapıttır (Bilkan, 2011: 297).

Kökler ve Dallar isimli eser, ilk defa 1964 yılında İstanbul'da Toprak Dergisi Neşriyatı tarafından gerçekleştirilen ilk baskıyla başlar. Şairin eserlerini yeni bir düzenlemeyle okura sunan Ötügen Neşriyat ise bu kitaba dair kendi ilk baskısını 1976 yılında hazırlar. Yayınevi bu süreçte, Arif Nihat Asya'nın 1964 tarihli ***Emzikler*** ve 1976 tarihli ***Büyüün Kızlar Büyüün*** adlı çalışmalarını da bu bünyeye dahil ederek geniş kapsamlı bir cilt oluşturur.

Arif Nihat Asya, geleneğin şekil ve muhteva özelliklerini modern bir duyuşla harmanlayan şiir külliyyatında rubaiye özel bir yer ayırır. Şairin kaleminden çıkan eserlerin altısı, bu nazım şekline adanmış olan ***Rubâiyyat-ı Ârif*** serisini

oluşturur. Onun rubaiye duyduğu bu özel ilgi ve bu zorlu türdeki teknik başarısı, aslında hikmetli söyleyişlere ve sehl-i mümteni tarzına olan derin merakının bir yansımasıdır. Asya, geleneksel rubai kalıplarını olduğu gibi tekrar etmek yerine; konu, şekil ve vezin gibi temel unsurlarda özgün değişikliklere gider. Bu yenilikçi yaklaşımı sayesinde, şiirin klasik biçimini kendi sanat anlayışıyla yeniden yorumlayarak gelenekle gelecek arasında sağlam bir köprü kurar.

Arif Nihat Asya'nın rübâi külliyyatı, yayın hayatı boyunca farklı tertiplerle okura sunulmuş ve zamanla belirli ciltler altında toplanmıştır. Şairin bu türdeki verimliliğinin ilk meyvesi olan **Rubâiyyat-ı Ârif I**, ilk kez 1954 yılında Yıldız Matbaacılık tarafından Ankara'da yayımlanmıştır. Ötüken Neşriyat'ın 1976 yılında gerçekleştirdiği yeni düzenlemeyle serinin ilk üç kitabı, tek bir çatı altında birleştirilmiş, bu kapsamda birinci cildin içerisinde şairin 1964 yılına ait **Rubâiyyat-ı Ârif II (Kıbrıs Rubâileri)** ve **Rubâiyyat-ı Ârif III (Nisan)** eserleri yer almıştır.

Arif Nihat Asya'nın vatan coğrafyasında Kıbrıs'ın özel bir yeri vardır. Yaklaşık iki yıl boyunca sürdürdüğü öğretmenlik görevi vesilesiyle adanın her köşesini keşfetme imkânı bulması, Kıbrıs'ı onun şiiri için vazgeçilmez bir esin kaynağına dönüştürmüştür. Adanın doğal güzelliklerinden ziyade halkın yıllarca büyük bir yiğitlikle sürdürdüğü varoluş mücadelesi onu derinden etkilemiştir. Öyle ki, 1960'ta Türk Alayı'nın adaya ayak basışı şairi gözyaşlarına boğarken, 1974'teki Kıbrıs Barış Harekâtı bu duygusal bağı çok daha derin bir coşkuya ve hüznе taşımıştır. Bu köklü sevdâ ve manevi bağlılık, şairin rubâi sanatı içindeki üretimini de beslemiş, Sanatçının adadaki tanıklıklarını, davasını ve oraya duyduğu büyük hayranlığı mısralara döktüğü en somut eser ise serinin ikinci kitabı olan **Rubâiyyat-ı Ârif II: Kıbrıs Rubâileri**'dir. 1964 yılında yayımlanan bu eserde Asya, Yavru Vatan'ın tarihini ve direniş ruhunu rubâinin yoğun anlatım gücüyle birleştirmiştir. Ötüken Neşriyat tarafından 1976 yılında okura sunulan ikinci cilt ise serinin devamı niteliğindeki eserleri kapsamaktadır. Bu ikinci kitabın içeriğinde, şairin 1967 tarihli **Rubâiyyat-ı Ârif IV (Kova Burcu)**, 1969 tarihli **Rubâiyyat-ı Ârif V (Avrupa'dan Rubâiler)** ve seriyi tamamlayan **Rubâiyyat-ı Ârif VI (Yerden Gökten)** isimli çalışmaları bir araya getirilmiştir. Böylece Asya'nın farklı yıllarda müstakil olarak yayımlanan altı rübâi kitabı, yayıncı kuruluşun titiz dizgi ve sıralama çalışmasıyla iki ana ciltte bütünlük kazanmıştır.

Ötüken Neşriyat tarafından ilk baskısı 1976 yılında gerçekleştirilen **Ses ve Toprak**, şairin sanat hayatının farklı evrelerini bir araya getirir. Kitap; sanatçının 1924 yılında yayımladığı ancak daha sonra reddettiği **Heykelıraş** isimli eseri

ile ömrünün son dönemlerinde kaleme aldığı *Toprak, Ses, Yurt, Uyanacağım* ve *Bir İmzanın Hikâyesi* gibi ana başlıklar altında toplanan şiirlerden oluşmaktadır. Yine ilk baskısı 1976 yılında Ötüken Neşriyat'tan yapılan **Fatihler Ölmez ve Takvimler** ise şairin tarihsel ve manevi derinliği olan üç farklı kitabını tek bir ciltte toplar. Bu eserin içerisinde 1976 tarihli *Fatihler Ölmez* ve *Takvimler* kitaplarının yanı sıra şairin 1968 yılında okurla buluşan **Yürek** isimli çalışması da yer almaktadır (Tepebaşı, 2022: 94).

Arif Nihat Asya, Türk şiirinde vezni teknik bir zorunluluktan ziyade sanatsal bir imkân olarak gören, bu yönüyle de hem aruzun hem hecenin hem de serbest nazmın olanaklarını büyük bir ustalıkla harmanlayan müstesna bir şairdir. Yaklaşık 640 şiirini aruzla, 550'sini heceyle ve 180'ini serbest vezinle kaleme alırken, hiçbir kalıba körü körüne bağlı kalmamış, aksine aruzun monotonluğunu kırmak için aynı şiir içinde farklı kalıpları birleştirmiş, hecede ise durakları esneterek mısra sayılarını özgürce değiştirmiştir. Şairin bu tavrı, şiirin hangi vezne sığdırılacağından çok, muhtevanın ve imajın nasıl bir ritimle doğması gerektiğine olan inancından kaynaklanır. Şiirin vezniyle doğduğunu savunan Asya, geleneksel kalıpları modern bir söyleyiş rahatlığıyla kullanarak Türkçeyi aruzun ve hecenin sınırlayıcı yapısından kurtarmış, şiirsel ahengi kalıpların ötesinde, özgün bir üslup içerisinde yeniden inşa etmeyi başarmıştır.

Türkçenin sesine tam anlamıyla hâkim olan Asya, tarihin derinliklerinden süzülüp gelen medeniyet mirasımıza ve dilimizin zenginliğine büyük bir hayranlık duyar. Tıpkı Yahya Kemal gibi, o da Türkçenin yüzyıllar boyu farklı dillerden kelimeler alıp onları kendi potasında eriterek zenginleşmesini dilin bir gücü olarak kabul eder. Onun gözünde dil, dinamik bir yapıdır, milletin sosyal ve düşünsel dünyasını birbirine bağlayan, kopması imkânsız bir sürekliliktir. “*Dili millet yapar, kurum yapmaz*” düşüncesini savunan şair için Türkçe, sanatın ve edebiyatın her alanında yaşayan, nefes alan en kıymetli hazinedir. (Özbalcı, 2011: 94)

Şair, kafiye konusunda da titiz ve dikkatli bir tutum sergiler. Kafiyeenin verdiği bütün imkanlardan yararlanan şair, şiirlerinde genellikle tam ve zengin kafiye kullanmıştır. Onun şiirleri halk edebiyatındaki konuşma dilinin akıcılığına ve canlılığına sahip, zaman zaman deyim ve atasözlerinden yararlanan bir forma sahiptir. Üslubunu etkili kılan başlıca unsurlardan biri de musikidir. Arif Nihat Asya, halkın kullandığı doğal ve canlı söyleyiş tarzını mısralarına taşıyarak kelime seçimleri, ses uyumları ve özgün imgeleriyle derin bir ahenk taşıyan zengin bir şiir evreni inşa etmiştir.

NÂSİRLİĞİ VE NESİRLERİ

Çok yönlü bir sanatçı olan Arif Nihat Asya, her ne kadar şiir alanında verdiği eserlerle tanınsa da nesir alanında kaleme aldığı eserlerle de Türk edebiyatında mühim bir yere sahip olur. Nesir alanında fıkra, mensur şiir, gezi yazısı, deneme, mektup ve kısa nesir gibi çeşitli türleri deneyen yazar bu alanda vermiş olduğu eserleri on adet kitapta toplar. Özellikle mensur şiirleri, şiir ile düzyazı arasında kurduğu estetik köprüyle dikkat çeker. Bu metinlerde ritim, ahenk ve imge unsurları korunurken, düşünce düzyazının açıklığıyla aktarılır. Böylece Asya, şiirin yoğunluğunu nesrin açıklığıyla birleştiren özgün bir anlatım düzeyi kurar.

Arif Nihat Asya'nın nesirleri; sosyal meselelerden kişisel gözlemlere, vatan sevgisinden tarih bilincine kadar uzanan oldukça geniş bir tematik yelpazeye sahiptir. Yazar, özellikle Adana ve Kıbrıs gibi görev yaptığı coğrafyalara dair canlı betimlemelerini aşk, doğa ve günlük yaşamdan kesitlerle harmanlayarak sunar. Metinlerinde siyasi ve toplumsal olaylara karşı zekice kurgulanmış bir yergi ve ironi hakimdir, bu ironik yaklaşım, şakacı ve nükteli bir dille okura ulaşır. Büyük çoğunluğu “mensur şiir” estetiğiyle kaleme alınan bu eserler, kadın ve aşk kavramlarını zarif bir biçimde işlerken, dil açısından son derece duru, berrak ve akıcı bir Türkçe kullanımıyla öne çıkar. Denilebilir ki “*Temiz, pırl pırl bir Türkçe, Asya'nın düzyazılarının da genel karakteridir*” (Andı, 2011, 307).

Asya, 1930 yılında Adana'da Türksözü Matbaasında ***Yastığının Rüyası*** adlı, içerisinde mensur şiirlerin yer aldığı ilk nesir kitabını yayımlar. Bu kitap ***Heykeltıraş*** eseriyle beraber sanatçının reddettiği eserlerinden ikincisidir. Eserin başka basımı yapılmamış ve içerdiği on dört yazıdan birkaçı diğer nesir kitaplarına aktarılmıştır. On dört yazının on biri mensur şiir, ikisi nükteli kısa nesirlerdir (Yıldız, 2006: 96).

Sanatçının daha sonra yayımladığı ***Âyetler*** (1936) kitabı da mensur şiirler ihtiva eden müstakil bir eser olarak karşımıza çıkar. Arif Nihat Asya, ***Âyetler*** kitabına bu ismi verirken kelimenin “delil” ve “el ayası” şeklindeki etimolojik anlamlarından yola çıkmış, her peygamberden bir mucize (ayet) beklendiği fikrine odaklanmıştır. Ancak eserin yayımlanmasının ardından, halkın bu kelimeyi yalnızca dinî bir terim ve kutsal metin parçası olarak algıladığını, kendisinin amaçladığı sözlük anlamının toplum nezdinde karşılık bulmadığını fark etmiştir. Asya, halkın kelimeye yüklediği manaya duyduğu saygıdan ve olası yanlış anlaşımaların önüne geçme isteğinden bu tercihin bir “cahillik” olduğunu ifade ederek geri adım atmış, kelime üzerindeki bireysel tasarrufundan

vazgeçerek kitabının üçüncü baskısını, halkın hassasiyetlerini gözeterek **Kanatlarını Arayanlar** ismiyle yayımlamaya karar vermiştir (Bakiler, 2007: 176).

Kanatlar ve Gagalar adlı eser, yazarın vecize, nükte, hiciv ve fantezi türündeki kısa nesirlerinden oluşan, dinamik bir yapıya sahip önemli bir çalışmasıdır. İlk baskısı 1945 yılında İstanbul'da yapılan bu eser, içeriğinin günlük hayattan doğan anlık ilhamlarla sürekli beslenmesi nedeniyle her yeni baskısında hacimsel olarak genişlemiş ve gelişmiştir. Yazarın "mensur şiir" estetiğiyle kaleme aldığı kısa metinlerin ağırlıkta olduğu bu kitap, özellikle son baskısındaki eklemelerle iki yüz yetmiş kısa nesir, seksen fıkra, üç mensur şiir ve bir edebiyat yazısı olmak üzere toplam üç yüz elli dört metne ulaşmıştır (Yıldız, 2006: 97).

Çekirdek I, II ve III başlıkları altında toplanan eserler, Arif Nihat Asya'nın nesir külliyatı içinde düşünce ve eleştiri eksenli metinlerin yoğunlaştığı bir bütünlük arz eder. **Çekirdek I** olarak anılan eser, ilk baskısı 1964 yılında **Enikli Kapı** adıyla yayımlanmış; daha sonra **Top Sesleri** adıyla genişletilerek yeniden neşredilmiştir. **Çekirdek II**, 1967 yılında ilk kez **Terazi Kendini Tartamaz** adıyla yayımlanmış; kısa nesir ve fıkraları merkeze almıştır. **Çekirdek III** ise 1970 tarihli ilk baskısıyla **Onlar Bu Dilden Anlar** adıyla okuyucuyla buluşmuş; millî meseleler ile sosyal ve politik konular etrafında şekillenen fıkra ve kısa nesirleri bir araya getirmiştir. Bu üç eser, tür bakımından ağırlıklı olarak fıkra ve kısa nesirlerden oluşmaları, içerik bakımından ise politik ve sosyal tenkidi merkeze almalarıyla ortak bir tematik çizgide buluşur. Arif Nihat Asya, bu metinlerde hiciv, nükte ve vecizeye yaklaşan yoğun bir anlatımla toplumsal meseleleri doğrudan hedef almış; nesri, düşünceyi keskinleştiren ve kamusal söylemi güçlendiren bir ifade alanı olarak kullanmıştır.

Arif Nihat Asya'nın **Tehdit Mektupları** adlı eseri, yazarın keskin zekasını ve toplumsal olaylara karşı takındığı eleştirel tutumu yansıtan önemli bir nesir kitabıdır. İlk baskısı 1967 yılında Ankara'da Defne Yayınları tarafından yapılan bu eser, sonraki yıllarda Ötüken Neşriyat'ın "Bütün Eserleri" serisi kapsamında yeniden yayımlanmıştır. Kitabın içeriği incelendiğinde, yazarın imzasını taşıyan nükte, hiciv ve sosyal tenkit ağırlıklı fıkraların ön planda olduğu görülmektedir.

İlk baskısı 1976'da İstanbul Ötüken Neşriyat'ta yapılan **Ayin Aynasında**, sanatçının gazetecilik faaliyetleriyle doğrudan ilişkili bir eser olup, Demokrat gazetesinde yayımlanan yazıların büyük bölümünü içermektedir. Eserde iç politika ve sosyal tenkide dair yazılmış fıkralar ağırlık kazanmakla birlikte, mensur şiirler, seyahat yazıları ve mektuplar da yer almaktadır. Sanatçının annesiyle

buluşmak üzere gittiği Filistin’de kaleme aldığı *Ortaşark Notları* da bu kitapta yer alır. Kitabın adının Asya’nın uzun süre kullandığı “Ay” müstearına gönderme yaptığı söylenebilir.

Kubbeler, ilk baskısı 1976’da yapılan ve Arif Nihat Asya’nın nesir dünyasında politik ve sosyal tenkidin en yoğun biçimde yer aldığı eserlerden biridir. Bu kitapta yer alan yazıların büyük bölümü fıkra ve kısa nesir niteliğindedir ve iç-dış politika meseleleri, toplumsal çözümler eleştirel bir dille ele alınır.

Aramak ve Söyleyememek, Arif Nihat Asya’nın ölümünden sonra, 1976 yılında kitaplaştırılmıştır. Bu eserde yer alan çok sayıdaki fıkra, kısa nesir ve mensur şiir, yazarın nesirde ulaştığı tematik çeşitliliği gözler önüne sermesi bakımından önemlidir.

Sevgi Mektupları, Arif Nihat Asya’nın nesir külliyesi içinde hem içerik hem de yayımlanma süreci bakımından özel bir yere sahiptir. Asya, bu mektupları eşi Servet Hanım’dan izin alarak *Sevgi Mektupları* adıyla müstakil bir kitap hâlinde yayımlatmayı düşünmüş; ancak dönemin maddi imkânsızlıkları sebebiyle bu tasarısını hayata geçirememiştir. Şairin vefatının ardından, onun bu arzusunu yerine getirmek isteyen Servet Hanım, mektupları Yavuz Bülent Bâkiler’e teslim etmiştir. Böylece eser, Asya’nın da arzu ettiği adla, 2001 yılında yayımlanarak okuyucuyla buluşmuştur (Tepebaşı, 2022: 354). Bu mektuplar, büyük ölçüde şahsî duyarlılıkları ve içten anlatımı yansıtmakta, Arif Nihat Asya’nın kamusal eleştirel söyleminin dışında kalan bireysel ve duygusal yönünü görünür kılmaktadır.

Nesir külliyesi değerlendirildiğinde Arif Nihat Asya’nın nesri, şiirinin gölgesinde kalan ikincil bir alan değildir. Aksine bu metinler, onun dünya görüşünü, estetik tercihlerini ve fikrî mücadelesini doğrudan yansıtan temel bir yazı evreni oluşturur. Asya, nesir aracılığıyla çağını yorumlamış, millî ve manevî değerleri merkeze alan tutarlı bir düşünce dili geliştirmiştir. Bu yönüyle Arif Nihat Asya, Türk edebiyatında nesirle düşünen ve nesirle konuşan güçlü bir nasir kimliğiyle değerlendirilmelidir.

SONUÇ

Arif Nihat Asya, 1920’den 1970’lere uzanan yarım asırlık sanat yolculuğuyla Türk edebiyatının çok yönlü ve en velut simalarından biridir. Henüz yedi günlük bir bebekken babasını kaybetmesiyle başlayan çileli hayatı, onu “milletin evladı” olma şuuruna erdirmiş ve bu derin aidiyet duygusu, kaleminin ana motivasyon kaynağı olmuştur. Geniş kitleler nezdinde “Bayrak Şairi” unvanıyla

la bilinmesinin yanı sıra Asya, tarihî derinliği olan bir şair, nükte ve hicivde mahir bir fıkra yazarı, mensur şiirin estetik sınırlarını zorlayan bir nâsir ve binlerce öğrenciye dil zevki aşılayan bir eğitimcidir. Onun eğitimci kimliği, edebî şahsiyetini tamamlayan en önemli halkalardan biridir. Anadolu'nun farklı şehirlerinde geçen öğretmenlik yılları, onun hem insanı hem de memleketi yakından tanımasına imkân sağlamış, bu birikim, şiirine ve nesrine sahici bir gözlem gücü kazandırmıştır. Binlerce öğrencinin zihninde Türkçeyi sevdirmeyi, tarih şuurunu diri tutmayı ve düşünceye alan açmayı görev bilen Asya, edebiyatı yazılan, aktarılan ve yaşatılan bir değer olarak görmüştür.

Mevlevîlikten aldığı dervişane tevekkülü millî heyecanla birleştiren sanatçı, aruz, hece ve serbest vezni aynı ustalıklı kullanarak Türkçeyi bir medeniyet dili olarak yeniden inşa etmiştir. Nesirlerinde sergilediği zekâ dolu ironi ve toplumsal duyarlılık, onun duygularla birlikte akla da seslenen entelektüel derinliğini kanıtlar niteliktedir. Halkın kutsal değerlerine duyduğu saygıdan ötürü kendi eserinin isminden vazgeçebilecek kadar mütevazı olan Asya, ömrünü Türk kültür ve dil mirasına adanmıştır.

Sonuç olarak Arif Nihat Asya; pırıl pırıl Türkçesi, gelenekle modern buluştu-
ran rubaileri ve vatan sevgisini estetize eden güçlü kalemiyle, Türk edebiyatı tarihinde yeri doldurulamaz bir sanatçıdır. Binlerce öğrenciye aşıladığı millî bilinç ve arkasında bıraktığı devasa külliyatıyla, Türk edebiyatının sönmeyecek hafızası ve yarınlara kalacak gür sesidir.

KAYNAKÇA

- Andı, F. vd. (ed.), (2011). *Arif Nihat Asya'nın Kısa Nesirleri*, Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Asya, A.N. (1975). *Top Sesleri*, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Asya, A.N. (1976). *Ses ve Toprak*, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Bakiler, Y. B. (2003). *Arif Nihat Asya'nın Sevgi Mektupları*, İstanbul: Babiali Kültür Yayıncılığı.
- Bakiler, Y. B. (2007). *Arif Nihat Asya İhtişamı*, İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.
- Bakiler, Y. B. (2010). *Arif Nihat Asya İhtişamı*, İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.
- Baycanlar, M. (2018). *Taşköprüye Çık Irmağa Bak! Sanatçılarıyla Adana*, İstanbul: Heyamola Yayınları.
- Bilkan, A. İ. vd. (ed.), (2011). *Divançe-i Ârif'te Klasik Edebiyatın Görüntüsü*, Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Bilir, O. (2008). *Hayatından Sayfalarla Arif Nihat Asya*, İstanbul: Gonca Yayınları.
- Birinci N. Asya, *Arif Nihat*, TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/asya-arif-nihat> (Erişim Tarihi: 14.12.2025).
- Cansız, S. (2022). *Şair Şiir ve Şehir Arif Nihat Asya'nın İzinde Adana*, Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- Çongur, R. vd. (ed.), (2011). *Arif Nihat Asya*, Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Özbalcı, M. vd. (ed.), (2011). *Arif Nihat Asya*, Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Tepebaşı, A. (2022). *Arif Nihat Asya Hayatı, Sanatı ve Eserleri*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi.
- Yıldız, S. (2006). *Arif Nihat Asya*, İzmir: Kaynak Yayınları.
- Yıldız, S. vd. (ed.), (2011). *Arif Nihat Asya*, Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

ARİF NİHAT ASYA'NIN ADANA'DAKİ YAZI FAALİYETLERİ

Prof. Dr. Sema ÇETİN BAYCANLAR

Çukurova Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi,
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi

Giriş

Cumhuriyet'in ilk kuşağını oluşturan aydınlar, edebî üretimi yalnızca estetik bir faaliyet olarak görmemiş, yeni bir toplum düzeninin inşasında etkin bir araç olarak değerlendirmiştir. Bu çerçevede öne çıkan öğretmen modeli, Cumhuriyet rejiminin kültürel ve ahlaki değerlerini topluma aktarma ve içselleştirme sorumluluğunu taşımıştır. Arif Nihat Asya da şairliği, öğretmenliği ve fikir adamı kimliğiyle söz konusu anlayışın belirgin temsilcileri arasında sayılmaktadır.

1904 yılında Çatalca'nın İncegiz köyünde doğan Asya, 1927 yılında İstanbul Yüksek Muallim Mektebi Edebiyat Şubesi'nden mezun olmuştur. Mezuniyetinin ardından Mart 1928'de Adana Erkek Lisesi'nde "muallim muavini" olarak göreve atanmıştır. Asya, 1942 yılına kadar bu kurumda görev yapmış, 1942 yılında Malatya Lisesi Müdürlüğü'ne atanmış, 19 Kasım 1945 tarihinde yeniden Adana'ya dönerek eğitim alanındaki çalışmalarını burada sürdürmüştür. 1950 yılında Demokrat Parti'den Adana milletvekili seçilen Asya, bir dönem vekillik de yapmıştır (Birinci, 1991, s. 491).

Yaklaşık yirmi yıllık bu dönemde Adana kenti, Arif Nihat Asya'nın edebî üretiminde hem nicelik hem de nitelik bakımından en verimli ve belirleyici dönemi oluşturmaktadır. Şairin Adana'yı "ruhumun gergefini dokuduğum şehir" sözleriyle nitelenmesi, bu mekânın onun zihinsel ve estetik dünyasında geçici bir duraktan ziyade kurucu bir zemin olarak konumlandığını açıkça ifade etmektedir (Bakiler, 2007, s. 196). Benzer biçimde "Adanalı" yazısında dile getirdiği "Adanalı sayılmıyorsam kim sayılır?" (Asya, 1975, s.118) sorusu, aidi-

yetin yalnızca biyografik kökene dayalı olmadığını, emek, üretim ve yaşantı üzerinden kurulan bir mensubiyet anlayışına işaret ettiğini göstermektedir. Bu yönüyle Adana, Arif Nihat Asya için yalnızca görev yaptığı bir şehir olmanın ötesinde şiirin, nesrinin ve düşünsel yönelişlerinin beslendiği bir kaynak niteliği kazanmaktadır.

Arif Nihat'ın Adana ile kurduğu güçlü ilişkiyi yalnızca bireysel bir tercihin sonucu olarak görmek eksik bir değerlendirme olur. Bu bağ, dönemin kültür politikalarıyla doğrudan ilişkilidir. Cumhuriyet'in erken yıllarında merkezî yönetim, Halkevleri, eğitim kurumları, aydınlar ve yerel basın aracılığıyla taşrada yoğun bir kültürel dolaşım ve etkileşim alanı oluşturmayı amaçlamış Adana, bu sürecin en canlı ve üretken merkezlerinden biri olarak öne çıkmıştır. Şairin uzun yıllar öğretmenlik yaptığı bu şehirde, özellikle Halkevi çevresinde şekillenen edebî ve kültürel ortam, Arif Nihat Asya'nın hem yönetici kimliğini hem de yazar kişiliğini belirginleştiren temel unsurlar arasında dikkati çeker. *Âyetler*'de yer alan mensur şiirler ile *Kanatlar* ve *Gagalar*'da bir araya getirilecek kısa nesirler ve fıkralar büyük ölçüde Adana yıllarında biçimlenmiş; şair, gündelik hayatın içinden süzülen gözlemlerini yerel basın ve dergiler aracılığıyla okurla buluşturmuştur. Yerel gazetelerde kaleme aldığı yazılar, bir yandan Cumhuriyet ideolojisinin taşradaki yansımalarını izlerken, öte yandan Adana'nın gündelik hayatını, insan ilişkilerini ve kültürel dokusunu edebî bir üslupla kayıt altına almaktadır (Yıldız, 2006, s. 28–29). Bu yönüyle Adana, Arif Nihat Asya'nın edebiyatında hem bir üretim mekânı hem de metinlere sinen yaşantı ve deneyim olarak önemli bir yere sahiptir.

Adana'nın 1930–1940'lı yıllar arasındaki kültürel dokusu, Arif Nihat Asya'nın edebî üretkenliğini besleyen elverişli bir zemin oluşturmaktadır. Pamuk üretimindeki artış, demiryolu ulaşım ağının genişlemesi ve kentin ekonomik açıdan kazandığı dinamizm şehirdeki sosyal ve kültürel ortamı da etkilemiştir. Bu ekonomik ve toplumsal hareketlilik, Adana'yı ticari bir merkez olmakla birlikte kültür ve edebiyat açısından da canlı ve üretken bir alan hâline getirmiştir. Nitekim bu dönemde Taha Toros, Reşat Enis Aygen, Zeynel Besim Sun, Abidin Dino, Orhan Kemal, Yaşar Kemal ve Ferit Celal Güven gibi isimlerin şehirde bulunması, Adana'nın edebî ve düşünsel hayatını zenginleştiren başlıca unsurlar arasında yer almıştır.

Arif Nihat Asya bu dönemde Adana'nın kültürel ortamında öğretmen kimliğiyle birlikte kalemiyle çevresine yön veren bir aydın olarak öne çıkmaktadır. Halkevleri etrafında gelişen kültürel hareketlilik ile yerel basının etkinliği, onun yazılarını düzenli ve süreklilik arz eden bir biçimde yayımlayabileceği elverişli

bir zemin oluşturmuştur. Özellikle *Görüşler* dergisindeki yöneticilik ve yazarlık faaliyetleri Asya'nın kent edebiyat-sanat meraklıları tarafından tanınmasını sağlamış, şehrin kültürel hafızasında kalıcı izler bırakan bir sanatçı olmasına zemin hazırlamıştır.

Bütün bu faaliyetlere rağmen Asya'nın Adana döneminde yayımladığı yazıların tamamını eksiksiz biçimde tespit etmek önemli güçlükler barındırmaktadır. Arşivlerin bütünüyle korunamamış olması, dergi ve gazete koleksiyonlarının sınırlı dolaşımıyla bazı metinlerin farklı imzalarla yayımlanmış olması—örneğin “A.N.A.”, “Asya”, “AY” gibi— bu süreci daha da karmaşık hâle getirmektedir. Bu nedenle mevcut metinler üzerinden yapılan değerlendirmeler, niceliksel açıdan tamamlayıcılık iddiası taşımaktan ziyade, dönemin yazı faaliyetlerini temsil gücü yüksek örnekler üzerinden anlamayı amaçlamaktadır. Dolayısıyla bu çalışma, ulaşılabilen süreli yayınlar esas alınarak kapsamlı ancak temsili bir içerik sunmayı hedeflemektedir.

Arif Nihat Asya'nın Adana'daki yazı faaliyetleri tarihsel bir sıra içinde değerlendirildiğinde, Çukurova'da *Memleket Mecmuası* (1929), *Görüşler dergisi* (1937-1946), *Türk Sözü* gazetesi (1936-1946), *Bugün* gazetesi (1936-1946), *Başak dergisi* (1946), *Demokrat* gazetesi (1946) ve *Kanat dergisi* (1947) öne çıkan süreli yayınlar olarak dikkat çekmektedir. Bu yayınlar üzerinden izlenen edebî üretim süreci, Asya'nın Adana yıllarındaki yazı faaliyetlerinin süreklilik gösterdiğini ve tematik açıdan belirgin bir dönüşüm içerdiğini işaret etmektedir. Bu yayın organlarının her biri, Arif Nihat Asya'nın sanat anlayışında farklı bir evreye karşılık gelmektedir. *Çukurova'da Memleket Mecmuası*, genç bir edebiyat öğretmeninin mesleğini yalnızca sınıfla sınırlamayan, eğitimi kültürel bir sorumluluk alanı olarak da kavrayan yaklaşımını yansıtmaktadır. *Görüşler* dergisi, Arif Nihat Asya'nın düşünsel derinliğinin belirginleştiği bir evreyi temsil etmektedir. Adana Halkevi'nin yayın organı olarak yayımlanan bu dergide Asya, derginin yazar kadrosunda yer almakla birlikte uzun yıllar boyunca derginin yönetimini üstlenen sorumlu bir isim olarak da şiir, mensur şiir, fıkra ve kısa nesir türlerindeki yazılarıyla derginin dilini, yönelimini ve yayın çizgisini belirlemiştir. Bu dönem, Asya'nın estetik arayışlarının yanı sıra Cumhuriyet'in kültür anlayışıyla kurduğu ilişkiyi de açık biçimde görünür kılmaktadır (Yıldız, 2006, s. 4-5).

Türk Sözü ve *Bugün* gazetelerinde yayımlanan yazılar, Arif Nihat Asya'nın kamusal sorumluluk bilincinin belirgin biçimde öne çıktığı metinler arasındadır. Güncel meselelerle doğrudan temas kuran bu yazılar, şairin edebî dilini gündelik hayatın içine taşıdığını ve halkla doğrudan ilişki kurmayı öncelediğini

göstermektedir. Bu yönüyle gazete yazıları, Asya'nın sanatını yalnızca estetik bir alanla sınırlamayan, toplumsal karşılığı olan bir edebiyat anlayışının parçası olarak değerlendirilebilir.

1946 yılında yayımlanmaya başlayan *Başak* ve kısa süre sonra çıkarılan *Kanat* dergileri, savaş sonrası dönemin ruh hâlini yansıtan, millî bilinç ve içe dönüş temalarının belirginleştiği metinleri bir araya getirmektedir. Bu yayınlarda Arif Nihat Asya'nın dili daha yoğun, daha simgesel ve zaman zaman da didaktik bir nitelik kazanmış, şiir ile kısa nesir arasındaki geçişler belirgin biçimde artmıştır. Asya'nın bu yıllarda kaleme aldığı yazılar, Cumhuriyet'in kültürel idealleriyle iç içe gelişmiştir. Şair, kültürel faaliyetlerin yaygınlaştırılması için öğrencilerle, halkla ve yerel basınla sürekli temas hâlinde olmuştur. Nitekim *Yastığının Rüyası* (1930), *Âyetler* (1936), *Kanatlar ve Gagalar* (1945) ve *Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor* (1946) gibi eserlerin büyük bir bölümü Adana'da kaleme alınmış ya da ilk kez burada yayımlanmıştır. Bu durum, Adana'nın Arif Nihat Asya'nın edebî kimliğinin oluşumunda rastlantısal olmaktan ziyade "kuruca" bir işleve sahip olduğunu açıkça ortaya koymaktadır (Yıldız, 2006, s. 26-34, Bakiler, 2007, s. 196). *Demokrat* gazetesindeki yazıları ise "Kanatlar ve Gagalar" yazı dizisiyle başlayan hiciv, ironi ve nükte içeren yazıların daha politik ve sert bir eleştirel söyleme dönüşmesini belgeler. Cansız'ın da belirttiği gibi "1948'de Edirne'ye sürgün edilmesine yol açan "muhalif yazar" imajı, büyük ölçüde bu gazetede ki tavizsiz yazılarıyla pekişmiştir" (Cansız, 2018, s. 21).

Yukarıda da bahsedildiği gibi Arif Nihat Asya'nın Adana'da yayımlanan süreli yayınlardaki yazı faaliyetleri geniş ve çok yönlü bir görünüm arz etmektedir. Aşağıda yer alan başlıklar, seçilmiş süreli yayınlar üzerinden bu faaliyetlerin genel çerçevesini ortaya koymak amacıyla oluşturulmuştur.

1. Çukurovada Memleket (Adana Mintıkası Maarif Mecmuası / Çukurovada Memleket / Memleket Çukurova'da)

Arif Nihat Asya'nın Adana'daki yazı faaliyetlerinin başlangıcı, *Çukurova'da Memleket* adlı dergiyle ilişkilidir. 15 Mayıs 1929 tarihinde yayımlanmaya başlayan bu dergi, Adana Muallimler Birliği tarafından çıkarılmış, öğretmenleri merkeze alan ve eğitimi yalnızca pedagojik bir alan olarak değil, aynı zamanda kültürel bir sorumluluk sahası olarak ele alan bir yayın anlayışıyla şekillendirilmiştir. Derginin sorumluluğunu, Adana bölgesi maarif emniyetine görevlendirilen İsmail Habip Sevük'ün üstlenmiş, derginin adı zaman içerisinde *Adana Mintıkası Maarif Mecmuası* ve *Memleket Çukurova'da* olarak değişmiş, yayın faaliyetlerinde ise yerel eğitim ve kültür meselelerine odaklanmayı sürdürmüştür.

Asya'nın bu dergide yayımlanan ve İsmail Habip Sevük'e ithaf edilen "Yolcu" adlı şiiri ise onun erken dönem lirizmini yansıtan ve edebî yönelişinin ilk izlerini taşıyan önemli metinler arasında yer almaktadır. "Vefasız arkadaşlar gurbet yolları beni / Uzaklarda karşılar yabancı kollar beni" (Asya, 1929, s.11) dizelerinde bireysel duyarlılıkla yurda bağlılık duygusu iç içe geçmektedir. Şiirde öne çıkan yalnızlık, yolculuk ve aidiyet temaları, henüz millî söylemin açık biçimde belirginleşmediği bu erken dönemde dahi şairin ilerleyen yıllarda yoğunlaşacak olan içsel ve millî yönelimlerinin ilk izlerinin habercisi olarak yorumlanabilir.

Arif Nihat Asya'nın erken dönem yazıları, edebiyatı toplumsal etki üretme amacıyla ele aldığını göstermekle birlikte, öğretmen kimliğiyle sanat anlayışı arasındaki ilişkiye işaret etmekte ve Asya'nın süreli yayınlardaki yönlendirici tutumunun erken örneklerini sunmaktadır. Bu yönüyle *Çukurovada Memleket*, Arif Nihat Asya'nın Adana'daki yazı faaliyetleri içinde yalnızca kronolojik açıdan ilk yayın organı olmakla kalmamış, onun edebî kimliğinin belirginleşmeye başladığı önemli bir eşik olarak değerlendirilmiştir.

2. Görüşler Dergisi

Arif Nihat Asya'nın Adana'daki en kapsamlı ve etkili kültürel katkısı, Adana Halkevi'nin yayın organı olan *Görüşler* dergisi aracılığıyla gerçekleşmiştir. Nisan 1937 ile Temmuz 1946 tarihleri arasında yayımlanan dergi, özellikle 4. sayıdan 45. sayıya kadar Arif Nihat Asya'nın yönetiminde çıkarılmış, bu süreçte şair sırasıyla "yazı işleri müdürü", "mesul müdür" ve "yayın direktörü" unvanlarıyla derginin idaresinde görev almıştır (Yıldız, 2006, s. 4-5, s. 40). Bu uzun soluklu yöneticilik süreci, Asya'nın *Görüşler*'deki varlığının yalnızca yazarlıkla sınırlı kalmadığını, aynı zamanda derginin yayın çizgisini belirleyen, kültürel üretimi yönlendiren ve sürekliliğini sağlayan etkin bir aydın kimliğiyle öne çıktığını göstermektedir.

Dergide yayımlanan yazılar, Çukurova yöresinin folkloru, halk edebiyatı ve tarihî birikiminin yanı sıra dönemin güncel kültür meselelerini de kapsayan geniş bir alana yayılmaktadır ve bu içeriğiyle *Görüşler* dergisi, Adana'nın entelektüel hayatında belirleyici bir merkez niteliği kazanmıştır. Arif Nihat Asya'nın dergide yayımlanan yazılarının bir kısmı eserlerine girmemiştir. Söz konusu yazılar şiir, mensur şiir, fıkra, tanıtma yazısı, makale ve folklor derlemesi gibi farklı türleri içermekte, bu çeşitlilik, Asya'nın edebî türler arasında kurduğu geçişlerle farklı anlatım olanaklarını bir arada kullanabilen bir kalem olduğunu görmemize imkân sağlamaktadır.

“Eyvah Ne Yer Ne Yar Kaldı!” başlıklı anma yazısında Abdülhak Hâmid’in ölümü üzerine kaleme alınmıştır. Asya’nın edebiyat tarihine yaklaşımını açık biçimde yansıttığı görülür. Tanzimat’tan itibaren süregelen sanat anlayışını sorgulayan bu yazıda yer alan “*Hâmid, eski sanat mefhumlarını herc ü merc etti*” ifadesi, Asya’nın edebiyatı durağan bir alan olmaktan çok, sürekli dönüşüm içinde gelişen bir yapı olarak görmesinin bir ifadesidir. Bu yaklaşım, onun hem geleneği önemseyen hem de değişimi zorunlu ve kaçınılmaz gören estetik tutumunun yansımasıdır (Asya, 1937, s.3-5).

Dergide yayımlanan “Kambur” başlıklı mensur şiir ise bireysel bir figür üzerinden toplumsal vicdanı ve ahlâkî yükü simgelemesi bakımından dikkat çekici bir metindir. Bu yazıda Arif Nihat Asya, kısa ve yoğun bir anlatım aracılığıyla toplumsal sorumluluk duygusunu öne çıkarmakta mensur şiirin sunduğu serbest anlatım imkânını düşünsel bir yoğunlukla birleştirmektedir. Bu tür metinler, Asya’nın *Âyetler*’de ve daha sonra *Kanatlar ve Gagalar*’da geliştireceği kısa nesir anlayışının erken örnekleri arasında değerlendirilebilir (Yıldız, 2006, s. 97–98).

Görüşler’de yayımlanan bu metinler, Arif Nihat Asya’nın sanatında eleştirmen, öğretici ve halkçı yönlerin eş zamanlı olarak görünürlük kazandığının bir göstergesidir. Dergi, halk edebiyatı geleneğiyle modern şiir ve düşünce anlayışını bir araya getiren, yerel olanı daha geniş bir perspektiften tanıtmaya imkân tanıyan bir düşünce ve üretim ortamı kurmayı başarmıştır. Bu yönüyle *Görüşler*, Asya’nın Adana yıllarındaki edebî faaliyetlerinin merkezinde bulunan, sanat anlayışını derinleştiren ve olgunlaştıran temel bir durak olarak değerlendirilebilir.

3. Başak Dergisi

1940’lı yılların ikinci yarısında, Türkiye’nin çok partili siyasal hayata geçiş sürecinde Adana, yerel basın faaliyetlerinin yoğunlaştığı merkezlerden biri hâline gelmiştir. Bu ortamda, 1 Mart 1946 tarihinde “Edebî, İctimaî, Fikir Dergisi” alt başlığıyla yayımlanmaya başlayan *Başak* dergisi, Arif Nihat Asya’nın kuruluş sürecindeki rolü ve kısa sürede geçirdiği yönelim değişikliğiyle dikkat çeker. Derginin ilk sayısından sonra Asya dergiden ayrılmış dergi sadece 4 sayı çıktıktan sonra kapanmıştır (Varlık, 2020).

Asya’nın derginin ilk sayısında yayımlanan “Tellâl” başlıklı yazısında, dönemin toplumsal ve ahlâkî çözülmesine yöneltilmiş sert bir hiciv niteliği taşımaktadır. “*Milletsiz vatanlara millet, vatansız milletlere vatan satıyorum*” (Asya, 1946,

s.7) satırlarıyla başlayan “ yazısında, “söz satıcısı” figürü üzerinden değerlerini yitirmiş bir toplumun çarpıcı bir tasvirini sunmaktadır. Mizah ile ironinin iç içe geçtiği bu metinde, her satır okuyucuya yönelik bir uyarı niteliği taşır. Bu yönüyle metin, Arif Nihat Asya’nın sanatında ahlâkî duyarlılığın ve toplumsal sorumluluk bilincinin belirginleştiği bir evreyi yansıtmaktadır.

Aynı sayıda yayımlanan “18 Ağustos” başlıklı şiir ise, bireysel irade ve eyleme geçme düşüncesini merkeze alan bir söylem kurmaktadır. “*Sen böyle kalmıyacaksın: / Rüzgârlar hızın olacak, /Geceler peşinde gölgen / Saatler nabzın olacak*” (Asya, 1946, s.4) dizelerinde zaman, edilgen bir akış olmaktan çıkarak insan iradesiyle yön verilen etkin bir güç hâline dönüşmektedir. Şiirde öne çıkan diriliş ve hareket düşüncesi, II. Dünya Savaşı sonrasında yeniden şekillenen dünya algısıyla ilişkilendirilebilecek bir bilinç durumunu yansıtmaktadır.

4. Türk Sözü Gazetesi

Yayın hayatına başladığı 1918 yılından itibaren Adana basınının en önemli gazetelerinden biri olan *Türk Sözü*’nde “Edebiyat Köşesi”, “Garb Edebiyatının Meşhurları” ve “Yeni Neşriyat” başlıkları altında yayımlanan yazılar ile tefrika romanlar, hikâyeler ve şiirler, gazetenin edebiyata düzenli biçimde yer verdiğini göstermektedir. Şehirdeki kültür ve sanat faaliyetlerinin sürekli olarak duyurulması da edebiyat ve sanat içeriklerinin gazetenin yayın anlayışının içindeki önemine dikkat çeker (Çetin Baycanlar, 2019: 120-121).

Arif Nihat Asya’nın Adana basınındaki en verimli yazı dönemlerinden biri, 1930’lu yıllarda *Türk Sözü* gazetesi çevresinde şekillenmiştir. Bu süreçte özellikle Halkevi etkinlikleriyle bağlantılı olarak kaleme aldığı yazılar öne çıkar. Karacaoğlan ve Ziya Paşa gibi isimler üzerine yazdığı anma ve değerlendirme yazıları, Asya’nın halk kültürüne ve klasik edebiyat mirasına yaslanan estetik anlayışını yansıtır. Bu metinlerde gelenek, geçmişe dönük bir öge olarak değil, yaşayan ve dönüştürülebilir bir kaynak olarak ele alınır.

Asya’nın *Türk Sözü*’nde yayımlanan ilk yazı dizisi “Türk Dil Telakkisinde Açılan Yeni Bir Kitap” başlığıyla 1936 yılında yayımlanır ardından 2 Şubat 1937 tarihinde yayımlanan “Bayrak” şiiri Asya açısından tarihî bir dönüm noktasıdır ve bu şiirin yayımlanmasının sonrasında edebiyat tarihinde “bayrak şairi” olarak anılacaktır. 28 Kanunsani 1940 tarihinde yayımlanan “Zelzele” şiiri, Erzincan depremi üzerine yazılmıştır. Şair, yerel meselelerle birlikte toplumsal duyarlılığını da yansıtır. 6 Temmuz 1945 tarihli “Arif Nihat Asya Türk Sözü’nde fıkralar yazacaktır” başlıklı duyuruyla Asya, gazetenin daimi yazar kadrosunda yer

almaya başlamıştır. Bu süreçte, daha sonra bir kitabına adını verecek olan “Kanatlar ve Gagalar” başlığıyla kaleme aldığı bir sütunu vardır. Bu dizinin ilk yazısı ise “Erkek Olan Kadın” başlığıyla 10 Temmuz 1945 tarihinde yayımlanmıştır.

Bu köşede yer alan metinler, hiciv, özdeyiş ve gözleme dayalı kısa nesirlerden oluşmakta, gündelik hayatın içinden seçilen ayrıntılar üzerinden düşünsel bir yoğunluk kurmaktadır. “Sokaklar temizlenirken gönüller kirleniyorsa, o süpürgeler işe yaramaz” ifadesi, Asya’nın halktan yana ahlâk anlayışını ve toplumsal eleştiri yönünü açık biçimde özetlemektedir. Bu kısa metinlerde, gündelik hayattan hareketle ahlâk, adalet ve sorumluluk gibi temel meseleler yoğun ve çarpıcı bir dille ele alınmaktadır.

“Kanatlar ve Gagalar” başlığı altında yayımlanan yazılar, daha sonra aynı adla kitaplaşmış ancak gazete sayfalarındaki metinlerle kitap baskısı arasında içerik ve düzen bakımından belirgin değişiklikler yapılmıştır. Bazı yazılar kitapta yer almamış, bazı metinler ise yeniden düzenlenerek yayımlanmıştır. Asya’nın kendi benzetmesiyle “kanatlar”, yükseltici, idealist ve okşayıcı bir söyleyişi, “gagalar” ise didikleyici, eleştirel ve sarsıcı bir dili temsil etmektedir. Bu ikili yapı, onun kısa nesirde kurduğu ahlâkî ve düşünsel dengenin temelini oluşturmaktadır (Yıldız, 2006, s. 97–98). “Kanatlar ve Gagalar” Arif Nihat Asya’nın bireysel üslubunu güçlü bir toplumsal gözlemlerle birleştirdiği en belirgin örnekler arasında gösterilebilir. *Türk Sözü*’nde yayımlanan yazıları aracılığıyla Asya, şiirle sınırlı kalmayan edebî kimliğini geniş bir okur kitlesiyle buluşturmuş, yerel basını düşünce ve ahlâk tartışmalarının canlı ve etkili bir mecrasına dönüştürmüştür. Bu yönüyle *Türk Sözü*, Arif Nihat Asya’nın Adana’daki yazı hayatında hem süreklilik hem de etki bakımından özel ve belirleyici bir konuma sahiptir.

5. Bugün Gazetesi

“Siyasî, iktisadî, içtimaî” bir günlük gazete olarak 15 Ağustos 1940’ta Adana’da yayımlanmaya başlayan Bugün, dönemin önde gelen yerel basın organları arasındadır ve özellikle edebî ve kültürel hayata sağladığı katkılarla önemlidir.

Arif Nihat Asya’nın *Bugün* gazetesinde sınırlı sayıda yazısı yayımlanır. “5 Kânunisanı” (Asya, 1942, s.1) başlıklı yazısında, Adana’nın kurtuluş yıldönümü vesilesiyle tarih bilincini öne çıkardığı görülmektedir. Bu metin, savaş koşulları altında birlik ve dayanışma duygusunu güçlendirmeyi amaçlayan bir çağrı niteliği taşımakla birlikte tarihsel hafızanın canlı tutulmasını kamusal bir sorum-

luluk olarak ele almaktadır. *Bugün gazetesi*, şairin *Malatya sürgününden dönüşünü 4 Temmuz 1945 tarihli sayısında "Arif Nihat Asya Şehrimizde" başlığıyla duyurarak kendisine atfedilen değeri açıkça göstermiştir.*

6. Demokrat Gazetesi

Demokrat Parti, kuruluşunun hemen ardından kendi basın organlarını oluşturmuştur ve Adana'da yayımlanan *Demokrat* gazetesi de bu yayınlardan biridir. Gazetenin kayıtlardaki ilk nüshası 9 Temmuz 1946 tarihini taşımakla birlikte, yayın hayatına 30 Haziran 1946'da başladığı anlaşılmaktadır.

Arif Nihat Asya'nın çok yönlü entelektüel kimliğinin en keskin tezahürlerinden biri, şüphesiz Adana'da yayımlanan *Demokrat* gazetesi sütunlarında karşımıza çıkar. Şairin bu mecradaki yazı serüveni sadece bir edebiyatçının güncel notları olmakla kalmaz, tek partili rejimden çok partili hayata geçişin sancılarını taşıyan bir dönemin, yerel basın üzerinden okunan siyasi ve toplumsal kroniğidir. Gazete, 1946-1950 yılları arasında muhalefetin, 1950'den sonra ise iktidarın Adana'daki kalesi vazifesini görmüş ve Asya'nın muhalif ve eleştirel sesini geniş halk kitlelerine ulaştırdığı en önemli kürsü olmuştur (Gören, 2025: 3; Türk, 2018).

Demokrat gazetesindeki fıkra ve kısa nesirlerini çoğunlukla "AY" müstear ismiyle kaleme alan Asya'nın yazıları "Ayın Aynası" başlıklı sütununda yayımlanmış ve "Kanatlar ve Gagalar"da olduğu gibi bir kitabına başlık olmuştur (Gören, 2025, s. 2; Bakiler, 2007, s. 197). Bu sütun, "Kanatlar ve Gagalar"la başlayan hiciv, ironi içerikli metinler dönemin siyasi süreçleriyle şekillenerek Asya'nın politik duruşunun öne çıktığı eleştirel bir içeriğe dönüşmesiyle kaleme alınmıştır.

Sonuç

Arif Nihat Asya'nın Adana yılları (1928-1947), Türk edebiyatında taşra merkezli kültürel canlılığın en somut ve görünür örneklerinden birini oluşturmaktadır. Adana'da sürdürdüğü eğitim, dergicilik ve gazetecilik faaliyetleri ise onun, edebiyatı soyut bir estetik alanın ötesine taşıyarak toplumsal hayatın içine alan yaklaşımını besleyen temel dinamikler arasında yer almıştır.

Bu dönemde yayımladığı *Yastığının Rüyası* (1930), *Âyetler* (1936), *Kanatlar ve Gagalar* (1945) ve *Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor* (1946) gibi eserler, Arif Nihat Asya'nın sanat anlayışının belirgin biçimde olgunlaştığı bir dönemi temsil etmektedir. Söz konusu yapıtların büyük bölümünün Adana'da kaleme alınmış

ya da ilk kez burada yayımlanmış olması, bu şehrin şairin estetik dünyasında rastlantısal bir duraktan ziyade daha önce de ifade ettiğimiz gibi “kurucu” bir rol üstlendiğini açık biçimde göstermektedir. Özellikle “Bayrak” şiirinin Adana’nın kurtuluş günü etrafında şekillenmesi ve yerel basın aracılığıyla kamusal dolaşıma girmesi, Adana’nın Asya’nın poetikasındaki yerini simgesel, tarihsel bir düzeye taşımış ve edebiyat dünyasında “bayrak şairi” olarak tanınmasına vesile olmuştur. Bununla birlikte Asya’nın kaleminin en güçlü yönlerinden biri de eleştirel tavrıdır. “İstiklâl Mahallesi Destanı”, “Psikopatlar Marşı” fıkrası gibi metinlerde bu tavrın en belirgin içerikleri görülür.

Arif Nihat Asya, öğretmen, gazeteci ve hatip kimlikleri aracılığıyla sanatın bireysel bir ifade alanını aşan, toplumsal sorumluluk taşıyan, etkin bir kültürel pratik olduğunu/olabileceğini gösteren bir sanatçı, fikir adamıdır. Halk kültüründen beslenen söyleyişleri yeni anlatım biçimleriyle birleştirerek yerel deneyimi ulusal bir bilinç düzeyine taşıyarak taşrada yürütülen kültürel faaliyetlerin merkezle eşdeğer bir üretim gücüne sahip olma imkânını da göstermiştir. Bu sebeple Adana, Asya’nın edebî serüveninde yalnızca bir çalışma mekânı olmaktan çıkıp kök saldığı bir coğrafya olarak karşımıza çıkar.

Arif Nihat Asya, Adana’dan ayrılırken 24 Ağustos 1945 tarihli *Türk Sözü* gazetesinde yayımlanan veda yazısında “*Bir gün dönmek üzere gidiyorum, senden değil, senden aldıklarımın ayrılıyorum*” ifadesine yer vermiştir. Bu sözler, Asya’nın Adana’dan ayrılışını yalnızca coğrafi bir değişim olarak değerlendirmediklerini gösterir. Bu çerçevede Adana, Asya’nın yazı hayatında belirli bir dönemi tanımlayan ve üretim sürecine yön veren bir mekân olarak öne çıkmakla birlikte siyasi fikirlerinin yeşerdiği, eleştirel dünyasının genişlediği bir coğrafya olmuştur.

Kaynakça

- Arif Nihat (1929). "Yolcu", *Çukurovada Memleket*, Y.1, S.1-14, s.11.
- Asya, A. N. (1930). *Yastığının Rüyası*. Adana: Türk Sözü Matbaası.
- Asya, A.N. (1937). "Bayrak", *Türk Sözü*, (2 Şubat 1937). Adana.
- Asya, A.N. (1937). "Eyvah Ne Yer Ne Yar Kaldı!", *Görüşler*, S.2, Mayıs 1937, s.3-5.
- Asya, A. N. (1942). 5 Kanunsani, *Bugün Gazetesi*. S.412., s.1.
- Asya, A. N. (1945). *Kanatlar ve Gagalar*. Adana: Sabri Çelik Basımevi.
- Asya, A. N. (1946). "18 Ağustos". *Başak*, C. 1, S. 1 (1 Mart 1946). Adana.
- Asya, A. N. (1946). "Tellal". *Başak*, C. 1, S. 1 (1 Mart 1946). Adana.
- Asya, A. N. (2003). *Sevgi Mektupları* (Haz. Y. B. Bakiler). İstanbul: Size Yayınları.
- Asya, A. N. (1975). "Adana'lı", *Top Sesleri*, s.118, İstanbul: Ötügen Yayınevi.
- Bakiler, Y. B. (1992). *Arif Nihat Asya İhtişamı*. Ankara: Türk Edebiyatı Vakfı.
- Birinci, N. (1991). "Arif Nihat Asya." *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.3, 491-493.
- Cansız, S. (2018). "Arif Nihat Asya'nın Şiirlerinde Adana". *Hars Akademi Dergisi*, Y.1, S. 2, s. 1-33.
- Yıldız, S. (2003). *Görüşler Dergisinde Arif Nihat Asya*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Varlık, M. B. (2020). *1940'ların Dergileri: Projektör / Hamle / Toprak / Yürüyüş / Başak / Söz / Yığın / Yeryüzü*. C. I., İstanbul: Sosyal Tarih Yayınları

ÂRİF NİHAT ASYA VE ADANA MUHİTLERİ

Prof. Dr. Ersin ÖZARSLAN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi,
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Emekli Öğretim Üyesi

Ârif Nihat Asya, İstanbul Yüksek Muallim Mektebi ve Dârulfünun Edebiyat Fakültesi Edebiyat Şubesinden 6 Aralık 1927 tarihinde, mezun olur. Mart 1928’de Adana Erkek Lisesi muallim muavinliğine tayin edilir; 15 Eylül 1928’de Adana Erkek Muallim Mektebi edebiyat muallimliğine “naklen” tayin olunur. Böylece sanatkâr, öğretmen, mefkûre ve cemiyet adamı Ârif Nihat Asya’nın 1954 yılına kadar sürecek Çukurova/Adana mesaisi başlamış olur.

Ârif Nihat Asya, Adana’ya sadece İstanbullu genç ve münevver bir muallim olarak değil aynı zamanda kitap sahibi bir şair, kalem erbabı bir gazeteci olarak gelmiştir. Bu şair, çok geçmeden Adana’ya intibak etmiş, bir nevi Adanalı olmuştur. Onun fizikî çevresi bütün cepheleri ve bütün çehreleriyle Adana hatta bir anlamda Çukurova’dır. Adana’yı o kadar çok benimsemiştir ki lise müdürü olarak gönderildiği Malatya’dan tekrar Adana’ya dönmek için araya hatırlı dostlarını koymak zorunda kalmıştır. Hem de düşman-ı bîamanı olan devrin maarif vekiline rağmen. Şair, Çatalca’nın, İstanbul’un, Kastamonu’nun olduğu kadar biraz da bu muhitin, Adana’nın, Çukurova muhitinin çocuğudur. Şahsiyeti Adana ile yoğrulur, son hâlini Adana’da alır.

Ârif Nihat Asya’yı bu coğrafyaya bağlayan unsurlar sadece Adana’nın, Çukurova’nın fizikî güzellikleri değildir. Onu buralara bağlayan, buraların çocuğuna dönüştüren unsurlar şairin burada hazır bulduğu insan muhiti ve zaman içinde burada karşılaştığı kendisi gibi dışarıdan Adana’ya gelen insan muhiti- dir. Şair çok geçmeden kendisi de Adana muhitinin tabîi bir unsuruna dönüşür ve varlığıyla Adana’yı zenginleştirir. Adana da onun şairliğini, edipliğini, sanat adamlığını, hocalığını takdir eder, el üstünde tutar.

Şairin Çukurova'daki hayat, sanat ve eğitim faaliyetlerini yürüttüğü muhtelif zeminlere bakıldığında muhitini kaba hatlarıyla «Meslekî Çevre yahut Maarif Çevresi», «Matbuat Çevresi», «Cemiyet Çevresi», «Siyasî Çevre», «Fizikî çevre» şeklinde tasnif etmek mümkündür. Şairin içinde yaşadığı ve münasebet hâlinde bulunduğu insan, mekân, cemiyet ve irfan çevreleri kesin hudutlarla ayrılmadığı gibi bu muhitlerin iç içe olduğu hatta sınırlarının nerede başlayıp nerede bittiği de tam olarak tayin edilemez. Bazan bütün bu muhitler aynı zeminde bulunabilir, tasnifteki başlıkların hepsine dahil olabilir.

MESLEKÎ ÇEVRE YAHUT MAARİF ÇEVRESİ:

Şairin düzenli eğitim faaliyetlerini yürüttüğü mektepler ve buralardaki idareci, öğretmen ve öğrencilerle buralara umumî idarî hizmetleri yürüten görevlilerden oluşmaktadır.

Şairin ilk görev yeri Adana Erkek Lisesidir. Burada göreve başlamadan, kadrosu 15 Eylül 1928'de edebiyat muallimi sıfatıyla Adana Erkek Muallim Mektebine nakledilir. 23 Ekim 1930'da göreve başladığı bu mektepte 28 Şubat 1930'dan 28 Nisan 1930'a kadar bir teşehhüt miktarı müdür muavinliği görevi yüklenmiştir. 18 Aralık 1931'de Adana Erkek Lisesine tayin olunur ve Malatya Lisesi müdürlüğüne tayin olduğu 11 Eylül 1942'ye kadar edebiyat muallimi olarak çalışır. Bu süre içerisinde Adana'daki Erkek ve Kız Muallim Mekteplerinde edebiyat, Adana Orta Mektebinde Türkçe muallimliği görevlerine ilaveten Adana Amerikan Koleji ve Tarsus Amerikan Koleji'nde de edebiyat okutmuştur. Bu mekteplerdeki öğretmen idareci ve diğer hizmetlilerle bir şekilde resmî ve hususî münasebetleri olmuş bu çevre içinde faaliyet yürütmüş, bazılarına şiir ithaf etmiştir.

Bu çevrede yakın münasebette bulunduğu ve haklarında şiir yazdığı veya şiirlerinde ithaflar koyduğu dostları, arkadaşları, meslektaşları şöyle sıralanabilir: Hakkı Mahmut Soykal, Ziya İlhan Zaimoğlu, Rasim Başgöz, meslek dersleri öğretmeni Adil Tiner, Necmeddin Esin, Fazlıoğlu Cemal Oğuz Öcal, Celâl Sâhir Muter, Öğretmen Okulu Müdürü Naci Ecer¹, Öğretmen Vehbi Evinç, öğretmen Aziz Eryalaz, Cengiz Turhan, şair Salih Kemal Boğa, Şahinkaya Dil, İlhan Ege-men Darendelioğlu ve belki de henüz bilmediğimiz başkaları...

Şair 1933'te Adana'da hayatına tesir eden manevî bir hava hatta zemin değiştirir. Daha hususî bir çevreye, Mevlevî muhitine intisap eder. Onu Mevlevî muhitiyle tanıştıran kişi meslekdaşı Fransızca muallimi Hakkı Mahmut Soykal'dır Asya, Hakkı Mahmut Soykal vasıtasıyla son devir Mevlevî şeyhlerinden Ahmed Remzî Akyürek'le tanışır ve ondan el alarak Mevlâna muhipleri arasına katılır. Muayyen bir tasavvuf terbiyesi ile dervişlik yolundan ve çilesinden geçen Asya, irşad salâhiyetinin ve şeyhlik makamının kendisine manevî yollarla tevdi olunduğunu söylemiş, seyr ü sülûkünü ve kendisine şeyhlik rütbesinin nasıl tevdi edildiğini beyana mezun olmadığını belirtmiştir. Akyürek sadece bir Mevlevî şeyhi değil aynı zamanda şairin meslektaşı divançe sahibi bir şairdir. Remzi Dede'nin Ârif Nihat Asya'nın şiirine ibda kabiliyeti bakımından bir tesiri söz konusu olmaz ama şiir dünyasının genişlemesine, şiirinin muhtevasının zenginleşmesine Mevlâna ve dünyasına açılmasına vesile olur. Ârif Nihat Asya, Ahmed Remzî Akyürek'i tanımasaydı, kuvvetle muhtemel Türk şiiri *Divançe-i Ârif*'ten daha doğrusu *Rübaiyât-ı Ârif*'ten mahrum kalırdı.

1 Asya'nın Adana'da yayımladığı *Ayetler* adlı kitabı hakkında bir değerlendirme yayımlamıştır: ECER, Naci, "«Ayetler» Münasebetiyle", *Görüşler Dergisi*, 3, (Haziran 1937) 29-33.

Hakkı Mahmut Soykal

Ârif Nihat Asya'nın hayat seyrinin değişmesine vesile olan Fransızca muallimi Hakkı Mahmut Soykal'ın tam adı İsmail Hakkı Mahmut Soykal'dır. İstanbul'da meşhur Mahmûd Bey Matbaasının kurucusu olan Mahmûd Bey'in üç oğlundan sonuncusu olup Kadıköy'de Salkımsöğüt semtinde dünyaya gelmiştir. Tevfik Fikret'ten “muhterem muallimim” diye bahsetmesi ve Fransızca muallimi olmasından Galatasaray Lisesi'nde veya Robert Kolej'de okuduğuna hükmedilebilir. Babasının vefatından sonra muhtemelen 1900 civarında matbaanın yöneticisi ve sahibi olmuştur. Memâlik-i Osmâniye Matbaacılar Cemiyeti re'îs-i sânilîği ve Ticâret Mekteb-i Âlîsi Me'zunîn Cemiiyeti re'îsliğinde bulunmasından ve bu cemiyetin nâsir-i efkârı olan Ticâret ve Sanayi mecmuasını, sahibi ve müdürü hüviyetiyle yayımlamasından² Soykal'ın Ticâret Mekteb-i Âlîsi mezunlarından olduğu anlaşılmaktadır.

Şiir kitabında kendisini, “Şair Hatif³ ahfadından Matbaacı merhum Mahmud Bey'in” ve “son asırlarda Türkiye'de asrî ilk Türk matbaa ve kütüphanesini açan ve istibdat devrinde Türk maarif ve hürriyetine birçok hizmetler ifa etmekle tanınmış ve sevilmiş matbaacı merhum Mahmud Beyin ve eski bir Türk ailesinin son oğlu” şeklinde tanıtmıştır⁴. Hakkı Mahmut Soykal'ın Mevlevîliğe intisabı ve Üsküdar Mevlevihanesi'nin son şeyhi Ahmet Remzi Akyürek'le münasebeti hakkında şimdilik malumat yoktur.

Soykal kalem tecrübeleri olan bir şahsiyettir. Muhtelif ticarî risalelerin yanında *Ebediyetin Önünde/Devant L'Éternité* --Fransızca şiirler ve Türkçe Tercümele-ri- isimli bir kitabı vardır.

2 Ticâret ve Sanayi, Ticâret Mektebi Âlîsi Me'zunîn Cemi'iyeti'nin nâsir-i efkârıdır. Sâhib ve müdürü: Hakkı Mahmûd. Onbeş günde bir Neşrolunur. İdârehânesi: Bâbüalî civârında Ebu's-Suûd Caddesinde Mahmûd Bey Matbaası. Dergi, kapaktaki başlığa göre 1336'da yayıma başlamıştır. Son sayısı 1 Kânunuevvel 1337'de 9-10-11 şeklinde üç sayı bir arada çıkmıştır. Hakkı Tarık Us kütüphanesinde (HTU no. 0817)'de 6 ve 9-11. sayılar olmak üzere iki sayı, Erzurum Atatürk Üniversitesi Seyfeddin Özege Kütüphanesinde ilk üç sayısı vardır. Millî Kütüphanede kaç sayı bulunduğu kaydedilmemiştir. Millî kütüphanenin Hakkı Tarık Us Kütüphanesi için verdiği “1.yıl, 6, 109. Sayı vardır” kaydı yanlıştır. Derginin üzerindeki numara sayıları arasında virgül olduğu hâlde sayılar hatalı okunmuştur. Buna bağlı olarak Hasan Duman'ın “1-10” şeklindeki sayı kaydı yanlıştır. Bakınız: *Eski Harfli Süreli Yayınlar Toplu Kataloğu 1* (1987), Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Millî Kütüphane Başkanlığı Yayınları, s. 264. DUMAN; Hasan, (1986) *İstanbul Kütüphaneleri Arap Harfli Türkçe Süreli Yayınlar Toplu Kataloğu (1828-1928)*, İstanbul: İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi Başkanlığı Yayını, s. 413.

3 Türk Edebiyatında hâtif adında birkaç şair olduğundan Soykal'ın hangi Hâtif'in ahfadı şimdilik meçhuldür.

4 SOYKAL, Hakkı Mahmut, *Ebediyetin Önünde/Devant L'Éternité* -Fransızca şiirler ve Türkçe Tercümele-ri-, İstanbul: Hüsnü Direnç Matbaası, 3.

Hakkı Mahmut Soykal, vurdumduymaz ve kötü niyetli görevlilerce matbaasına elektrik cereyanı bağlanmadığı ve kirasının devletçe fahiş miktarda artırıldığı, matbaasının yağmaya uğradığını, şikâyetinin faydasız kaldığını böylece müessesesinin bile isteye batırıldığını, iş göremez hâle geldiği için çaresiz kalıp İstanbul'u terk ettiğini, Adana'ya gittiğini söylemektedir. Mevlâna ve Muhiddin Arabinin yobazlık, taassup ve gayriyetten azade yüksek felsefi yanında bilhassa Mevlana'nın lâhutî aşkına sığınarak ruhunu ve acılarını teskin ettiğini söylemiştir⁵.

Hakkı Mahmut Soykal'ın farklı dikkatleri de vardır. Meselâ, Adana da öldüğü ve Adana mezarlıklarının birinde yattığı bilindiği hâlde mezar yeri belli olmayan İzmirlî şair, gazeteci ve avukat Tefik Nevzad'ın mezarının yerini ve yazısız bir âbide şeklindeki mezar taşını Karşıyaka Mezarlığı'nda tesbit eden kişidir⁶. Bazı yazılarını *Görüşler*⁷ mecmuasında neşreden Hakkı Mahmut Soykal'ın vefat tarihi tesbit edilememiştir.

Ârif Nihat Asya'nın rahmetle anıp “arkadaşım” dediği Hakkı Mahmut Soykal ile yakınlığının sıradan arkadaşlığın ötesine geçtiği anlaşılıyor. Çünkü şair onunla münasebetini “Gönül kumaşı ipektendi. Efendiliğine, inceliğine, ölçülü ve sabırlı davranışlarına yüreğimin sıcaklığını verdim. Dost olduk. Beni Mevlâ dedesi olan Ahmed Remzi Akyürek'le tanıştırdı” ifadeleriyle dile getirmiştir. Asya, dostu Hakkı Mahmut Soykal'ın sağlığında *Kubbe-i Hadra* adlı eserinin F kısmının XV. bendini ona ithaf etmiştir⁸. Fakat bununla da kalmamış, Soykal'ın vefatından sonra yazdığı ve “Kendimi Hz. Peygamber'in (aleyhisselam) huzurundaymış gibi hissederek yazmaya çalıştım.” dediği meşhur *Naat*'ına “Hakkı Mahmut Soykal'ın ruhuna ithaf olunur” ibaresiyle ithaf koymuştur⁹. Bu ithaf, Hakkı Mahmut Soykal'ın şairin indindeki değerini ve aralarındaki bağlılığın seviyesini gösterir.

Hakkı Mahmut Soykal'a

Ey anneler, bilir misiniz; kimdi bir sabah

«Ben doğmak istemem!» diye feryâda başlayan;

5 SOYKAL, Hakkı Mahmut, *Ebediyetin Önünde/Devant L'Éternité* -Fransızca şiirler ve Türkçe Tercümelere-, İstanbul: Hüsnü Direnç Matbaası, 5.

6 “Şair Tefik Nevzadın Mezarı”, *Görüşler*, 1/2 (1 Mayıs 1937) 21.

7 SOYKAL, Hakkı Mahmut, “Aynalar”, *Görüşler*, 9 (Mart 1938) 26-27.

8 ASYA, Arif Nihat, (1976), *Şiirler: 1 Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor- Aynalarda Kalan-Köprü-Kubbe-i Hadra*, İstanbul: Ötüken Yayınevi, s. 276-277.

9 ASYA, Arif Nihat, (1976), *Şiirler: 2 Dualar ve Aminler*, İstanbul: Ötüken Yayınevi, s. 62-74.

Bir köy evinde hangi isimsiz çocuğu o,
Parmaklariyle günleri ta'dâda başlıyan;

Mevsimlerin defli ilâhî bahâr ile
Bülbülleşip neşideler inşâda başlıyan;

Tenhâ köşende görmek için, ey güzel, seni
Beklenmedik vesîleler îcâda başlıyan;

Birgün çıkıp huzûruna elpençe, rehberin
«Leylâ» adıyla rahlede Evrâd'a başlıyan?

Ah ey leziz ninniler, ey eski sevgiler,
Meşkûr bir vefa idi Cevzâ'da başlıyan!

Ey, yolda kalmasın diye âvâre yolcular,
Göklerde bir bir encümü îkaada başlıyan ;;

Sârâ'da bitti zannedilirken aceb nedir
Bir başka türlü şevk ile Leylâ'da başlıyan;

Gülden afif Meryem'i nûrun, şerârenin
Şebtâblarla yaktığı esnâda başlıyan?

Kubbende boş değil geceler, boş değil sükût,
Bir tatlı mâcerâ idi rü'yâda başlıyan.

Hilkatle, ben değilsem eğer, kimdi ey gönül,
En mahrem âşinâlîğa Havvâ'da başlıyan?

Sahillerinde kıt'aların eylemiş devâm
Dün bir lâtif seyr ile deryâda başlıyan.

Rasim Başgöz

Ârif Nihat Asya'nın Adana yaranından biri de felsefe öğretmeni ve 1940 yılında Adana Lisesi müdürü olan Rasim Başgöz'dür. Adana'ya gelmeden önce Sivas Muallim Mektebi felsefe öğretmeni ve lise müdürüdür. 2 Ekim 1944'da Balıkesir Lisesi müdürlüğü ve felsefe öğretmenliğine tayin olarak Adana'dan ayrılmıştır. Daha sonra Ankara'da bakanlık müfettişi ve başmüfettiş olmuştur. Ârif Nihat Asya ile Adana'da başlayan dostlukları Ankara'da da devam etmiştir. Asya, Başgöz hakkında şunları söylemiştir:

“Adana Lisesinde başmuavinim. Okula yeni bir müdür geldi. Adı: Rasim Başgöz! Birbirimize, icab eden hürmeti gösteriyoruz. Ne ben, onun davranışlarından şımarıyorum, ne de o benim hürmetim, edebim karşısında, bana yükseklerden bakıyor. Hani ben etrafta, şair ve

hatib diye biliniyorum ya, o da duymuş benim hakkımda söylenenleri. Mektebin açılış günü yanıma geldi: «Hoca dedi çocuklara bu açılış günümüzde bir şeyler söylemek ister misin?» «Önce siz konuşun müdür bey» dedim, «Söz sırası sizden sonra bana gelsin. Ben önce çıkarsam ayıb olur.» «Peki» dedi. Çocuklara nasihat etti. Güzel sözler söyledi. Alkışlandı, sonra: «Çocuklar dedi şimdi galiba Ârif Nihat hocanız da konuşacak!» Kürsü filân yok. Yüksekçe bir yere çıktım ve çocuklara hitab etmeye başladım.”¹⁰

Muhtemelen emekliliğinden sonra, Türk Eğitim Derneği Özel Yenişehir Lisesinin getirilmiştir. Bu lisenin İngilizce eğitim veren bir koleje dönüştürülmesine karşı çıkan Oktay Sinanoğlu gibi son sınıf öğrencilerinden yana tavır alınca görevine son verilmiştir.

Rasim Başgöz’ü vicahen tanıyan Oktay Sinanoğlu onun “iyi bir müdür” olduğunu söyler ve “Eski terbiyeli, çok hoş bir insandı” der. Türk Eğitim Derneği Özel Yenişehir Lisesinin koleje dönüşmesi çalışmalarında misyoner bir öğretmenin sınıfında öğrenciler itiraz ederler, kavga çıkar. Öğretmen sınıfı terk eder. Sinanoğlu şöyle anlatır:

“Bayağı isyandır bu, kavgalı bir şekilde çıktı gitti. Sınıfa Rasim Başgöz, bizim müdür geldi. Elebaşı, başta ben, dört-beş kişiye bağırdı, ayıp değil mi, dedi. Son sınıfız, herkesin içinde bize bağıyor. Sonra bizi odasına çağırdı, makamına çağırıldın mı hapyı yuttun demektir. Ayakta duruyoruz ve eyvah ne yapacağız, son sene bizi okuldan atacaklar, diyoruz. Müdür içeriden kapıyı kilitledi ve bize “aferin çocuklar, çok iyi yapmışınız” dedi, “benim elimden bir şey gelmiyor, siz Atatürk’ün yetiştirdiği çocuklarsınız, yabancılar her yere hâkim oldu vs.” bir şeyler anlattı.”

Bu durumu fırsat bilen dernek idarecileri, Rasim Başgöz’ü müdürlükten alır ve yerine okul dışından işbirlikçi bir adamı müdürlüğe getirirler. 23-29 Nisan 1951 tarihleri arasında Türkiye Öğretmen Dernekleri Milli Birliği öncülüğünde Ankara’da toplanan Ahlâk Terbiyesi Kongresinde Ahlak İlkelerini Tespit Komisyonunda Mahir İz, Orhan Şaik Gökyay, Cahit Okurer, Süleyman Kemal Or, Nurettin Topçu ve Zahir Güvemli’nin yanında Rasim Başgöz’de vardır. Rasim Başgöz’ün maarif hakkında ciddî yazıları, inceleme ve raporları vardır. Sivas’ta *4 Eylül*, Adana’da *Görüşler*, Ankara’da *Türk Dili* dergilerinde ve Adana’da *Bugün*, Kırşehir’de *Kırşehir* gazetesinde yazıları yayımlanmıştır.

10 BAKILER, Yavuz Bülent, *Ârif Nihat Asya İhtişamı*, İstanbul: Size dergisi Yayınları, 65.

Ârif Nihat Asya, Rasim Başgöz'le aralarındaki hukukun seyri ve seviyesi olağan bir dostluğun ötesinde olmalı ki "Ağıt" başlıklı önemli bir şiirini Rasim Başgöz'e ithaf etmiştir.

AĞIT

-Rasim Başgöz'e-

Ağlayın, parmakları nur
Sularından kınalı kızlarım,
Ağlasın Meraga göklerinden
Meraga'ya bakıp yıldızlarım!

Yollara Kürşad'lar uzanmış, ölü...
Ağlasın Akülke, ağlasın Sütgölü!
Yiğitlerim uyur gurbet ellerde..
Kimi Semerkant'ta bekler beni,
Kimi Caber'de...

Caber yok, Tiyaşan yok, Aral yok...
Ben nasıl varım?
Ağla, ey Tanrı dağlarından
İndirilmiş Tanrım!

Şu yakın suların
Kolu neden bükülmez?
Fırat niçin, Dicle niçin, Aras niçin
Benden doğar, bana dökülmez?

Ben ki, ateşle konuşurdum, selle konuşurdum
İtil'le, Tuna'yla, Nil'le konuşurdum.
«Sangaryos»u «Sakarya» yapan,
«İkonyom»u «Konya» yapan
Dille konuşurdum.

İsmail Habib Sevük

Edebiyat tarihçisi, yazar ve maarifçi olan İsmail Habib Sevük, 1 Temmuz 1927-28 Ağustos 1931 arasında Adana Maarif Eminliği vazifesini yürütürken önce Adana Mıntıkası Maarif Mecmuası'nı sonra Memleket mecmuasını yayımladı. Şairin Adana Erkek Muallim Mektebi'nden öğrencisi Kerküklü Necmeddin Esin (1912-1987) İsmail Habib'le Ârif Nihat arasındaki bir hadisenin şahidi sıfatıyla anlatmıştır:

“Ben Adana Erkek Muallim Mektebi’nde okudum. Arif Nihat Asya bizim Edebiyat öğretmenimizdi. Aynı zamanda müdür yardımcısıydı. Okulda bir şiir gecesi hazırladık. Şiirleri Arif Nihat Bey tespit etti. Çocuklar o şiirleri sırası geldikçe çıkıp okuyorlardı. O şiir matinasına İsmail Habib Sevük de gelmişti. Kendisi Atatürk’ün sofrasında olan Atatürk’ten iltifat gören bir adam. Adana’da adeta bir Atatürk hüviyetinde dolaşiyor. O da orada var. En ön sırada oturuyor. Herkes son derece dikkatli. Herkes onun yanında adeta nefes almaktan çekiniyor, Atatürk’ün yakın çevresinden bir adam olduğu için...

Bir arkadaşımız şiir okurken İsmail Habib Sevük arkadaşımızın okuyuş tarzını beğenmedi ve ayağa kalkarak bağırdı; «Otur be! Otur be! Ne biçim şiir seçmişsin sen! Bu şiiri senin öğretmenin bile okuyamaz. Sen o şiiri ne bilirsin! O şiirin şairini ne bilirsin, bu şiirin manasını senin öğretmenin bile anlayamaz, otur!» diye bağırdı. O öyle söyleyince salon adeta buz kesti.

Fakat salonun en arka sıralarında oturan Arif Nihat Asya kalktı. Sert adımlarla birinci sıraya geldi. Elinde zinciri vardı. O zincir salladı. Zincirini sallaya sallaya geldi ve İsmail Habib Sevük’e hitaben bağırırmaya başladı; «İsmail Habib Bey! İsmail Habib Bey! O talebenin hocası benim! O şiiri ben seçtim. O şiirin şairini de bilirim, o şiiri de çok iyi bilirim. O şiirin manasını senden daha çok ben bilirim. Nasıl siz benim talebeme böyle hitap edebilirsiniz» dedi.

Böyle can havliyle Atatürk’ün yakın bir adamına böyle bağıırıyor.. Herkes çok şaşırıldı. İsmail Habib Sevük te çok büyük bir şaşkınlık içerisindeydi. İsmail Habib, kalabalığa döndü, dedi ki; «Laf laf! Şiiri de bilirmiş, şairini de bilirmiş.» Ama Arif Nihat Asya elinde zincirini sallamaya devam ederek; «İsmail Habib Bey! İsmail Habib Bey! Laf değil lâf lâf! Orada a’nın üzerinde inceltme işareti var, anladın mı? Adama bakın, laf diyor laf...» dedi.

Bütün salon gülmeye başladı. Tabii İsmail Habib Bey de makaraları bıraktı. Atatürk’ün en yakın çevresinden birine bir topluluk önünde son derece rahat bir şekilde cevap veren ve onu susturan bir mizaca sahipti. Arif Nihat böyle bir adamdı”¹¹

11 OKUR, Salih, “Yavuz Bülent Bakiler Hocamızdan Hatıralar-10”, <https://www.cevaplari.org/content/yavuz-bulent-bakiler-hocamizdan-hatiralar-10> 01 Nisan 2019.

Arif Nihat Asya, İsmail Habip'le Kastamonu'daki lise yıllarından tanış olmalıdırlar. İsmail Habip 20 Ağustos 1921'de Kastamonu'da Açıksöz'ün başyazarı olduğu gibi Kastamonu Sultanisinde edebiyat hocasıydı. Aralarındaki hukuk dolayısıyla Ârif Nihat Asya, İsmail Habip'e "Gemi" başlıklı rübaisini ithaf etmiştir:

GEMİ

- İsmail Habip Sevük'e -
Emrimde ne kol var, ne kanad, Allaah'ım!
Yok böyle uyuklamakta tad, Allaah'ım!
Ma'lûmundur: bir gemiyim ben, karada.
Artık, bana bir deniz yarat, Allaah'ım!¹²

Necmeddin Esin

Ârif Nihat Asya'nın Adana Muallim Mektebi'nden 1931'de mezun ettiği öğrencilerinden olan Necmeddin Necip Esin (1912-1987) Kerkük tahrirat müdürü iken Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisinde Kerkük'ü temsil etmek üzere geldiği Ankara'da vefat eden Zeynel Abidin Bey'in oğludur. Türkçe ve edebiyat öğretmeni, millî eğitim müdürü, yayımlar genel müdür muavini ve talim terbiye üyesi olarak çalışan Esin'in *Ûrperen Okyanuslar* (1936), *Beyaz Yeleler* (1942), *Zaferden Sesler* (1943), *Atıl* (1948), *Bana Güneş Vurmalı* (1969) adlarında dört şiir kitabı *Dağ Kızı* (1933) adlı bir romanı ve *Kemalettin Kamu* (1975) konulu bir inceleme kitabı vardır.

Asya, Necmeddin Esin adına Ankara Türk Ocağı binasında düzenlenen gece için Hicrî 1389 tarihini düşürmüştür¹³:

ANKARA TÜRKOCAĞI'NDA NECMEDDİN ESİN GECESİ

(Hicrî 1389)

Âşinâlar, san'atıyçin Necmi'nin
Der: "Neden hasretle gurbet yüklüdür?"
İçli gönlünden tütüp gelmiş şiir
Der, ki: "Necmeddin Esin, Kerkük'lüdür!"

12 ASYA, Arif Nihat, (1976), *Şiirler: 6 Rübâiyyât-ı Ârif I*, İstanbul: Ötüken Yayınevi, 244.

13 ASYA, Arif Nihat, (1976), *Şiirler: 3 Kökler ve Dallar*, İstanbul: Ötüken Yayınevi, 259.

Burhan Sadık Yalçın

Burhan Sadık Yalçın, şairin Adana Lisesinde okuttuğu öğrencilerindedir. Adana'da başlayan münasebetleri Ankara'da da devam etti. Tarsuslu hukukçu Sadık Yalçın'ın oğludur. Asıl adı Burhanettin Orhan Yalçın'dır Yazılarında "Burhan Sadık Yalçın" imzasını kullanmıştır. 1912 yılında Tarsus'ta doğdu. Adana Zafer-i Millî Mektebinden sonra Adana Lisesine devam etti. Gazeteciliğe başladı; Yeni Adana, Türk Sözü ve Gür Ses gazetelerinde yazı işleri müdürlüğü, Akşam gazetesinin Adana muhabirliğini yaptı. Memur olarak İstanbul'da Matbuat Umum Müdürlüğüne geçti. 1933'te Adana Vilayeti Mektubî Kalemî başkâtipliğine getirildiyse de bu görevinden istifa ederek Ankara'ya gitti. Tasvir gazetesinde ve Turizm ve Tanıtma Bakanlığında çalıştı. 1953'te Yeni Devir gazetesini çıkardı. 1996 yılında öldü.

Asya, "Leylâ IX" başlıklı dörtlüğünü Burhan Sadık Yalçın'a ithaf etmiştir:

LEYLÂ IX

- Burhan Sadık Yalçın'a -

Akken sütten, köpükle kardan Leylâ;
Berrakken ışıktan ve pınardan Leylâ
Sık sık atılıp aynaların kollarına
Birgün, gebe kaldı aynalardan Leylâ¹⁴.

İlhan Egemen Darendelioğlu

Tarsus'un Kürkçüler köyünde 1921 yılında doğmuş, köyünün ilkokulundan sonra Tarsus'ta Çukurova Ortaokulunu bitirmiş, Adana Erkek Lisesinde Ârif Nihat Asya'nın, öğrencisi olmuştur. Lisedeyken Toprak mecmuasını yayımlamıştır. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türkoloji Bölümü'nden mezun oldu. Bir süre öğretmenlikten sonra gazetecilikle uğraşmış, komünizme karşı yayınları ile tanınmıştır. 19 Kasım 1979'da, yayımladığı Toprak dergisinin önünde şer odaklarının militanlarınca kurşunlanarak katledilmiş, cinayeti, THKPC sempatanları üstlenmiştir.

Ârif Nihat Asya, Adana Erkek Lisesinden öğrencisi, daha sonra kalem arkadaşı İlhan Darendelioğlu'ya "Gülsuyu" başlıklı rübaisini ithaf etmiştir. Bu dörtlüğün konusu memleketteki kökü dışarıdaki şer ocaklarıdır. Bunlarla mücadelenin ancak anladıkları dille cevap vermek olabileceğini, tatlı dilden anlamayacaklarını ihtar etmiştir. Nitekim zaman şairi haklı çıkarmıştır:

14 ASYA, Arif Nihat, (1976), *Şiirler: 7 Rübâiyyât-ı Ârif II*, İstanbul: Ötügen Yayınevi, 75.

GÜLSUYU

- İlhan Darendelioğlu'na -

Dinmez bu aevli hırsı şerrin, dinmez!
 Bir durduran olmazsa yolundan dönmez!
 Sesler, dedi: «Tatlılıkla çık karşısına!»
 Ârif, dedi: «Gülsuyuyla yangın sönmez!»¹⁵

Şahinkaya Dil

Şahinkaya Dil, Çorum'da doğdu. Şair Sabri Dil'in oğludur. İlkokulu Mersin'de ve ortaokulu Mersin'de başlayıp Adana'da tamamladı. Adana Erkek Lisesinde Ârif Nihat Asya'nın öğrencisi oldu. 1946-54 arasında babası ile Adana'da, şairin sanat çevresi ve öğrencilerinden kalem sahiplerinin eserlerini neşrettiği Ürün San'at, Fikir ve İş Dergisi'ni yayımladı. Bir süre Ankara Hukuk Fakültesinde okuduktan sonra memuriyete geçti. Adana'da Yeni Adana, Ankara'da Hakimiyet, Zafer ve Başkent gazetelerinde sanat eklerini idare etti.

Ârif Nihat Asya ile Adana Erkek Lisesinden öğrencisi Şahinkaya Dil'in münasebeti Ankara'da da devam etmiş, hukukları gelişmiş, daha sonra bazı dergilerde kalem arkadaşı olmuşlardır. Şair, Şahinkaya Dil'e "YanlıŞ" başlıklı rubai-sini ithaf etmiştir:

YANLIŞ

- Şahinkaya Dil'e -

Sabret ki, çocuk, dolduracaksın çileni!
 Yazdıysa yazan el, bulamazsın sileni!
 Yalnız, en esaslı yanlıŞın burda senin:
 Benden biliyorsun kaderinden geleni!¹⁶

Sâlih Kemal Boğa

Adana yaranından Salih Kemal Boğa'nın vefatına ebced hesabıyla miladî 1971 tarihini düşürmüştür¹⁷.

(.... - 6 aralık 1971 - Adana)

Geçiyorken merak edip sorarsan eğer:
 "Kimin bu yatır?"

15 ASYA, Arif Nihat, (1976), *Şiirler: 7 Rübâiyyât-ı Ârif II*, İstanbul: Ötüken Yayınevi, 208.

16 ASYA, Arif Nihat, (1976), *Şiirler: 6 Rübâiyyât-ı Ârif I*, İstanbul: Ötüken Yayınevi, 306.

17 ASYA, Arif Nihat, (1976), *Şiirler: 3 Kökler ve Dallar*, İstanbul: Ötüken Yayınevi, 122.

Gelen cevap, desin sana: “Ey yolcu, bil ki
Burda Sâlih Kemal Boğa uyumaktadır!”*

*Ebced’le, 1971.

SANAT ÇEVRESİ:

Adana’daki şair ve yazarlarla sanat ve edebiyata muhtelif seviyelerde ilgi duyanlardan oluşur. Adana çevresinde yakın münasebette bulunduğu ve haklarında şiir yazdığı veya şiirlerinde ithaflar koyduğu dostları, arkadaşları, meslektaşları olan şahıslar şöyle sıralanabilir: Ziya İlhan Zaimoğlu, Hakkı Mahmut Soykal, Hasan Talat Muter, Hamid Salih Asyalı, Necmeddin Esin, Fazlıoğlu Cemal Oğuz Öcal, Şair Burhan Sadık Yalçın, Şair Salih Kemal Boğa, Şahinkaya Dil, İlhan Egemen Darendelioğlu. Bunlara ilaveten Adana’da yakın münasebet hâlinde olduğu kişiler arasında şair, heccav Ali Hadi Okan, şair, Ortaokul Türkçe öğretmeni ve Çukurova dergisi yazı işleri müdürü Cengiz Turhan, şair, öğretmen Celâl Sâhir Muter, M. Naci Ecer, Sabri Dil, müze müdürü Naci Kum Atabeyli, Ârif Dino, Turgut Akhun, Sait Toraman, Kemal Dursun, Kemal Köktürk ve Kemal Sadık Göğçeli sayılabilir. Aydın Gün, Ârif Nihat’ın Bayrak şiirini Adana’nın kurtuluş gününde törende okuyan öğrencisidir. Bunlara sanata ilgi duyan öğretmenler yahut maarif çevresi ile matbuat çevresi de dahil edilebilir.

Hasan Talat Muter

Şair Hasan Talat Muter, Ârif Nihad Asya’nın Adana’da hazır bulduğu eski ve yeni zevka âşına bir devr-i kadîm efendisi ve aynı zamanda devr-i cedîd şairidir. Bir yandan Encümen-i Şuarâ’dan Leskofçalı Galip, Hersekli Ârif Hikmet Bey ve Yenişehirli Avnî Bey vadisinde “Tarz-ı Kadîm” gazeller yazan bir şairken diğer taraftan Namık Kemal, Abdülhak Hamid ve Tevfik Fikret gibi yeni devrin bütün nesillerine âşına bir şairdir. Yazdığı nazirelerle şiirin aslını gölgede bırakan bir kabiliyete sahiptir. Öyle ki Prof. Dr. Ali Nihat Tarlan, Muter’in vefatı üzerine yazdığı yazıda, devrinde kendine mahsus bir değer ve şöhret sahibi olan bu şairi zamanında tanımadığı için mahcubiyet duyduğunu söylemiştir¹⁸.

Şairin 27 Nisan 1926 tarihinde yazdığı bir “Tarz-ı Kadîm” gazeli Resimli Adana gazetesinde yayımlanmıştır¹⁹.

18 TARLAN, Ali Nihad, “Şair Hasan Talat Muter”, *Görüşler Adana Halkevi Dergisi*, 48-51 (Birincikânun 1942) 6-8.

19 Talât, “Tarz-ı Kadîm Gazel”, *Resimli Adana*, 2 (1 Mayıs 1926) s. 4.

Tarz-ı Kadîm Gazel

Onun lebinde tebessüm, gözünde nûr olsam..

Nazarlarında uçan lem'â-i sürûr olsam..

O nazarlardan alırdım füsûn-ı şî'r ü garâm,

O nazarlar gibi sehâhâr-ı nev-tuhûr olsam...

Yatar sükûn ü huzûrum, huzûr-ı 'aşkında,

Huzûrsuz yaşarım nâ'il-i huzûr olsam.

Karîn-i bezmi olursam fenâ muhakkaktır.

Fakat helâk olurum bir dakîka dûr olsam..

Bir in'itâf-ı nigâhıyla târumâr eyler,

Sebât ü sabrımı Allâh kadar sabûr olsam...

Ziyâ-yı hüsnüne, nûr-ı nigâh-i hak demede,

Tereddüd etmez idim şâ'ir-i cesûr olsam..

Tal'at Adana 27 Nisan 1926

Hasan Talât Muter, rumî 1279 milâdî 1863 senesinde Adana'da doğmuştur. Sivaslı Mustafa Rüştü Efendi adında bir memurun oğludur. Mahalle mekteplerinde gördüğü ilk tahsilinden sonra muhtelif âlimlerden medrese öğrenimi görerek kendini inşâ etmeye çalışmıştır. Babası ile Kozan, Osmaniye, Haçın, Tarsus gibi sancak ve kazaları dolaşmış olması düzenli tahsil görmesini engellemiştir. Fakat şiirlerindeki fesahat ve belâgat seviyesi kendi kendini yetiştirdiğini, şahsî çalışmalarıyla eksiklerini giderdiğini göstermektedir.

Hasan Talat Muter, bir süre Karaisalı sorgu hakimliği, Ceyhan ziraat memurluğu gibi vazifeler yüklenmiş ama mizacı, bu memuriyetlerde devamına engel olmuştur. Ceyhan'da bir süre dava vekili olarak çalışan Muter, vaktini dünyevî ihtiraslardan ziyade yazı ve şiire hasretmiştir. Son yıllarını inziva hâlinde geçiren Talat Muter'in oğlu Celal Sahir Muter, babasıyla görüşmek isteyen Ali Nihat Tarlan'ın bu arzusunun babası Talat Muter'e teklif etmeye cesaret edememiştir. Şairin ruh hâline şu dörtlüğü şahitlik etmektedir:

Ol kadar yıldım ki ruhsatsız gelen züvvârdan

Âkıbet kaçtım koyup ehl-i iyâl ü meskeni.

Fâtîha ithâfı kasdile o zevzekler gelip

Korkarım kabrimde de râhat bırakmazlar beni.

Hasan Talât Muter, bu inziva hâlinde 17 Aralık 1942 Adana'da vefat etmiştir. Cenazesi istisnâî bir törenle kaldırılmış, Adana Halkevinin Görüşler dergisi, Birincikânun 1942 tarih ve 48-51 numaralı birleşik sayısını Hasan Talât Muter sayısı olarak yayımlanmıştır.

Sırrı Paşa'nın Adana'ya valiliği sırasında henüz 18 yaşlarında bir delikanlı olan Hasan Talât Muter, paşanın Adana'ya gelişi münasebetiyle bir kaside yazarak valiye takdim etmiş fakat Paşa'nın, kasideyi genç şairin yazdığından emin olmak için «Oğlum, bunu sen mi yazdın?» diye sormasını izzet-i nefis meselesi sayarak ve «Evet paşa hazretleri, bunu ben yazdım. Eğer arzu buyurulursa huzurunuzda, birbirine benzememek şartıyla ve gayet kısa bir zaman içinde bunun gibi birkaç tanesini daha yazıveririm» diye cevap vermiştir²⁰. Tepebağ İlkokulu öğretmeni oğlu Celal Sahir Muter de şair ve gazeteci olup 1922'de Adana'da çıkan Hayat mecmuasının yazarlarındandır.

Hasan Talat Muter'in, Ârif Nihat Asya için yazdığı bir kıt'a ile Ârif Nihat Asya'nın ona ithaf ettiği "Su" başlıklı şiir, Görüşler mecmuasında aynı sayfada yayımlanmıştır²¹:

ÂRİF NİHAD ASYA İÇİN KİT'A

*Bir zekâ timsâli görmekse eğer maksudunuz,
Ârif'in seyreyleyin çeşmân-ı nûrefşânını !
Kudret-i Yezdâni inkâr eyleyen gafillere,
Sun' u Hakkın gösterir mu' ciznümâ bürhânını!*
Talât Muter²²

SU -Talât'in ölümü münasebetiyle-

ÂRİF NİHAD ASYA

Hafifliğini uçanlara,
Serinliğini içenlere,
Ağırlığını değirmenlere
Biraktım bu suyun.

Demet demet, öbek öbek
Köpüklerini çiçek
Bahçelerinde alıkoyun.

Şırıltılarını cıvıltılarla,
Çakıllarını incilerle
Yanyana koyun.

20 TARLAN, Ali Nihad, "Şair Hasan Talat Muter", *Görüşler Adana Halkevi Dergisi*, 48-51 (Birincikânun 1942) 6-8.

21 ASYA, Arif Nihad, "Su", *Görüşler Adana Halkevi Dergisi*, 48-51 (Birincikânun 1942) 25.

22 MUTER, Talât, "Arif Nihat Asya İçin Kıt'a", *Görüşler Adana Halkevi Dergisi*, 48-51 (Birincikânun 1942) 25.

Dökülmeden, Talât'im, güller
Yaprak yaprak, gonca gonca gül gül
Ve kevser havuzunda dallar
Suya değmeden sarka sarka
Bir Ârif'ten bin gönül
Armağanım olsun hakka.

Muhammed'in bahçesinde
Güllerinden öperim,
Celâlettin-i Rumî'nin
Ellerinden öperim.

Ârif Nihat Asya'nın "Hak Kuşları" başlıklı şiiri ise bir sonraki sayfada "Ârif Nihat Asya, bu şiirini de Talât'in ölümü münasebetiyle yazmıştır" dipnotu ile yer almıştır²³. Fakat Aynı şiir, şairin *Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor* adlı kitabında "Talât Muter'e" ithafıyla yayımlanmıştır²⁴.

Talât Muter'e

Tanrı günü karda kışta
Hak kuşları bir uçuşta
Ulaştılar hakka.

"Burâk" aşsın kemerlerden;
Soyka kalsın erlerden
Bir lokma, bir hırka.²⁵

Nidadır indi Kur'an'dan ..
Kutuplara haber bir yandan,
Bir yandan gelolsun halka

Saat saat, gün gün
Erler koptu erden üstün
Kol kol, fırka fırka.
Kimi dil söyler.

23 ASYA, Arif Nihat, "Hak Kuşları", *Görüşler Adana Halkevi Dergisi*, 48-51 (Birincikânun 1942) 26-27.

24 ASYA, Arif Nihat, (1959), *Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor*, İstanbul: Toprak Yayınları, 30; ASYA, (1976), *Şiirler: 1 Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor- Aynalarda Kalan-Köprü-Kubbe-i Hadra, İstanbul: Ötüken Yayınevi*, s. 35.

25 Bu bentte ve son bentteki "Burâk" kelimesi dergide "Burk" şeklinde hatalı dizilmiş ve "Soyka" kelimesi ise Adana ağzı ile "Soyha" imlâsıyla yer almıştır. Şiir kitaba geçirilirken düzeltilmiştir. ASYA, Arif Nihat, (1976), *Şiirler: 1 Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor- Aynalarda Kalan-Köprü-Kubbe-i Hadra, İstanbul: Ötüken Yayınevi*, s. 35-36.

Kimi ney üfler.
Kimi dem tutar aşka.

Kiminde teber, kiminde kudüm ..
Kimi kubbelerde güm güm
Ünetti garba, ünetti şarka.

Neylerle, dillerle, yeşillerle, allarla;
Şerbetlerle ballarla,
Bir ufuktan bir ufka.

Sur oldu, sur oldu
Nurlar yeniden nur oldu
Kanat kanat, halka kalka.

Yiğit kırıştıydı, ay yarışta ..
Hak kuşları bir uçuşta
Ulaştılar hakka.

Burâk aştı kemerlerden ..
Soyka kaldı erlerden
Bir lokma, bir hırka.

Ziya İlhan Zaimoğlu (1912-1965)

Ziya İlhan Zaimoğlu da Ârif Nihat Asya'nın dünyasına Adana'da dahil olan dostlarından. Asıl adı Yusuf Ziya İlhan'dır. Zaimoğlu ise Rumeli'deki sülale adıdır. Zaimoğlu, askerlikten sonra gittiği Yıldız Polis Talim Merkezini birincilikle tamamladı. Emniyet mensubu olarak Adana'ya geldi ve bir müddet burada çalıştı. Hatay'ın anavatana katılması sırasında irtibat memurluğu görevini yürüttü. Liseyi Adana'da bitirdi, daha sonra gittiği Ankara'da hukuk tahsili gördü ve hukukçu bir şair olarak hayatını sürdürdü. Adliyeye intisab ederek uzun zaman hakimlikten sonra avukatlıkla uğraştı. Tekrar memuriyete dönerek Sosyal Sigortalar Kurumu İstanbul Şubesinde hukuk müşaviri oldu. Şiirlerini *Bir Ses İki Nağme* (1931) ve *Memleket Havası* (1936) İdris Ahmet Pura ile, *Portakal Bahçeleri*²⁶ ve *Mevsim Yağmuru*²⁷ adları altında kitaplaştırdı. 25 Ağustos 1965'te kalp sektesinden vefat ettiği İzmir'de medfundur.

26 ZAIMOĞLU, Ziya İlhan, (1936) *Portakal Bahçeleri*, İstanbul: Selâmet Basımevi, 64 s.

27 ZAIMOĞLU, Ziya İlhan, (1964), *Mevsim Yağmuru*, İstanbul: Mim Yayınları, 80 s.

Ârif Nihat Asya ile Adana'da başlayan dostlukları artarak devam etmiş, Zaimoğlu'nun vefatına kadar sürmüştür. Asya'nın onun ardından yazdığı şiirlere bakılırsa ölümden sonra da devam ettiğine hatta ahiret yurdunda mülaki olduklarına hükmetmek bile mümkündür.

Ârif Nihat Asya, meşhur şiir kitabına isim verdiği "Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor" adlı belki de en meşhur şiirini "Ziya İlhan Zaimoğlu'na" ithaf ettiği gibi "Tuna" adlı şiirini de ona ithaf etmiştir.

-Ziya İlhan Zaimoğlu'na-

Şehitler tepesi boş değil,
Biri var, bekliyor...
Ve bir göğüs nefes almak için
Rüzgâr bekliyor.

Türbesi yakışmış bu kutlu tepeye,
Yattığı toprak belli,
Tuttuğu bayrak belli.
Kim demiş Meçhul Asker diye?

Destânını yapmış, kasîdeye kanmış...
Bir el ki ahretten uzanmış,
Edeple gelip birer birer
Öpsün diye fâniler.

Öpelim temizse dudaklarımız...
Fakat basmasın toprağına
Temiz değilse ayaklarımız.

Rüzgârını kesmesin gövdeler...
Sesinden yüksek çıkmasın
Nutuklar, kasîdeler!

Geri gitsin alkışlar, geri...
Geri gitsin ellerin
Yapma çiçekleri!

Ona oğullardan, analardan
Dilekler yeter...

Yazın sarı, kışın beyaz
Çiçekler yeter.

Ârif Nihat Asya, Ziya İlhan Zaimoğlu'nun vefatına şu dörtlükte milâdî 1965 tarihini düşürmüştür²⁸:

YUSUF ZİYA İLHAN ZAIİMOĞLU'NUN VEFATI Milâdî 1965

Caddeler, çarşılar dolup taşıyor;
Geçiyor çiftler de Kordon'dan
Fakat, ey İzmir'im çıkıp da «bir» i,
Demiyor: «Nerededir Ziyâ İlhan?»

Şairin her iki dörtlüğünde de tarih düşürme endişesini samimiyetle ihata etme gayreti hâkimdir.

Şair daha sonra Zaimoğlu'nun yokluğunu, hatırasını, değerini terennüm eden ikisi birbirinin devamı dört rübai ve bir beyit yazmıştır: İlk dörtlükte Zaimoğlu'yu, toprağında yattığı İzmir'i ve şiir kitaplarının adlarını anarak yad eder. Dörtlüğün bütünlüğüne kendi kendini teselli endişesinin sindiği sezilmektedir.

ZİYA İLHAN ZAIİMOĞLU I

İzmir'de - ki ilk gözağrının koyunu, yerin -
Gönlünce uzan, Ziyâ, hayâlince gerin ...
Bir «Mevsim Yağmuru»nda rahmet, sana gök;
Cennet, sana kuytu «Portakal Bahçeleri»n!

İkinci dörtlükte, Zaimoğlu'nun şahsiyet çizgileri yanında onun kaybının anlam ve değerini vurgulamak suretiyle yad eden şairin eseflenmeleri hissedilmektedir:

ZİYA İLHAN ZAIİMOĞLU II

Örnek denecek adamdı ... dosdoğruydu!
Şi'rinde de, ağzında da söz kutluymdu!
Toplum, bulamaz - kolay kolay - benzerini ...
Ey yolcu, o, böyle bir Zaimoğlu'ydu!²⁹

Üçüncü dörtlükte, Zaimoğlu'nun bir hicret çocuğu oluşunu, kaybettiği eski vatanını ve yeni vatanını, koptuğu Üsküp ve yattığı İzmir'le birlikte yad eder. Dörtlüğün ardında Rumeli'nin kaybına telmih ve Ziya İlhan'ın zıya'ına esef duygusu yatar.

28 ASYA, Arif Nihat, (1976), *Şiirler: 5 Fâtihler Ölmez ve Takvimler*, İstanbul: Ötüken Yayınevi, s. 145.

29 ASYA, Arif Nihat, (1976), *Şiirler: 7 Rübâiyyât-ı Ârif II*, İstanbul: Ötüken Yayınevi, 334.

ZİYA İLHAN ZAIMOĞLU

Sorsun ovasından, kıyısından tepesi:
Kaç günlük yoldu Vardar'ından Ege'si
Onlar bilmezse, kalk, sen söyle Ziyâ:
Üsküp Nerelerde kaldı, İzmir Neresi?!..³⁰

Vefatının ardından, Zaimoğlu'nun evindeki mevlid cemiyetinin ruhunda uyan-
dırdığı duygularla okunan Hatim, Fatiha ve Yasin'lerin bir bir yerlerine ulaş-
masını, başka bir deyişle sevabın tevcihini niyaz eder:

MEVLİD

Zeyrek'ten kalkıp ey Hatim, her yana git;;
Ey Fâtiha'm , Eyyup'ta yatan Sultan'a git!
Ey Mevlid, uğra -bir bir- ölmüşlerime;
Ey Yâsin'im, uç... sen de Ziyâ İlhan'a git!³¹

Görünürde Zaimoğlu'nun kaybı ile İzmir anlamını, değerini kaybetmiştir, İz-
mir'in nimetleri bile... Fakat beytin haykırdığı geçek başkadır: İzmir, Ziyâ'sını
kaybetmiş, karanlığa gömülmüştür artık:

YUSUF ZİYA İLHAN ZAIMOĞLU

Gözümüz yok üzümde, incirde!..
Aradık biz, Ziyâ'yı İzmir'de!³²

Ârif Nihat Asya, şair arkadaşını, birlikte geçirdikleri günleri, gezip dolaştıkları
yerleri unutmamış, unutamamış, her daim hatırlamıştır. Arkadaşının vefatının
ardından hayatında meydana gelen boşluğu, kaybın büyüklüğünü, ölüm kar-
şısındaki çaresizliğini, ölümü kabullenemeyişini, hasretin getirdiği ağır yükü
taşımının zorluğunu, dostun ardında bıraktıklarını, güven veren şahsiyetinin
metinliğini, insanın ölüm karşısındaki acziyetini ve ölüm sonrası hakkındaki
bazı hislerini mısralara dökmüştür.

Aynı hassasiyetleri paylaşan iki sanatkâr mizacın, tarihin ve talihin tesadüfle-
riyle kendi muhitlerinden kopup başka bir vatan coğrafyasında aynı zevkler,
aynı duygular hatta aynı hazlar ortaklığında buluşmalarını sanat faaliyetlerini,
yazdıkları şiirleri, işledikleri temleri, kitaplarına verdikleri isimleri bir bir hatırlar.
Çünkü hatıralara sığınmaktan, teselliyi hatıralarda aramaktan başka imkân
ve çare kalmamıştır:

30 ASYA, Arif Nihat, (1976), *Şiirler: 7 Rübâiyyât-ı Ârif II*, İstanbul: Ötüken Yayınevi, 124

31 ASYA, Arif Nihat, (1976), *Şiirler: 7 Rübâiyyât-ı Ârif II*, İstanbul: Ötüken Yayınevi, 125.

32 ASYA, Arif Nihat, (1976), *Şiirler: 5 Fâtihler Ölmez ve Takvimler*, İstanbul: Ötüken Yayınevi, s. 211.

YUSUF ZİYA İLHAN ZAİMOĞLU

(.... Üsküp - 26 Ağustos 1965, İzmir)

Vardar'ın çocuğıyle Karasu'yun çocuğunu
Seyhan, birbirine yakıştırdı;
Kıyısına çağırıp, ayrı ayrı uzaktan
Kıyısında tanıştırdı.

Toroslar ötesinin
Birlikte kokladık turunçlarını;
Portakallar tanırdı
İkimizin de avuçlarını.

Daha gençliğinde sen
«Portakal Bahçeleri» demiştin -zaten-
İlk gözağrın Antalya'nın
Güzelliklerinden
Renkler, kokular, sesler,
Tadlar getiren
İlk kitabına ...
Bense «Kökler ve Dallar» yazacaktım
Bir kitabımın kabına.

Şair, kaybettiği dostu ile aralarındaki bu kadar ortaklığın sebebini kalpten kalbe giden yolun varlığı ile izahıta başa yol bulamaz. Vaktiyle birlikte dolaştıkları tabiat harikası vatan köşelerini tek başına ziyaretinde ağaçların şaire arkadaşını sorduklarına hükmeder ama verecek bir cevap bulamaz. Çünkü can arkadaşı artık sadece hatırlanabilme imkânına mahkûm olmuş bir mazi unsurudur. Şair dostunu sorup sual edenlere cevap vermek istese de başarılı olamaz.

Gerçekten, bir yol vardı ki
Senden bana, benden sana doğru
Bu sefer, ben «Nisan» dedim;
Sen «Nisan Yağmuru».
Seyhan'da salkımsöğüdüler, seni sordu dün ...
-Düşündüm ki Çakıt'ta, Çobandede'de
Geçen günlerimiz, artık, «Geçmişte Bugün»-
Cevap veremedim, Ziya;
«O mu?» diye başladım;
Bitiremedim, Ziyâ!

Arkadaşının vefat ettiği gerçeğini, onu soran dostlarına doğrudan söyleyemez, dolaylı ifadeye sığınmak zorunda kalır:

Dostlara «Anacağını görmeye gitti...» diyorum;
Bekliyorlar ... gerisini getiremiyorum!

Dostunun evini ziyaret için gidip gitmemek, arkadaşının eşini ve çocuğunu görmek de bir mesele olmuştur. Her gidişinde gizli gizli ağlamaktan kendini alamaz. Üsküp şehri, dostunun bir günlük ömrünün sabahı, diğer şehirler kuşluk, öğle ve ikindisi, İzmir ise akşamı olmuştur:

Zeyrek'te yuvana uğrasam,
Vecâhet'in de seni soracak, Ziya;
Ona, dul kaldığını
Söylemeye nasıl dilim varacak, Ziya?
Minimini Ümid'inin eşikte,
Yumuşak saçlarını öpüp, kokladım;
Gözlerimi çevremden
-Ancak- böyle sakladım!
Demek, Üsküb'de sabah, İzmir'de akşam!
Arada Dört Yol, Antalya,
Silifke, Ankara, İstanbul
Ne oldu, ne oldu, ne oldu, Ziya?

Arkadaşının ardından onu anmak için toplanan meclislerde konuşacak kudreti ne yüreğinde bulabilir ne dilinde. Düşündüklerini dile getirme takati kalmamıştır:

Toplantın vardı ... beni kürsüye istediler;
«Yakın arkadaşındı ... çık da anlat!» dediler;

Baktım, baktım, baktım
Güvenseydim kendime
«'Arkadaş', ne kelime!»
Diye başlayacaktım.

Asya, arkadaşının ölümünü kabullenemez, kabullenmek istemez. Aralarındaki hukuk arkadaşlığın çok ötesindedir. Bu yüzden, onun ölmediğini düşünür, dostu sadece dünya değiştirmiştir. Sohbetleri yarım kalmış olsa da, söylemek istediklerinin hepsini söylemek fırsatı ortadan kalksa da yüreklerinin birlikte attığı inancına sığınarak kendini teselli eder. Dostunun şiirlerini okuyarak kendini avutmaya, içinin yangınını soğutmaya çalışır:

Ne yapsam, ne etsem
Kendimi tutamıyacağım;
Anlatamıyacağım, Ziya,
Anlatamıyacağım!

Eksilen yok -lâkin- duran yok: hâlâ
Birlikte çarpıyor yüreklerimiz ...
-Yarım kalsa da söylediklerin,
Yarım kalsa da söyleyeceklerimiz-
Saksılarda, bahçelerde, öbeklerde
«Yağmur»unla sarhoş çiçeklerimiz!

Asya, kaybının farkında olduğu kadar kaybın büyüklüğünün de farkındadır. Sadece bir dostunu değil iki sırrı zihninde bile yan yana getirmeyen zor bulunur bir sırdaşı kaybetmenin hüznü içindedir. “Kul ölür ardından iyiliği konuşulur” fehvasınca dostunun maddî ve manevî iyilikleri yanında millî hizmetleri de konuşulacak, hayırla, duayla anılacaktır:

Öyle bir sırdaştın, ki teslim edilmeyecek
Sır yoktu sana, Ziya;
Hâfızanda iki sırrı
Koymazdın yan yana, Ziya!

Bilir seni okuyanlar, tanıyanlar, duyanlar ...
Unutmaz sevdiklerin, korudukların;
Memleket hizmetiyse, yeter -vaktiyle-
Hatay sınırlarında karargâh kurdukların!
İyilikse, yeter sana duâsı
Seyhan selinde kurtardığın çocukların!

Şimdi, sesin geliyor derinlerde bir yerden;
Aranıyoruz, Ziya aranıyoruz ...
“Eller inanmasa da siz inanın!” diyorsun ...
İnanıyoruz, Ziya, inanıyoruz!³³

Ârif Nihat Asya'nın, “Tuna” başlıklı şiiri, Tuna Nehri ve Tuna Vilayeti'nin elden çıkışına yakılmış bir ağıt mesabesindedir. Şair bu şiirini de Tuna ile özdeşleştirdiği Adana yarânından dostu “Ziya İlhan Zaimoğlu'na” ithaf etmiştir³⁴.

33 ASYA, Arif Nihat, (1976), *Şiirler: 3 Kökler ve Dallar*, İstanbul: Ötüken Yayınevi, 114-120.

34 ASYA, Arif Nihat, (1976), *Şiirler: 3 Kökler ve Dallar*, İstanbul: Ötüken Yayınevi, 105-107.

TUNA

-Ziya İlhan Zaimoğlu'na-

Ne suyun bizimdir, artık, ne selin:
Kıyını el aldı, adalar elin ..
Toprağa belenmiş kınalı gelin,
“Vay benim gelinlik kınam!” der ağlar;
Gider Mustafa Paşa'm, “Tuna'm!” der, ağlar!

Gökte salâlara çiğlık karışır;
Bulutları aşır göğe irişir ..
Yerde -gayri- kurtlar, kuşlar çığırışır;

Kimi “yavrum!”, kimi “anam!” der, ağlar;
Gider Mustafa Paşa'm, “Tuna'm!” der, ağlar!

Donlara bürünüp uyursun, kışın ..
Artık, kimler hayra yoracak düşün?
Dalları kırılmış, biçare kuşun,

“Ben, hangi dallara konam?” der, ağlar;
Gider Mustafa Paşa'm, “Tuna'm!” der, ağlar!

Orda evlek evlek havuzların var;
Burda boynu bükük öksüzlerin var ..
Ey Tuna, ey Tuna; susuzların var ...

“Suyundan içem de kanam!” der, ağlar;
Gider Mustafa Paşa'm, “Tuna'm!” der, ağlar!

Dalların sarkıyor: yemişlerindir;
Yollar yokuşların, inişlerindir.
“Tuna, Tuna!” diyen, dervişlerindir;

“Lokmamı suyuna banam!” der, ağlar;
Gider Mustafa Paşa'm, “Tuna'!” der, ağlar!

Uçtu bu illerden, uçtu sunalar ..
Derdini denize döker Tuna'lar ...
Ağlayı ağlayı geçen seneler,

“Vay benim gelinlik Suna’m!” der, ağlar;
Gider Mustafa Paşa’m, “Tuna’m!” der, ağlar!

Damarda sızdır, yürekte sızı:
Tuna’da kaldı bir kınalı kuzu!
Şimdi, oralarda seher yıldızı,
“Ben, gayri, ne deyi yanam?” der, ağlar;
“Düşüp sularına sönem!” der, ağlar
.....
Gider Mustafa Paşa’m, “Tuna’m!” der, ağlar!

Hamit Salih Asyalı.

Hamit Salih Asyalı, 1917’de Adana’da dünyaya geldi. On yaşında babasını kaybetti. Adana mekteplerinde okudu. Lise tahsili sırasında Ârif Nihat Asya’nın öğrencisi oldu. Ailesinin geçimini üstlenmek zorunda kaldığından tahsiline devam edemedi.

C. H. Partisinin açtığı kütüphanecilik kursunu bitirerek Adana Halkevi Kütüphanesinde memuriyete başladı. Daha sonra halkevi müdürü oldu. Hamit Salih Asyalı, çocuk yaşta yazı ile ilgilenmeye başladı. On yaşında iken babasının vefatı üzerine yazdığı bir manzume ile şiir dünyasına girdi. Atatürk’ün Adana’ya gelişi üzerine kaleme aldığı “Gazi” başlıklı şiiri bir merasim sırasında Gazi’nin huzurunda okundu. 16 yaşında fıkralar yazdı. Lisese hocası Ârif Nihat Asya’nın dikkatini üzerine çekmiştir. Ârif Nihat Asya’nın hocalığı, Asyalı’nın şiir zevk ve anlayışının gelişmesi bakımından bir dönüm noktası oldu. Yazdığı her şiiri Ârif Nihat’a gösteren ve onun düşüncelerini alan Hamit Salih Asyalı o dönemde hocasının zengin kütüphanesinden de oldukça istifade etti. Hamit Salih Asyalı, Ârif Nihat Asya’nın önce öğrencisi sonra tilmizi oldu ve çok geçmeden dostları arasına girdi. Yazı ve şiirleri 1930’dan itibaren mahallî yayınlarda yayımlanmaktaydı. Hamit Salih Asyalı’nın “İstiyorum” başlıklı şiiri, 1933 yılında, İstanbul’da Kemal Tahir’in çıkardığı, Ârif Nihat Asya’nın da kalem mahsullerinin yayımlandığı *Geçit* mecmuasında neşrolundu. *Yeni Adana, Görüşler, Geçit, Çağlayan, Servet-i Fünûn* (Uyanış), *Aramak, İnkılâpçı Gençlik, Çakmak, Şadırvan, Dikmen* ve *Kalem* gibi dergi ve gazetelerde yayımlandı. Şiirlerinde “Hamit Salih” imzasını da kullanan şair hocasına hürmeten Asyalı adını kullanmaya başladı ve daha sonra soyadı olarak kaydettirdi.

Hamit Salih Asyalı’nın *Düğüm* adlı şiir kitabını değerlendiren Mehmet Akif Tuncay’ın şair hakkındaki değerlendirmeleri şöyledir:

“Asyalı Çukurova’nın yetiştirdiği genç şairlerdendir. 1930’dan beri şiirleri muhtelif dergilerde görülmeye başlayan, Hamit Salih, son devrin şiir cereyanları üzerinde, hassas kalemıyla geniş etkiler yapmıştır. Zengin karihası ve oldukça derin muhayyilesiyle hakiki bir artist olan Asyalı’nın tercih ettiği şiir şekli; sembolik, kısa ve hafif tarzda aydınlık olanıdır. Denilebilir ki; bu noktada, sembolizmde oldukça önemli eserler vermiş olan, meşhur Fransız şairi üstat; Hanri de Regnier’in sembollerinin yarı karanlık akisleri, Asyalı’nın şiirlerinde de görülmektedir. İç hayatın idraki ve fanide ebediliğin kudreti bakımından bilhassa son şiirlerinde de harikulâde ritmlere tesadüf edilir. Şairin, ilk eseri olan (DÜĞÜM) ünde bahsettiğimiz bu şiir dili, mükemmel bir idealizme, saf ve mücerret bir iphama ulaşamamışsa da, pırıltı halinde ritmler aydınlık ve saf renkli, peyzajlarla geleceğin vaad yüklü tablolarını çizebilmiştir.³⁵”

Hamit Salih Asyalı’yı yakından tanıyan Ziya İlhan Zaimoğlu da şair hakkında şunlar söylemiştir:

“Hamit Salih Asyalı, daima seven ve bu duygularla lirik mısralar yaratabilen bir şairdir. Onun şiirlerinde lirizm elle tutulur gözle görünür bir nesne gibidir. Son şiirlerinde sevginin dar çerçevesini kırarak bize insanı, bütün ruh haletleriyle vermeye ve tabiatı kucaklamaya çalışmaktadır. O ilk şiirlerinde şekle bağlı bir şairdi. Düğüm hece veznini ustalıklı kullanmasını bilen bir şairin güzel mısralarıyla doludur.³⁶”

Hamit Salih Asyalı, tiyatro oyuncusu Rüştü Asyalı’nın babasıdır.

Ârif Nihat Asya, “Yayla” başlıklı rubaisini tilmizi Hamid Salih Asyalı’ya ithaf etmiştir³⁷.

YAYLA

- Hamid Salih Asyalıya -

Göklerle kucaklaşırdı hür bir yayla ...
Başlar acımız, ordan uzaklaşmayla ...
Kim derdi ki, birgün, kalacak kısmetsiz
Vaktiyle kadeh tokuşturanlar, ayla?

35 TUNCAY Mehmet Akif, “Edebi Portreler: Hamit Salih Asyalı”, **Kalem**, 1/2 (Eylül-Ekim 1948) 12.

36 ZAIMOĞLU, Ziya İlhan, “Şair Portreleri: Hamit Salih Asyalı”, *Dikmen*, 2/29-30 (15 Şubat 1943) 3-4.

37 ASYA, Arif Nihat, (1976), *Şiirler: 6 Rübâyyât-ı Ârif I*, İstanbul: Ötüken Yayınevi, 191.

Cengiz Turhan

Cengiz Turhan, Adana İkinci Ortaokul Türkçe öğretmeni olup şairin cemiyet ve matbuat çalışmalarında yer alan meslektaşlarındandır. Cengiz Turhan öğretmenliğinin yanı sıra Maarifin ve Halkevi'nin çalışmalarına iştirâk eden öğretmenler arasındadır. 1945 yılında terfi etmiş, maaşı yükseltilmiştir.³⁸ Ölümünün 69. yılında, Ziya Paşa'nın mezarı başında icra edilen törende Ziya Paşa'nın hayatı ve eserlerini anlatmıştır.³⁹ Hamit Salih Asyalı'dan sonra Görüşler Adana Halkevi Dergisi'nin "yazı işlerinin fiilen idare etme görevine getirilmiştir."⁴⁰ Cengiz Turhan şiirleri ve değişik konulardaki yazılarıyla Görüşler, Çukurova diğer dergilerde kalem faaliyetini sürdürmüş, Sabri Dil ile Ürün dergisinin neşrine iştirâk etmiştir. Ârif Nihat Asya'nın yönlendirmesiyle bazı mülakatlar ve tanıtımlar kaleme alıp yayımlamıştır.

Ali Hadi Okan

Ali Hadi Okan, adliye mensubu olup «Nef'î-yi Zamân» müstearını kullanan bir hiciv şairidir. Gümrük memuru Ahmet Vecihi Bey'in oğlu olup Alanya'da doğdu. İki yaşındayken babasını kaybetti. Annesince teslim edildiği dedesi Cemal Bey de ölünce dayıları tarafından büyütüldü. İzmir'de Eşrefpaşa Gayret İlk Mektebi ve İzmir İttihat ve Terakki mekteplerinde okudu. 1920'de İzmir Sultanisini bitirerek memuriyete girdi. Denizli'de tahrirat başkâtipliği, Adıyla Vekâleti, Ankara Belediyesi ve Maliye vekâletinde memur olarak çalıştı. Çalışırken devam ettiği Ankara Hukuk Fakültesinden 1929'da mezun oldu. Mart 1932'ye kadar Dörtüyl savcılığını yürüttü. Adana sulh hâkimi oldu. 1941 yılında Burdur'da tayin oluncaya kadar Adana'da dokuz sene kalan Okan şiirlerini Görüşler Adana Halkevi mecmuasında yayımladı. Adliyeden ayrıldı, devlet kurumlarında hukuk müşavirliği ve avukatlık ederken 1960'ta emekliye ayrıldı. Serbest avukat ve yazarlıkla uğraşan Okan İstanbul'da 25 Ağustos 1980'de vefat etti. Karacaahmet'te medfundur. Hiciv vadisinde kalem oynatan bir şair olan Ali Hadi Okan, Ârif Nihat Asya'nın Adana'da yakın münasebet hâlinde olduğu şahsiyetlerdendir.⁴¹

Arif Nihad Asya'nın Adana'daki her muhitinde hak edilmiş bir yeri, anlamı, değeri ve mertebesi vardır. Onun Adana sanat çevresi indindeki yeri ve değeri eserinden hareketle şöyle ifade edilmiştir:

38 *Yeni Adana*, 24 Temmuz 1945.

39 *Yeni Adana*, 18 Mayıs 1948.

40 *Çukurova Adana Halkevi Kültür Dergisi*, 10-11 (Mayıs – Haziran 1947) 20.

41 BİRİNCİ, Ali, "Türk Yurdu Kalemleri: Nef-i Zaman veya Ali Hadi Okan", *Türk Yurdu*, 353 (Ocak 2017) 59-64.

“Arif Nihad Asya şarkı, garbı, eskiyi, yeniyi mükemmelen incelemiş bir üstadır. Harcı âlem olan telâkkilerden bıkmıyaydı çoklarına garib gelen böyle yeni bir yolda yalnız başına gidemeyecek ve kendi tabirile «sigarasının dumanlarına püf diye kalabalıkların suratına üfle»miyecekti. Bilinen mıntikalarda durup dinlendikten ve ordaki kaynakların doya doya içtikten sonra bilinmiyen mıntikalara emniyetle girmek cesaretini kendinde buluyor, bir yabancıyı götürüp heyecanla o iklimde gezdirmek tekniğini de biliyor. Kültürsüz amatörler ve hesablı yaşayanlar ne Arif Nihad Asya'nın arkasından gitmeğe özenmeli ne de onun göstermek istediği âlelâde bakmağa, taşıdığı mutad telâkkilerden sıyrılmadıkça, cesaret etmelidir. Göz kararmaksızın derinliklere bakılamaz, basamaklarda ekzersis yapılmayınca da yükseklere çıkılamaz. Artist dimağının bu şekildeki işleyişinin kelime halindeki tesbitine siz sembolizm, sürrealizm, kübizm adlarından birini takınız. Bunun ehemmiyeti yoktur. Bu ergin ve olgun artistin ifade vasıtası olan Türk dilindeki müstesna güzellikse başlı başına tahlil istiyen ayrı bir mevzudur.”⁴²

42 ECER, Naci, “Adanada çıkmış kitaplar, mecmualar ve gazeteler: *Ayetler* [Arif Nihad Asya], Münasebetiyle”, *Görüşler Adana Halkevi Dergisi*, 3 (Haziran 1937) 33.

MATBUAT ÇEVRESİ:

Matbuat çevresi, Adana'daki gazeteler ve gazetecilerle gazetelere yazı veren kalem erbabından oluşur. Adana'da değişik gazete ve dergilerde şiir, deneme, fıkra, tanıtma ve sanat ve maarif haberleri yayımlanır. Bazı gazetelerde sütun sahibi olarak yazılar yazar. Türk Sözü gazetesindeki yazıları, "Kanatlar ve Gagalar", Demokrat gazetesindeki yazıları "Ayın Aynasında" sütun başlığı altında yayımlanır:

"Ben, en güzel şiirlerimi, en güzel yazılarımı Adana'da yazdım. Bayrak şiirim, Adana'da doğdu. İkinci bayrak şiirim: OLAMAM'ı da Adana'da söyledim. İkinci evliliğimi Adana'da yaptım. Adana'da öğretmenliğimin yanında ikinci bir meşgalem, mesleğim de oldu: Oranın mahallî gazeteleri olan Demokrat ve Türk Sözü'nde kalem oynattım. Arıca, 1946 yılında, BAŞAK isimli bir edebiyat dergisi de çıkardık. O yılların Adana'sı bugünkü Adana yanında, yüzü güneşte kavrulmuş, üstelik bir de suçiçeği hastalığıyla çakur çukur olmuş yoksul bir köylü yüzü gibidir."⁴³

Matbuat çevresinde *Türk Sözü*'nün sahibi Ferit Celal Güven ve kardeşleri Nevzat ve Coşkun Güven, yazarlar Celal Tefvik, Mahmut Barlas, Coşkun Güven, Ömer Başeğmez, Reşat Güçlü, Osman Öcal, gazeteci arkadaşlarından Rahim Aktimur, Orhan Yüregir, Tefvik Can, Selahattin Sepici, *Hizmet* Başmuharriri Zeynel Besim Sun, Mehmet Gören, başmürettip Aziz Derdiyok ve bilmediğimiz daha başkaları...

CEMİYET ÇEVRESİ:

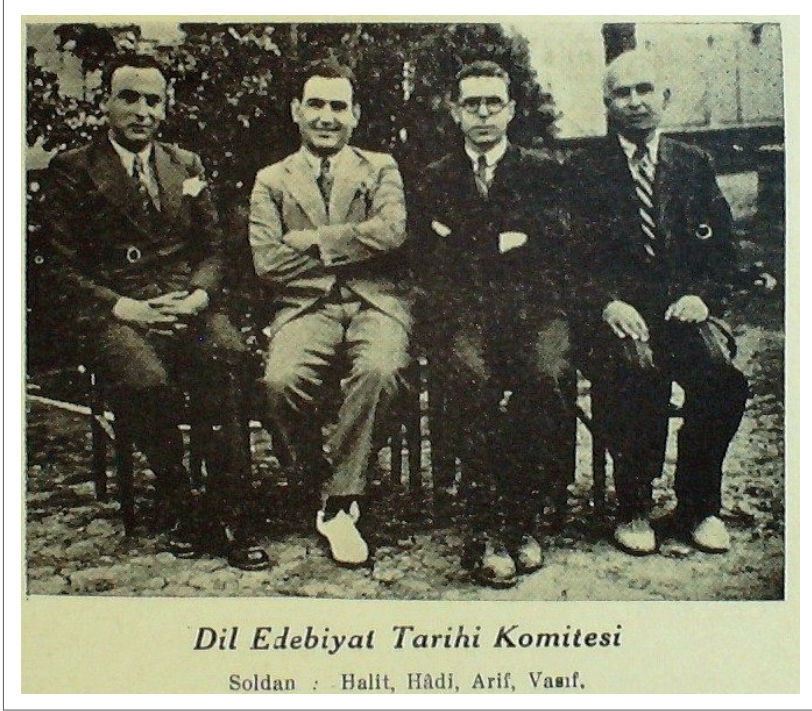
Adana Halkevi o devrede Adana'daki geniş çaplı ve geniş imkânlı tek dernektir. Tek Parti idaresinin kültür işlerini yürüttüğü yan kuruluşu, arka bahçesidir.

Adana'da faaliyet gösterdiği Halkevinin "adsız bir halk çocuğu sıfatıyla sayıya sığmaz sahiplerinden" olduğunu söyleyecek kadar benimsemiş bir cemiyet adamıdır. Bu tavrı onun içinde bulunduğu mahfilin kıymetini bilen bir şahsiyet olduğunu gösterir⁴⁴. Adana Halkevi çevresi aynı zamanda bir sanat, edebiyat, matbuat ve en geniş manasıyla bir içtimaî iletişim çevresidir. Burada görev alan öğretmenlerden Yunus Kazım Köni, Belkıs Zincirkıran, Celâl Sahir Mutter, Rasim Göknel, Vasıf Canbay, Naci Ecer, Ekrem Erkmen, Şevket Kutkan ve Muhittin Erev'in yanında Halkevi başkanı İsmail Safa Özler, Kemal Satır, Aydın Nisari, Celal Şimşek, Sabri Dil, Sait Toraman, Halkevi İdare Müdürü Enver Bi-

43 BAKİLER, Yavuz Bülent, *Arif Nihat Asya İhtişamı*, İstanbul: Size dergisi Yayınları, 195.

44 ASYA, Arif Nihat, *Ayın Aynasında*, İstanbul: Ötüken Yayınevi, 160.

nokay, Selami Asyalı, Aziz Eryalaz, Naci Ecer, Nevzat Güven, Kemal Altan ve bilmediğimiz daha kişilerden oluşan geniş bir cemiyet çevresi vardır.

Arif Nihat Asya, bir sanatkâr ve cemiyet adamı vasfıyla Adana Halkevindeki çalışmalara iştirâk etmekle kalmaz, buradaki çarkın çevrilmesine omuz verir, idarî vazife yüklenir. 1937 yılında Adana Halkevinin Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesinde Hadi Okan, Ekrem Gürsel, Necmettin Esin ve Vasıf Canbay'la seçilerek görev aldığı bilinmektedir⁴⁵.

Şair, Adana'da faaliyet gösterdiği Halkevinin "adsız bir halk çocuğu sıfatıyla sayıya sığmaz sahiplerinden" olduğunu söyleyecek kadar benimsemiş bir cemiyet adamıdır. Bu tavrı onun içinde bulunduğu mahfilin kıymetini bilen bir şahsiyet olduğunu gösterir⁴⁶.

45 "Adana Halkevi", *Görüşler Kültür Dergisi*, Cumhuriyetin 15. Yıldönümü Onuruna Özel Sayı, s. 74. [AKTARAN: ERDOĞAN Celaleddin, (2017), *Adana Halkevi (1933-1951)*, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Basılmamış Bilim Uzmanlığı Tezi, 93-94.

46 ASYA, Arif Nihat, *Ayın Aynasında*, İstanbul: Ötügen Yayınevi, 160.

Asya, Adana Halkevinin yayımladığı Görüşler mecmuasının idareciliğini yüklenerek yazı işleri müdürlüğünü Temmuz 1937 ile Mayıs 1942 tarihleri arasında dördüncü sayıdan kırk beşinci sayıya kadar deruhde eder. Bununla da kalmaz, derginin mündericatına kalemiyle de katkıda bulunur. Şiir ve yazılarından bazılarını burada yayımlar. Halkevi bünyesinde veya halkevinin iştirakiyle düzenlenen gün ve gecelerde konuşmacı olarak yer aldığı gibi şiirlerini okur.

26 Eylül 1936'da Halkevi bahçesindeki Dil Bayramı kutlama töreninde Ârif Nihat Asya «Dil İnkılâbı», «Dil Teorisi», «Dil Bayramının Önemi» konularında bir konuşma irad etmiştir⁴⁷.

27 Mart 1937'de Adana Halkevinde Şair Nedim'i anma gecesinde Belkıs Zincirkıran, Raşit Binöz, Kemal Ilgaz ve Celal Sahir Muter ile şair Nedim'in hayatı, edebî şahsiyetine yönelik bir konuşma irad etmiş ve "Nedim'den, Nedimâne ve Nedim hakkında şiirler inşad ederek Nedim'in ve Nedimcilerin sesini" Adana'ya duyurmuşlardır.⁴⁸

16 Nisan 1937 Pazar akşamı Ceyhan'da Parti salonunda Karacaoğlan hakkında bir konferans vermiştir⁴⁹.

18 Nisan 1937 akşamı Asrı Sinema'da «Karacaoğlan Gecesi»nde Ârif Nihat Asya, Ali Rıza Yalgın, Raşit Binöz, Ali Hâdi Okan, Celâl Sahir Muter ve Karacaoğlan hakkında bir kitap yayımlamış olan Zihni Ardıç'la birlikte Karacaoğlan'ı adeta ihya ederler⁵⁰.

21 Nisan 1937 akşamı Belkıs Zincirkıran Ali Hâdi Okan, Taha Toros, Celal Muter ve Raşit Binöz ile katıldıkları Abdülhak Hamid Tarhan'ı anma gecesinde Asya, Hamid'in "eserleri hakkında tesbit edilmiş intibalarını anlatmış ve şairden «Nâkâfi» ve «Tabut» manzumelerini okumuştur.⁵¹

9 Mayıs 1937'de Ârif Nihat Asya Halkevi yayın komitesinin hoparlör neşriyatında "Dil Devrimi" hakkında bir konferans vermiştir.

22 Temmuz 1937'de ise Montrö Zaferini halkımıza hatırlatmak amacıyla Halkevi üyesi Ârif Nihat Asya'ya Halkevinde hoparlör ile bir söylev verdirmiştir.

47 "Halkevimiz Dil Bayramını Nasıl Yaşattı?", *Akgünler*, Sayı: 2/21 (30 Eylül 1936) 4.

48 "Adana Halkevinde Bir Ay: 15 Mart -15 Nisan", *Görüşler Dergisi*, 2, (Mayıs 1937) 26.

49 "Adana Halkevinde Bir Ay: 15 Mart -15 Nisan", *Görüşler Dergisi*, 2, (Mayıs 1937) 27.

50 "Adana Halkevinde Bir Ay: 15 Nisan-15 Mayıs", *Görüşler Dergisi*, 3, (Haziran 1937) 34.

51 "Adana Halkevinde Bir Ay: 15 Nisan-15 Mayıs", *Görüşler Dergisi*, 3, (Haziran 1937) 36.

Şehrin en kalabalık yerlerinde ve büyük kahvelerinde bulunan dört hoparlörü önünde 500'den fazla kişi Ârif Nihat Asya'nın konuşmasını dinlemiştir.⁵²

20 Kasım 1937'de Adana Halkevinde "Tevfik Fikret" gecesinde şairin «Hemşirem İçin» başlıklı şiirini okumuştur.⁵³

27 Kasım 1937 akşamı Adana Halkevi Adana şairlerini anma gecesinde Taha Toros'un Adana şairleri konferansından sonra Necmettin Esin, Celal Sahir Mutter, İzzet Kâfoğlu ile Adana'da yetişen muhtelif şairlerin birçok şiirin okumuşlardır.⁵⁴

Ârif Nihat Asya 17 Mart 1938'de başlayan, haftada üç gün verilen 1938 yılının oparlör konferanslarında Türk «Destanından Çıkan Manalar» konulu konferans vermiş ve metnini Görüşler mecmuasında yayımlamıştır.⁵⁵

Ârif Asya, 30 Nisan 1938'de Karacaoğlan gecesinde şairin bazı şiirlerini irad etmiş, 19 Mayıs 1938'deki Atatürk gününde "Ata'nın Adana'ya gelişini tespit eden bir yazı" okumuştur.⁵⁶

10 Kasım 1941'de Atatürk'ün ölümünün üçüncü yıldönümü dolayısıyla Adana Halkevinde bir anma töreni yapılarak Ârif Nihat Asya tarafından Atatürk'ün Şahsiyeti ve kabiliyetleri hakkında bir konferans verilmiştir.⁵⁷

10 Kasım 1946 günü sabah saat 09.05'te Adana Halkevi Sinema Salonunda Atatürk'ü anma töreninde Ârif Nihat Asya bir hitabe irad etmiştir.⁵⁸

Şair Adana'da üzerine taalluk eden her vazifeyi yüksünmeden yerine getirmiştir. Millî bayramlarda, Adana'nın kurtuluş günlerinde gedikli konuşmacıların başında Ârif Nihat Asya gelir. Adana'nın Fransız işgalinden kurtuluş destanını «Beş Kânun-ı Sâni» şiirini o yazar.

52 "Adana Halkevi", *Görüşler Kültür Dergisi*, Cumhuriyetin 15. Yıldönümü Onuruna Özel Sayı, s. 74. [AKTARAN: ERDOĞAN Celaleddin, (2017), *Adana Halkevi (1933-1951)*, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Basılmamış Bilim Uzmanlığı Tezi, 58.

53 "Adana Halkevi'nde", *Görüşler Kültür Dergisi*, Sayı: 6, (Aralık 1937) 33-34.

54 "Adana Halkevinde Bir Ay", *Görüşler Dergisi*, 6, (19 Birincikânun 1937) 34.

55 "Halkevinde Oparlör Konferansları", *Görüşler Dergisi*, 10 (Nisan 1938) 42-45, 46.

56 "Halkevinde- Atatürk günü 19 Mayıs", *Görüşler Dergisi*, 11 (Mayıs 1938) 50-51.

57 "Evimizin Bir Aylık Faaliyeti", *Görüşler Kültür Dergisi*, (39 Kasım 1941) 32.

58 "Halkevi Çalışmaları", *Çukurova Kültür Dergisi*, 4 (Kasım 1946) 17.

SİYASÎ ÇEVRE:

Ârif Nihat Asya'nın siyasî bakımdan Adana'da içinde yaşadığı ve münasebet hâlinde bulunduğu iki aslî insan çevresinden söz etmek mümkündür: Biri dost muhiti, diğeri düşman çevre. Tek Parti'nin Millî Şef devrinde de çok partili hayata döndükten sonra da şairin sevenlerin oluşturduğu dost muhit onu bağrına basar, 1946 seçimlerinde imza vererek milletvekilliğine aday gösterir. Yirmi bir bin oy almasına karşılık aldığı oylar Asya'nın seçilmesine kâfi gelmez. Şair bu dost çevrenin karşısında bir de onu çekemeyenlerden daha doğrusu halk fırkası yahut millî şef faşizminin merkezdeki ve Adana'daki unsurlarından oluşan düşman çevre ile karşı karşıya kalmıştır.

Ârif Nihad Asya'nın 1945 yılında, bazı arkadaşlarıyla, ilk sayısı Adana'nın düşman işgalinden kurtuluş günü olan 5 Ocak 1946 günü yayımlanmak üzere Adana'ya ve Adanalılara bir katkı olması niyetiyle Halkevinin, Tek Partinin, resmî görüşün dışında hür bir ses olsun diye çıkarmak istedikleri ve «Başak» adını verdikleri bir sanat dergisine izin verilmemesi daha doğrusu zamanında izin verilmeyip engellenmesi hususunda serdettiği düşünceler, kendisinden başka sese tahammül edemeyen devrin faşist zihniyetini ortaya koyar:

“BAŞAK

Bir dergi çıkacak, adı «Başak» olacaktı. Ve yaşaması mukadderse ilerde «ben Adana bayramı 5 Ocak'ta doğdum.» diye öğünecekti. Biz de çocuğumuzun doğuş gününü onun uğuru bilecektik.

Başak'a böyle bir günde doğmak şerefini çok gördüler ..artık izni çıksa da makbulümüz değil.

Dilekçemizin, beyannamelerimizin hangi çekmecede, hangi dosyada, hangi cebin tütün tozları arasında kaldığını merak etmiyoruz ... etseydik «Başak!» diye seslenip, unutulduğu veya atıldığı yerden onun «burdayım.» cevabını almak bizim için işten değildi.

Aramızda medenî haklardan mahrum bir ad mı vardı; dilimizin altında kanun dışı maksat mı vardı? Al mı, mor mu, yeşil mi, yoksa yarıdöner miydik? Tavuğa «kışt!» demiş olmaktan başka ne suçumuz görülmüştü?

Usul neyse söylediler, dışarı çıkmadık; gereği neyse istediler, verdik.

Suçumuz dilenciler gibi yalvarmamak mıydı? Yerini mi seçemedik, zamanı mı değildi? Yoksa «yeşerdi, yeşerecek .. » diye beklediğimiz Başak'ın kökünü danaburnu mu kesti?

Kabahat bizde ki tarla farelerini, süneleri hesaba katmamıştık.

Dilekçemizi ellerine alanlar bir Başak'ın nesinden korktular ... kılıçından mı? Önlere kılıçıyla, sapıyla, samanıyla sürececek değildik. Başak'ımız da yabanın, yadırgının besmelesiz tohumu değildi ... bizimdi.

Makamlar hüviyetlerimizi yıldızlarımızdan tahkik ededursun.

Tekrar ediyoruz: bu kadar savsaklandıktan sonra, dergimizin izni çıksa da makbulümüz değil. Yalnız şunu merak ediyoruz: İstanbul'daki meşhur (!) Görüşler'in çıkış muamelesi bizim Başak'ınki kadar uzun sürmüş müydü? sizinle bahse girişirim ki, hayır!

Buna da söylenecek sözleri varsa, ona da verilecek cevabımız vardır.⁵⁹

Şaire dış bileyen siyasî çevrenin adaveti, onun yakasını bırakmaz ve Adana'yı ona dar eder. Onun buradaki müsbet tesirini kırmak için tek parti diktası tarafından Edirne'ye sürgün edilerek Adana'dan uzaklaştırılır. Şair sürgün gittiği Edirne'yi fark eder. Edirne'nin şiiirini yazar. Ama Edirne'de Adana'daki insanî muhit yoktur. Adana da şairin eksikliğini hisseder ve Seyhan onu ikinci defa milletvekilliğine aday göstermekle kalmaz, seçerek meclise gönderir. Şair Adana'daki siyasî çevresi ve milletvekili seçilmesine yönelik olarak şunları söylemiştir:

“[B]enim aklıma, sürgün edildiğim o şehirden, birbuçuk yıl sonra, Adana Milletvekili olarak Ankara'ya yollanacağım hiç gelmezdi. “Adana'da benim çok eşim-dostum, arkadaşım, talebem vardı. Onlar, benim Demokrat gazetesine yazdığım makaleler yüzünden, kışın ortasında mağdur edilerek Edirne'ye sürülmeme çok üzölmüşlerdi. Hele felçli annemin binbir türlü zorlukla vagon penceresinden kompartımana sokulması, eşimi-dostumu çok yaralamıştı. İçlerinden ağlayanlar olmuştu. O sürgünün, Adana'da aylarca konuşulduğunu da duymuştum. İşte 1950 milletvekili seçimleri kapıya dayanınca; «Tamam demişler. Hem Arif Hoca'yı milletvekili seçerek O'na sahip çıkalım, hem de CHP'ye gereken cevabı verelim!» 1950 yılında, bir kimsenin milletvekili seçilmesi

59 ASYA, Arif Nihat, *Kanatlarını Arayanlar*, İstanbul: Ötügen Yayınevi, 180-181.

için, teşkilâttan 5-600 imza toplanması mı lâzım? Benim için binden fazla imza toplanmış ve il başkanlığı vasıtasıyla, Ankara'ya DP Genel Merkezine bildirilmiş. Bana haber geldi: «Seni DP milletvekili listemize aldık! Seçimi yüzde yüz kazanacağız! Hemen Adana'ya gel ve seni bekleyen kürsülere çık!» diye bir dâvet aldım. Bu defa apartopar Adana'ya gittim. Gittim ama doğrusu çok da tedirgindim. Siyaset kürsülerinde konuşmak kolay mı? Gerçi ben öğretmendim. Talebe önünde çok konuşmuştum. Ama siyasî mahiyette bir konuşma yapmamıştım. DP mitinginin yapılacağı meydana doğru yürürken kendi kendime «Ne söylemeliyim? Konuşmaya nasıl başlamalıyım?» diye düşünüp duruyordum. Meydana yakın bir yerde, yanıma eski talebelerimden biri geldi: «Hocam! dedi. CHP listesinde Kasım Gülek, Kemal Satır, Cavit Oral gibi devler var. Siz bu devlerin karşısına nasıl çıkacaksınız?» Bu soru, bana mükemmel bir ilk adım oldu. Kendi kendime «Buldum» dedim. Ve kürsüye çıkınca söze şöyle başladım: Sevgili Adanalılar! Benim can kardeşlerim! Bu kürsüye doğru gelirken, eski talebelerimden biri önümü kesti ve bana dedi ki: 'Hocam! sizin karşınızda, CHP listesinde Kasım Gülek, Kemal Satır, Cavit Oral gibi devler var. Siz bu devlerin karşısına nasıl çıkacaksınız?' Talebeme cevap verdim. Dedim ki: «Milletimiz, artık başında devleri görmek istemiyor! Bıktık, usandık bu devlerden! Milletimiz başında insan görmek istiyor! İnsan! İnsan!» Cümlem biter bitmez müthiş bir alkış tufanı başladı. İlk adımı iyi atmıştım. İlk yumruğu iyi vurmuştum, Sonra kalabalığı aldım götürdüm. Hamd olsun başka meydan ve salon konuşmalarında da başım hiç göğsüme düşmedi. 14 Mayıs 1950 milletvekili seçimlerinde, Adana'da, halk bize rey verdi. CHP'nin eski bakanlarından, yani o meşhur devlerinden hiçbiri Meclise giremedi. Edirne'ye sürgün gittiğim bir şehirden, bu defa Ankara'ya, milletin vekili olarak döndüm!”⁶⁰

FİZİKİ ÇEVRE:

Şehir olarak Adana ve Çukurova coğrafyasından oluşur. Ârif Nihat Asya Çatalca'nın İnceğiz köyünde doğmuş, İstanbul'da büyümüş, Bolu, Kastamonu ve İstanbul'da okumuş, ruhu Çukurova ile yoğrulmuş ve asıl şahsiyetini Adana'da bulmuştur. Belki de bu yüzden Yavuz Bülent Bâkiler'e kendi Adana'sını anlatmıştır:

“Beni Adana emzirdi. Ruhumun gergefini Adana'da dokudum. Ömrümün on yedi yılı Adana'da geçti. Belki de bu, benim hayatımın üçte

60 BÂKILER, Yavuz Bülent, *Ârif Nihat Asya İhtişamı*, İstanbul: Size dergisi Yayınları, 203-206.

biri demektir. Şehir, bütün özellikleriyle beni kucaklayıverdi. Adana'ya yerleştikten sonra sandım ki, ben, doğma-büyüme değil; soy-sop bakımından da Adanalıyım. Öyle sandım. Şehir yapısıyla, insanlarıyla, yaşayışıyla bana sınırsız geldi. Lisede edebiyat öğretmeniydim. Sandım ki o çocuklar benim ilk okuldan beri talebelerimdir. Veya sandım ki, hepsini çok daha önceden görmüş okutmuşum.”⁶¹

Asya Adana'ya geldiğinde ebaenced bir yerli gibi çalışmaya koyulur, hizmete koşulur. İşini aşkla yürüten samimî bir maarif mensubudur. Şehrini, işini ve emanet kabul ettiği talebesini, sever, benimser ve adeta üzerlerine titrer:

“Adana Erkek Muallim Mektebinin edebiyat muallimliğine yirmi beş lira aslı maaşla tayin edildiğimde şehrin hâdimlerinden biri olmaya çalıştım. Adana'nın canla başla çalışan hademeleri arasına girdim. Hâdim, bildiğin gibi: Hizmet eden, yardımcı olan kimsedir. Hademe de, hâdimin çoğuludur. Hizmet edenler demektir. Kime hizmet ettim? Evvelâ bana teslim edilen Adanalı çocukları en iyi şekilde yetiştirmeye çalıştım. Onlara edebiyatı, dolayısıyla Türkçeyi sevdirmek istedim. Talebelerimi çok sevdim. Onlar da beni çok sevdiler. Yüzlerce değil binlerce Adanalı talebe üzerinde emeğim vardır. Onları, devletimize, milletimize, vatanımıza faydalı kimseler olarak yetiştirmeye çalıştım”⁶².

Ârif Nihad Asya'nın Adana'da bir eli yağda, bir eli balda olmadığı da anlaşılıyor. Adana'da bir Adanalının ve Adana'ya dışardan gelen memurların çektiği her sıkıntıyı çekmiştir. Şiirlerinde ve yazılarında devrin Adanasını olduğu gibi aktarıp resmettiği görülmektedir. Meselâ onun şu kiralık ev ilanı devrin Adanasının ve şairin şahsında memurların mesken bulma, barınma ve yaşama şartları bakımından hâl-i pür melâlini de göstermektedir:

İLAN

Adana'da Eski İstasyon, İstiklâl, Döşeme, Kuruköprü mahalle ve mahallelerinde pencereleri demirli veya demirsiz, fakat camlı: üstü kiremitli veya çinkolu yahut toprak, fakat herhalde su geçmez; bahçeli veya bahçesiz, fakat muhakkak elli çiçek saksısı ile tenekesini dizmeye yetişecek yeri olan; odunluğu, kömürlüğü bulunan; elektrikli, şehir suyu yoksa tulumbalı, kilitleri sağlamca, yolunun çamuru diz boyunu bu-

61 BÂKİLER, Yavuz Bülent, *Ârif Nihat Asya İhtişamı*, İstanbul: Size dergisi Yayınları, 194.

62 BÂKİLER, Yavuz Bülent, *Ârif Nihat Asya İhtişamı*, İstanbul: Size dergisi Yayınları, 200.

lamayacak ve tozu gündüzü gece etmeyecek; dört nüfuslu, lâkin geleni gidene çokça bir aileye kâfi ve mutlaka müstakil; yakınlarında veresiye verir bir bakkalı da bulunan; odalarında mangalla kış, yelpâze ile yaz geçirilmesi mümkün bir evi olup da kiraya vermek isteyen; kontratta üç yüz yazıp da hakikatte beş altı yüz almayacak yani hava parası istemeyecek; bir yıllık kiranın toptan ödenmesi şartını ileri sürmeyecek bir ev sahibi aranmaktadır. İsteklilerin «Demokrat Gazetesinde AY» adresine müracaat etmeleri ilân olunur.⁶³

Radyoda dinlediği bir şarkının kendisine hitap ettiğini düşünerek kendini bir Çukurova bülbülü yerine koyarak niçin Ankara’da olmadığını sorgular. Ankara’yı Adana’yla mukayese eder. Aradaki uygunsuzluğu görmemesi mümkün değildir:⁶⁴

“Biz. Adana’lılık ... Bizim buraların bülbülleri biraz kalınca sesli olur. [Ankara’da] tüyümüzü yolarlar, kanatlarımızı kırarlar, gagamızı çarpıtırlarsa: sesimizi akordlarına uydurmaya kalkıştırlarsa bizim bülbüllüğümüz nerde kalır?.. Ben Çukurova’dan Ankara’ya battal sesimi duyuruncaya kadar neler çektim: Sesim yokuşlar tırmana tırmana on yılda, güç belâ. Eski Ankara’ya varabildi ... ki oradan Yenişehir, daha bir ömür boyu yoldur.”

Şarkıdaki “Bülbül ne gezersin Çukurova’da?” sorusunu da kendince cevaplar: “Gülüm Çukurova’dadır.. çünkü... Beni Ankara’da ne yapacaklar; Ankara benim nazımı çekebilir mi? Ve daha mühimmi: Ben Ankara’nın nazını çekebilir miyim?”

Onca yıllık Adanalı olmak Ârif Nihat Asya’ya Adanalılığı hatta Karatepeliliği de tanıma hem de iyi tanıma imkânı bahşetmiştir. Karatepelileri “Çukurova’nın Nasreddin Hoca’sı” sayar. Karatepelilerin “akar suları durduran nüktelerine” hayran olduğunu söyler ve “Cenubun timsal haline getirilmiş nükteçiliği demek olan Karatepeli az çok hepimizdir” der. Eğer “Toplamaya vaktim olsaydı bunlar sayesinde eser sahibi olabilirdim.” Eserlerimi beğenmeyenlere “onu muhakkak beğendirirdim” derken samimidir. Kendisinin bazı nüktelelerinin Karatepelilere mal edilerek Karatepeli fıkrası olarak anlatıldığına şahit olmuştur. “Karatepelinin nüktesinde kendi nüktemi, Karatepelinin şahsında kendi şahsımı tanıdım” derken bir tarafıyla “Ben de Karatepelinin biriyim” demektedir⁶⁵.

63 ASYA, Arif Nihat, *Ayın Aynasında*, İstanbul: Ötüken Yayınevi, 72.

64 ASYA, Arif Nihat, *Ayın Aynasında*, İstanbul: Ötüken Yayınevi, 73-74.

65 ASYA, Arif Nihat, *Kanatlarını Arayanlar*, İstanbul: Ötüken Yayınevi, 176-177.

Gazetede ki köşesinde Adana'nın dertlerini şehrin idarecilerine duyurmaya çalışır. İstiklâl Mahallesi'nin çamurlu yollarını, su baskınlarını destan eder. Belediye başkanı Fazlı Meto'yu nazmen hicveder.

Rastlamadık bunca zaman/ Sığınılacak bir koy'a.

Nuh'un gemisinde Nuh'uz./ Güvercin uçsun Meto'ya

Aman aman Fazlı Meto .../Kurtar bizi nazlı Meto!

...

Kapılar iskele oldu; / Yol nehir, bahçe denizdir.

İstiklâl mahallesi bu .../ Ki bizim mahallemizdir.

Palamar, seren, bandıra, / Dalgakıran, şamandıra

Anlatır manzaramızı / Ballandıra ballandıra.

Bu arada başkan ölür, akrabaları hicviyeyi beğenir, nüktelere hayran olurlar. Mahalleliye söz verilir ama çamur toz devam eder⁶⁶. Şair devrin Adanasını bayındırlığa muhtaç, evsizlikle, yolsuzlukla, selle malul ve bir manada sahipsiz bir şehir olarak değerlendirmiştir⁶⁷.

Şehrin meselelerinden bahsetmek onun için Adana hemşehriliğinin bir gereği olmalı ki tuz avaryalarının Seyhan'a döküleceği söylentisi üzerine "Seyhan deniz Adana iskele oldu demektir" diyerek tenkid eder⁶⁸.

Mahallî gazetelerde yazdığı yazılarından rahatsız olanların hücumlarına uğrar ama susmaz, kendini değil hakkı müdafaa eder.⁶⁹ Adana'nın yanlış şehirleşmeye kurban edilmemesini ister. O, Adana'yı Seyhan'ıyla, kozasıyla, buğdayıyla, kavgası, gürültüsü, patırtısıyla, köftesiyle, boğmasıyla, sokaklarda narasıyla, kamasıyla, bıçağıyla, tabancası, tüfeğiyle, bağı, yaylası, Kurttepesi, Gülek'i, Bürücek'ıyla, tahları, develeri, hurması ve muzuyla, davulu, debleki, donaması, düğünüyle, bağlarında öten hakkuşlarıyla, eli tüfekli, başı kalpaklı efelerine kapılarını açan Beş Ocak'ıyla, yazılmamış yazılacak destanıyla, çamuruyla tozuyla ve esmer yüzü, esmer güzeliyle sevdiğini söyler. Bunlar olmadan Adana Adanalılığını kaybedecektir. Tersî olur, Adana modernleşirse

66 ASYA, Arif Nihat, *Ayın Aynasında*, İstanbul: Ötüken Yayınevi, 49.

67 ASYA, Arif Nihat, *Ayın Aynasında*, İstanbul: Ötüken Yayınevi, 230.

68 ASYA, Arif Nihat, *Ayın Aynasında*, İstanbul: Ötüken Yayınevi, 74.

69 ASYA, Arif Nihat, *Ayın Aynasında*, İstanbul: Ötüken Yayınevi, 202.

“Şakası yok, ben de alır başımı giderim. Siz de neylerseniz eyleyin Asya’sız Adana’yı!..” diyerek bazı Adanalılara karşı şehrin şahsiyetini müdafaa eder⁷⁰.

Şaire göre Adanalılığın bazı ölçüleri vardır: Taşköprü’nün kaç göz, Demirköprü’nün kaç direkli olduğunu bilmeyen Adanalı değildir⁷¹.

Şairin Adana Halkevi Dergisi Görüşler’de Asya imzasıyla yayımlanan “Bugünün Hikâyesi” başlıklı şiiri Adana’yı konu edinen şiirlerinden olup “Seyhan Çocuklarına” ithaf edilmiştir bir destandır. Bu şiir şairin daha sonra yazacağı Beş Ocak şiirinin habercisidir. Daha önce nasılsa dikkatimden kaçan bu şiir, Adana’nın küffar işgalindeki kurtuluşunu terennüm etmekle birlikte düşmanı ve maşasını teşhis ve tayin etmektedir.

Şiirde, “F” Fransızları, “T” Türkleri, “E” de Ermeni Taşnak ve Hınçak katillerini remzeder.

BUGÜNÜN HİKÂYESİ

-Seyhan Çocukları için-

Bir zamanlar davetsiz misafirlerin
Sofra kurduğu, bacaldığı bu yerin
Dağa taşa yazılıdır kurtuluş hikâyesi,
Bu hikâyenin her sözünü noktalar
bir silâh sesi.

Misafirlerin adı (Fe) yle başlar,
Ev sahibinin adı (Te) yle başlar.

Toros eteklerinin yer yer bildiği
Seyhan kardeşin ise ezber bildiği
Bu savaş destanımında

Mavi kuvvetlerin adı (Fe) yle başlar,
Kırmızı kuvvetlerin adı (Te) yle başlar;
Bu yerlerin kurtuluş hikâyesi
böyle başlar.

70 ASYA, Arif Nihat, *Kanatlarını Arayanlar*, İstanbul: Ötüken Yayınevi, 187-188.

71 ASYA, Arif Nihat, *Kanatlarını Arayanlar*, İstanbul: Ötüken Yayınevi, 210-211.

Kan kırmızısı, barut pası,
Güneşte yanmış yüzler,
Aysız geceler, yakıcı gündüzler,
Otuz maviyi silen, eriten üç kırmızı
Rengidir bu destanın.

Demir şakırtısı, tüfek sesleri
Ve koç yiğitlerin erkek sesleri
Nakaratıdır bu havanın.

Mavilerin adı (Fe) yle başlar.
Kırmızılarının adı (Te) yle başlar.

Destanın kahramanlarından
Ölenler kalanlar vardır ..
Şu gece, şu saat, şu an
Aramızda olanlar vardır.

Biz kardeş onlar ağabey ..
Onlardan armağan kaldı bize
Yurt, İstiklâl, kurtuluş .. her şey.

Onlar baba; biz oğul, kız ..
Onların destanını unutmayacağız.
Onlar yağmura, çamura,
yokluğa, sıcağa, gündüze, geceye
Bakmadan döğüştü

Tırnak tırnağa, pençe pençeye ...
Kimi sağdır, kimi yaralı kaldı, kimi şehid düştü.

Biz o zaman yuvada yavruyduk,
Fakat olanı biteni gördük, duyduk.

Unutmıyacağız ki bu savaş hikâyesinde
Mavilerin adı (Fe) yle başlar,
Seyislerinin adı (E) yle başlar,
Uşaklarının adı bilmem neyle başlar,
Ve ebedi kırmızılarının adı (Te) yle başlar.
Beş Kânunsaninin hikâyesi
böyle başlar⁷².

72 ASYA, [Arif Nihat], "Bugünün Hikâyesi", *Görüşler Adana Halkevi Dergisi*, 2/13-14 (Birincikânun-İkincikânun 1938) 67-68.

Ârif Nihat Asya'nın Adana'ya öğretmen olarak hizmetleri olduğu gibi şair olarak da hizmetleri olmuştur. Sanatı ve şahsiyeti itibarıyla belli çevrelerde bir tesir uyandırmıştır. Bazı gençlerin edebiyata, şiire, yazmaya yönelmesinde hem hoca hem sanatkâr olarak yardımcı olmuş, bazılarını örneklik etmiştir. Yazdığı mensur şiirler Adana'da sevilip takdir görmüştür. Hamid Salih Asyalı, Abdurrahman Selcik, Hamza Eroğlu, Cevdet Canbolat ve Mustafa Demirkıran gibi çevresinde bazı gençler onun tesirinde kalarak mensur şiire meyletmişlerdir. Demirkıran'ın Ârif Nihat Asya'ya ithaf ettiği "Yankı" başlıklı mensure bunun çarpıcı bir örneğidir.

Hasan Hüseyin Korkmazgil, Adana Lisesinden öğrencisidir. Yine Mehmet H. Doğan adıyla bilinen Adana Lisesi öğrencisi Mehmet Zeki Tokay'ın şiirlerini Görüşler'de yayımlanmasına tavassut etmiştir. Günümüzde Yaşar Kemal diye bilinen ve Görüşler dergisinde "Kemal Sadık, Kemal Sadık Yaşar, Göğçeli, Kemal S. Göğçeli" gibi imzalarla görünen Kemal Sadık Göğçeli'nin elinden tutan, dergide yazılarını yayımlayarak koruyup kollayan da Ârif Nihat Asya'dır.

Ârif Nihat Asya'nın, değer veya kabiliyet gördüğü insanlarla ilgilendiği, onların tanıtılmasına çoğu kere durumdan vazife çıkararak yardımcı olduğu, onları teşvik ettiği anlaşılıyor: Adana'da terzilikle iştigal eden Hüseyin Şaşırılmaz adında Elbistanlı bir kalem şairini ve eserlerini görüp tanıtması için bu işi yürütebileceğine inandığı şair Cengiz Turhan'ı görevlendirdiği Turhan'ın ifadesinden anlaşılmaktadır:

"Bu halk şairi de sayın Edebiyat muallimi ve çok kıymetli dostum Ârif Nihat Asya'dan başka hiç bir kimsenin nazarına çarpmış değildir. Bana da bu kıymeti tanıttirmek ve edibin hayatını, şiirlerini okuyucularıma belirtmek münasebetiyle de Türk Folklorüne bir şahsiyeti daha katmak fırsatını verdiklerinden dolayı kendilerine memleket namına teşekkür etmeyi candan bir borç bilirim.⁷³"

Daha sonra bu halk şairi Hüseyin Şaşırılmaz'ın manzumeleri Görüşler'in sayfalarında yer alacaktır⁷⁴.

Asya, öğretmeni olduğu Adana Lisesinin duvar gazetesi *Işık*'ta bile şiir yayımlamaktan imtina etmez. Meselâ "Ağaç" başlıklı şiiri, *Türk'e Doğru* mecmuası

73 TURHAN, Cengiz, "Adana'daki Halk Şairleri: Elbistanlı Hüseyin Şaşırılmaz", *Görüşler Adana Halkevi Dergisi*, 2/27 (Nisan 1940) 17.

74 *Görüşler Adana Halkevi Dergisi*, 42 (Şubat 1942) 17.

tarafından Işık'ın sayfasından iktibas olunmuştur⁷⁵. Öğrencisi Mehmet Buzluk, şairin “Ey Gençlik Öldün mü” başlıklı yazısına, “Sayın Hocam Ârif Nihad Asya'ya” ithafıyla yazdığı “Gençlik Ölmedi” başlığı altında bir yazıyla cevap vermiştir⁷⁶. Baki Akıner “Ağlayın” adlı şiirine “Ârif Nihad Asya Giderken” epigrafini koymuş⁷⁷, Galip Şener ise şiirini “A. Nihad Asya'yı uğurlarken” adı altında yayımlamıştır.⁷⁸

Ârif Nihat Asya “Çukurova niçin başka yerlerden daha sıcaktır? Güneş güzele gelir de ondan” diyecek kadar Çukurova'yı seven, güzel gören ve yücelten bir şairdir.

Dostluklarının birçoğunu Adana'da tesis etmiştir. Ömür boyu sürececek beşerî münasebetlerinin zemini Adana olmuştur. Vardar'dan Kerkük'e vatan coğrafyasının çocuklarıyla Seyhan kıyısında buluşmuş, Toroslar Ötesinin turunçlarını koklamıştır. Adana'nın Fransız işgalinden kurtuluşunun destanını yazacak kadar Adanalıdır. “5 Ocak Marşı” başlıklı şiirinde Adana, Asya'nın nazarında kutlu bir şehir, Çukurova kutlu bir ovardır. Toros dağları ise şairin indinde göklere çıkılan basamaklardır:

Kutlu şehirlerden, kutlu oviden
Neydi yabancıların alacakları..
Ki bir zaman hoyrat ayaklarıyla
Gelip çiğnediler bu toprakları...

Söyleyin, söyleyin ey Toroslar, ey,
Şu mavi göklerin basamakları!⁷⁹

Asya, Adana çevresinin insan ve mekân münasebetine bigâne değildir. Şehrin umumî ve hususî mânâsı üzerine de söyleyecek sözü beyan edecek fikri vardır. Adana'yı sadece koza ve portakaldan ibaret gören ve öyle gösteren çevrelere karşı Adana'nın hukukunu korumaya ve aslî hüviyetini vurgulamaya dikkat eder:

Bir başka yürek, başka cesâret her ana...
«Al!» der, verir îmanlı yiğitler vatana...
Ey yerli turistler, ey güney yolcuları;
Yalnız koza, portakal değildir Adana!⁸⁰

75 ASYA, Arif Nihat, “Ağaç”, *Türke Doğru*, 4/30 (Haziran 1948) 5.

76 BUZLUK, Mehmet, “Gençlik Ölmedi”, *Türke Doğru*, 4/30 (Haziran 1948) 9.

77 AKINER, Baki “Ağlayın”, *Türke Doğru*, 4/30 (Haziran 1948) 7.

78 ŞENER, Galip “A. Nihad Asya'yı uğurlarken”, *Türke Doğru*, 4/30 (Haziran 1948) 7.

79 ASYA, Ârif Nihat”, (1999), *Şiirler: 2-Duâlar ve Âminler*, [Beşinci Basım], İstanbul: Ötüken Neşriyat, 88.

80 ASYA, Ârif Nihat”, (1976), *Şiirler: 7-Rübaiyyât-ı Ârif II*, İstanbul: Ötüken Neşriyat, 241.

“Taht” başlıklı dördlüğünde Seyhan nehrinin beyaz köpüklerini beyaz kuğulara benzeter. Kuğuların doldurduğu nehir ağzının güzelliği karşısında adeta mest olur. Kabaran duygular eşliğinde, coğrafyanın çağrıştırdığı tarihi hayallerini bir hükümdar edasıyla Türklük adına dillendirir. Bu hayal, Türk’ün Akdeniz’in ortasında Kıbrıs Adası’na taht kurup Akdeniz’e hükümran olması hayalidir:

Birgün, düşerek köpüklerin arkasına,
İndim kuğularla, Seyhan’ın deltasına...
Baktım ve dedim: «Tahtımı ben, bir adada
Kursam yaraşır Akdeniz’in ortasına!»⁸¹

Ârif Nihat Asya, Adana’nın çevresini de şiirine dahil etmiştir. Saimbeyli ve Tufanbeyli kazaları yanında, Eğner köyü ve Horzum geçidi de Asya’nın mısralarında ilham zemini olmuştur.

Şair, “Kudret Topu” başlıklı dördlüğünde Saimbeyli’yi ismen zikretmiştir. Beldenin coğrafi özelliklerini değil Saimbeyli’de atılan Ramazan veya Bayram topunu işlemiştir. Halkın “kudret topu” dediği bu topun sesi şairin nazarında tarife sığacak gibi değildir. “Kudret topu” teşbihi bile, şairi âdetâ çarpmış olan bu sesi izaha kifayet etmez. “Kudret topu”nun sesi Ârif Nihat Asya’ya “tarihten kükreme hâlinde gelen bir ses” gibi gelir. “Kükreme” kavramının ardında yatan arslan mazmunu Türk askeri ve zaferlerine yönelik bir telmihtir.

Bir ses ki bu... İzâhı, taşar teşbihten;
Yardım beklerler eskiler, tespihten...
«Kudret Topu» der ismine Saimbeyli...
Bir kükreme hâlinde, gelir, târihten!⁸²

Ârif Nihat Asya eski adı Höketçe olan Tufanbeyli’yi Çukurova’ya açılan kapısı gibi duran Obrukbeli’yle anar. Şair, dördlüğünde gelinlere benzettiği başı karlı Toros Dağları’ndan, tehlikeli kıvrımlarıyla bilinen Obrukbeli’ni her şeye rağmen kuş gibi aşır Höketçe [Tufanbeyli]’ye varma ümidini izhar dile getirmiştir. Fizikî çevre olarak Çukurova’yla münasebetini yurt ve tabiat sevgisi zeminine oturtmuştur:

Ey karları gözleyen gelinler gelini,
Madem ki Höketçe’den uzattın elini,
Ardımda telâşlansa da Sâimbeyli,
Artık aşarım kuş gibi, Obrukbeli’ni.⁸³

81 ASYA, Ârif Nihat”, (1976), *Şiirler: 7-Rübaiyyât-ı Ârif II*, İstanbul: Ötüken Neşriyat, 270.

82 ASYA, Ârif Nihat”, (1976), *Şiirler: 6-Rübaiyyât-ı Ârif I*, İstanbul: Ötüken Neşriyat, 225.

83 ASYA, Ârif Nihat”, (1976), *Şiirler: 7-Rübaiyyât-ı Ârif II*, İstanbul: Ötüken Neşriyat, 353.

Eğner Adana'nın kuzeyinde, Toroslarda, Seyhan'ın yatağı üzerinde, Aladağ'a bağlı dağ köylerinden biridir. Çam tomrukları birbirine çatılarak sal hâlinde Seyhan üzerinden aşağıya taşınır. Eğner, hem çevrenin iş ve nakliye merkezi hem ticaret merkezi gibidir. Eğner Pazarı'na inerek alışveriş etmeye gelen, aşkı imrendirecek kadar güzel Yörük kızlarının cazibesi şairin dikkatinden kaçmamıştır. Şair, bu orman köyünün canlılık, hareketlilik ve güzelliklerini dörtlüğünde resmetmiştir.

Eğner pazarında, yer yer, Eğner satılır;
Eğner sularında çamla salları çatılır..
Aşk, imrenir Eğner'de yörük kızlarına..
Lâkin, yine kuytularda yalnız yatılır."⁸⁴

Horzum, Toroslarda yüksekte bir geçit, Çobancık ise o civarda bir yayladır. Şair Çobancık'taki yatılı misafirliğin dönüş intibalarını şiirleştirmiştir.

Geçtim daralan, genişleyen Horzum'dan;
Fîrûze sular boyunca elmas kumdan..
Mahmur gözümde, sanki, düşler vardı,
Ey yolcu, Çobancık'ta kalan uyumdan.⁸⁵

Şairin Adana sevgisini gösteren şiirleri bunlardan ibaret değildir. 1942 yılının Eylül ayında Adana'dan Malatya Lisesine müdür olarak tayin edilerek Adana'dan ayrı düşer. Malatya Lisesi'nde 1945 yılının Kasım ayına kadar 3 yıl 2 ay çalışır. Adana'nın hasretine dayanamayıp, araya birtakım hatırlı kimseleri koyarak, 1945 yılının Kasım ortalarında tayinimi yeniden Adana'ya aldırarak tekrar Adanalı olur. Ârif Nihad Asya, Adana'dan ayrı düşünce Adana duyduğu sevgi, hasrete dönüşerek şiirine akseder. Malatya'da yazdığı şiirler Adana'ya hasretini terennüm eder. Edirne'den yazdıklarında da aynı hasreti görmemek mümkün değildir.

Şair, Adana hasretiyle rüyalarında kendini Seyhan sularında yüzen balık olarak görmekle kalmaz Seyhan'ın da taşının, kumunun, çakıl ve suyunu rüyasına girmek arzusuna kapılır. Seyhan ve çevresi büyük Adana gece rüyalarında gündüz hayal ve düşüncelerindedir:

Rüyama girer Seyhan'ın/ Balığı olduğum günler
Kumlar, çakıllar, sular da/Beni rüya'da görsünler.
Dalgalarıyla oynar, / Köpüklerinde yatardım,
Suyun tadını kurbağlar/ Çıkarmadı, ben çıkardım.
Söyleyin: Yine Seyhan'ın/Kıyılarında saz var mı?
Akşamları şıkır şıkır/Kızlar gülüşüp oynar mı?

84 ASYA, Ârif Nihat", (1976), *Şiirler: 7-Rübaiyyât-ı Ârif II*, İstanbul: Ötügen Neşriyat, 19.

85 ASYA, Ârif Nihat", (1976), *Şiirler: 7-Rübaiyyât-ı Ârif II*, İstanbul: Ötügen Neşriyat, 18.

Adana'dan Malatya'ya tayinine şairane ifadelerle teselli bulmaya çalışır. Rüzgârların Seyhan kıyısındaki cibinliğini Fırat kıyısına uçurduğunu düşünür: "Rüzgârlar cibinliğimi/ Attı Seyhan'dan Fırat'a" mısraları Adana'dan ayrılışın hüznünü sezdirir. "Taşköprü'nün taşlarında" ayak seslerinin duyulmasını ister. "Çoban Dede'yi Yüreğir'i hatırlar, Kurttepe'nin kurtlarına; selâmlar gönderir. Kendini, Seyhan'ın mevsimleriyle aynı yastıkta yatacak kadar yakın akrabası olarak görür:

Seyhan'ın hep bir yastıkta/ Yatıp kalktım yazlarıyla ...
Akrabalığım da vardır/ Kumlarıyla sazlarıyla⁸⁶

Adana, Seyhan, Çukurova, şahsî kin ve adavetin yanında siyasî endişelerle Adana sevdalısı İstanbullu şair öğretmene çok görülür ve 1948 yılının Kasım ayında Edirne'ye sürgün edilir ve 1950 yılının mayıs ayına kadar bir buçuk yıl Edirne'de kalır. Adana'dan ikinci defa ayrı düşmek, şairin çok zoruna gider. Gerçi Edirne Osmanlı'nın eski başşehirlerinden güzel bir şehir, başka bir yurt köşesidir ama Adana hasreti şairin içimde bir yürek sızısına döner. Bu hasret, şaire Çukurova'nın pamuğunu ipek gibi gösterir: «Ve tarlada biter diye /İpeğe "pamuk" demişler» mısralarını Adana'nın sokaklarına, çardaklarında, tarlada başaklarına olan hasreti takip eder:

Severdim sokaklarını/ Severdim çardaklarını
Ve kıyamazdım biçmeye/ Ovanda başaklarını

Bu hasretle baş etmenin zorluğuna tahammül edebilmek için çareler arayan şair, sürgün edilmesini yaylaya çıkmak şeklinde değerlendirir ve sürüldüğü Edirne'yi Adana'nın yaylası sayar. Damarlarında akan kanı Seyhan'ın suları yerine koyar:

Yaylası bildim inanın/ Edirne'yi Adana'nın
Damarlarımda buluştu/ Suyu Tunca'yla Seyhan'ın!⁸⁷

Çukurova'dan bir şerir gibi koparılıp Edirne'ye sürgün edildikten sonra Adana'ya yazdığı manzum mektubunda sadece sitemlerini değil, eseflerini de dile getirir. Haksız sürgün tasarrufunun Adana'ya ne kazandırdığını, sürgünden sonra Adana'da neyin değiştiğini sorarken kinaye sanatının şaheser örneklerini ortaya koyar. Mefhumu muhalifinden Adana da her şeyin aynı kaldığını, kovanın koza, pamuğun pamuk olarak durduğunu, asfaltın hâlâ siyah olduğunu, sanıldığı gibi çiçek açmadığını, sofralarda fakirliğin, şehirde sefaletin devam ettiğini, dedikodunun karın doyurmayacağını, fesatçıların fesatlığa devam edeceğini, çalıp çırpmanın kimseyi âbâd etmeyeceğini, tek parti devam et-

86 ASYA, Arif Nihat, "Mektup", *Kalem*, 1/6 (Şubat 1949) 8-9.

87 ASYA, Arif Nihat, "Adana'ya Kıt'alar", *Kalem*, 2/14-15 (Şubat-Mart 1950) 6.

tikçe hürriyetten söz edilemeyeceğini, rıyanın, tabasbusun devam edeceğini, Adana'nın eski Adana olarak devam edeceğini, beşerî münasebetlerini siyasî menfaatleriyle birleştiren korkakların aslan kesilip cesarete kavuşmayacaklarını, ardından iş çevirenlerin yılan tabiatını terk etmeyeceklerini tecahül-i ârif sanatını aracılığıyla dillendirir:

(Edirne'den Adana'ya)

Ova, şerrimizden halâs olunca/ Kozalar, pamuklar ipeklendi mi?
 Tabanlarımızdan «el'aman!» diyen/ Asfaltın karası, çiçeklendi mi?
 Dedikodumuzla, Tanrı akşamı,/ Sofralar, ballanıp böreklendi mi?
 Arıları vızır vızır işliyen/ Fesat kovanları, peteklendi mi?
 Çala çırpa yahut yaliya yuta/ Birkaç karın daha göbeklendi mi?
 Şimdi ne âlemde hürriyet yolu;/ Koşuldu mu, yoksa emeklendi mi?
 Adı sanı ağza alınmıyacak/ Büyükler, yerlerden eteklendi mi?
 Köşede «yıkıldım, yıkılacağım ...»/ Diyen bir ev ardı .. desteklendi mi?
 Bizden bucak bucak kaçan yüreksiz, / Biz uzaklaşınca yüreklendi mi?
 Peşimize düşen çifte yılanlar. / Dönüp koltuğuna çöreklendi mi?
 «Melekgirmez» derler bir bucak vardı; / Biz yolcu olunca meleklendi mi?⁸⁸

Çukurova şairin indinde bucak bucak, bölme bölmedir, kozası öbek öbek, tahılı silmedir. Adana sadece bir kumral şehir değil altından dökülmüş bir kelimedir. Adana'nın dört bucağı birbirinden güzeldir. İsteyen saat kulesine çeker bayrağını, isteyen dağlar arasına kurar otağını. O bağlar kütük kütük, asma asmadır ama «Dilberler Sekisi» her taraftan daha yosmadır. Adana'dan ayrı düşen şaire Adana turuncu artık «Kızıl Elma» olur. Şair, bu yüzden haykırır:

Kimmiş beni Adana'dan atacak?
 Benim adım Adana'da armadır.⁸⁹

İncegiz'de doğan, İstanbul'da büyüyen, Bolu, Kastamonu ve İstanbul'da tahsil görüp Adana'da hayata atılan ve ömrünün on sekiz senesini Adana'da geçirdiği gibi Adana'ya hasreden Ârif Nihad Asya'nın Adana muhiti değişik cephe-leri ve farklı özellikleriyle, hayatından ve eserinden tesbit edilmek suretiyle bu şekilde yazıya geçirilmiştir.

88 ASYA, Arif Nihat, "Mektup", Kalem, 1/7 (Mart 1949) Kapak sayfası; ve ASYA, Arif Nihat, (1976), *Şiirler: 3 Kökler ve Dallar*, İstanbul: Ötüken Yayınevi, 133-134.

89 ASYA, Arif Nihat, "Adana'ya Kıt'alar", Kalem, 2/13 (Kasım 1949) 19.

ARİF NİHAT ASYA'DAN TANPINAR'A 1930 BAŞLARINDA YENİ BİR NESİR ARAYIŞI

Dr. Öğretim Üyesi Necmettin TURİNAY

TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi,
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi

Arif Nihat Asya, Balkan ve Birinci Dünya Savaşı'nın yıkım şartlarında çocukluğunu ve gençliğini idrak eden nesillerin temsilcisidir. Aynen Necip Fazıl, Peyami Safa ve Ahmet Hamdi Tanpınar'da olduğu gibi. Bu neslin yaşadığı trajedi, millet olarak geçirdiğimiz en ağır tecrübelerin birini teşkil eder. Toplumsal ve ailevi çöküntüler, bohem yaşayışlarda kendilerini unutma denemeleri ve her türlü fikir ve idealizmden uzak durmak temayülleri gibi.

Büyük savaşların, toplumsal-siyasal şokların ve mütareke döneminin ağır tazyiki altında ezilen ruhların neden sonra, belki 1930 ortalarından, belki de Cumhuriyet'in onuncu yılından itibaren yavaş yavaş kendilerine gelmeye başladığına şahit oluruz. Yaşları otuza dayanan veya bunu biraz aşan nesillerde, bu aşamada ilk dikkatimizi çeken derin bir maneviyat ihtiyacını duymaya başlamalarıdır. Nitekim Necip Fazıl ve Arif Nihat'ın birer yıl ara ile, tasavvufla ilişkiye geçişleri manidar değil midir? Yaşı biraz daha genç olsa bile Asaf Halet Çelebi'de, Burhan Toprak'ta ve daha nicelerinde aynı arayışlara tesadüf ediyoruz. Ayrıca mevcut paradigmanın insana yetmediğine ve bu dönem aydınlarının daha onuncu yıldan itibaren kendilerini yorgun hissetmeye başladığına dair, Kemal Tahir'in *Bozkırdaki Çekirdek* romanında uzun pasajlar okuyabiliyoruz.

Nitekim genç bir edebiyat hocası olarak, 1928'de Adana'da vazifeye başlayan Arif Nihat Asya'nın, bitkin bir ruhun kendi kendine terennümlerine dönüşen ilk nesirleri bu bakımdan anlamlıdır. Sonra bu nesir aynı çizgisini devam ettirir ve 1936'da *Ayetler* adıyla yeni baştan kendini ihdas eder.

1930 Ortalarında Farklı Bir Nesir

Bu kitabın adına bakıp da, dinî bir metinle karşı karşıya bulunduğumuz gibi bir zehaba kapılmamak gerekir. Çünkü bu metinler herhangi bir dinî değeri kendine referans olarak almıyorlar. Fakat buna rağmen de eserin adının özel bir anlam taşıdığı meydandadır. Zira hem üslubu hem sanatkârın mevzusuna yaklaşımı itibarıyla bu eser çok farklı. Ayrıca dönemin hâkim değer ve aktüalitesinden büsbütün bir kopmayı ifade ediyor. Gepegenç bir öğretilerde şahit olduğumuz bu türden bir kopuş, doğrusu insanın içine ürpertiler veriyor. Ne bir kalkınma hamlesi ne bir devrim heyecanı, ne de eğitim ve öğretilere dair herhangi bir idealizm belirtisi!.. Ya da mesela gepegenç bir ruhun romantik hayalleri ve psikolojisi!.. Yok bunların hiçbirini! Yirmi beş yaşındaki genç öğretmen sanki “ıssız bir insanlığı”, ya da bizatihi kendi bahtını kendine muhatap alarak öyle konuşuyor, öyle yazıyor.

Bu bakımdan Arif Nihat'ın 1930'da yayınladığı *Yastığının Rüyası* ile *Ayetler*'i müştereken, fakat özel bir dikkatle okunması gereken metinlere dönüşüyor. Ayrıca henüz eserine yenice başlamış genç bir sanatçı olarak Arif Nihat'ın nesir dilinin şifrelerinin çözülmesi, hem de bu nesrin birdenbire nasıl olup da ortaya çıkabildiğinin anlamlandırılması icap ediyor. Çünkü ne bu yıllarda ne de ileriki zamanlarda böylesi bir nesirle karşılaşmıyoruz edebiyatımızda. Hem herkesin inandığı bir değeri ve düşünceyi, bağrını gere gere yazıp çizdiği veya karşı çıktığı, ya da mütareke döneminden beri sürüp gelen hayal ve psikolojilerin edebiyatımızı tıka basa doldurduğu bir aşamada, calibi dikkat bir yazma tavrı önümüze çıkıyor. Hem üzeri örtük, yeni baştan anlamlandırılmaya muhtaç bir yazış, hem de ferdi psikolojilere kendini teslim etmemeye çalışan özgün bir deneme!.. Onun için şahsen, *Yastığının Rüyası* ve *Ayetler* hakkında yazıp söyleyeceklerimi, ölçüp tartarak ifade etmek mecburiyetini hissediyorum.

Fakat bunlara geçmeden önce, her iki kitap hakkında birkaç küçük notu buraya aktarmaya çalışayım. *Yastığının Rüyası*'nda (1930) Arif Nihat'ın 13 parça yazısı bulunuyor. Bunların on biri mensur şiir, ikisi nükte-vecize karışımı iki küçük sözden ibaret. Yazar ne sebeple bilmiyoruz, bu eserini sonradan reddetmiş!.. Otuz iki sayfalık eserde yer alan metinlerden dördünü *Ayetler*'e, birini de *Büyüün Kızlar*'a aktarmış. Sekizi ise bütünüyle boşlukta! Ahmet Hamdi Tanpınar'ın *Edebiyat Üzerine Makaleler*'inde yer alan o minyatür, o anlamlı değerlendirme, işte bu küçük kitapla ilgili.¹

1 Tanpınar'ın *Edebiyat Üzerine Makaleler*'inde yer alan bu yazısı, bilindiği gibi ilk olarak Ahmet Kutsi Tecer'in yöneticiliğini yaptığı *Görüş*'te yayımlanmıştı (Eylül 1930, nr. 2, s. 122-123). Burada düşünülmesi gereken husus, Adana'da basılan *Ayetler*'in, Ankara'da bulunan Tanpınar'ın

Ayetler ise 1936 ve 1937’de, birbiri peşi sıra iki ayrı baskı yapmış. Eser *Ayetler*, *Mağara Adamları* ve *Dört Yol Ağzı* olarak üç ayrı bölüme ayrılıyor. Son baskıda (1976) bölüm başlıkları kaldırılmış. Bu baskıda adı da değiştirilerek, *Kanatlarını Arayanlar* biçimine dönüştürülmüş. Hem de 1945’te yayınlanan *Kanatlar ve Gagalar*’la birlikte, iki eser tek bir ciltte toplanmış. Ötügen’in yaptığı son baskıda *Kanatlar ve Gagalar* (s. 5-235), *Kanatlarını Arayanlar/Ayetler* (s. 237-295) arasında yer alıyor. Ayrıca metinlerden yapacağımız alıntılar için bu baskıya başvurulması gerekir.

Sonradan yaptığı ilâvelerle, hacmi biraz daha genişlemiş olduğu anlaşılan *Ayetler*’de, -yazımızda biz bu ismi kullanmayı tercih ediyoruz- şimdiki hâlde elli civarında metin yer alıyor. Bunların bazısı yarım, bazısı bir, bazısı da iki sayfayı ancak bulabiliyor. Hele bazıları da var ki, küçük birer paragraf hacmi ile dikkati çekiyor. Fakat okunmakla hasıl olan tesir itibarıyla, metinlerin uzunluğu kısalığı her hangi bir fark meydana getirmiyor. Çünkü bütün metinler hep aynı noktayı vuruyor, bizi derin bir düşünceye sevk ediyor. İşte alışık olmadığımız nokta da burası!

Tanrısal Bir Dil:

Zamanın Dışından Konuşmak ve Yazmak

Ne bir fikri ne bir psikolojiyi, ne de her hangi bir hikâyeyi kavramlarla ilgili değil, Arif Nihat’ın burada söylemek istedikleri. Hatta hatta bildiğimiz manadaki şiirlerden de farklı bu metinler.

Dolayısıyla söylemek istediğim hususa geçmeden önce, *Ayetler*’de yer alan bir-iki metin örneği vereyim buraya. Nitekim “Deniz” başlığını taşıyan yazısı şöyle Arif Nihat’ın:

“Âdemoğlu, kumları çatırdattı... Kumlarda kalmış gövde kalıplarını,
ayak izlerini çiğnedi... Son taşın üzerine çıktı... Dört yanına bakındı...
Sonra eğilerek:
- Artık yalnızız, konuşabiliriz! dedi ve deniz, onu dinledi.

eline nasıl ulaşabildiğidir. O yılların Türkiye’sinde, taşrada basılan bir eserin Ankara’ya veya İstanbul’a ulaşması oldukça güçlü. Bizim kanaatimiz *Ayetler*’in Tanpınar’a, Arif Nihat tarafından bizatihi elden verildiği biçimindedir. Çünkü 1930 Ağustos’unda Ankara’da toplanan Türkçe ve Edebiyat Muallimleri Kongresine lise edebiyat hocası olarak Arif Nihat’ın da katılmış olması büyük bir ihtimaldir. Bu kongreye önemli bir tebliğ sunan Tanpınar’la Arif Nihat’ın bu vesile ile görüşmeleri, eserin de bu sırada takdimi hatıra geliyor. Nitekim Tanpınar’ın *Ayetler*’le ilgili yazısının, *Görüş*’ün Eylül sayısında çıkmış olması bu ihtimali daha da kuvvetlendiriyor.

Âdemoğlu:

- İstediklerim var... diye başladı... Devam etti:

-Yelkenlerimi, gemilerimi, ağlarımı, küreklerimi istemeye geldim. Kardeşlerimi, babamı, dedemi istemeye geldim... hayatımı geri almaya geldim..."

Dikkat ederseniz bu metinde, kim olduğunu bilmediğimiz birisi veya bütün insanlığın temsilciliği rolünü üstlenmiş bir kişi ile deniz arasında cereyan eden "gizli" bir konuşma söz konusu. İlk dikkat çeken de denize, tabiata ve konuşmayı yapan soyut insan varlığına dair, yapılabilecek tasvirlerin hemen çoğundan sarfı nazar edilmesi!.. Yani Arif Nihat Asya bu metninde, insana has psikolojik algılamaların bütünü askıya almış durumda. Fizikî ve biyolojik vasıflar da aynı şekilde. Dolayısıyla orta yerde, en çıplak manasıyla "insanoğlunun kendisi ve sözü" kalıyor ve bu söz bizi âdeta ürpertiyor.

Demek istediğim şu: Sözün tesirini artırmak için sanatçı, tasvirlerle bir zemin oluşturmuyor, sözü başlı başına bir değer seviyesine yükseltmek için alabildiğine çıplaklaştırıyor. Zamandan, tasvirde, teferruattan arındırılmış bir yazış biçimi bu, sizin anlayacağınız. Buna karşılık da metin, tanrısal düzlemde cereyan eden diyaloglar gibi, bizim üzerimizde değişik tesirler üretiyor. Kırılmış, sukutu hayale uğramış kişinin, kendi kaderi ile yüzleşmesi veya hesaplaşması gibi bir durum söz konusu bu alıntıda.

Arif Nihat Asya'nın *Yastığının Rüyası* ve *Ayetler* adını taşıyan ilk nesirleri, işte böyle küçük küçük pasajlardan oluşuyor. Bazısı daha uzun, bazısı da daha kısa olarak.

Yukarıda işaret ettiğim husus, kitabın diğer metinlerinde de söz konusu mudur diye, haklı olarak sorulabilir. Bu bakımdan *Ayetler*'de yer alan (*Yastığının Rüyası*'nda da mevcut bu metin) şu kısa pasaja göz atalım. Metnin başlığı "Geceler"!

"Baş ve yastık birbirinin kara gün dostu. Birinin rüya gördüğü gece, öteki de rüya görüyor. Birisi, daha yumuşak bir yastıkta yatmanın; öteki, bahtiyar bir başa yastık olmanın rüyasını görüyor." (Ayetler, s. 240)

Gene kim ve neci olduğunu bilmediğimiz, soyut bir insan varlığı ile karşı karşıyayız. Ayrıca bu müphem varlığın hayatının ve mazisinin hiç bir detayına vakif olamıyoruz. Ne var ki alabildiğine yalnız ve bîkes birisi bu. Yastığı dışında, çevresinde yer alan hiçbir nesneden söz edilmediği gibi, onun yaşadığı şartların büsbütün dışına düşüp bir soyutlamaya tâbi tutulduğu da aşikâr!.. Bu hâliyle

de Divan edebiyatında kendisinden söz edilen soyut, şiirsel varlıklara dönüşmüş gibi algılıyoruz onu. Aynen Fuzuli'nin,

“Ne açar kimse kapım bâd-ı sabâdan gayrı”
mısrasında olduğu gibi.

İşte Arif Nihat Asya'nın *Ayetler*'deki metinleri, az çok böyle soyut bir çerçeveye çiziyorlar. Tek fark bu metinlerin, bazen birinci teklik şahıs diliyle kaleme alınmış olmaları. Öyleyse o tür metinlerinden de bir örnek aktaralım buraya:

“Senin için ses olan, benim için daha ses değildir.
Senin için dalga olan, benim için karşı kıyıda bir yolcudur.. bazan bir haberdir.
Burada gece, bir çöl çocuğunun gözlerinden yolları gözetler; orada yollara izler dolup taşmaktadır.
Kanat sesleriyle dolu göklerde ise, başka sesler kanat seslerine karıştı gitti.”

(*Ayetler*, s. 240)

Bu bölümde öncekilere göre biraz daha farklı bir durum söz konusu. Metnin birinci teklik şahıs diliyle yazılmasının dışında bir fark bu. O da metne, kendisine “sen” diye hitap edilen birisinin girmesi. O kişinin, bu metinleri okuyan siz veya bizler olmadığımızı söylemeye bile gerek yoktur sanırım. Çünkü onun denizle konuşan, sert yastıkta rüyalar gören kişiden çok uzaklarda, ya da çok gerilerde kalmış birisi olduğunu hissedebiliyoruz. Ve “sen”in bulunduğu yerde (gerilerde kalmış uzak bir şehir olmalı) yollar, ayak izleri ile doludur. Yani oldukça kalabalık yerlerdir oraları. Metinde ifade edildiği biçimiyle kendini çöl yalnızlığı içinde algılayan, yani “ben” diliyle konuşan kişi hem oralardan kopmuş hem de tabiata yönelik farklı algılamalar içine girmiş birisidir. Çünkü “sen”e göre dalga olan, buna göre karşı kıyılardan gelen bir yolcu veya haber hükmündedir. Dolayısıyla bu metinde de derin bir yalnızlığın, bir yerlerden kopup gelmiş olmanın ıstırapları çağıldamaktadır denilebilir.

Arif Nihat Nesrinin Parametreleri

Toparlayacak olursak *Ayetler*'deki metinlerin, üçüncü veya birinci tekil şahıs diliyle kaleme alınmış olmaları onların mahiyetini değiştirmiyor. Çünkü hep aynı yazış biçimi hâkim bu metinlerde. Tasvirleri mümkün olduğu kadar aza indirgemek, kendisinden söz edilen kişiyi de zamandan ve mekândan, gerçek kişiliğinden arındırarak yazmayı denemek!.. Sanatçı yer yer varlığı renklerle birleştirmeyi denese bile, bu sonuç gene de değişmiyor.

Yalnız dikkatimizi çekmesi gereken bir şey varsa, o da birinci ve üçüncü şahıs diliyle kaleme alınmış metinler arasındaki iç içeliktir. Bazan biri karşımıza çıkıyor, bazan öbürü!.. Dolayısıyla biz bu metinleri, hangi duruşu esas alarak okuyacağız? Çünkü “ben” diliyle okuduklarımız bizi ister istemez, Arif Nihat’ın kendi bireyini merkez alan bir algılamaya zorluyor. O zaman da bu metinler, üzeri örtülmeye çalışılmış gizli bir hikâyenin anekdotları biçimine dönüşür. Hatta üçüncü şahıs diliyle yazılmış pasajların çoğunu da, bu “ben hikâyesi”ni değişik yönlerden besleyen malzemeler olarak algılamak mümkün gözüküyor.

Şu yüzden ki meselâ “Yaşamak” adlı parçada, doğrudan yazarın kendisi karşımıza çıkıyor:

“Yirmi sekiz yıl yaşadım... ne büyük bir tasa biliyorum ne büyük bir sevinç!.. Düşündüğüm zaman üç kere kızdığım gözümün önüne geliyor.”

Bu yazının altındaki tarih 1932’yi gösterdiğine, buradan da 1904 olan Arif Nihat’ın doğum tarihini çıkardığımız takdirde, ulaşılabilecek sonuç ister istemez yirmi sekiz olur. Bu da yazarın metinde zikrettiği yaşa tekabül eder. Dolayısıyla bu metinler, soyut bir insan varlığından söz ederken bile, rakamlar arasındaki ilişki yüzünden yazarın kendisine rücu ediyorlar. Öyleyse biz de *Ayetler* ve “ben diliyle” kaleme alınan metinlerin bütünü, Arif Nihat Asya ile ilişkilendirebiliriz demektir. Tabii metne böyle yaklaşmak, onların metin değerini ister istemez farklı bir düzleme çeker. Yani bu kısa metinler birbirinden kopuk, birbirinden bağımsız hâlleri ile “mensur şiirler” biçiminde algılanabilirken, o hâlleri ile, bambaşka bir hüviyete bürünmeye başlarlar. Dolayısıyla biz bu hâlleri ile onları, periyodik bütünlüklerinden koparılmış “Arif Nihat’ın günlükleri” biçiminde telâkki edebiliriz. Ya da bu kısa metin parçaları gizli, üzeri örtülmeye çalışılmış Arif Nihat otobiyografisinin, oradan buradan tamamlayıcısı rolünü üstlenirler. Aynen su testisinin suyunu sızdırdığı gibi.

***Ayetler*’in İki Farklı Düzlemde Okunması İmkânı!**

Öyleyse söylediğimiz hususları toparlamaya çalışalım:

I. Bu metinlerde realist veya romantik, psikolojik ve impresionist bir hava hâkim değildir. Zaman, mekân ve insan; tasvir kullanımından sarfı nazar edilerek anlatılmaya çalışıldığı için, ilgili metinler doğrudan *klasik* bir havaya bürünürler. Söylediğimiz hususu teyit eden bir nokta da metinlerde ilerleyen, kronolojik bir zamanın hissedilmemesidir. Yani bu metinler, ayrıntı kabilinden bazı küçük ihmaller bir yana, *zaman dışı* bir düzleme çekilerek öyle yazılmaya

çalışılmışlardır. Onların *klasik* metinlere has bir hava taşımaları da buradan ileri geliyor.

II. Buna rağmen de hemen her metinde, ufak tefek tahkiyeli bir anlatım göze çarpabiliyor. Bazı şiirleri okurken çıkarabildiğimiz küçük tahkiye parçaları gibi! İşte bu tür tahkiyeli anlatımlardan yola çıkarak, onların Arif Nihat'la ilişkilerini kurmayı deneyebiliyoruz. Ancak bunun, eserin toplu okunmasıyla ancak ulaşılabilen bir sonuç olduğunu da ifade edelim.

III. Arif Nihat Asya *Ayetler*'in başına, "Bu kitabı neresinden açarsanız, ilk sayfa arasındır" gibi bir not düşmüş. Bu bakımdan yazarın, eserde yer alan her metni, birbirinden bağımsız düşündüğünü ve kurduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. *Ayetler*'in akıp giden zaman ve hikâye dizgesine tabi, bütünlüğü olan bir eserden ziyade; parça parça "mensur şiirler" olarak algılanmasının sebebi buradan ileri geliyor.

IV. Kuşkusuz böyle bir okumaya karşı çıkmanın her hangi bir anlamı bulunmaz. Ancak eserin üzeri örtülmeye çalışılan; bizatihi yazar tarafından, yazarın şahsından bağımsızlaştırılmak istenen gizli bir hikâyeyi barındırdığı da su götürmez bir gerçektir. Hepimizin yaşadığı *gelip-geçen zamanın* dışına taşınmaya çalışılmış, özel bir hikâye metni bu! Eserin yer yer, vaktini tayin edemediğimiz uzak bir geçmişe atıflar barındırması, söylediğimiz hususları boşa çıkartmadığı gibi, bilâkis anlatılan bu hatıra kırıntıları ile Arif Nihat'ın gerçek hayatını yer yer eşleştirmemize imkân sağlıyorlar. Dolayısıyla karşımızda gizli bir hikâyeyi barındıran, bildiğimiz manadaki romanlara da pek benzemeyen farklı bir anlatma söz konusudur. İşte bu hâliyle *Ayetler*, bir yönüyle "mensur şiirler" toplamı olarak okunabilirken, diğer yönüyle de boşlukları çok fazla, ilerleyen zaman içinde bir dizge teşkil etmeyen, değişik bir tahkiye gibi bir intiba bıraktı bizim üzerimizde. Kuşkusuz yazarın hiç mi hiç düşünmediği bir tespit söz konusu bu söylediklerimizde.

Ben veya O!..

Hepsi Arif Nihat'a Varıp Dayanan Metinler

Tabii bu söylediklerimin size de anlamlı gelebilmesi için, metinlerin üstü örtülü, sembolik ifadelerden biraz olsun arındırılarak, anlatıcının kendisiyle ilişkili hâle getirilmeleri de gerekir. Mesela biraz önce, uzakta kalmış bir şehirden ayrıldığını çıkarabildiğimiz o meçhul kişi, kitabın *Yolcular I* bölümündeki kişinin neden aynı olması? Artık "Suları duadan bir şehir" olan oradan, bir daha başını geri çevirmemek üzere ayrılan iki kişiden biri yani. Geldiği bu

son noktada, geceleri sürekli yıldızlarla ve gökyüzü ile meşgul gözükken kişi!.. Kıyıda deniz ve dalgalarla, yüksek dağlarda kuşlarla farklı bir dil ile konuşan; gergin ruh hâliyle de sürekli kendi mülâhazaları ile baş başa olan kişi!.. Gene aynı şekilde dengini bağlamak için bir ip, kendini yazacak bir kâğıt, yüreğinin ve kafasının emrinde bir dil arayan gene aynı kişi olamaz mı? Nitekim *Toprak*² başlıklı parçada, müphem bir geçmiş zamana uzanan o kişi, kendisi için şunları söylüyor bize:

“O toprağa hor baktı ve bedbaht oldu” (s. 259)

Gene “Islık” başlıklı metinde, aynı kişinin kendinden söz edişi daha bir manidar değil midir?:

“Bana bir gün, bütün bir hayatı nasıl geçirdiğimi sorarlarsa, söyleyecek nesnem yok. Yalnız ıslık çaldım, sigara içtim, türkü söyledim, yol yürüdüm... Uyudum, uyandım; yine ıslık çaldım, sigara içtim ve sigaramın dumanlarını “püf!..” diye kalabalıkların suratına üfledim” (s. 260).

Bu ifadeler kuşkusuz kitabın genel havasından ayrı düşünüyor. İster istemez de, insandan ve kalabalıklardan bir kopmayı, nefret ve istihzayı barındırıyorlar. Yani bir manada, yerlerde sürünen bir psikoloji ile ilk defa karşılaşılıyor dahi diyebiliriz. Yoksa eserin genel havasının, bu tür psikolojilerle en ufak bir ilgisi bulunmuyor. Onlar bizim hep ulvi olan tarafımıza hitap eder yazılardır. Alelâde mantık ve muhakemenin, bireysel psikolojilerin daha ötesinde, üst idrak noktalarımıza yani!.. Bu eserin emsallerinden farkının da, bu tür bir dil kullanımında aranması gerekir. Nitekim yazdığı metinleri kitap olarak neşretmeden önce, o müphem kişinin veya doğrudan yazarın, bir gece vakti bunları bir mecliste okuduğuna şahit oluyoruz:

- 2 Arif Nihat'ın “Toprak” başlıklı yazısı (Ayetler, s. 259) şahsen bana enteresan geldi ve zihnimde iki fikir birden uyandırdı. Birincisi, Arif Nihat'ın doğduğu, eski akrabalarının bulunduğu köyüne yaptığı bir ziyareti hatıra getiriyor bu metin. Bu ziyaret onda, kendi bedbahtlığının köklerine ermek gibi fikirler uyandırıyor. Sanki o topraklardan ayrılmasa imiş, bu derece bedbaht birisi olmayacaktı gibi.

İkincisi de “Asya” soyadını almasına dair.. Fakat biz onun niçin böyle bir soyadı aldığını bilmiyoruz. İşte burada toprakla kurduğu ilişki biçimi, bize bir hayli manidar göründü. Anadolu toprağını bir değere dönüştürmek ve bunu daha da genişleterek siyasal, evrensel bir kültür ve medeniyet algılaması seviyesine yükseltmek!.. Nitekim onun Asya soyadını aldığı dönemlerde, Yakup Kadri ve Şevket Süreyya'nın *Kadro* dergisinin böyle bir anlayışı söz konusu idi. *Kadro* dergisi ekonomide devletçiliğin yanı sıra Asyacılığı, Asya milletlerinin uyanışını, kendi aralarındaki iş birliği fikrini ve Batı kültür ve medeniyetine muhalefeti temel alan bir yayın gerçekleştiriyordu. *Kadro*'nun bu yolda geliştirdiği Asyacılık programı, otuzlu yılların Türkiye'sinde, tahminlerin ötesinde etkili olmuş fikirlerden biridir. Ve muhtemeldir ki, 1932-1934 yılları arasında ülke çapında geniş tesirler uyandıran bu tür fikirler, Arif Nihat'ın şuurunda ve şuur altında yankı bulmuş olmalı. Çünkü onun kişiliği, kendi dışındaki bir şeyle (tabiat, kadın, her türlü ideallerle) özdeşleşmeye çok müsait.

Nitekim Necip Fazıl da *Büyük Doğu* kavramının nasıl teşekkül ettiğine dair yazdığımız bir yazıya, bu açıdan bakılabilir. (*Büyük Doğu / Bir Kavramın Doğuşu: Doğumunun 100. Yılında Necip Fazıl*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayını, Ankara 2004, s. 210-220).

“Yeni çıkacak kitaptan parçalar okundu. Geceyi takdirler, tebrikler doldurdu.

‘*İncir Ağaçlarının Destanı*’nda durdular.

- Allah bu irtifalarda incir yaratmamıştır, dediler.

- Yaratseydi... dedi.” (“*Kitap*” başlıklı yazı s. 271)

Dikkat edilirse ilgili metinde, kinayeli ve tevriyeli bir anlatma söz konusu. Coğrafi konumu itibariyle, belli yüksekliklerden sonra incir yetişmez. Bu bilinen bir husus. Fakat orada asıl kastedilenin, çıkacak kitaptaki metinlerin ulaştığı yüksek irtifa olduğu aşikâr değil mi? Yani böyle yüksek irtifalarda, “*İncir Ağaçlarının Destanı*”ndan söz etmek nasıl olur cinsinden bir söz, belki de bir söz oyunu. Dolayısıyla Arif Nihat Asya’nın ilgili eseri, Türkçenin en yüksek seviyelerinde, alabildiğine şiirli bir dil ile temayüz ediyor demektir.

Elveda Şairlik, Merhaba Yeni Nesirler

Ancak Arif Nihat’ın, nasıl olup da böyle bir eser kaleme alabildiğinin açıklaması da gerekir. Çünkü az çok yaşlı bir yazardan beklenebilecek bu tür denemeler, onun için oldukça şaşırtıcıdır. Hayattan zevki esas alan bir yazış ya da dönemin romantik veya realist tutumlarından birinin peşine takılıvermek varken! Yahut da 1930’ların hâkim kanonuna eklenivermek gibi! Hayır Arif Nihat bunu yapmıyor. Dönemin yaygın pozitivist tutumunun büsbütün dışında bir yazışla karşımıza çıkıyor. Sonra da bu yazılarına, genel bir ad olarak *Ayetler* adını veriyor. Başta da söylediğimiz gibi, bu kavramın doğrudan dinî bir tarafı bulunmuyor. Fakat o kadar da iddialı bir isim!.. Belki şöyle bir mana verilebilir bu adlandırmaya: Ben kendime ait hakikatlere, kendi hayatımın realitesinden yola çıkarak ulaşmak istiyorum. İşte benim hayatım (tabii ki oldukça kapalı). İşte bu hayattan yükelebildiğim hakikatler, ya da bana mahsus ayetler gibi bir şey! Sonradan yazarın, “ayetler” lâfzının bazı yanlış algılamalara yol açtığını da düşünerek, bu kitabının adını değiştirdiğini ve *Kanatlarını Arayanlar*’a dönüştürdüğünü tekrar hatırlatalım.

Zikredilmesi gereken diğer bir husus da, Arif Nihat’ın bu metinlerle birlikte şiire ara vermesidir. 1924’te yayımladığı *Heykeltıraş* onun şiirde ilerlemeyi, kendini şiirle ifadeyi esas aldığı ortaya koyarken, birdenbire bu tür metinleri çıkıyor karşımıza. Ayrıca Arif Nihat’ın nesir metinleri, *Heykeltıraş*’taki şiirlerine göre hem daha güzel hem de daha bir derinlikli. Şiirlerinde acılarını ve kendi hayat hikayesini açmaya, saçıp savurmaya gayret eden şair; 1930 başlarındaki nesirlerinde aksi bir yol izlemekte, kendi bireyselliğinin daha ötelere uzanan soyut, evrensel bir insan ıstırabına yönelmektedir. Zira romantizme, melodrama has vıcık vıcık, alelade anlatımları bu dönemin Arif Nihat’ı uygun

Fakat Arif Nihat Asya'nın bu tür ifadeleri ne kadar doğru olursa olsun, üzerinde durduğumuz meseleyi açıklamaya gene de kâfi gelmez. Mesela şiiri neden bırakmış veya ara vermiş gibi. Buna rağmen de 1924'ten sonra, bildiğimiz manada şiirler yazmış mıdır? Özellikle *Yastığının Rüyası* ve *Ayetler* döneminde!.. 1936'dan 1945'e kadar olan dönemi biraz meçhul bu bakımdan. Hemen hemen hiçbir şey bilmiyoruz bu dönemle ilgili. Adana Halkevi dergisini yürüttüğü sıralarda şiir yayınlamış olabilir mi mesela? Elimizin altında sağlam bir Arif Nihat bibliyografyası bulunmadığı için, o konuda ne söylesek boş.⁴ Onun için herhangi bir spekülasyona başvurmaksızın, Arif Nihat'ın 1924 ile 1940 başları arası şiire karşı mesafeli durduğunu ister istemez kabul etmemiz gerekiyor. Fakat gene de kuşkusuz kaydı ihtiyatla söylüyoruz bütün bunları. Buna karşılık Arif Nihat Asya'nın, bu ara dönemde kendini nesirlere verdiği, şiirle yapamadığı şeyi nesirde aramaya kalktığı meydandadır.

Damla Damla'dan Ayetler'e, Ruşen Eşref'ten Arif Nihat'a

Yukarıda bir yerde genç Arif Nihat'ın, nasıl olup da bu tür metinler kaleme alabildiğinin açıklanması gereğinden söz etmişim.

Şiiri bırakan Arif Nihat bunu şuurlu bir tercihle, edebiyatımızda eksikliği duyulan bir alanın doldurulması düşüncesiyle ilgilendiriyordu: "Baktım ki "nesir-şiir", bazı üstatlara rağmen, hemen hemen yapılmamış durumdadır ve *Ayetler* adlı kitabım bu kararın neticesidir" diyordu. Ne kadar güzel olursa olsun ne kadar iddialı olursa olsun, bu sözler meseleyi aydınlatmaktan ziyade daha da bulanıklaştırıyor. Kimdir bu üstatlar? Onlar bu alanı nasıl ve ne için dolduramamışlar gibi!

Kuşkusuz bu üstatları biraz gerilerde aramak gerekir. Mesela Halit Ziya, mesela mütareke döneminin parlıtlı nâsirleri Cenap Şehabettin ve Yakup Kadri gibi! Hele Yakup Kadri'nin *Erenlerin Bağından*'daki (1922) harika nesirleri? O yılların seçkin nesirlerinden biri hâline gelen *Erenlerin Bağından*'ın çarpmadığı bir şair ve nâsir kalmamıştı edebiyatımızda. Acaba Arif Nihat, Yakup Kadri ve emsali birkaç yazarı kastetmiş olabilir mi? Bunu haklı olarak düşünmemiz gerekir. Fakat öyle olsa idi, daha önceden başlamaz mıydı işe? *Heykeltıraş*'taki şiirleri yerine, bu tür mensur denemeler kaleme alması gerekmez miydi? Dolayısıyla Halit Ziya, Raif Necdet, Refik Halit ve Yakup Kadri gibi yazarlar ol-mamalıdır onu harekete geçirenler. Çünkü takdir ve beğenmek ayrı, kendisini harekete geçiren bir kaynağın varlığı daha ayrı!..

4 Adana'nın kurtuluşu için yazdığı *5 Ocak Marşı* gibi bazı şiirleri burada bir istisna teşkil etmelidir.

Bu bakımdan, kendi zamandaşı bazı yazar ve eserlerle birlikte düşünmemiz gerekiyor meseleyi.

Öyleyse hatırlamaya çalışalım, hangi nâsirlere vardı 1930 başlarında ve ortalarında?

En başta Peyami Safa!.. Fakat o baştan ayağı psikoloji değil midir? Sonra şiiri ve hikâyesi ile Necip Fazıl, o da mümkün değil!.. Peki otuzlardan itibaren, son derece şiir yüklü “hatıra metinleri” kaleme almaya başlayan Abdülhak Şinasi Hisar? Mensur şiir diline ne kadar yakın düşerse düşsün, onun yazdığı metinlerle de Arif Nihat’ın alâkasını kurmak bayağı güçtür. Çünkü Arif Nihat, ele aldığı her mevzuyu hatıraya, yani geçmiş bir zamana ait kılan Abdülhak Şinasi Hisar’dan farklı olarak; akmayan, bölünüp parçalanmayan bir zamanın peşinde idi. Hem ayrıca o kadar ayrıntılı bol tasvirlerle, Arif Nihat nesrinin alâkası kurulamazdı.

İşte bu noktada, 1928’de yayımlanan ve 1930’lar civarında aşırı derecede şöhret kazanan bir eseri hatırlamak durumunda kalıyoruz. O da *Diyorlar ki* yazarı Ruşen Eşref’in, *Damla Damla*’sından başkası değildir. Harf inkılabının hemen ardından yeni harflerle basılan ilk eser olması *Damla Damla*’ya haklı bir şöhret kazandırdığı gibi; edebiyatımızda meydana getirdiği akisler itibarıyla de kendisinden hemen daima “mühim bir hadise-i edebiyeye” biçiminde söz ediliyordu. Sistem değişikliğinin, türlü devrimlerin birbiri peşi sıra devam edip duran siyasi tasfiyelerin hercümercinde, böyle bir eserin edebiyat âlemimiz bakımından öne çıkması bir hayli dikkat çekicidir. Büyük savaş yıllarının ve Mütareke cehenneminin ardından ülkenin içine girdiği siyasal yapı düzenlemelerinin, insanı ve toplumu hayli yorduğu sonucuna ulaşabiliyoruz buradan. Sanırım bundan olmalı ki, o yılların dergi ve gazetelerinde, *Damla Damla*’dan söz etmeyen yok gibidir:

“Güle imrendim, kurudu; bülbüle imrendim, sustu. Gençliğe imrensem geçiyor. Şöhrete imrensem, unutuluyor...”

diyen *Damla Damla* yazarı Ruşen Eşref:

“Hayat kısa, ölüm uzun; gençlik az sürüyor, ihtiyarlık çok!.. Geçen neşedir, gam gitmiyor...”

biçiminde, hemen her cümlesinde hayatın geçiciliğine vurgu yapıp duruyor. İçtimai ve siyasi heyecanların aksine, ruhun derinden duyduğu bir sükûnet ihtiyacı, bu eser vasıtasıyla edebiyatımızda derhal fark edilmiş olmalı ki, *Damla Damla*’nın akislerinin fazlalığını ancak böyle izah edebiliyoruz. Nitekim bu eserden ilk olarak, dönemin resmî gazetesi *Hakimiyet-i Milliye*’de söz edilmiş-

ti. Hem de “Mühim Bir Hadise-i Edebiye” suretinde! Hemen arkasından *Milliyet*'te Abdülhak Şinasi Hisar ve Hamdullah Suphi yazdı *Damla Damla*'yı. Bu arada İbrahim Necmi, Nahit Sırrı, Hasan Ali (Yücel), Mehmet Nurettin, Yusuf Akçura, Ahmet Cevat ve *Türk Yurdu*'nda tekrar Abdülhak Şinasi Hisar!..⁵ Bu akisler 1928, 1929, 1930 yılları ile sınırlı kalmadığı gibi, 1936'da yayımlanmaya başlanan Necip Fazıl'ın *Ağaç* dergisinde de devam etti.⁶

Yani bu eser şiirli nesir diliyle, aç ruhlarda karşılık bulan muhtevasıyla epeyce dikkati çekmiş, muhalif-muvafık bütün mahfillerde yankı bulmakta gecikmemişti. İşte bazı edebî dergi ve gazeteler vasıtasıyla, tesiri bir hayli artmış gözükken bu eserin yankılarının genç Arif Nihat'a kadar uzandığı düşünülebilmektedir.

Belki Tanpınar'ın Aradığı, Arif Nihat'ın ise Uyguladığı!

Damla Damla çıktığı sırada henüz yirmi dört yaşında genç bir şair olan Arif Nihat'ın, ne hissetmiş olabileceğini kuşkusuz bilmiyoruz. Fakat bu şiirli dilin, yani Ruşen Eşref'in mensur şiirlerinin onun üzerinde olumlu bir tesir bıraktığı meydandadır ki aradan iki yıl geçmeden Arif Nihat, *Yastığının Rüyası* ile karşımıza çıkıverdi.⁷ Buradan anlaşılabilir ki, o günün Türkiye'si adına yaygın

5 *Damla Damla*'nın (İstanbul 1928, 127 s.), ikinci baskısı 1929 yılında yapıldı. Eserin bu ikinci baskısı için, *Türk Yurdu*'nda şöyle bir duyuru yapılmıştı:

“Kudretli edip ve nâsirimiz Ruşen Eşref Beyin bu namla intişar eden kıymetli eserlerinin ikinci tabı çıkmıştır. Ruşen Eşref Beyin nefis ve emsalsiz yazılarını çok yakından tanıyan *Türk Yurdu* karilerine, edebiyatımızda yepyeni bir çığır açan bu güzel eseri hararetle tavsiye ederiz.”

Damla Damla hakkındaki bu tavsiye notu, Abdülhak Şinasi Hisar'ın kaleme aldığı *Fanilerin Hüznü* (*Türk Yurdu*, Mayıs-Haziran 1929, c.III (23), nr 17-18 (211-212), 5.35-40) yazısının sonuna özellikle yerleştiriliyordu. Arif Nihat Asya üzerinde derin tesirler bıraktığı anlaşılabilir *Damla Damla*'nın, edebiyat ve sanat camialarında meydana getirdiği akislere örnek teşkil etmek üzere, hakkında yazılmış bazı yazıları buraya özellikle kaydediyoruz:

Damla Damla: Hakimiyet-i Milliye, 20 Teşrinisani 1928

İbrahim Necmi (Dilmen): *Damla Damla* Muharriri Ruşen Eşref Bey, *Milliyet*, 22 Teşrinisani 1928

Abdülhak Şinasi (Hisar): Ruşen Eşref- *Damla Damla*, *Milliyet*, 26 Teşrinisani 1928

Hamdullah Subhi (Tanrıöver): Ruşen Eşref- *Damla Damla*, *Milliyet*, 26 Teşrinisani 1928

Hasan Ali (Yücel): *Damla Damla*, *Hayat*, 29 Teşrinisani 1928, nr. 105, s. 13

Nahit Sur (Örik): *Damla Damla*, *Hayat*, 16 Kanunuevvel 1928, nr. 106, s.7

Mehmet Nureddin: *Güzide Bir Kitap-Damla Damla*, *Vakit*, 20 Kanunuevvel 1928

Abdülhak Şinasi (Hisar): *Fanilerin Hüznü*, *Türk Yurdu*, Mayıs-Haziran 1929, nr. 17-18, 5.35-40

Ahmet Cevat: *Damla Damla*, *Muhit*, Kanunusâni 1929, c. I, nr.3, s. 170-172

Yusuf Akçura: *Birkaç Kitaba Dair*, *Muhit*, Teşrinievvvel 1929, c. I, nr. 13, s. 894-895

6 Abdülhak Şinasi Hisar: *Faniliğimiz ve Edebiyat*, *Ağaç*, 11 Nisan 1936, nr. 5, s. 5-6

Abdülhak Şinasi Hisar: *Gene Faniliğimiz ve Edebiyat*, *Ağaç*, 18 Nisan 1936, nr. 6, s. 3-5

7 *Damla Damla*'nın, Arif Nihat Asya üzerindeki derin tesiri hakkında şunu özellikle ifade etmemiz gerekiyor: Aile hayatı bakımından yetim ve öksüz, çeşitli akraba evlerine sığınarak yaşamış, talebeliği yatılı okullarda geçmiş, ruhen yaralı ve bu tür sebeplerle içkiye, tabiata ve şiire sığınmak mecburiyetini hissederek Arif Nihat, ilk şiirlerinde bireysel psikoloji ve açmazlarını ifade edip dururken; *Damla Damla* onun karşısına daha farklı, üst bir dil çıkarmış oldu. Kendi kişisel zaaf ve yaralarını şiirlerinde olduğu gibi saçıp dökmek yerine, onları bireysellikten arındırarak daha genel, evrensel bir ıstırap diline dönüştürerek yazmak gibi!

hedef ve heyecanların aksine, insanın içi yorgundur. İnsan biraz olsun içine çekilmek, içinin sesini dinlemek ihtiyacındadır. Bazen tabiata sığınarak, bazen fanilik hüznüleri ile iç içe, çoğu kere de kendini unutturacak farklı tesellilerin peşinde! O bakımdan dönemin ön plandaki yazarlarından Ruşen Eşref'te Hayyam-vârî bir hava okunurken; diğer bazılarında da hikmetli-mistik bir dile ve yeni felsefî arayışlara tesadüf olunabiliyordu. Özellikle de 1930'lar dönemi şairlerini sara gibi saran Bergson felsefesi gibi.

Dolayısıyla Arif Nihat'ın *Yastığımın Rüyası*'ndan kıvanç duyarak söz eden Ahmet Hamdi Tanpınar ve Ahmet Kutsi Tecer'in dergisi *Görüş*'ün bu sıralarda yayın hayatına başlamış olması calibi dikkattir. *Görüş*'ün sayfaları karıştırılırsa, orada İsmail Hakkı'nın (Baltacıoğlu), Ahmet Kutsi'nin (Tecer), Hilmi Ziya'nın (Ülken), Burhan Toprak ve Ahmet Hamdi'nin (Tanpınar); metafizik, Nirvana, Şark ve Garp, bedîi hulûl, Yunus Emre vs. konulu yazılarını görürüz. *Görüş* ne kadar küçük ve güçsüz bir dergi olursa olsun, kendisinden sonra gelen Yaşar Nabi'nin *Varlık* (1933), Necip Fazıl'ın *Ağaç* (1936) ve Peyami Safa'nın *Kültür Haftası* (1936) dergilerine öncülük ettiği ortadadır.

Burada son olarak, Yüksek Öğretmen Okulu sıralarından tanışık olduklarını bildiğimiz Arif Nihat hakkında, Tanpınar'ın söylediklerine gelelim:

“Gergin bir şuur.. Mensur şiirde bätini bir ritim yaratmak.. Kendine mahsus bir yazışı ve duyuşu olmak.. Eski gelenekten yorulan dimağımıza fantezist bir çeşni getirmek ve yeniliğe susamış ruhlara da büyük bir ümit!..”

Bunlar Tanpınar'ın, Arif Nihat'ın *Yastığımın Rüyası* için düştüğü notlar. Bütünöyle takdîrkâr! Onun bu eser ve yazıcısı dolayısıyla kullandığı atıflardan biri daha var ki, o daha da şaşkırtıcı! “*Küflü bir romantizme* ve şekle bürünen ruhlara bir ders” ve devamı olarak da, “yeniliğe susamış ruhlara büyük bir ümit”!..

Tanpınar şiirinin romantizme ve psikolojiye dayanmadığını, bundan alabildiğine kaçındığını hatırlarsak; onun bu eserde ne bulduğunun yanı sıra, Arif Nihat'ın da ne yapmış olabileceğini daha iyi kavrama imkânı buluruz diye düşünüyorum.

ARİF NİHAT ASYA’NIN DÜZYAZILARINDA MİLLÎ ROMANTİK DUYUŞ TARZI

Prof. Dr. M. Fatih KANTER

Kilis 7 Aralık Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi,
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi

Giriş

İnsan, varoluşunun ilk anından itibaren kendini tanıma, tanımlama ve anlamlandırma çabası içerisinde. Bu çaba, sadece bireysel bir kimlik arayışı değil, aynı zamanda toplumsal kimliğin inşa sürecidir. Zira birey, içine doğduğu toplumun kültürel değerleri, dili, dini, tarihi ve yaşam biçimiyle şekillenir. Kimliğin oluşumunda belirleyici olan bu unsurlar, kişinin hem bireysel hem de toplumsal varlığını anlamlandırmasında başat bir rol oynar. Böylelikle insan, kendi benliğini millî ve kültürel değerler aracılığıyla tanımlar; içinde bulunduğu toplumsal dokunun bir parçası hâline gelir. Bireyin kendi benliğini ve ait olduğu toplumu iç içe bir bütünlük içinde algılayarak millî değerlere yönelmesi “millî romantik duyuş tarzının” oluşmasını sağlar. Edebiyat tarihinde millî romantizm, sadece bir estetik yönelim değil, aynı zamanda bir kimlik bilinci ve aidiyet duygusudur. Toplumların “millet” hâline gelme süreçlerinde edebî eserler, tarih bilincinin ve kolektif duygunun inşasında önemli bir işleve sahiptir.

Türk edebiyatı özelinde, Tanzimat’tan itibaren hız kazanan ve toplumun farklı kesimlerinde yansımaları bulan Batılılaşma süreci, zaman zaman yerli ve millî değerlere yönelik bir yabancılaşmayı da beraberinde getirir. Ancak bu dönemde edebiyat ve toplum ilişkisine odaklanan sanatçılar, millî kültürün, tarihin ve dilin yeniden keşfedilmesi gerektiğini savunurlar. Namık Kemal’in “vatan” kavramını destansı bir coşku ile işlemesi, Mehmet Emin Yurdakul’un *Türkçe Şiirler* adlı eseriyle dilde millileşmeyi vurgulaması, Mehmet Akif Ersoy’un İstiklâl Mücadelesi döneminde millî bir vicdanın sesi olması bu yönelişin örnekleridir.

Millî romantik duyarlık, özellikle toplumsal çözümlerin yaşandığı ve milletlerin varlık-yokluk mücadelesine girdiği dönemlerde daha belirgin hâle gelir. Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde yaşanan iç isyanlar, Balkan Savaşları ve Birinci Dünya Savaşı gibi tarihî kırılmalar, sanatçıları toplumsal bilinç oluşturma görevini üstlenmeye sevk eder. Bu süreçte kaleme alınan eserler, yalnızca bir edebî ürün değil, aynı zamanda milletin ruhunu diri tutan bir direniş çağrısı niteliğindedir. Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte millî değerlerin yüceltilmesi ve bir politika olarak benimsenmesi, toplumsal birliği sağlayan önemli bir unsur hâline gelir. Anadolu'nun kurtuluş destanı, Türk milletinin yeniden varoluşunun göstergesi olarak şair ve yazarlar tarafından hem duygusal hem de sembolik bir dille işlenir. Bu dönemde "Millî Edebiyat zevki ve anlayışı" nı sürdüren sanatçılar, halkın duygu ve düşüncelerine tercüman olmayı, kolektif duyuş tarzını yansıtmayı görev bilmişlerdir. Şerif Aktaş'ın da belirttiği üzere, "Bu sanatkârların avangarde olma iddiası yoktur; benimsedikleri yapılarla okuyucunun duygularına tercüman olurlar" (Aktaş, 2011, s. 131). Bu sanatçılar arasında özel bir yere sahip olan Arif Nihat Asya hem şiirlerinde hem de düzyazılarında millî romantik duyarlığı en güçlü şekilde yansıtan isimlerden biridir. Onun eserleri, millî kimlik bilinciyle bireysel duyuşun birleştiği bir sanat anlayışının ürünüdür. Özellikle düzyazılarında ele aldığı toplumsal meseleler, tarih bilinci, dil ve kültür vurgusu ile dinî-ahlaki değerlere yaklaşımı, onu millî romantik duyuş tarzının temsilcisi hâline getirir.

Millî Romantik Duyuş Tarzı Kavramı ve Kuramsal Arka Plan

Millî romantik duyuş tarzı, edebî estetik ile millî bilinç arasında bir köprü kurar. Bu tarzda sanatkâr, sadece bireysel duygularını değil, aynı zamanda milletin tarihî, dinî ve kültürel değerlerini de duygusal bir samimiyetle dile getirir. Şerif Aktaş (2011), bu kavramı şu şekilde tanımlar: "Millî romantik duyuş tarzı söz grubuyla, aklını ve iradesini kullanarak, sosyal ve tarihî tekevvün içinde coşkuyla kendi beninin hissetmesi ve ortaya çıkarmasına sebep olan ruh hâlini kastediyoruz." (s. 34)

Bu tanım, bireysel duyuşun toplumsal ve tarihî bilinçle birleştiği bir estetik tavrı işaret eder. Millî romantizmde birey, kendi benliğini "millî olan" ile özdeşleştirir. Bu özdeşlik, bireyin kendisini bireysel bir varlık olarak değil, aynı zamanda tarihsel bir zincirin halkası olarak görmesini sağlar. Millî romantik duyuş tarzının temel niteliklerinden biri, sanatçının samimi ve coşkulu bir biçimde kendi "ben"ini ifade ederken aynı zamanda mensup olduğu toplumun millî ve manevî değerlerini içselleştirmesidir. Bu yönüyle millî romantizm, bir yandan duygusal dışavurumu, diğer yandan kültürel bir bilinci temsil eder.

Aktaş (2011) bu durumu, “Bu duyuş tarzının temel özelliklerinden biri, sanat-kârın samimiyet ve coşkuyla kendi ben’inin derinliği ve renkliliğiyle ifade etmesidir; buna dışavurumculuk demek yerinde olur.” (s. 133) şeklinde açıklar. Bu bağlamda millî romantizm, salt bir geçmiş özlemi ya da nostalgik bir bakış değildir. Aksine, geçmişten beslenen fakat geleceğe yönelen bir bilinç hâlidir. Bu anlayışta tarih, sadece hatırlanacak bir dönem değil, bugünü anlamlandıran ve yarını şekillendiren bir değer kaynağıdır. Dolayısıyla millî romantik duyuş tarzı, hem estetik hem de ahlaki bir tavidir; bireyin millî aidiyetini sanat yoluyla yeniden üretme biçimidir.

Arif Nihat Asya’nın eserleri, bu yaklaşımın tipik bir örneğini sunar. O, tarihî bilinç, dil bilinci, dinî duyarlık ve vatan sevgisini bir arada işleyerek “millî romantik duyarlık” ile örülmüş bir edebî evren kurar. Şiirlerinde olduğu gibi düzyazılarında da milletin ortak hafızasını diri tutmaya, bireyin kendi kökleriyle bağ kurmasını sağlamaya çalışır. Bu yönüyle Asya, Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatında sadece bir şair değil, aynı zamanda bir millî bilinç mimarı olarak değerlendirilebilir. Onun “düzyazılarında millî romantik duyuş tarzı”, bireyin iç dünyasıyla toplumsal bilinci arasında köprü kuran edebî bir duruşu temsil eder.

3. Arif Nihat Asya’nın Düzyazılarında Millî Romantik Duyuş Tarzı

Arif Nihat Asya’nın edebî kişiliğinin oluşumunda şiirlerinin yanı sıra düzyazıları da önemli bir rol oynar. Onun yazılarında görülen millî romantik duyuş, bireysel duyguların ötesine geçerek toplumsal bilinci uyandırma amacını taşır. Şair, mensubu olduğu millete karşı duyduğu derin sevgi ve sorumluluk bilinciyle kalemini yalnızca estetik bir araç olarak değil, aynı zamanda millî kimliğin muhafazası ve yeniden üretimi için bir vasita olarak kullanır. Arif Nihat Asya’nın düzyazıları, millî kimlik, tarih bilinci, dinî ve ahlaki duyarlık, dil ve kültür bilinci, vatan bilinci, Kıbrıs yazıları ve sosyal eleştiriler gibi temalar etrafında şekillenir. Bu temalar, sanatçının benimsediği millî romantik anlayışın bütüncül bir yansımasıdır.

3.1. Millî Kimlik

Arif Nihat Asya’nın eserlerinde millî kimlik, bireysel varoluşun temelini oluşturan en önemli değerdir. Onun “Temiz Yürek, Doğru Söz, Güzel Vücut” başlıklı yazısında, menfaat duygusundan arınmış, yüreğinde vatan sevgisi taşıyan erdemli ve milliyetperver insan tipi idealize edilir. Asya, bu yazısında millî romantik tavrını yansıtırken menfaat yerine “memleket çarpan kalpler”in olması

gerektiğini vurgular. Bu söylem, bireysel çıkarın karşısına toplumsal erdemi ve vatan sevgisini koyar.

Benzer biçimde “Cüzdan” adlı yazısında, bireysel kimlik ile millî aidiyet arasındaki ilişkiyi sembolik bir biçimde ele alır. Asya’ya göre, menfaatten uzak, faziletli ve asil bir ruh taşıyan insanın adı “Öztürk”tür. Bu isim, bir kimlik göstergesinden öte, bir karakterin, bir ruhun ifadesidir. Bu yönüyle Arif Nihat, bireysel ahlâkın ve millî kimliğin birbirini tamamlayan iki unsur olduğunu belirtir.

3.2. Tarih Bilinci

Tarih bilinci, Asya’nın düzyazılarında en belirgin şekilde görülen temalardan biridir. Yazar, tarihi bir nostalji unsuru olarak değil, bugünü anlamlandıran ve geleceği şekillendiren dinamik bir bilinç kaynağı olarak görür. “Kartal” adlı yazısında Türklerin tarihî sembollerinden biri olan çift başlı kartal figürünü, milletin sürekliliğinin yanı sıra hem geçmişe hem geleceğe yönelmiş bir bakışın simgesi olarak işler. Asya, “yerde Bozkurt neyse, gökte Boz Kartal odur” diyerek Türk mitolojisinde yer alan iki sembolü aynı kimlik çizgisinde buluşturur (Asya, 1975, s. 12). Bu yazıda ayrıca, millî sembollerini savunan kişilerin “ırkçı”, “gerici” veya “Turancı” olarak nitelendirilmesine karşı eleştirel bir duruş sergiler. Asya’ya göre, bu tür semboller, milletin ortak bilincini güçlendiren kültürel kodlardır ve bu değerlere sahip çıkmak, ideolojik bir tutum değil, bir kimlik sorumluluğudur.

Tarih bilincine dair bir diğer örnek, “Yedi Taç” ve “Üç Tekbir” başlıklı yazılarda görülür. “Yedi Taç”ta Bellini’nin yaptığı Fatih Sultan Mehmet portresi üzerinden, tarihî şahsiyetlere duyulan saygı ve hayranlık dile getirilir. “Üç Tekbir”de ise Fatih’in Ayasofya’yı cami hâline getirdikten sonra üç defa tekbir getirmesi, sadece tarihî bir anın değil, aynı zamanda bir inanç ve fetih bilincinin sembolüdür.

“Akif’in Mezarı” ve “Mehmet Akif” adlı yazılarda, millî şairin kişiliği üzerinden ideal insan ve ideal aydın tipi örneklendirilir. Asya, Akif’i yalnızca bir şair olarak değil, bir vicdan ve ahlak timsali olarak anarak, onun tarih bilincini bir değer aktarımı biçiminde işler.

3.3. Dinî ve Ahlaki Duyarlık

Arif Nihat Asya’nın din anlayışı, dogmatik değil, ahlaki bir temele dayanır. Onun yazılarında din, bireysel maneviyatı toplumsal sorumlulukla birleştiren bir değerdir. “Abide” başlıklı yazısında, “yıkılan mabetleri yeniden inşa eden

ruh” ifadesiyle dinin, toplumları bir arada tutan manevi bir sütun olduğunu belirtir.

“Gericiler” adlı yazısında ise dinin “geri kalmışlığın nedeni” olarak görülmesini eleştirir. Asya’ya göre “gerilik inançta değil, inançsızlığın soğukluğundadır.” Bu ifade, onun düşünce dünyasında dinin akıl ve ahlakla bütünleşmiş bir yapıya sahip olduğunu gösterir.

Asya’nın “Aşure” yazı dizisi de bu bağlamda önemlidir. Sekiz bölümlük bu yazı dizisinde “aşure”yi bir kültürel birlik sembolü olarak ele alır. Farklı malzemelerin bir araya gelerek bir lezzet oluşturması, ona göre, Anadolu’nun kültürel mozağini temsil eder. Aşurenin içindeki çeşitlilik, Türk toplumunun çok yönlülüğüne bir gönderme niteliğindedir.

3.4. Dil ve Kültür Bilinci

Arif Nihat Asya, bir milletin en önemli varlık nedeninin dili olduğunu savunur. Ona göre, “Bir milletin kalbi dilidir; kalbini yitiren millet yaşayamaz.” (“Dil Bayramı”). Bu yazıda Asya, Türkçenin zenginliğini ve ifade gücünü savunur, dildeki yozlaşmayı ise kültürel bir çözülmenin göstergesi olarak değerlendirir. Bu bağlamda dildeki yozlaşmanın aidiyet bilinci ve kültürel devamlılık açısından sakıncalarına da işaret eder. Nitekim “Torun” başlıklı yazısında üç kuşak arasındaki dil farkını vurgular. Dede ile torun arasında tercüman kullanmak zorunda kaldığını belirterek, dilin yozlaşmasının kültürel kopuşa ve aidiyet yitimine yol açtığını ifade eder.

Asya’nın dil bilincine dair görüşlerinde Batı kökenli sözcüklerin kullanımının özentiye dönüşmesinin eleştirisi kültürel yozlaşma çerçevesinde ele alınır. “Arabacı ile Keyt” adlı yazıda, İngilizce kökenli sözcüklerin özentiyle kullanılmasını ironik bir biçimde hicveder. Asya’ya göre; “kismiyeceğim” (kiss me) ifadesini kullanan gençlerle bir arabacının “destursana a” diye hitap etmesi arasında, toplumsal sınıf farkının değil, dil bilincinin tezadı görülür. Öte yandan Asya, dilin “yaşayan bir varlık” olduğunu, ancak bu varlığın öz değerlerle beslendiği sürece anlamlı kalacağını vurgular.

3.5. Vatan Bilinci

Vatan, Arif Nihat Asya’nın düzyazılarında sadece bir coğrafya veya üzerinde yaşanan mekân değil, aynı zamanda bir kutsiyet alanıdır. Onun millî romantizmi en çok vatan temasında görünür. “Mustafa Kaptan’ın Bayrağı” adlı yazısında, gemi kazasında kaybolan canlara rağmen kıyıya ulaşan bayrağın kurtarılması, bir onur sembolü hâline getirilir:

“Deniz yükünüzü aldı, motorunuzu aldı, canlarınızı aldı... ama bayrağınızı almadı, Mustafa Kaptan.” (Asya, 1975, s. 9)

Bu ifade, bayrağın sadece bir kumaş veya sıradan bir sembol değil, milletin varlığını, bağımsızlığını temsil eden kutsal bir değer olduğunu ortaya koyar. Vatan temasını işlediği yazılarında Türk askerini de vatan bilincinin somutlaşmış hâli olarak ayrıcalıklı kılar. Nitekim “Dönüş” yazısında Türk askerine duyduğu hayranlığı millî bilinç ve vatanperverlik çerçevesinde dile getirir: “Önünüzde sancağınız, gelin alayı olur; gittiğiniz yere düğün götürürsünüz.” (Asya, 1975, s. 15) ifadesiyle kahramanlığı, coşku ve fedakârlığı bir arada sunar.

Asya, şiirlerinde işlediği zafer coşkusunu düzyazılarında da kolektif bir bilincin yansıması olarak tasvir eder. “Kocatepe” başlıklı yazısında millî direnişin ve vatan aidiyetinin sembolü olan Kurtuluş Savaşı zaferinin coşkusu anlatılır; şair, Kars’tan Afyon’a uzanan bir vatan yolculuğunda, “Kuşların bile Mehmetçik diye ötüşü”nden söz eder. Bu tasvir, romantik bir idealizmin, vatan sevgisiyle birleşmiş şiirsel bir örneğidir.

3.6. Kıbrıs Yazıları ve Millî Duruş

Arif Nihat Asya’nın Kıbrıs dönemi (1959–1962), onun düzyazılarında millî romantik duyuş tarzının en belirgin şekilde ortaya çıktığı süreçtir. Şair, Lefkoşa Türk Lisesi’nde öğretmenlik yaptığı bu yıllarda kaleme aldığı yazılarında, yalnızca bir edebiyatçı değil, aynı zamanda bir kültür elçisi gibi davranır. Bu yazılarda vatan sevgisi, Türk kimliği, dinî değerler ve kültürel süreklilik kavramları iç içe geçmiştir.

“Kıbrıs Nasıl Elden Gider” başlıklı yazısında Asya, unutmamanın, hafızanın diri tutulmasının bir millet için yaşamakla eşdeğer olduğunu vurgular. “Elden gider, eğer unuttur, eğer susarsak...” ifadesiyle, unutmamanın bir tür yok oluş ve ölüm olduğunu belirtir. Bu söylem, millî bilincin sürekliliğini sağlamak için hatırlamanın ahlaki bir sorumluluk olduğunu ortaya koyar. Zira “geçmiş hatırlanarak yenide kurulur” (Assmann, 2001, s. 36). Asya da yazısında bir ada meselesini değil, Türk kimliğinin sürekliliğini koruma meselesini dile getirirken hatırlamanın kimliğin inşasında/devamlılığında kurucu bir unsur olduğuna dikkat çeker. Hatırlama, tarihsel hafızayı sürekli diri tutar, yeniden üretir ve böylelikle millî kimliğin inşasına katkı sunar. Özellikle Kıbrıs Türklerinin mücahedelelerini de bu bağlamda ele alır.

“Kara Madalya” yazısında Kıbrıs Türklerinin yaşadığı baskılar, şehitler, toplumsal travmalar ve direniş ruhu sembolik bir dille anlatılır. “Kara madalya”, bir

yandan yasın, kaybın ve acının; diğer yandan ise direnişin ve ulusal onurun simgesine dönüşür. Bir hafıza nesnesine dönüştürülen kara madalya Türk milletinin tarih boyunca sürdürdüğü direniş bilincini yeniden görünür kılar. Öte yandan “Ekselans” yazısında, Kıbrıs’taki İngiliz yönetimine yönelik ironik bir dil kullanır. İngiliz valilerinin “medeniyet” getirme iddiasını eleştirirken bu durumu sömürgeci bir maskaralık olarak değerlendirir. Bu yazıda, Batı’nın “medeniyet” söylemine karşı, yerli bir bilinçle şekillenen milli bir duruş ortaya konur. Asya’nın “Girne Yolu” yazısı da aynı temayı sürdürür. Bu yazıda, Kıbrıs’ın doğası, insanları ve ruhu bir bütün olarak ele alınır. Asya, bu metinde, “Girne’nin her taşı Türkcüdür” ifadeleriyle kültürel sürekliliği vurgular. Onun için coğrafya, yalnızca bir mekân değil, bir kimliktir.

“Harita” adlı yazısında coğrafyanın kimlikle olan ilişkisini işler. “Haritalar yalnızca sınırları değil, kaderleri de çizer” ifadesiyle, coğrafyanın salt fiziksel bir varlık olmadığına işaret ederek vatan toprağının manevi anlamına dikkat çeker. “Harita”, yalnızca bir çizim değil, bir milletin tarihî varoluş alanının göstergesidir.

Kıbrıs yazılarının ortak özelliği, duygusal coşkunun bilgiyle, maneviyatın tarih bilinciyle birleşmesidir. Bu yönüyle Asya, millî romantizmi yalnızca bir estetik ifade biçimi olarak değil, bir bilinç eylemi olarak da işler.

3.7. Sosyal Eleştiriler ve Toplum Tasavvuru

Arif Nihat Asya’nın düzyazılarının bir diğer yönü, toplumsal çözümlere ve modernleşmenin yol açtığı değer bunalımlarına ilişkin eleştirel gözlemidir. Şair, Türk toplumunun kendi öz değerlerinden uzaklaşmasını bir kimlik krizi olarak değerlendirir. Onun eleştirileri, sadece ideolojik değil, aynı zamanda kültürel bir farkındalık çerçevesinde şekillenir.

“Noel Baba” adlı yazısında Batı kültürünün geleneksel Türk toplumu üzerindeki etkilerini hicveder. Asya, bu yazıda Batı’dan alınan sembollerin “medeniyet” adı altında özentiye dönüştüğünü belirtir. Türk çocuklarının artık “Noel Baba”dan hediye beklediği bir dönemi anlatırken, şu soruyu sorar: “Bütün yıl boyunca Peygamberini hatırlamayan çocuk, Noel Baba’ya mektup yazarsa, hangi milletin evladındır?” Bu soru, Asya’nın dinî duyarlıkla millî kimlik arasındaki bağı nasıl kurduğunu gösterir.

“Beyin Yıkamak” yazısında, medya ve eğitim aracılığıyla gerçekleştirilen kültürel yönlendirme ve ideolojik manipülasyon süreçlerini eleştirel bir perspektifle değerlendirilir. Asya, “Beyinleri yıkıyorlar, çünkü kalpleri yıkamayı başara-

madılar” ifadesiyle, insanın inanç ve vicdan boyutunun ideolojik iktidar mekanizmaları tarafından bütünüyle dönüştürülemeyeceğini vurgular. Bu söylem, bireyin içselleştirilmiş ahlaki direncinin manipülasyon biçimlerine karşı bir direnç alanı olarak konumlandırılmasını içerir.

“Cesaret” adlı yazısında, kendi toplumunun değerlerini savunmanın bir cesaret işi olduğunu söyler. Ona göre, asıl cesaret, “herkesin sustuğu yerde hakikati söyleyebilmek”tir. Bu yönüyle Asya, millî romantizmi ahlaki bir direnç biçimine dönüştürür. “Kutsal” başlıklı yazısında ise “kutsal” kavramının anlamını genişletirken millî romantizmin bir başka yönüne dikkat çeker. Asya’ya göre kutsallık sadece dinî bir kavram değildir; vatan, bayrak, dil ve anne gibi değerler de kutsal kabul edilmelidir. “Kutsal olanı koruyamayan, geleceğini de koruyamaz.” İfadesi de millî romantizmin etik temelini oluşturur.

“Asya I”, “Asya II” ve “Asya III” başlıklı yazılarında kimlik arayışını coğrafi ve tarihî bir bağlamda ele alır. Bu üç yazı, Arif Nihat Asya’nın medeniyet tasavvurunu ortaya koyar. Ona göre, Asya yalnızca bir kıta değil, bir ruhtur; “insanı insana kul etmeyen bir inanç coğrafyasıdır.” Bu ifade, onun Doğu-Batı karşıtlığına dayalı kültürel çözümlerinin özünü yansıtır. Asya’nın yazılarında kültürle çözümlenmenin yanı sıra vurguladığı bir başka husus da toplumsal yozlaşmadır. Söz gelimi “Siyahlar” ve “Dolu” adlı yazılarında, toplumsal yozlaşmanın belirtilerini simgesel bir dille işler. “Siyahlar”da karanlık, sadece fiziksel bir renk değil, ahlaki çöküntünün sembolüdür. “Dolu”da ise toplumun yönsüzlüğü “rüzgârla sürüklenen bir yığın” benzetmesiyle anlatılır.

Asya’nın hedef kitesinde gençler ayrıcalıklı bir yere sahiptir. Nitekim “Ey Türk Gençliği” başlıklı yazısında, gençliğe seslenir ve şu cümlelerle bir vasiyet bırakır: “Bu milletin alınına yazılmış kaderini silmeye kalkan el, önce senin yüreğinde kırılmalı.” Bu ifadede hem bir ideal hem bir uyarı vardır; millî kimliğin savunusu, gelecek kuşakların sorumluluğu olarak belirlenir.

Bu yazıların tümünde Asya, toplumsal meseleleri bireysel vicdanla yoğurur. Onun amacı, bir ideoloji üretmek değil; toplumu yeniden öz benliğiyle buluşturmadır. Bu yönüyle Arif Nihat Asya’nın düzyazıları, millî romantik duyuş tarzının yalnızca bir estetik form değil, aynı zamanda bir toplum inşa etme projesi olduğunu gösterir.

Sonuç

Arif Nihat Asya’nın düzyazıları, Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatında “millî romantik duyuş tarzı”nın en özgün örneklerini sunmaktadır. Onun eserlerinde

bireysel duyarlık, toplumsal bilinçle iç içe geçmiş bir hâlde görülür. Asya'nın yazılarında coşku, samimiyet, inanç, tarih bilinci, ahlaki duyarlık ve dil sevgisi, bir milletin kimliğini oluşturan temel değerler olarak yer alır. Bu yönüyle Asya'nın düzyazıları, yalnızca birer edebî metin değil, aynı zamanda bir kültür manifestosudur.

Arif Nihat Asya'nın "millî romantik" anlayışı, romantizmin bireysel duygusallığını millî bilinçle bütünleştirir. O, hem tarih bilincini hem de gelecek ideali- ni aynı potada eritir. "Kartal", "Kurtlar I-II", "Yedi Taç", "Üç Tekbir" ve "Mehmet Akif" gibi yazılarında tarih bilinci; "Gericiler", "Abide", "Aşure" dizisinde dinî-ahlaki duyarlık; "Dil Bayramı", "Torun", "Arabacı ile Keyt"te dil ve kültür bilinci; "Mustafa Kaptan'ın Bayrağı", "Kocatepe", "Dönüş" ve "Tebrik Ederim"- de vatan sevgisi; "Kıbrıs Nasıl Elden Gider", "Kara Madalya" ve "Ekselans"ta ise millî duruş ve bağımsızlık bilinci öne çıkar. Ayrıca "Noel Baba", "Beyin Yıkamak", "Cesaret", "Kutsal" ve "Ey Türk Gençliği" gibi yazılarında Asya, Batı taklitçiliğine, toplumsal çözülmeye ve değer kaybına yönelik eleştiriler getirir. Bu metinlerde bireyin kendi kimliğini koruma mücadelesi, ahlaki bir direniş biçimi olarak sunulur.

Asya'nın düzyazılarındaki üslup da millî romantik duyuş tarzının bir yansımasıdır. O, tarihî olayları kuru bir anlatımla değil, şiirsel bir dille, duygusal yoğunlukla işler. Böylece okuyucu, sadece bilgi edinmekle kalmaz; aynı zamanda duygusal bir katılım yaşar.

Arif Nihat Asya, millî romantizmi salt edebî bir eğilim olarak değil, aynı zamanda bir varoluş bilinci olarak ele alır. Onun eserlerinde tarih, dil, din, vatan ve kültür gibi unsurlar birbirinden ayrı değil; bir milletin ruhunu oluşturan bütüncül değerler olarak ele alınır. Bu bütünlük, Asya'nın düzyazılarını, Türk düşünce tarihinin estetik ve ideolojik bakımdan en önemli metinlerinden biri hâline getirir.

Arif Nihat Asya'nın "millî romantik duyuş tarzı", bugün dahi Türk edebiyatı ve kültürü açısından hem tarihsel bir miras hem de güncel bir uyarı niteliğindedir. Çünkü Asya'nın hatırlattığı gibi, "Unutmak ölmekle eş anlamlıdır"; millî hafızayı diri tutmak ise hem bir sanatçının hem bir milletin ahlaki görevidir.

Kaynakça

- Aktaş, Ş. (2011). *Edebiyat ve Edebi Metinler Üzerine Yazılar*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Assmann, J. (2001), *Kültürel Bellek*, (Çev. Ayşe Tekin). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Asya, A. N. (1975). *Top Sesleri*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Asya, A. N. (1980). *Kanatlarını Arayanlar*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Asya, A. N. (1981). *Aramak ve Söyleyememek*. İstanbul: Ötüken Yayınları. Asya, A. N. (1982). *Ayın Aynasında*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Yıldız, S. (1991). *Arif Nihat Asya Nesirler*. İstanbul: Ötüken Yayınları.

ARIF NİHAT ASYA ŞİİRLERİNDE: MİLLİYETÇİLİK, İNANÇ VE TOPLUMSAL SORUMLULUK

Dr. Öğr. Üyesi Ayşe TEPEBAŞI

Karabük Üniversitesi, Türker İnanoğlu İletişim Fakültesi,
Radyo, Televizyon ve Sinema Bölümü Öğretim Üyesi

Giriş

Arif Nihat Asya, Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatında şiiri millî bilinç ve inanç temelli bir düşünce zemini üzerine inşa eden şairler arasında özel bir konuma sahiptir. Şairin edebî üretimi, Türkiye'nin modernleşme sürecinde yaşadığı siyasal, toplumsal ve kültürel dönüşümlerle doğrudan ilişkilidir. Bu dönüşümler, Asya'nın şiirinde yalnızca tarihsel bir arka plan olarak kalmamış; milliyetçilik ve inanç kavramlarının birlikte ele alındığı bütüncül bir poetik söylemin oluşmasına zemin hazırlamıştır. Bu yönüyle Asya'nın şiiri, Cumhuriyet'in erken döneminde şekillenen kimlik arayışlarının edebî bir yansıması olarak değerlendirilebilir (Sazyek, 2007).

Arif Nihat Asya'nın şiir dünyasında milliyetçilik, hamasi bir söylemin ötesinde, tarih bilinci ve ahlaki sorumluluk anlayışıyla desteklenen bir değer alanı olarak karşımıza çıkar. Bu bağlamda inanç, Asya'nın şiirinde bireysel bir metafizik yönelişten çok, toplumsal birlik ve düzeni sağlayan kurucu bir unsur hâline gelir. İslam düşüncesi ve tasavvufî duyarlılık, şairin milliyetçilik anlayışını derinleştiren temel kaynaklar arasında yer alır (Enginün, 2010). Şair, millet kavramını yalnızca politik bir aidiyet biçimi olarak değil; kültür, tarih ve inanç unsurlarının oluşturduğu çok katmanlı bir yapı olarak ele alır.

Edebî hayatına erken yaşlarda başlayan Arif Nihat Asya, eğitim sürecinde edindiği edebî çevrelerin de etkisiyle şiirini sürekli geliştirmiştir. İlk dönem şiirlerinde bireysel duyarlılıklar ve içsel arayışlar ön planda iken, zamanla bu yö-

nelim yerini toplumsal meseleleri merkeze alan bir poetik anlayışa bırakmıştır. Cumhuriyet Dönemi Türk şiiri içerisinde Arif Nihat Asya'yı özgün kılan unsur, milliyetçilik ile inancı birbirini dışlayan değil, birbirini tamamlayan ve besleyen iki temel değer olarak ele alan bu yaklaşımdır (Kaplan, 2005). Bu yaklaşım, şairin millî ve dinî değerleri şiirinin merkezine alarak topluma yönelik bir bilinç oluşturma gayesini benimsediğini göstermektedir.

Memleket edebiyatı anlayışı içerisinde değerlendirilen Arif Nihat Asya, özellikle 1940'lı yıllardan itibaren şiir üretimini yoğunlaştırarak edebî kimliğini belirginleştirmiştir. Bu dönem, şairin poetik anlayışının olgunlaştığı ve estetik tercihlerini net biçimde ortaya koyduğu bir safha olarak dikkat çeker. Asya, bu yıllarda şiirini millî bilinç ve tarihsel sorumluluk düşüncesi etrafında yapılandırmış; sanatını toplumsal duyarlılığı canlı tutan bir ifade alanı hâline getirmiştir. Yayımladığı eserlerle birlikte edebiyat çevrelerinde daha geniş bir etki alanı kazanan şair, milliyetçilik temasını estetik bir bütünlük içerisinde ele alan şiirleriyle tanınmıştır. Bu şiirlerde hamasi söylem, yüzeysel bir coşkunluktan ziyade tarihsel hafıza ve kolektif sorumluluk bilinciyle beslenen bir yapı arz etmektedir (Kaplan, 2005).

1950'li yılların ortalarına gelindiğinde Arif Nihat Asya'nın şiir dünyasında yeni bir yönelimin ortaya çıktığı görülmektedir. Şairin bu dönemde yayımladığı eserler, onun şiirine tasavvuf ve mistisizm merkezli bir derinlik kazandırmıştır. Özellikle Mevlevî düşüncesinin etkisiyle şekillenen bu yönelim, Asya'nın şiirinde gelenekle kurulan bağı daha görünür hâle getirmiştir. Yunus Emre ve Mevlânâ çizgisinden beslenen şiirlerde insanın iç dünyasına yönelen manevî arayışlar ön plana çıkmış; klasik Türk şiiri geleneği modern bir şiir diliyle yeniden yorumlanmıştır. Bu süreçte rubai nazım biçimi, şairin poetik dünyasında önemli ve kalıcı bir ifade alanı hâline gelmiştir.

Arif Nihat Asya'nın şiir ve nesir eserleri arasında tema, dil ve üslup bakımından belirgin bir paralellik bulunmaktadır. Şair, nesirlerinde de şiirlerinde olduğu gibi toplumsal, siyasal, dinî ve millî meseleleri estetik bir duyarlılıkla ele almış; bu yönüyle sanatını yalnızca edebî bir faaliyet değil, aynı zamanda düşünsel ve ahlaki bir sorumluluk alanı olarak konumlandırmıştır. Bu bütüncül yaklaşım, Asya'nın edebiyat dünyasındaki özgün konumunu belirleyen temel unsurlardan biri olarak değerlendirilmektedir (Sazyek, 2007).

Memleketçi edebiyatın beslendiği kaynaklar ile bu anlayışın dil, üslup ve sanat görüşü, Arif Nihat Asya'nın şiir dünyasının oluşumunda belirleyici bir rol

oynamıştır. Şair, Memleketçi edebiyatın temel ilkelerine paralel biçimde halk kültürünü, halk edebiyatını ve Anadolu merkezli bir duyarlılığı şiirinin başlıca kaynakları arasında değerlendirmiştir. Bu yaklaşım, şairin millî kimliği halkın geleneksel değerleri üzerinden inşa etme çabasının doğal bir sonucudur (Yıldız, 2020). Bu yönüyle Asya'nın şiiri, yerli olanı merkeze alan ve millî değerleri estetik bir bilinçle yeniden üreten bir poetik yapı sergiler. Anadolu romantizmi, Asya'nın şiirinde yalnızca mekâna bağlı bir yöneliş değil; tarihsel sürekliliği ve kültürel hafızayı canlı tutan bir bilinç alanı olarak karşımıza çıkar.

Arif Nihat Asya'nın şiirlerinde geçmişe dönük millî gurur duygusu ile geleceğe yönelik umut ve iyimserlik anlayışı birlikte ele alınır. Vatan ve bayrak sevgisi, şairin poetik dünyasında yüzeysel bir hamaset unsuru olmaktan çıkarak tarih bilinci ve kolektif hafıza ile ilişkilendirilen temel değerler hâline gelir. Bu durum, Asya'nın milliyetçilik anlayışının ideolojik bir söylemden ziyade kültürel ve ahlaki temellere dayandığını göstermektedir. Şair, millî kimliği tarih, gelenek ve inanç unsurlarıyla birlikte ele alarak şiirini düşünsel bir derinlik alanına taşır (Okay, 2014). Bununla birlikte Asya'nın şiir dünyası yalnızca millî temalarla sınırlı değildir. Aşk, kadın, yalnızlık ve ölüm gibi bireysel temalar; hürriyet, adalet, zulüm ve dönemden insandan şikâyet gibi toplumsal meselelerle iç içe sunulur. Ayrıca Mevlevîlik başta olmak üzere tasavvufî unsurlar, Allah ve peygamber sevgisi gibi dinî temalar da şairin şiirinde önemli bir yer tutar. Bu tematik çeşitlilik, Arif Nihat Asya'nın şiirini tek boyutlu bir ideolojik söylemin ötesine taşıyarak insanı merkeze alan çok yönlü bir düşünce dünyasına dönüştürmektedir.

Şiirlerini millî ve manevî değerler üzerine kuran Arif Nihat Asya, özellikle Türk tarihinin parlak dönemlerini şiirsel bir estetikle yeniden kurgulamıştır. Asya'nın poetik çizgisinde, Türklüğün ve İslam medeniyetinin "altın çağı" olarak tanımladığı dönemler sadece geçmişe duyulan özlemin ifadesi değildir; aynı zamanda Türk ve İslâm tarihine dair kolektif bir bilinç üretme çabasıdır. Bu çerçevede Oğuz Kağan, Alparslan, Fatih Sultan Mehmet, Yavuz Sultan Selim ve Kanunî Sultan Süleyman gibi tarihî şahsiyetler, Asya'nın şiir yapıtlarında birer ayrı figür olarak değil, Türk milletinin tarihsel sürekliliğinin sembolik temsilcileri olarak kavramsallaştırılır. Bu yaklaşım, şairin hem millî hem de manevî bilinçleri çözümleyen duyarlılığının şiirlerine yansımalarının önemli bir göstergesidir (Tepebaşı, 2024).

Asya'nın millî romantik bakışla kaleme aldığı şiirlerinde, geçmiş ile güncel gerçeklik arasındaki gerilim yoğun olarak hissedilir. Şair, tarihsel ihtişam ile

çağın sorunları arasındaki mesafeyi estetik bir gerilim alanına dönüştürür. Bu şiirlerde epik söylem ile lirik anlatım biçimleri iç içe geçer; destansı anlatım, bireysel duyuş ve duygusal yoğunlukla birlikte yeni anlam katmanları oluşturur (Tepebaşı, 2024). Bu bağlamda Asya'nın şiiri, tarihî geçmişi çağdaş bilinçle buluşturan, millî kültür ve manevi değerler etrafında şekillenen çok katmanlı bir metin evreni sunar.

I. Millî Hafıza ve Tarihsel Süreklilik Bağlamında Arif Nihat Asya Şiiri

Arif Nihat Asya'nın şiirlerinde milliyetçilik, ideolojik bir söylemden ziyade tarihsel bilinç ve kültürel süreklilik temelinde şekillenen bir değer alanı olarak karşımıza çıkar. Şair, millet kavramını yalnızca siyasi bir aidiyet biçimi olarak ele almaz; onu tarih boyunca taşınmış bir emanet, korunması ve yaşatılması gereken ahlaki bir sorumluluk olarak konumlandırır. Bu yönüyle Asya'nın şiiri, geçmişini idealize eden nostaljik bir söylem üretmekten çok, geçmişten hareketle bugünü sorgulayan ve geleceğe yön veren bir bilinç inşa etmeyi amaçlar.

Asya'nın şiirlerinde tarih, durağan bir anlatı alanı değildir. Oğuz Kağan'dan başlayarak Selçuklu ve Osmanlı dönemine uzanan tarihsel figürler, şairin poetik dünyasında kopuk dönemler olarak değil, aynı idealin farklı zamanlardaki tezahürleri olarak sunulur. Alparslan, Fatih Sultan Mehmet, Yavuz Sultan Selim ve Kanunî Sultan Süleyman gibi tarihî şahsiyetler, Asya'nın şiirinde bireysel kahramanlar olmaktan çok, Türk milletinin tarihsel sürekliliğini temsil eden sembolik figürler hâline gelir. Bu yaklaşım, şairin milliyetçilik anlayışının biyolojik ya da etnik temelli olmadığını; kültür, tarih ve değerler üzerinden kurulduğunu göstermektedir.

*“Yoksa şu yaprakta Yavuz
Yoksa şu sayfada Oğuz
Biz de yoğuz, biz de yoğuz!”* (Asya, 2011: 45).

Dizelerinde Arif Nihat Asya, Türk tarihini kesintisiz bir süreklilik içinde kavrayan millî romantik bakış açısını yoğun ve sembolik bir şiir diliyle ortaya koyar. Şair, “yaprak” ve “sayfa” metaforları aracılığıyla tarihi yazılı bir metin, bir kitap gibi düşünürken; bu metnin satır aralarında yer alan Yavuz Sultan Selim ve Oğuz Kağan figürleriyle Türk tarihinin kurucu şahsiyetlerine gönderme yapar. Bu isimler, Asya'nın şiirinde yalnızca geçmişte yaşamış tarihî kişiler değil, Türk milletinin kolektif kimliğini ve sürekliliğini temsil eden sembolik figürlerdir.

Şairin “Biz de yoğuz” ifadesi ise bu tarihsel zincirin günümüzde de devam ettiğini vurgulayan güçlü bir aidiyet bildirimidir. Burada “yoğuz” sözcüğü hem varoluşu hem de kimliği inkâr eden bir sorgulama niteliği taşıırken, aynı zamanda geçmişle bağını koparan çağdaş insanın tehlikeli durumuna işaret eder. Asya, bu dizelerle okuyucuyu tarih karşısında edilgen bir izleyici olmaktan çıkararak, Yavuz ve Oğuz’la aynı tarihsel çizginin devamı olan bir özne konumuna yerleştirir. Böylece tarih, geçmişte tamamlanmış bir anlatı olmaktan çıkar; bugünü anlamlandıran ve geleceği sorumluluk bilinciyle şekillendiren canlı bir hafıza alanına dönüşür. Bu yönüyle söz konusu dizeler, Arif Nihat Asya’nın şiirinde tarihsel sürekliliğin yalnızca hatırlanan bir miras değil, taşınması ve yeniden üretilmesi gereken ahlaki ve millî bir sorumluluk olarak ele alındığını açık biçimde ortaya koyar.

*“Torunlarım dört yana, kol kol gitsin;
Malazgird’den İstanbul’a yol gitsin!
Gelip sana çarpan gücü, yavaştan
Anlamazsa, haritadan sil gitsin!”* (Asya, 2011: 103).

Dizelerinde Arif Nihat Asya, Türk tarihini Malazgirt’ten İstanbul’un fethine uzanan kesintisiz bir süreklilik hattı içinde kurgular. Alp Arslan’ın sesiyle kurulan bu söylem, geçmişte kazanılan zaferlerin bugüne yalnızca bir hatıra olarak değil, gelecek kuşaklara aktarılması gereken tarihsel bir sorumluluk olarak miras bırakıldığını gösterir. Şair, tarihsel mekânları sembolleştirerek Türk milletinin ilerleme, yayılma ve hâkimiyet ülküsünü millî romantik bir bilinçle şiirine taşır. Bu tarihsel bilinç, özellikle destansı söylemin hâkim olduğu şiirlerde belirginleşir. Ancak Asya’nın destancılığı, kuru bir hamaset üretmez. Epik söylem, lirik bir duyarlılıkla dengelenir; tarihsel coşku, bireysel sorumluluk bilinciyle iç içe sunulur. Şair için geçmiş, yalnızca övünülecek bir miras değil, bugünün yetersizliklerini görünür kılan bir ölçüttür. Bu nedenle Asya’nın şiirlerinde sıkça karşılaşılan “mazi-hâl çatışması”, romantik bir nostalji değil, eleştirel bir bilinç alanı olarak değerlendirilmelidir. Tarihi; millî romantik bakış açısı ile ele alan Arif Nihat Asya, şiirlerinde Türk milletinin yaşadığı zaferleri, katıldığı savaşları, Türk tarihi açısından değerli olan şahsiyetleri, Turan ülküsünü, dünya üzerinde yaşayan Türklerin yaşamış olduğu zulüm ve baskıyı kendine has bir üslupla ele alır. (Tepebaşı, 2024: 147).

Asya, mazide yaşanan zaferleri ve tarihsel tecrübeleri bugüne aktarmayı bir görev olarak benimser. Bu doğrultuda şair, geçmişin üzerini örten zaman perdesini aralamaya ve tarihsel hafızayı yeniden canlandırmaya çalışır. Ancak Asya’nın tarih anlayışı, geçmişte takılı kalmaya dayalı bir nostaljiye indirge-

nemez. Nitekim Asya'nın şiirlerinde geçmiş, "kuru bir tarih anlatısı olmaktan çıkarak estetik bir olgu hâline gelir" (Orakçı, 2003, s. 19). Şairin geçmişe duyduğu derin ilgi, onu tarihsel malzemeyi şiirsel bir estetik değere dönüştüren özgün bir sanatçı konumuna taşır.

Şair, mazinin değerlerini bugünün sorunlarıyla ilişkilendirerek yeni bir bilinç oluşturmayı amaçlar. Bu nedenle Asya'nın şiirlerinde tarih, yalnızca hatırlanan bir geçmiş değil; bugünü anlamlandıran ve geleceğe yön veren bir referans noktasıdır. Hüzün, nostaljinin ve hamasetin iç içe geçtiği bu şiirlerde epik söylem ön plandadır; ancak bu destansı yapı, eleştirel bir bilinç ve sorumluluk duygusuyla dengelenir. Böylece Arif Nihat Asya, tarihi geçmişteki donuk hâliyle değil, güncel temas eden ve okuyucuyu düşünmeye sevk eden bir bakış açısıyla şiirine taşır. Sanatçının hamasi bir söylemle kaleme aldığı *Fatih Marşı*, geçmiş ile bugünü birbirine bağlayan millî romantik söylemin güçlü örneklerindedir:

*"Yüzüne çarpmak gerek zamanenin fendini!
Göster kabaran sular nasıl yıkar bendini!
Küçük görme, hor görme, delikanlım kendini!*

*Şu kırık abideyi yükseltecek taştasın,
Fatih'in İstanbul'u fethettiği yaştasın! (Asya, 2014a:182).*

Dizeleriyle Arif Nihat Asya, çağın baskılarına ve engellerine karşı aktif bir direniş ve irade çağrısı yapar. Şair, geçmişteki tarihsel başarıları bugünün gençliğine bir ölçüt olarak sunar. *Fatih'in İstanbul'u fethettiği yaştasın!* ifadesiyle tarihsel süreklilik fikri somutlaştırılır; Fatih Sultan Mehmet'in genç yaşta gerçekleştirdiği fetih, çağdaş bireyin potansiyelini hatırlatan güçlü bir tarihsel referansa dönüşür. Bu dizelerde tarih, yalnızca geçmişte yaşanmış bir başarılar dizisi değil; bugünü harekete geçiren ve bireyi sorumluluk almaya çağıran canlı bir bilinç alanı olarak kurgulanır. Böylece Asya, genç kuşakları tarihsel mirasın pasif mirasçıları değil, onu yeniden inşa edecek aktif özneler olarak konumlandırır. Burada tarih, geçmişte tamamlanmış bir olay olarak değil, bugünü harekete geçiren bir çağrı olarak konumlandırılır. Atalar ile günümüz arasında kurulan bağ, tarihsel süreklilik fikrini güçlendirir.

Arif Nihat Asya'nın şiirlerinde millî duyarlılık ile bayrak teması birbirini tamamlayan iki temel unsur olarak karşımıza çıkar. Şair için bayrak, yalnızca bir devlet sembolü değil; tarihsel hafızayı, vatan sevgisini ve kolektif sorumluluk bilincini temsil eden kutsal bir değerdir. Millî duyarlılık, Asya'nın şiirinde geç-

mişle kurulan bilinçli bağ sayesinde güç kazanırken, bayrak bu bağın somut ve görünür sembolü hâline gelir. Böylece Asya, bayrak üzerinden milletin ortak değerlerini, fedakârlıklarını ve tarihsel sürekliliğini hatırlatarak millî bilinci diri tutmayı amaçlar. Edebiyatımızda “Bayrak Şairi” olarak anılan Asya, şiirlerinde Türk milletini merkeze alan bir poetik anlayış geliştirmiştir. Şair, mensubu olduğu milletin millî ve manevî değerlerini, tarihsel birikimini, dünyaya ve hayata bakışını, kültürel kodlarını şiirinin temel kaynakları arasında değerlendirmiştir. Bu bağlamda Asya’nın şiiri, bireysel duyarlılıkların ötesinde kolektif bilinci yansıtan ve toplumsal hafızayı diri tutmayı amaçlayan bir nitelik taşır. Vatan ve bayrak, onun şiirlerinde yalnızca sembolik unsurlar olarak ele alınır. Asya’nın poetik dünyasında millî kimlik, geçmişle kurulan bilinçli bir bağ üzerinden şekillenir ve bu bağ, şiiri hem estetik hem de ideolojik bir söylem alanına dönüştürür. Böylece şair, Türk milletinin tarihsel ve kültürel sürekliliğini şiir aracılığıyla görünür kılmayı hedefleyen özgün bir edebî duruş sergiler.

*“Ey mavi göklerin beyaz ve kızıl süsü.
Kız kardeşimin gelinliği, şehidimin son örtüsü,
Işık ışık, dalga dalga bayrağım,
Senin destanını okudum, senin destanını yazacağım”* (Asya, 2014a: 22).

Dizeleriyle başlayan *Bayrak* şiirinde Arif Nihat Asya, kullandığı renkler ve semboller aracılığıyla bayrağın Türk milletinin tarihindeki ve toplumsal hayatındaki merkezi konumunu vurgular. Şiirde bayrak, yalnızca bir millî sembol olarak değil; fedakârlık, şehadet ve süreklilik bilincini temsil eden kutsal bir değer olarak ele alınır. “Beyaz ve kızıl renkler, Türk-İslam geleneğinde temizlik, saflık ve kanla kazanılmış vatan fikrini çağırıştırırken, bayrağın *gelinlik* ve *son örtü* metaforlarıyla ilişkilendirilmesi, milletin yaşam döngüsüyle doğrudan bağlantı kurulmasını sağlar” (Tepebaşı, 2024: 171). Böylece bayrak, doğumdan ölüme kadar milletin kaderine eşlik eden bir varlık hâline gelir. Asya, bu şiirde tarihsel hafızayı estetik bir söylemle yeniden üretir; bayrağı geçmişte yaşanan mücadelelerin ve kazanımların bugüne taşınmış bir emaneti olarak konumlandırır. Şairin *destanını yazacağım* ifadesi ise bayrağın yalnızca okunacak bir tarih değil, sürekli yeniden inşa edilmesi gereken bir millî bilinç alanı olduğunu ortaya koyar. Bu yönüyle *Bayrak* şiiri, Türk-İslam geleneğinin sembollerini bir araya getiren ve millî hafızayı destansı bir söylemle canlı tutmayı amaçlayan temel metinlerden biri olarak değerlendirilebilir.

Türkçü ve İslamcı bir düşünce zemini üzerinde şekillenen Arif Nihat Asya'nın şiir dünyasında vatan kavramı hem millî hem de dinî anlam katmanlarını bünyesinde barındıran çok boyutlu bir değer alanı olarak ele alınır. Asya için vatan, yalnızca coğrafi sınırlarla tanımlanan bir toprak parçası değil; milletin manevi değerlerinin, tarihsel hatıralarının ve kültürel birikiminin iç içe geçtiği kutsal bir mekândır. Bu yönüyle vatan, uğruna fedakârlık yapılması gereken ve gerektiğinde can verilebilecek bir emanet olarak konumlandırılır. Şairin şiirlerinde vatan toprağı, milletin inancı, kültürü ve tarih bilinciyle yoğrulmuş canlı bir varlık hâline gelir. Türklerin vatan anlayışına ilişkin değerlendirmelerinde Nihat Sami Banarlı da benzer bir yaklaşımı benimser ve Türk milletinin yaşadığı coğrafyayı millî kimlikle bütünleştirme konusunda tarihsel bir deha ya sahip olduğunu vurgular. Banarlı'ya göre Türkler, fethettikleri topraklara yalnızca siyasi hâkimiyet kurmakla yetinmemiş; bu coğrafyalara kendi manevi değerlerini, kültürlerini ve insan anlayışlarını taşıyarak söz konusu mekânları gerçek anlamda vatan hâline getirmiştir (Banarlı, 1971). Bu bakış açısı, Arif Nihat Asya'nın şiirlerinde vatanın neden hem millî hem de kutsal bir değer olarak ele alındığını anlamlandırmak açısından önemli bir çerçeve sunmaktadır.

Arif Nihat Asya'nın vatan anlayışında İslam, Türk yurdunun kimliğini belirleyen temel unsurlardan biri olarak öne çıkar. Şaire göre bu toprakların Türk coğrafyası hâline gelmesini sağlayan en önemli etken, İslamiyet'in tarih boyunca bu toprakları manevî anlamda yoğurmuş olmasıdır. Bu nedenle vatan, Asya'nın şiirlerinde yalnızca siyasî ya da etnik bir aidiyet alanı olarak değil, dinî ve ahlaki bir bütünlük içinde kavranır. Şair, vatan ile inancı birbirinden ayrılmaz iki değer olarak ele alır ve bu yaklaşımını dua formunda kaleme aldığı şiirlerinde açık biçimde ifade eder.

*"Bizi sen sevgisiz, susuz, havasız
Ve vatansız bırakma, Allah'ım!
Müslümanlıkla yoğrulan yurdu
Müslümansız bırakma, Allah'ım!"* (Asya, 2014b, s. 46)

Dizelerinde vatan, hayatın temel unsurlarıyla birlikte anılarak vazgeçilmez bir değer hâline getirilir. Bu dizelerde Müslümanlık, yalnızca bireysel bir inanç alanı değil; yurdu anlamlandıran ve ona ruh kazandıran kurucu bir unsur olarak sunulur. Asya'nın bu yaklaşımı, vatanın korunmasını dinî bir sorumluluk bilinciyle ilişkilendirirken, millî kimliğin sürekliliğini de inanç temelli bir zemine oturtur. Böylece şair, vatan–millet–İslam üçgeninde şekillenen bütüncül bir düşünce dünyasını şiir aracılığıyla görünür kılar.

Arif Nihat Asya, vatanına ve milletine duyduğu bağlılığı birçok şiirinde açık biçimde dile getirmekle birlikte, özellikle dua formunda kaleme aldığı şiirlerinde son derece içten ve samimi bir dil kullanır. Bu şiirlerde şair, bireysel taleplerinden bilinçli olarak uzaklaşarak kendisi için değil, ülkesi ve milleti adına Allah'ın huzuruna yönelir. Böylece dua, kişisel bir yakarış olmaktan çıkarak kolektif bir sorumluluk bilincinin ifadesine dönüşür. Asya'nın *Dûa* / başlıklı şiiri, bu yaklaşımın en belirgin örneklerinden biridir. Şair, bir toprağı vatan, bir topluluğı millet kılan dinî ve millî değerleri sıralayarak bu değerlerin korunması için *bırakma, Allah'ım!* nidasıyla Allah'a yakarır.

*“Biz kısık sesleriz... minareleri,
Sen, ezansız bırakma, Allaah'ım!*

...

*Bilelim hasma, karşı koymasını:
Bizi cansız bırakma, Allaah'ım!
Müslümanlıkla yöğrulan yurdu
Müslümansız bırakma, Allaah'ım!”* (Asya, 2014b: 44-45).

Dizelerinde inanç, vatan ve millet kavramları birbirinden ayrılmaz bir bütün olarak sunulur. Minare ve ezan sembolleri, vatanın manevî kimliğini temsil ederken; *cansız bırakma* ifadesi, milletin direncini ve ahlaki canlılığını imanla ilişkilendirir. Bu şiirde dua, Asya'nın şiir dünyasında inancın yalnızca bireysel bir bağlılık değil, toplumsal varoluşun ve millî sürekliliğin teminatı olarak algılandığını gösteren güçlü bir ifade alanı hâline gelir.

II. İnanç, Tasavvuf ve Ahlaki Derinlik Bağlamında Arif Nihat Asya Şiiri

Arif Nihat Asya'nın şiir dünyasında inanç, bireysel bir metafizik yöneliştten öte, toplumsal düzeni ve ahlaki sorumluluğı temellendiren kurucu bir değerdir. Şair, İslam'ı yalnızca bir inanç sistemi olarak değil; insanı, toplumu ve tarihi anlamlandıran bütüncül bir ahlak çerçevesi olarak ele alır. Bu yaklaşım, Asya'nın şiirlerinde dinî söylemin didaktik bir öğretiye indirgenmesini engeller; inanç, estetik bir duyarlılıkla ve tasavvufî bir derinlikle işlenir. Böylece şiir, hem bireyin iç dünyasına hem de toplumun ortak vicdanına hitap eden bir bilinç alanına dönüşür.

Asya'nın özellikle 1950'li yıllardan itibaren kaleme aldığı şiirlerinde tasavvufî duyarlılığın belirginleştiğı görülür. *Kubbe-i Hadrâ* ve *Rubâiyyat-ı Ârif* gibi

eserlerde Mevlevî geleneğın izleri, Yunus Emre ve Mevlânâ çizgisinin insan merkezli ahlak anlayışıyla birleşir. Bu şiirlerde tasavvuf, dünyadan kopuşu değil; insanın dünyayı ahlaki bir sorumluluk bilinciyle kavrayışını temsil eder. Şair için hakikat arayışı, pasif bir içe kapanma değil, nefsin terbiye edilmesi yoluyla topluma karşı sorumluluk üstlenme sürecidir. Bu yönüyle Asya'nın tasavvuf anlayışı, eylemsel bir ahlak tasavvuruna dayanır.

Arif Nihat Asya'nın şiirlerinde tasavvuf, dünyadan el etek çekmeyi öğütleyen pasif bir anlayıştan ziyade, insanı ahlaki olgunluğa ulaştırmayı hedefleyen aktif bir bilinç alanı olarak karşımıza çıkar. Şairin tasavvuf anlayışı, özellikle Mevlevî geleneğın insan merkezli, sevgi temelli ve hikmet odaklı yaklaşımıyla şekillenmiştir. Bu bağlamda tasavvuf, Asya'nın şiirlerinde bireyin nefsin terbiye etmesini, sabır ve teslimiyetle olgunlaşmasını sağlayan bir yol olarak sunulur. Şair, kulun acziyetini ve faniliğini vurgularken, bu acziyetin insanı karamsarlığa değil, ilahî iradeye yönelten bir farkındalığa taşıdığını ifade eder. Asya'ya göre hakiki huzur, insanın kendini mutlak kudret karşısında bilmesi ve bu bilinci ahlaki bir yaşam biçimine dönüştürmesiyle mümkündür.

Tasavvufi söylem, Asya'nın şiirlerinde sıkça dua, zikir ve yakarış diliyle iç içe geçer. Bu şiirlerde zikir, yalnızca dil ile yapılan tekrarlar değil; insanın bütün varlığıyla Allah'a yönelmesini ifade eden kapsamlı bir teslimiyet hâlidir. Peygamber sevgisiyle beslenen bu tasavvuf anlayışı, insanı hem içsel bir arınmaya hem de topluma karşı sorumluluk üstlenmeye çağırır. Böylece tasavvuf, Asya'nın poetik dünyasında bireysel maneviyat ile toplumsal ahlak arasında köprü kuran temel bir unsur hâline gelir. Şairin şiirlerinde tasavvuf, inancı derinleştiren, millî ve toplumsal değerlerle uyumlu bir ahlaki çerçeve sunarak onun bütüncül değerler poetikasını tamamlar.

Arif Nihat Asya'nın şiirlerinde Mevlânâ sevgisi, tasavvuf anlayışının en belirgin ve derin boyutlarından birini oluşturur. Şair, Mevlânâ'yı yalnızca tarihsel bir mutasavvıf ya da edebî bir şahsiyet olarak değil; insanı merkeze alan, sevgi ve hoşgörü temelli bir ahlak anlayışının temsilcisi olarak ele alır. Asya'nın Mevlânâ'ya yönelişi, tasavvufu soyut bir mistik deneyim olmaktan çıkararak günlük hayata ve toplumsal ilişkilere taşır. Bu bağlamda Mevlânâ, Asya'nın şiir dünyasında insanın kendini tanımasını, nefsin aşmasını ve başkasını anlamasını sağlayan bir rehber konumundadır. Şair, Mevlânâ'nın "insanı insana sevdiren" düşünce dünyasını benimseyerek, sevgi temelli bir ahlaki düzenin mümkün olduğuna işaret eder.

Asya'nın Mevlânâ'ya duyduğu hayranlık, özellikle teslimiyet, sabır ve aşk kavramları etrafında şekillenir. Mevlânâ'nın ilahî aşka dayalı tasavvuf anlayışı, Asya'nın şiirlerinde insanı arındıran ve olgunlaştıran bir süreç olarak yansıtılır. Bu süreçte aşk, bireyi dünyadan koparan değil; onu hem kendisine hem de topluma karşı sorumlu kılan bir bilinç hâline getirir.

Mevlânâ sevgisi, Asya'nın şiirinde inanç ile ahlak arasındaki bağı güçlendirirken, tasavvufu millî ve toplumsal değerlerle çatışmayan, aksine onları tamamlayan bir düşünce zemini olarak konumlandırır. Böylece Mevlânâ, Asya'nın poetik dünyasında yalnızca bir ilham kaynağı değil; insanı merkeze alan bütüncül bir ahlak ve merhamet anlayışının sembolü hâline gelir.

Arif Nihat Asya'nın Mevlânâ'ya duyduğu derin bağlılık, yalnızca düşünsel bir etkilenme düzeyinde kalmaz; şairin poetik ve ahlaki dünyasını bütünüyle kuşatan bir tasavvuf anlayışına dönüşür.

*Ne şiir söyledimse hepsi onun
Eserim, vâridât-ı Mevlânâ
Ve hayâtım, hayât-ı Mevlânâ" (Asya, 2014a, s. 291)*

Dizeleri, bu bütüncül bağlılığın en açık ifadelerinden biridir. Şair, burada yalnızca şiirlerinin değil, yaşamının da Mevlânâ'nın manevi rehberliğiyle şekillendiğini vurgular. *Vâridât* kavramı, tasavvufta ilahî kaynaktan gelen manevî ilhamı ifade ederken, Asya'nın şiirini bireysel bir yaratımdan ziyade Mevlânâ öğretisinin ruhani bir devamı olarak konumlandığını göstermektedir. Bu yaklaşım, şairin tasavvufu estetik bir süs unsuru olarak değil, varoluşu anlamlandıran temel bir bilinç alanı olarak benimsediğini ortaya koyar. Asya'nın Mevlânâ'ya atfettiği bu merkezi rol, onun şiirlerinde sevgi, teslimiyet ve ahlaki olgunluk kavramlarının neden belirleyici olduğunu da açıklar. Böylece Mevlânâ sevgisi, Asya'nın şiirinde yalnızca bir hayranlık ifadesi değil; inanç, tasavvuf ve ahlaki derinliği bütünleştiren kurucu bir poetik ilke hâline gelir.

*"Bir hükümdarsın semâvî, mâverâî, ma'nevî!
Kadrini isbât için kâfi eserdir Mesnevî!
Sen değilsin bir nebî.. lâkin kitâbın var senin;
Öyle kutsî, öyle rûhânî hitâbın var senin!" (Asya, 2014a: 299).*

Dizelerinde Arif Nihat Asya, Mevlânâ'ya duyduğu derin hayranlığı güçlü bir tasavvufî söylemle dile getirir. Bu kıtada Mevlânâ, dünyevî bir otoritenin ötesinde, manevî ve aşkın bir hükümlerle tanımlanır; onun büyüklüğünü ispat-

layan en önemli eser olarak ise *Mesnevî* gösterilir. Şair, Mevlânâ'nın bir peygamber olmadığını özellikle vurgulamakla birlikte, "*Mesnevî*'nin dil ve üslup bakımından taşıdığı hikmet, irşat gücü ve evrensel hitap kapasitesi sayesinde kutsal bir metin düzeyinde algılandığını ifade eder" (Tepebaşı, 2024: 119). Bu yaklaşım, Asya'nın Mevlânâ'yı dinî bir figürle özdeşleştirme amacı taşımadığını; aksine onun tasavvufî derinliğini ve insanlığa yol gösterici yönünü yüceltmeyi hedeflediğini gösterir. Şair için *Mesnevî*, bireyi hakikate yönelten, ahlaki olgunluğu esas alan ve insanı insan yapan değerleri öğreten bir irfan kitabıdır. Bu nedenle Mevlânâ, Asya'nın şiir dünyasında yalnızca bir mutasavvıf ya da şair değil; diliyle, düşüncesiyle ve eserleriyle çağları aşan manevî bir rehber olarak konumlandırılır. Böylece Mevlânâ sevgisi, Asya'nın şiirinde tasavvufî düşüncenin estetik ve ahlaki bir ilkeye dönüşmesini sağlayan temel unsurlardan biri hâline gelir.

Arif Nihat Asya'nın şiirlerinde tasavvuf ile peygamber sevgisi birbirini tamamlayan iki temel unsur olarak ele alınır; Hz. Muhammed, tasavvufî düşüncenin ahlaki merkezinde yer alır. Asya'nın şiirlerinde peygamber sevgisi ahlaki derinliğin temel kaynaklarından biridir. Bu sevgi, hamasi bir övgü diliyle değil; örnek alınması gereken bir ahlak modeli üzerinden ifade edilir. Peygamber, şairin poetik dünyasında adalet, merhamet ve sorumluluk ilkelerinin sembolik karşılığıdır. Şair, Hz. Muhammed'e duyduğu sevgiyi yalnızca duygusal bir bağlılık biçiminde değil; örnek alınması gereken bir hayat anlayışı ve ahlaki ölçü olarak ele alır. Bu bağlamda peygamber sevgisi, Asya'nın şiirlerinde bireysel bir övgü alanı olmaktan çıkarak toplumsal düzeni ve ahlaki sorumluluğu şekillendiren kurucu bir değere dönüşür. Şair için Hz. Muhammed, yalnızca bir dinî figür değil; adaletin, merhametin, sabrın ve insan onuruna saygının somutlaşmış hâlidir.

Asya'nın peygamber sevgisini dile getirdiği şiirlerinde dikkat çeken husus, bu sevginin hamasi bir yüceltmeden uzak, içten ve derin bir teslimiyet duygusuyla ifade edilmesidir. Şair, Hz. Muhammed'i insanlığa rehberlik eden bir ahlak modeli olarak sunar ve onun yolunu izlemenin bireysel kurtuluş kadar toplumsal huzurun da anahtarı olduğunu vurgular. Bu anlayış, Asya'nın inancı pasif bir kabulleniş değil, aktif bir ahlaki duruş olarak ele aldığını gösterir. Peygamber sevgisi, bu yönüyle şairin şiirlerinde sorumluluk bilinciyle doğrudan ilişkilendirilir.

Nitekim Asya'nın peygambere duyduğu bağlılık, dua ve yakarış diliyle kaleme aldığı şiirlerinde açıkça görülür. Bu şiirlerde sevgi, saygı ve teslimiyet

iç içe geçer; peygamber, insanı karanlıktan aydınlığa çıkaran bir rehber olarak tasvir edilir. Asya, Hz. Muhammed'i anarken onun getirdiği mesajın bireyi dönüştüren ve toplumu ahlaki bir düzene kavuşturan yönünü ön plana çıkarır.

Hased gururla savaşt;
Gurur, Kafdağı'nda derebeyi...
Onu da yaralarlar kanadından,
Gelse bir şefkat meleği...
İyiliğin türbesine
Türbedâr oldu iyi.
Vicdanlar sakat
Çıkmadan yâ Muhammed yarına!
İyilikler getir, güzellikler getir
Âdem oğullarına... (Asya, 2014B: 73).

Böylece peygamber sevgisi, Asya'nın şiirinde yalnızca dinî bir duygu değil; inanç, tasavvuf ve ahlaki derinliği bütünleyen temel bir poetik unsur hâline gelir. Arif Nihat Asya'nın peygamber sevgisini en açık ve yoğun biçimde yansıtan metinlerden biri *Naat* adlı şiiridir. Bu şiirde Hz. Muhammed, insanlığı karanlıktan aydınlığa çıkaran bir rehber olarak tasvir edilir ve sevgi, saygı ve teslimiyet duyguları iç içe sunulur. Şair, peygambere duyduğu bağlılığı içten bir yakarış diliyle ifade eder:

"Gel, ey Muhammed, bahardır...
Dudaklar ardında saklı
Âminlerimiz vardır!..
Hacdân döner gibi gel;
Mir'ac'tan iner gibi gel;
Bekliyoruz yıllardır!" (Asya, 2014a: 74).

Şair, Hz. Muhammed'i yalnızca geçmişte yaşamış tarihsel bir şahsiyet olarak değil, çağları aşan bir rehber ve insanlığın manevi dirilişinin kaynağı olarak tasvir eder. Bu bağlamda peygamber sevgisi, Asya'nın şiirinde yalnızca duygusal bir bağlılık değil; insanı ahlaki olgunluğa ulaştıran, toplumu karanlıktan aydınlığa yönelten dönüştürücü bir güç olarak ele alınır. Şairin naatlerinde görülen bu yaklaşım, inancın pasif bir kabulleniş değil, umut ve sorumluluk bilinciyle beslenen aktif bir ahlaki duruş olarak kavrandığını göstermektedir.

III. Toplumsal Sorumluluk Bağlamında Arif Nihat Asya Şiiri

Arif Nihat Asya'nın şiir anlayışında toplumsal sorumluluk, şair kimliğinin ayrılmaz bir parçası olarak karşımıza çıkar. Asya, şiiri bireysel duyarlılıkların ifade alanı olmanın ötesinde, toplumu uyaran, bilinçlendiren ve yönlendiren ahlaki bir araç olarak konumlandırır. Bu bağlamda şair, kendisini yaşadığı toplumdan ve çağın sorunlarından soyutlamaz; aksine şiiri, toplumsal aksaklıklara dikkat çeken ve kolektif vicdanı harekete geçirmeyi amaçlayan bir söylem alanına dönüştürür. Asya'nın şiirlerinde şair, estetik haz üreten bir sanatçıdan çok, milletine karşı sorumluluk hisseden bir aydın profili çizer.

Asya'nın toplumsal sorumluluk anlayışı, millî ve manevî değerlerden beslenen bir ahlak zeminine dayanır. Şair, toplumda görülen adaletsizlik, zulüm, ahlaki çözüme ve duyarsızlık hâllerini eleştirel bir bakışla ele alır. Bu eleştiriler, karamsar bir yakınma biçiminde değil; uyarıcı ve diriltici bir söylemle dile getirilir. Asya'ya göre şiir, toplumun eksiklerini teşhir ederken aynı zamanda çözüm yollarını da işaret etmelidir. Bu nedenle onun şiirlerinde eleştiri ile umut duygusu çoğu zaman birlikte yer alır. Şairin birçok şiirinde "insandan ve dönemden şikâyet" teması dikkat çeker. Ancak bu şikâyet, bireysel bir hoşnutsuzluktan ziyade toplumsal sorumluluğun bir tezahürüdür.

*"Ey asrımın çocuğu, insan için "Secdeye
Değer varlık..." der miydin?
Biliyorsun: Adem'e secde etmemiş İblîs;
Sen olsan eder miydin?" (Asya, 2011: 193).*

Dizelerinde Arif Nihat Asya, çağdaş insanı doğrudan muhatap olarak güçlü bir ahlaki sorgulama gerçekleştirir. Şair, insanın yaratılıştan sahip olduğu değeri hatırlatırken, bu değer farkına varamayan modern insanı eleştirel bir bakışla değerlendirmektedir. Hz. Âdem'e secde etmeyen İblîs kıssasına yapılan gönderme, insanın kibir, bencillik ve ahlaki körlük karşısında nasıl bir tutum alması gerektiğini sorgulayan sembolik bir çerçeve sunar. Asya, bu kıssa aracılığıyla insanın kendisini merkeze koyan modern anlayışını eleştirir ve insanın *secdeye değer* bir varlık olmasının ahlaki sorumluluk bilinciyle mümkün olabileceğini ima eder. Şiirde yöneltilen soru, okuyucuyu pasif bir dinleyici konumundan çıkararak doğrudan vicdan muhasebesine davet eder. Bu yönüyle şiir, Asya'nın toplumsal sorumluluk anlayışının temel özelliklerinden birini yansıtır: insanı değerli kılan şey, yalnızca yaratılışı değil, bu yaratılışa uygun ahlaki bir duruş sergileyip sergileyemediğidir. Böylece şair, inanç temelli bir

insan tasavvurunu toplumsal ve ahlaki sorumluluk bilinciyle bütünleştirerek çağdaş insana yöneltilmiş güçlü bir uyarı ortaya koyar.

Arif Nihat Asya'ya göre toplumun karşı karşıya olduğu en temel sorunlardan biri ahlaki çözülmüzdür. Şair, "ahlakın bireysel tercihlere indirgenerek değersizleştirildiği toplumlarda bencilliğin yaygınlaştığını ve insanın yalnızca kendi nefsi arzularını merkeze alan bir varlığa dönüştüğünü savunur" (Tepebaşı, 2024: 138). Asya, bu ahlaki bozulmanın ancak millî ahlak bilinciyle onarılabileceğine inanır; zira ona göre millî ahlak, bireyi aşan ve toplumsal düzeni koruyan ortak bir değerler sistemidir. Gününün insanını eleştirel bir bakışla tasvir eden şair, modern hayatın ahlaki dışlayan anlayışını sert bir ironiyle dile getirir.

*"İnsan, yiyecektir, içecektir şimdi;
"Ahlâk" bilinmez, ne demektir?şimdi..
Destan masal, îmanlı yobaz, aile lâf;
Altın gelenekler gidenektir şimdi"* (Asya, 2014d: 95).

*"Alkış, bayram, ziyâfet, eğlence, düğün;
Ni'metleri, hep onlar için, yerle göğün.
Onlar, yaşasın da günlerin üstünde;
İsterse yaşayın kenarda siz, ister ölün!"* (Asya, 2014d: 105).

Bu dizelerde Asya, ahlak, iman, aile ve gelenek gibi değerlerin değersizleştirildiği bir zihniyeti eleştirirken, toplumun köklü kültürel mirasıyla bağının koparıldığını vurgular. Şairin eleştirisi yalnızca değerlerin unutulmasına değil, bu değerlerle alay edilmesine yöneliktir. Toplumsal adaletsizlik ve duyarsızlık da Asya'nın şiirlerinde ahlaki bozulmanın bir sonucu olarak karşımıza çıkar. Bu şiirlerde Asya, ahlaki yozlaşmayı yalnızca bireysel bir zaaf olarak değil, toplumsal adaleti ve vicdanı zedeleyen yapısal bir sorun olarak ele alır. Böylece toplumsal sorumluluk, onun şiirlerinde ahlak temelli bir bilinçlenme çağrısına dönüşür.

Toplumsal sorumluluk, Asya'nın şiirlerinde adalet ve hürriyet kavramları etrafında da yoğunlaşır. Şair, zulme karşı duyarlıdır ve haksızlık karşısında suskun kalmayı ahlaki bir zafiyet olarak değerlendirir. Bu yaklaşım, onun şiirlerinde açık bir vicdan sesi hâlinde kendini gösterir. Asya için hürriyet, yalnızca siyasi bir kavram değil; insanın inancı, kimliği ve ahlaki duruşuyla doğrudan ilişkili bir değerdir. Dolayısıyla toplumsal sorumluluk, bireyin hem kendisine hem de içinde yaşadığı topluma karşı yükümlülüklerini yerine getirmesiyle anlam kazanır.

*“Korkup elimizde bir oyuncak oktan
Dünyâmızı zindan ettiler hiç yoktan...
Hürriyeti bekledik karanlıklarda...
Baktık: bizi hürriyet, unutmuş çoktan!”* (Asya, 2014d: 107).

Dizelerinde Arif Nihat Asya, bireyin ve toplumun özgürlük karşısındaki edilgen tutumunu eleştirel bir bakışla sorgular. Şair, *oyuncak ok* imgesiyle gerçek bir tehdit karşısında dahi korkuya teslim olan, iradesini yitirmiş bir toplumsal yapıya işaret eder. Bu korku hâli, zamanla insanın kendi dünyasını bir *zindana* dönüştürmesine yol açar. Asya’ya göre hürriyet, kendiliğinden bahşedilen bir hak değil; bilinç, cesaret ve sorumluluk gerektiren bir değerdir. Şiirde *karanlıklar* metaforu, hem baskı ortamını hem de zihinsel körlüğü temsil ederken, hürriyetin *unutmuş* olması, toplumun özgürlüğü talep edecek iradeyi ve ahlaki duruşu kaybettiğini ima eder. Bu dizeler, Asya’nın toplumsal sorumluluk anlayışında hürriyetin pasif bir beklentiyle değil, aktif bir bilinçlenme ve mücadeleyle kazanılabileceği düşüncesini yansıtır. Şair, böylece okuyucuyu yalnızca zulmü fark etmeye değil, özgürlüğün korunması ve yeniden kazanılması için sorumluluk almaya davet eder.

*“Çıkmış fıçısından öğle vaktinde ... bütün
Bir şehri-sokak, çarşı, Pazar- gezmiş dün;
İnsan aramış fenerle, derler, Diyojen...
Vicdan ararız biz, projektörle bugün!”* (Asya, 2014d: 292).

Dizelerinde Arif Nihat Asya, klasik bir felsefi anlatıyı çağdaş toplum eleştirisine dönüştürür. Diyojen’in fenerle *insan araması*, tarihsel bir anekdot olarak insanın erdem arayışını simgelerken; Asya, bu arayışı günümüze taşıyarak asıl kaybın *vicdan* olduğunu vurgular. Şairin *projektör* imgesini kullanması, modern çağın teknolojik imkânlarına rağmen ahlaki duyarlılığın giderek silindiğine işaret eder. Bu karşılaştırma, niceliksel ilerlemenin niteliksel bir ahlak gelişimini garanti etmediği düşüncesini öne çıkarır. Asya’ya göre modern toplum, bilgi ve güç bakımından ilerlemiş görünse de vicdanî sorumluluk açısından ciddi bir yoksullaşma yaşamaktadır. Şiirde sokak, çarşı ve pazar gibi kamusal mekânların özellikle anılması, vicdan eksikliğinin bireysel değil toplumsal bir sorun olduğuna dikkat çeker. Bu yönüyle şiir, Asya’nın toplumsal sorumluluk anlayışında vicdanî merkezî bir değer olarak konumlandığını ve ahlaki çöküşü çağın temel problemi olarak gördüğünü ortaya koyar. Şair, okuyucuyu bu vicdan kaybını fark etmeye ve toplumsal hayatta ahlaki sorumluluğu yeniden inşa etmeye davet eder.

Sonuç

Arif Nihat Asya'nın şiirleri, Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatında milliyetçilik, inanç ve toplumsal sorumluluk kavramlarının birbirinden bağımsız değil, bütüncül bir değerler sistemi içinde ele alındığını gösteren önemli metinler arasında yer almaktadır. Şairin poetik dünyasında milliyetçilik, dar ve yüzeysel bir hamaset anlayışına indirgenmez; tarih bilinci, milli hafıza ve ahlaki sorumlulukla beslenen derinlikli bir bilinç alanı olarak inşa edilir. Bayrak, vatan ve tarihî şahsiyetler etrafında kurulan şiir dili, geçmişle bugünü birbirine bağlayan süreklilik fikrini güçlendirirken, okuyucuya da bu miras karşısında sorumluluk yükler.

Asya'nın şiirlerinde inanç, bireysel bir metafizik yönelişten ziyade toplumsal düzeni ve ahlaki dengeyi sağlayan kurucu bir unsur olarak karşımıza çıkar. Dua, zikir ve naat formunda kaleme alınan şiirlerde Allah'a yöneliş, yalnızca kişisel bir teslimiyet değil; milletin dirliği, ahlaki canlılığı ve kültürel sürekliliği için yapılan kolektif bir yakarış niteliği taşır. Peygamber sevgisi ve Mevlânâ'ya duyulan derin bağlılık, Asya'nın tasavvuf anlayışının merkezinde yer alır ve bu anlayış, insanı dünyadan koparan değil, onu hem kendisine hem de topluma karşı sorumlu kılan bir bilinç biçimi olarak şekillenir.

Toplumsal sorumluluk, Arif Nihat Asya'nın şiirlerinde en belirgin temalardan biri olarak öne çıkar. Şair, ahlaki bozulma, adaletsizlik, vicdan kaybı ve hürriyetin değersizleştirilmesi gibi çağının sorunlarını eleştirel bir bakışla ele alırken, şiiri toplumu uyaran ve bilinçlendiren bir araç olarak kullanır. Modern insanın bencilliği, korkuya teslim oluşu ve vicdanî duyarsızlığı, Asya'nın şiirlerinde sert fakat yapıcı bir dille sorgulanır. Bu eleştiri, karamsar bir yakınma değil; ahlaki bir diriliş çağırısıdır.

Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatında kaleme aldığı şiirlerle Türkçü/milliyetçi çizgide değerlendirilen Arif Nihat Asya, sanat anlayışı bakımından da Memleket edebiyatının millî romantik duyusunu benimseyen sanatçılar arasında yer alır. Şair, Türk-İslam kültür ve düşünce dünyasını şiirinde başarılı bir biçimde harmanlayarak geleneğin temel değerlerini modern şiir diliyle yeniden üretmiş; bu yönüyle yalnızca kendi döneminin estetik arayışlarına cevap vermekle kalmamış, kendisinden sonraki kuşaklar üzerinde de kalıcı bir etki bırakmıştır. Özellikle *Bayrak* şiiriyle bayrak temasını tarihsel hafıza, fedakârlık ve kolektif kimlik bilinci etrafında estetik bir bütünlük içinde işleyen Asya, Türk şiirinde bu temanın en güçlü örneklerinden birini ortaya koymuştur. *Fetih Marşı* ile

İstanbul'un fethini tarihsel süreklilik ve millî bilinç bağlamında destansı bir söylemle yeniden kuran şair, Mevlânâ ve Yunus Emre geleneğinden beslenen *Naat* şiiriyle de inanç ve tasavvuf merkezli poetik duyarlılığını görünür kılmıştır. Bu eserler, Arif Nihat Asya'nın şiiri yalnızca estetik bir ifade alanı olarak değil; millî kimlik, inanç ve ahlaki sorumluluk bilincini bir arada taşıyan bütüncül bir değerler sistemi olarak kurguladığını göstermesi bakımından, onun Türk edebiyatındaki seçkin ve kalıcı konumunu teyit etmektedir.

Sonuç olarak Arif Nihat Asya, şiiri estetik bir ifade alanının ötesine taşıyarak millî kimliği, inancı ve ahlaki sorumluluğu aynı poetik zeminde buluşturmayı başarmıştır. Onun şiirleri, geçmişi yücelten bir nostaljiye saplanmadan, tarihsel mirası bugünün sorunlarıyla ilişkilendiren bilinçli bir duruş sergiler. Bu yönüyle Asya, Cumhuriyet Dönemi Türk şiirinde sanatı yalnızca bireysel bir yaratım değil; topluma, tarihe ve değerlere karşı sorumluluk taşıyan ahlaki bir eylem olarak konumlandıran seçkin bir şair olarak değerlendirilebilir.

Kaynakça

- Asya, A. N. (2011). *Kökler ve Dallar*. Ötüken Neşriyat.
- Asya, A. N. (2014a). *Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor*. Ötüken Neşriyat.
- Asya, A. N. (2014b). *Duâlar ve Âminler*. Ötüken Neşriyat.
- Asya, A. N. (2014c). *Rubâiyyât-ı Ârif 2*. Ötüken Neşriyat.
- Banarlı, N. S. (1988). *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Enginün, İ. (2010). *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*, İstanbul: Degâh Yayınları.
- Kaplan, Mehmet (2011), *Şiir Tahlilleri 2 Cumhuriyet Devri Türk Şiiri*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Orakçı, C. (2003), *Arif Nihat Asya*, Ankara: Alternatif Yayınları.
- Orhan, O. vd. (ed.), (2011), *Arif Nihat Asya*, Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Sazyek, H. vd. (ed.), (2007), *Türk Edebiyatı Tarihi 4*, İstanbul: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Tepebaşı, A. (2024). *Türk Şiirinin Ses Bayrağı: Arif Nihat Asya*. İhlamur Akademi.
- Yıldız, S. (2020). *Arif Nihat Asya'nın Şiir Dünyası*, İstanbul: Ötüken Neşriyat.

ARIF NİHAT ASYA'NIN ŞİİRLERİNDE HİCİV

Prof. Dr. Mustafa APAYDIN

Çukurova Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi,
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi

Giriş

Arif Nihat Asya (1904-1975), edebiyat dünyasında daha çok “Bayrak” şairi olarak tanınsa da çok yönlü, şiir dışında düzyazılarıyla da etkili olmuş bir sanatçı, unutulmaz bir öğretmendir. Sanatçının edebi üretiminin ağırlıklı kısmını elbette şiirleri oluşturur. Bir araştırmaya göre 56 yıllık sanat hayatında her yıl ortalama 57,28 adet şiir kaleme almış (Yıldız 1997: 104); bu hesaba göre üç bin civarında şiiri bulunan, velut bir şairdir. Arif Nihat Asya, aruzu da heceyi de serbest vezni de aksaksız kullanabilen, Divan şiiri geleneğine de halk şiirine de vakıf bir şairdir ama her iki geleneği de yaşadığı çağın gereklerine göre yeni bir bakışla dönüştürebilmiş, kendi sesini, kendi şiirini inşa edebilmiştir. Onun şiirinin biçim ve içerik özelliklerini inceleyen kapsamlı çalışmalar var. Yeni çalışmalarla Arif Nihat Asya literatürü zenginleşmeye devam edecektir. Bu bildiride ise sanatçının hiciv şairliği kısaca irdelenecektir. Düzyazılarında da epeyce hiciv yazısı bulunmaktadır ama bu çalışmada onun sadece kitaplarındaki hiciv şiirlerine odaklanılmış; hiciv içerikli düzyazıları değerlendirilmemiştir.

Nüktedan Bir Kişilik

Arif Nihat Asya’dan söz eden birçok çalışmada sanatçının neşeli, esprili, hazırcevap kişiliği; hicve düşkün olduğu özellikle vurgulanır. Saadettin Yıldız, *Arif Nihat Asya’nın Şiir Dünyası* (1997) adlı çalışmasında sanatçının kişiliğinin bu yönünün onu tanıyanların çoğunun ortak görüşü olduğunu belirtir: “*Arif Nihat’ın şahsiyetine dair söz söyleyenlerin çoğu, onun çok neşeli, esprili, ince ve keskin zekâlı, kalender, hazırcevap, dobra, çok yönlü... bir insan olduğu hususunda ittifak halindedirler.*” (s. 55)

Orhan Okay (2011) sanatçıyı “mizaç itibariyle kalender tabiatlı, hayatından daima memnun bir insan” olarak niteler ve bu kişilik özelliğinin ona kendi düşüncelerine zıt görüşlere bile esprinin, aşırıya kaçmayan hicvin arkasından bakmasını sağladığını ileri sürer (s. 230).

Arif Nihat Asya, şairlerinden, yazarlarından önce günlük yaşamın içinde de nüktedan, hazırcevap bir kişi olarak tanınmış; öğrencilerinden, yakın çevresinden sanatçının bu yönünü ortaya koyan birçok anekdot derlenmiştir. Yavuz Bülent Bâkiler, *Ârif Nihat Asya İhtişamı* (2007) adlı eserinde Arif Nihat’ın kimi zaman öğrencilere verdiği nükteli yanıtlardan, kimi zaman tek parti döneminin meşhur Milli Eğitim Bakanı Hasan Âli Yücel’le olan gerilimli diyaloguna kadar birçok anekdota yer vermiştir. Arif Nihat Asya’yı yakından tanıyanların anılarında da onun baş eğmeyen, dik duruşlu ama güler yüzlü, neşeli, nüktedan kişiliği mutlaka örneklendirilerek vurgulanmıştır.

Esprî ve Şiir

Esprî, mizah ve kimi zaman da hiciv Arif Nihat Asya’nın sadece günlük yaşamının değil edebî kişiliğinin de belirgin özelliklerinden biridir. Kulaktan kulağa yayılan sözel esprilerin, irticalen söylenmiş iğneleyici, alaycı sözlerin dışında Arif Nihat Asya’nın edebî eserlerinde de dünyayı komik olanın perspektifinden şekillendiren bir sanatçının varlığı açık bir şekilde görülmektedir. Daha çok vatan, bayrak, tarih, millet temaları hakkında kaleme aldığı şiirleriyle tanınmış olsa da Arif Nihat Asya esasen, Orhan Okay’ın (2011) belirttiği gibi şiirlerini lirizmden çok esprî ve hikmet üzerine kurmuş bir şairdir (s. 232). Şiirlerinin önemli kısmında şiirsel sözü etkili kılmak için esprinin gücünden yararlanır ama hiciv şiirleri şairin sağlığında yayımlanan şiir kitaplarında diğer temalara, konulara nazaran büyük bir yekûn tutmaz. Arif Nihat Asya’nın ölümünden sonra yayımlanan şiir kitaplarında ise hiciv şiirlerinin sayısında belirgin bir artış dikkat çekicidir. Böylece bir araya geldiklerinde Arif Nihat Asya’nın hiciv şiirleri azımsanamayacak bir sayıya ulaşmaktadır.

Arif Nihat Asya’nın Hiciv Şiirleri

Arif Nihat Asya’nın şiir serüvenini ve bu serüvenin içinde hicvin kronolojisini çıkarmak kolay değildir. Sanatçının telif haklarını elinde bulunduran Ötügen Yayınları, şiir kitaplarını basım tarihine göre sıralamamış; sağlığında kitaplarına girmeyen şiirleri de ayrı ciltlere dağıtarak yayımlamıştır. İlk şiir kitabından sonuncuya kronolojiye uygun bir tarama, Arif Nihat’ın şiirleri içinde hicvin oranını, yerini gösterir. Ancak sanatçının kitaplarında yer almayan bazı mi-

zah-hiciv şiirleri olduğu söylenebilir. Nitekim Bâkiler'in (2007) kitabına aldığı Adana'daki sel ve belediye sorunlarını hicveden "İstiklal Mahallesi Destanı" (s. 196-199) adlı uzun taşlaması şiir kitaplarında yoktur. Bununla birlikte Arif Nihat Asya'nın külliyyatında yer alan hiciv şiirlerinin bu konuda değerlendirme yapmak için yeterli olduğu söylenebilir.

Asya'nın şiir kitapları yayın sırasına göre tarandığında hiciv şiirlerinin varlığı konusunda dikkat çekici bulgular ortaya çıkmaktadır. Ancak bu konuda dikkatli olmak lazımdır, zira şair, daha eski tarihlerde kaleme aldığı hicivlerini değişik kitaplarına dağıtmıştır; ayrıca bazı şiir kitaplarının ikinci baskılarına daha geç tarihli şiirler de eklemiştir.

Şairin yayımlanan ilk dört şiir kitabında hiciv içerikli şiir yoktur. Henüz yirmi yaşındayken yayımladığı *Heykeltraş*'ta (1924) anne hasreti, hüznün, inanma ihtiyacı şiirlerin içeriğini oluşturur ama henüz şairin yaşama pozitif bakan esprili kişiliği bu şiirlerde hissedilmez. Arif Nihat Asya'ya şair şöhretini kazandıran *Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor*'da (1946) ve *Kubbe-i Hadra*'da (1956) tematik tercihler dolayısıyla hiciv ve mizah şiirlerinin yer almaması şaşırtıcı değildir. *Rübâiyyat-ı Ârif*'in ilk cildinde (1956) de şair rubai türünün sınırları dışına çıkmaz ve hiciv yoluna sapmaz. Oysa özellikle öğretmenlik yıllarının başlarından itibaren iğnelemekten, söz sanatıyla muhatabını gülünç duruma düşürmekten keyif alan bir kişiliğin bu yıllar içinde hiciv şiiri üretmediğini düşünemeyiz. Ama bunlar ilk şiir kitaplarında yer almaz. 1964'te yayımlanan *Rübâiyyat-ı Ârif-II, III* kitaplarında ise sekiz hiciv manzumesi bulunmaktadır.

Şairin devlet memuriyetinin sürdüğü yıllar içinde hiciv vadisinde kaleme aldığı şiirlerin önemli kısmını ilk şiir kitaplarına almadığı tahmin edilebilir. Tek parti döneminde de DP'li yıllarda da 27 Mayıs sürecinde yayımlanan şiir kitaplarında da politik hiciv örneklerine rastlanmaması, konjonktürel sebeplerin dışında devlet memuriyetinin sanatçıyı belli bir alana mecbur etmesi ile açıklanabilir. Belki de Arif Nihat Asya bu tür şiirlerin kitaplarında yer almasını istememiştir. Emekliliğe ayrıldığı 1962'den sonra hiciv şiirlerinin kitaplara girme oranında nisbi bir artış dikkati çeker. Altmışlar ve yetmişler toplumda politik kutuplaşmanın arttığı yıllardır. Milliyetçi, muhafazakâr bir dünya görüşünü savunagelen Arif Nihat Asya da bu dönemde diğer temaların yanında politik hiciv şiirlerine kitaplarında az da olsa yer vermek gerektiğini duymuştur.

Kökler ve Dallar'da (1964), Arif Nihat Asya'nın kendi heccav kimliğini de vurguladığı "Kadehler" şiiri önemlidir. Bu şiirde sigara tiryakiliğini iğnelediği dizeler meşhurdur ama aslında şair, sonraki dizelerde kaleminin zaman zaman

bir silaha dönüştüğünü, hiciv üretiminin bilinçli bir seçim olduğunu da dile getirir:

Kanının köpürüp
Kaynamışlığını bilirim:
Onun tüfekte, tabancayla
Oynamışlığını bilirim...

Ki hâlâ konuşuyor o dilden,
Hâlâ, yazılarını noktalar
Tabancasından kalmış virgüllerle
Tüfeğinden kalmış noktalar: (Asya 2024c: 21-22)

Kökler ve Dallar'ın son beş şiiri politik hiciv örneğidir.

Emzikler (1964), Asya'nın genelde kısa, vurucu şiirlerini topladığı şiir kitabıdır; kitapta eskinin kıta formundaki hiciv manzumelerini anımsatan on üç hiciv manzumesi bulunmaktadır. Yalnız bunlardan bir kısmı ilk baskıdan sonra kitaba ilave edilmiş; 1970'li yıllara ait olması lazım gelen şiirlerdir.

Rübâiyyat-ı Ârif-IV'te (1967) şair, rubai türünün içeriğinde yenilikler yapar, hikmetli sözler yanında espiye dayalı rubailere de yer verir. Bu kitaptaki dört yüz elli dokuz rubaiden on üçü hicivdir.

Dualar ve Aminler (1967), *Yürek* (1968), *Aynalarda Kalan* (1969) ve Avrupa izlenimlerini kaleme aldığı *Rübâiyyat-ı Ârif-V* (1969) ve *Divançe-i Ârif*'te (1971) hiciv manzumesi yoktur; buna karşılık *Kundaklar*'da (1969) hiciv sayılabilecek yedi, *Köprü*'de (1969) altı, *Basamaklar*'da (1971) yedi manzume vardır.

Sanatçının sağlığında basılan şiir kitaplarındaki hiciv manzumelerinin durumu bundan ibarettir.

Arif Nihat Asya'nın ölümünden sonra, kitaplarına girmemiş şiirleri derlenip toparlanmış ve bunlar *Büyüün Kızlar Büyüün* (1976), *Fatihler Ölmez* (1976), *Rübâiyyat-ı Ârif-VI* (1976), *Ses ve Toprak* (1976) ve *Takvimler* (1976) adlarıyla yayımlanmıştır. Bu kitaplardan *Büyüün Kızlar Büyüün*, *Fatihler Ölmez* ve *Takvimler*'de hiciv manzumesi yoktur. Ancak *Rübâiyyat-ı Ârif-VI*'da otuz, *Ses ve Toprak*'ta ise on yedi hiciv manzumesi yer almaktadır.

Kısacası Arif Nihat Asya'nın şiir kitaplarında yer alan ve hiciv örneği olarak değerlendirilebilecek şiir sayısı yüzün biraz üzerindedir. Bunlardan yaklaşık kırk beş, şairin ölümünden sonra yayımlanan kitaplarında bulunmaktadır. Üç

bin civarında şiiri bulunan sanatçının hiciv şiirleri, toplam içinde çok yer işgal etmez ancak bunlar mizaha, zaman zaman da hicve başvurmaktan kaçınmayan bir şair portresini betimlemek için yeterlidir.

Arif Nihat Asya'nın Hiciv Şiirlerinin Biçim ve Söylem Özellikleri

Arif Nihat Asya'nın hiciv şiirleri, biçim bakımından diğer şiirlerinden ayrı bir özelliğe sahip değildir. Asya, hiciv üretimini diğer şiirlerinden ayrı düşünmemiş, dolayısıyla diğer şiirlerinde olduğu gibi bunlarda da vezin, kafiye ve istif gibi biçim unsurlarını alışageldiği şekilde kullanmıştır. Bu tür manzumeleri kitaplarına yerleştirirken de ayrı bir tasnife tabi tutmamıştır.

Şairin genel olarak kısa formlu şiire eğilim gösterdiği yüzlerce rubai ve dört beş dizeyi aşmayan kıta olarak nitelendirilebilecek şiirler kaleme aldığı bilinmektedir; bu form tercihini Asya'nın hiciv şiirlerinde de görürüz. Bu, aynı zamanda geleneksel hicvin vurucu, kısa kıta tercihiyle de örtüşür. Yıkıcı sözel saldırıyı olabildiğince etkili yapabilmenin yolu, bilindiği gibi bir iki dizede espriyi oluşturabilmekten geçmektedir. Eski hiciv külliyatında da dört dizeyi aşmayan kıtalarda, vurucu sözü en son dizeye yerleştirmek en çok tercih edilen biçimlerden biridir. Arif Nihat Asya da hicvi meydana getiren sözü çoğunlukla dört dizeye sığdırmış, en etkili sözel saldırıyı da genellikle son dizede gerçekleştirmiştir.

Arif Nihat Asya'nın hiciv karakterli şiirlerinden elli biri rubai, yirmi ikisi dörtlük (kıta) ve on biri de iki dizeden ibaret kıtadır. Diğer hiciv şiirleri içinde birkaç sayfayı bulanların sayısı fazla değildir; dört dizeden fazla dize sayısına sahip hiciv şiirlerinde de genellikle bir sayfayı aşmayan bir hacim vardır. Bu da Asya'nın eski hiciv geleneğinde olduğu gibi az sözle vurucu, yıkıcı bir sözel saldırıyı tercih ettiğini gösterir.

Arif Nihat Asya, Türk şiir geleneğini çok iyi bilen, gelenekle bağlantısını koparmadan kendi şiirini inşa eden bir şairdir. Hiciv şiirlerinin biçime dair kısmında bu bağ gözlemlenebilecek durumdadır. Bununla birlikte Asya eski hiciv geleneğinin söylemine, vokabülerine hemen hiç itibar etmemiştir. Bilindiği gibi eski hiciv anlayışında hiciv çoğunlukla kaba söz, sövgü yardımıyla gerçekleştirilirdi; muhatabı aşağılamak, onu sözle insan içine çıkamaz hale getirmek, gülünçleştirmek için tenasül organlarının ve buna bağlı eylemlerin adlarından oluşan bir sözlük vardı ve hiciv şairi bu sözlüğün içinden muhatabın aşağılanmasına yol açacak sözcükleri bulup metne yerleştirme becerisiyle hicivde başarı kazanıyordu. En usturuplu sövgüyü gerçekleştirmek heccavı diğerle-

rinden üstün kılıyordu. Arif Nihat'ın hiçbir hiciv şiirinde kaba söze, sövgü sözcüklerine dayalı bir hiciv stratejisi yoktur. Onun da özellikle politik hicivlerinde zaman zaman karşı kutbu aşağılama maksadıyla soya sopa dokunan, nadiren de olsa söven bir heccav tavrı vardır ama bunu söz oyunları ile yapmayı tercih eder, doğrudan kaba söz kullanmaz. "Araba" adlı şiirinde;

Zor olmadı, pek, senin, doyurmak deponu:
Bittikçe mazot, küfürle doldurduk onu! (Asya 2021b: 180)

dese bile küfür sözlüğü yoktur onun şiirlerinin. En kaba sözleri "ulan", "enik", "kopil"dir.

Arif Nihat Asya, hiciv şiirlerinin büyük bir kısmında ironik söyleme başvurmamış, dolaysız hiciv söylemini tercih etmiştir. Yani onun hiciv söylemi, kaba sözlerden arınmış olsa da hicve müstahak kusurları doğrudan hedef alır, övgü görüntüsü altında yergiyi tercih etmez.

Arif Nihat Asya'nın Hicvettikleri....

Arif Nihat Asya'nın hiciv şiirlerinin büyük bir kısmı yaşadığı çağın ülkeyi derinden etkileyen politik ve toplumsal hareketliliği hakkındadır. Şair, kendi inandığı değerler, milliyetçi, muhafazakâr dünya görüşü perspektifinden altmışların sonu, yetmişlerin başında Türkiye'de yaşanan politik kutuplaşmayı, çatışmaları, özellikle ortanın solu da dahil sol hareketleri, bu hareketin içinde yer alan eylemci gençleri, bazı politik figürleri hicvetmiştir. Görevlendirmeye gittiği Kıbrıs'ta olanlara, Makarios'a dair birkaç hicvi de politik hicivleri arasında sayılabilir. Ayrıca 27 Mayıs darbesinin yarattığı sonuçlara, Yassıada mahkemesinin verdiği hükümlere dair politik hicivleri de dikkat çeker. Toplumsal sorunlar, kültürel yozlaşma da hiciv şiirlerinin konusu olmuştur. Bunlar dışında şairin şahsa yönelik hicivleri de bulunmaktadır ancak bunlarda kimleri hedef aldığını tespit etmek bugün için oldukça zordur. Kısacası Arif Nihat Asya'nın hiciv içeriği çeşitlilik bakımından zengin sayılabilir.

Şahsa Yönelik Hicivler

Arif Nihat Asya'nın doğrudan şahısları hedef alan hiciv şiirleri vardır. Eski hiciv geleneğinde hiciv büyük çoğunlukla şahsa yöneltilmiş bir saldırı silahıydı. Şair, hicvettiği şahsın adını veya yaygın lakabını çoğunlukla andığı, hiciv de büyük ölçüde bir tür atışma şeklinde cereyan ettiği için hicvedilenin kimliğini tahmin etmek bugün için bile çok zor değildir. Arif Nihat Asya ise, bazı politikacıları hicvederken belirgin ipuçları kullanmışsa da şahsa yönelik hiciv manzumelerinin

çoğunda hedef aldığı şahsın adını anmadığı gibi tahmini kolaylaştıran belirgin özelliklerini vurgulamamıştır. Bu yüzden onun şahsa yönelik hiciv manzumelerinin muhatabını bulmak zordur. Hiciv, diğer türlere nazaran aktüel zamana daha fazla bağlı bir sanattır; zaman geçtikçe okurun espriyi ve muhatabı anlayabilmesi güçleşebilir. Hatta bazı metinler okur nezdinde hiciv olma özelliğini zamanla yitirir. Arif Nihat'ın şahısları hedef alan hiciv manzumelerinin de muhatabın bilinmemesinden ve hicve sebep olan kusurun unutulmuş olmasından dolayı günümüzde yeterince etkili bulunmama sorunu vardır.

Şair, “Tokat” adlı rubaisinde kendisini çok kızdıran bir şahsa hakaretin ötesinde tehdit içeren bir hiciv söyler. Eski hiciv geleneğinin sert söylemini anımsatan bu hicivde söz konusu şahsın kim olduğunu bugün için belirlemek bir hayli zordur:

Çarparsam eğer beynine fetvânı senin
Yamyassı eder bu sille, sîmânı senin!
Dünyâna sığınmış, sövüyorsun geçene..
Birgün, tıkarım ağzına dünyânı senin! (Asya 2020: 240)

“İsim” adlı rubaide de içi de dışı da çirkin olarak nitelenen, “alçak” denilen şahsiyetin kim olduğu da bugün için meçhuldür. Hicvin muhatabı belli olmasa da şairin kendi değerlerine, kişiliğine uymayan kişilere karşı hiciv silahını kullandığı, bu bağlamda eski hicvin şahsiyete dokunma özelliğine pek de uzak olmadığı açıktır:

Aslında dışından da için, çirkindir..
Dıştan yılışık, huyun, içten kimdir..
Dilden dile “alçak”, nice ismin sıfatı;
Fakat senin ismindir! (Asya 2021a: 207)

Sanatçı kişiliğini sevmeyişi anlaşılın, kim olduğunu tahmin edemediğimiz bir yazarın yazdıklarının değersiz olduğunu ise “Kitap” adlı manzumede şöyle dile getirir:

Kanma uzun imzasına:
İçindekiler pul etmez
Ve tutuştursan, kâğıdı
Kahve pişirmeye yetmez! (Asya 2021b: 185)

Bazen kimliği açıkça belli olmasa da bir kişi için yazılmış hiciv, zaman içinde bir grubun ortak kusurlarını teşhir ettiği, evrensel olanı yakaladığı için etkili olmaya devam eder. Bunlardan biri *Ses ve Toprak*'ta yer alan “Muallim”

manzumesidir. Eğitim-öğretim görevini unutmuş “esnaf” öğretmenlerden biri şöyle hicvedilir:

Çoktanberi esnaflık eden bir dosta,
Baktık ki, “muallim” diye gelmiş posta;
Hayretle dedik: “demek muallimsin sen!”
Hiddetle cevap verdi: evet, (Paydos)ta!” (Asya 2021b: 183)

Muhatabın kim olduğunun sezdirildiği örneklerden biri “Yağmur Okçu’ya” adlı şiiirdir. Bu iki dizeli kıtada muhatap İskender Öksüz’dür ama burada da Arif Nihat, hiciv silahını kullanmaz, dostuna esprili bir dille takılır:

Küstahça dil çıkarması dört oldu, bir değil..
Yağmur senin baban dayak ister; şiir değil! (Asya 2024b: 170)

Arif Nihat Asya’nın politik şahsiyetleri hicvettiği manzumelerde de hicvedilenin kim olduğu açıkça belirtilmez. Ancak bunların önemli bir kısmının kim olduğunu bazı ipuçları vasıtasıyla tahmin edebiliriz.

Politik Şahsiyetler

Arif Nihat Asya, Ankara Gazi Lisesi edebiyat öğretmeniiken bir kararnameyle bir grup öğretmenle birlikte Kıbrıs’ta Lefkoşa Erkek Lisesi’nde görevlendirilmiş; orada kaldığı yaklaşık iki yıllık süre içerisinde Kıbrıs izlenimlerini rubai formunda kaleme almıştır (Yıldız 1997: 33). Bu rubailerden ikisi (“Vaftiz” ve “Hırsız”) 1959’da Kıbrıs’ın ilk bağımsız cumhurbaşkanı seçilen Başpiskopos Makarios (1913-1977) hakkındadır. Kıbrıs’ın Yunanistan’a bağlanması amacını güden Enosis hareketinin liderlerinden olan, EOKA terör örgütünü el altından yöneten Makarios, Ada’daki Türkler açısından en olumsuz figürlerden biridir. Arif Nihat da Türklerle yönelik birçok kanlı eylemin sorumlusu olan Makarios’u şu sözlerle hicveder:

Bilmem, ki nasıl tutulur bir insanla:
Yaptıklarının ilgisi yok vicdanla!
Boştur günü, duymazsa eğer kan kokusu...
Tanrı’m, bu papaz vaftiz edilmiş kanla! (Asya 2020: 163)

“Hırsız”da ise Makarios’un Ada’yı Yunanistan’a bağlama faaliyetleri hicvedilmiştir (Asya 2020: 161).

Arif Nihat Asya kendi tanık olduğu Türkiye siyasetinin önemli simalarını adlarını anarak, açıkça hicvetmemiştir. Genelleme yaparak politikacıları hicvettiği

şairler olmakla birlikte birkaçı dışında politikacıları hedef tahtasına koymamıştır. Bunun istisnalarından biri Bülent Ecevit'tir. Arif Nihat, CHP'de İsmet İnönü'ye karşı iktidar mücadelesine başlamasından itibaren Ecevit'e kuşkuyla bakmış, onun Türkiye'de siyaseti ortaya toplama çabalarını yansıtan Ortanın Solu politikasına, sola dair her şeye olduğu gibi itiraz etmiştir.

Şairin ilk olarak *Emzikler* 'de (1964) yer alan, daha sonra 1976'da yayımlanan *Rübâiyyat-ı Ârif*e de alınan "Soyadı" adlı rubai, Asya'nın Ecevit'e karşı olumsuz duygularının erken başladığını gösterir. Rubai muhtemelen Ecevit'in CHP genel sekreterliğine seçildiği dönemin (1967) ürünüdür ve ona karşı nasıl bir politik tavır takınmak gerektiği konusunda tereddütlü gibidir. Soyadından bir uğursuzluk emaresi çıkarır nihayetinde:

Ummadığımız biri çıkmakta karşımıza;
Bilmiyoruz; bu işin ne olacak sonrası?
Hayra alâmet değil-doğrusu- soyadının
"Ecel"in başladığı harflerle başlaması (Asya 2024b: 186)

Rübâiyyat-ı Ârif-IV'te (1964) yer alan "Portörler" adlı rubaide ise Ecevit'in ortaya attığı "Ortanın Solu" politikası hicvedilir. Bu politika bir bulaşıcı hastalığa, Ecevit de bunu topluma bulaştıran taşıyıcı hastaya (portör) benzetilir:

Uzaktan ve yakından sağlam görünene de
Kuşkularla bakarım:
Çünkü tıbbın "Yarımsol" dediği hastalığın
Hastasından ziyade portöründen korkarım (Asya 2024b: 189)

Ecevit'in halkçı, devletçi görüşlerinin hicvedildiği düşünülebilecek "Devletleştirmek" ve "Güdümlü Aşk", özgürlükçü söylemlerinin hicvedildiği tahmin edilebilecek "Dama" manzumelerini de 1970'li yılların başındaki politik mücadelelerin bir yansıması olarak değerlendirmek mümkündür.

Arif Nihat Asya, bazı hiciv manzumelerinde ise, evrensel politikacı tipolojisini hicveder. Bu tür manzumelerde adı bilinen bir politikacıdan yola çıkılsa bile, kişi hakkında yeterli ipucu verilmez ama politikacıların öteden beri bilinen genel kusurlarını teşhir ettikleri için bu hicivler okur nezdinde çok daha etkilidir.

Arif Nihat Asya, en çok meydanlarda nutuk atan politik figürlerden rahatsızdır. Onları çeşitli yönleriyle sergiler. *Emzikler*'de (1964) bulunan "Mikrofon"

manzumesinde boş nutuklar atan, milleti uyutan (Asya 2024b: 171), *Rübâiyat-ı Ârif-IV*'teki (1964) “Kurban”da (Asya 2021a: 96) millete kendini feda sözü veren ayıplı, aynı kitaptaki “Meydanlar”da ise (s.102) insanlardan utanmayan politikacılar hicvedilir. Meydanlarda nutuk söylemekten başka hiçbir iş yapmayan bütün politikacılar onun hedefindedir:

Toylar bir yanda, yaşlılar bir yanda...
Tizden, pesten öter durur meydana...
Birhayli hatibin arasından kimi ilk,
Kimi son turfanda! (Asya 2021a: 105)

Emzikler'de yer alan “Ninni II”de ise ölünceye kadar politikadan emekliye ayrılamayan ihtiyar politikacılar güzel bir ironiyle alaya alınır:

Tanrı sülün boy versin!
Melek gibi huy versin!
Torunum büyüsün de
Dedesine oy versin! (s.175)

27 Mayıs Darbesi

Arif Nihat Asya, bilindiği gibi bir dönem DP'den milletvekili seçilmiş, DP'nin ikinci döneminde ise öğretmenlik mesleğine geri dönmüştür. Dolayısıyla sanatçının DP iktidarına karşı yapılan darbeye itiraz etmesi şaşırtıcı değildir. Bununla birlikte onun darbeyi, darbecileri, Menderes'i yargılayan mahkemeyi hicveden manzumelerinin sayısı fazla değildir. Bütün şiirleri içinde 27 Mayıs temalı hiciv şiirlerinin sayısı yedidir.

Şair, öncelikle 27 Mayıs'ın bir ihtilal olduğu düşüncesine itiraz eder; *Emzikler*'de yer alan “1960” adlı manzumede 27 Mayıs'ın bir darbe olduğu ve hükümete değil devlete yapıldığını ileri sürer. “Artıklar”da idamları sorgular şekilde kendisi gibi eski DP'lileri “ip artığı” olarak niteler. *Köprü*'de (1969) yer alan “Yıldönümü” adlı manzumede 27 Mayıs'ın bir bayram olarak kutlanmasını eleştirir (Asya 2024a: 196). *Rübâiyat-ı Ârif-VI*'da yer alan “Sehpa” rubaisinde ise idam hükmünü veren mahkemeyi lanetler:

Örmüştür örenler, iftiradan ağlar;
Altında necaset, atılan imzâlar...
Onlarda utanmak diye bir şey yoktur;
Yaptıkları işten utanır sehpa! (Asya 2021a: 298)

Solcular

Arif Nihat Asya, daha önce de vurgulandığı gibi milliyetçi, muhafazakâr bir sanatçıdır. Öğretmenlik yıllarında da emeklilik döneminde de dünya görüşünü açıklamaktan kaçınmaz; özellikle altmışların sonlarından yetmişli yılların ortalarına kadarki siyasi hareketlilik içinde kendi tarafını kalın çizgilerle belirtir. Sanatçının düzyazılarında da bu dönemin keskin politik atmosferinin izdüşümünü görmek mümkündür. Hiciv manzumelerinin en sert olanlarını da söz konusu kaotik atmosferde, Türkiye'deki sol harekete, bu hareketin içinde yer alan “eylemciler”e, yazarlara, politikacılara karşı kaleme almıştır.

Hiciv, hiçbir zaman başışlayıcı değildir; yıkıcıdır, aşağılayıcıdır, muhababını rezil etmek, yenilgiye uğratmak ister. Hiciv hicvedilenler için rahatsız edici bir silahtır. Bu bakımdan hicvin yıkıcı saldırıları mizahın başışlayıcı gülmesinden farklıdır.

Arif Nihat Asya, politik mücadelenin sözel bir silahtı olarak kullanır hicvi. Solcu gençleri Çin'in, Rusya'nın propagandasına kapılmakla suçlar (Asya 2024b: 200). “Sefiller” manzumesinde Türk gençliğı adına konuştuğunu iddia edenlerin sayılarının çok az olduğunu, bunlara karşı durmak gerektiğini dile getirir (Asya 2024c: 183).

Solcuları zaman zaman eski hicvin soya sopa dokunmasını hatırlatırcasına hicveder. En çok da “eylemciler” olarak nitelediğı gösteri yapan gençleri hedef alır; onları aile terbiyesi almamakla, bazen de soyu belirsiz olmakla itham eder. *Kökler ve Dallar*'da bulunan “Yumruklar” manzumesinde sol yumrukları havaya kalkmış gösterici gençleri korkuluğa benzetir; soy belirsizliğini ima ederek eylemcilerin kimlerin çocukları olduğunu sorgular; bazı politikacılarla bağlantıları bulunduğunu ileri sürer:

Meydanda, bunların ne öğrettiğı onlara
Ve onların bunlardan neler okudukları!
Yolumuzu ne güne kadar kesecek kürsü
Yılanlarının yola uzanan kuyrukları? (Asya 2024b: 140)

Şairin ölümünden sonra yayımlanan *Ses ve Toprak*'ta (1976) “Eylemciler” adını taşıyan iki şiir vardır; her iki şiir de “solcu “eylemciler”i hicveder. Her ikisinde de ailelerin solcu gençlerin eylemlerini anlayamadıkları vurgulanır; şaire göre bunların hepsi anadan, babadan, değerlerinden kopmuş, başkalarının maşası olmuştur:

Ben gelip dedim: “Siz busunuz işte
Ey eylemlerini eylediklerim!”

Vardır bir alçak,
Ki size-ancak-
O, açar kucak:

O sahip çıkarak, der: “Eniklerim!” (Asya 2021b: 163)

Arif Nihat Asya'nın en sert hicvi sanırım “Amca ile Yeğenler”dir. *Basamaklar*'da (1971) yer alan bu hicivde Asya, hicvin saldırısını soy sop meselesine kadar uzatır:

Döğünüp Ho Şi Min'in bizdeki yeğenleri,
Gidenin ardından “Ho amca...! diye ulurmuş...
Söyleyin Allah için, dostlar: babası belli
Olmayanın, amcası nasıl belli olurmuş (Asya 2024c: 184)

Arif Nihat Asya, bir sol eylem biçimi olarak gördüğü grevleri “Grev” manzumesinde; kalemını kızıl olarak nitelediği solcu bir yazarı da “Boyunbağı” şiirinde hicveder.

Arif Nihat Asya'nın solcular hakkındaki hiciv manzumelerini, tarihsel bağlam içinde değerlendirmek zorunludur. Sanatçı siyasi kamplaşmanın sağ tarafındadır; onun perspektifinden solcuların mutlak olarak yenilgiye uğratılması gerekmektedir; bu yüzden de kalemını bir silah olarak kullanmaktan çekinmez.

Sonuç

Arif Nihat Asya, mizaha, espriye yakın bir şahsiyet olmakla birlikte bir hiciv şairi değildir ama hiciv şiirleri de yazmıştır. Bunların bir kısmını sağlığında yayımlanan şiir kitaplarına almamış, bunlar sonradan derlenip şiir külliyyatına dahil edilmiştir. Türkiye'nin yakın tarihinin en kaotik dönemlerine denk gelen yıllarda sanatçının hiciv üretiminin arttığı gözlenmiştir.

Arif Nihat Asya, hiciv şiirlerini eski hiciv geleneğinin kullandığı kısa, genelde dört dizeyi aşmayan kıta düzenine yakın formlara sığdırmayı daha çok tercih etmiştir. Bununla birlikte sanatçının daha uzun, karışık formlarda yazılmış hiciv şiirleri de bulunmaktadır. Kısa forma sahip hicivlerde espriyi, hicvin amacı olan saldırıyı son dizeye vurucu bir şekilde yerleştirme konusunda eski hiciv şairlerinin izinden gider.

Şair, hicivlerinde kaba söze, müstehcen göndermelere dayanan bir sözlük kullanmamıştır ama modern yergi sanatının daha çok tercih ettiği ironiye nadi-ren başvurmuş; genelde hicivlerinde muhatabına dolaysız saldıran bir söylem kullanmıştır. Yani Arif Nihat Asya, sövgüye, kaba söze yer vermemekle birlikte aslında eski hiciv geleneğinin yergiyi oluşturma taktiklerine bağlıdır. Özellikle bazı uzun manzumelerinde ve ölümünden sonra yayımlanan bazı hicivlerinde takdim kusurları bulunduğu, hicve temel olan espriyi yeterli güçle vurgulayamadığı söylenebilir.

Arif Nihat Asya, geleneksel hicvin aksine, şahsa yönelik hicivden ziyade toplumsal ve politik hicve çok daha fazla eğilim göstermiştir. Kimliği bugün için bilinemez hale gelmiş bazı şahsiyetler hakkında yazdığı az sayıdaki hiciv manzumesi dışında politik figürler, Kıbrıs sorunu, 27 Mayıs darbesi, burada üzerinde duramadığımız hükümet ve belediye işlerindeki bazı aksaklıklar ve özellikle sol eylemleri, eylemcileri hicvettiği manzumeler onun hiciv külliyyatının ana eksenini oluşturur. Yaşadığı çağın politik atmosferi o dönemi yaşayan herkes gibi Arif Nihat Asya'yı da etkilemiş; bu atmosfer içinde şiiri kullanarak kendi düşünsel tercihlerine aykırı düşen politik figürleri, olayları hicvetmiştir. Politik hicivleri dikkat çekicidir ancak hicvedilen hususlar konusunda zengin bir profil ortaya koyamamış; örneğin sol hareketleri büyük ölçüde eylemci gençler perspektifi ile sınırlayarak hicvetmiştir. Bununla birlikte politikacıları hicveden manzumelerinde evrensel politikacı tipini yakalayan, başarılı hicivler de üretmiştir.

Sonuç olarak Arif Nihat Asya, sanatçı kişiliğinin birçok farklı cephesiyle birlikte hiciv şiirleriyle de dikkati çeken, hiciv müktesebatıyla da incelenmeyi hak eden bir sanatçıdır.

Kaynakça

- Asya, Arif Nihat (2020) *Rübâiyyat-ı Ârif-1*. İstanbul: Ötüken.
- Asya, Arif Nihat (2021a). *Rübâiyyat-ı Ârif-2*. İstanbul: Ötüken.
- Asya, Arif Nihat (2021b). *Ses ve Toprak*. İstanbul: Ötüken.
- Asya, Arif Nihat (2022). *Fâtihler Ölmez ve Takvimler*. İstanbul: Ötüken.
- Asya, Arif Nihat (2024a). *Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor*. İstanbul: Ötüken.
- Asya, Arif Nihat (2024b). *Kökler ve Dallar*. İstanbul: Ötüken.
- Asya, Arif Nihat (2024c). *Duâlar ve Aminler*. İstanbul: Ötüken.
- Bâkiler, Yavuz Bülent (2007). *Ârif Nihat Asya İhtişamı*. İstanbul: Size Dergisi Yayınları.
- Okay, Orhan (2011). "Arif Nihat Asya". *Arif Nihat Asya* içinde (s. 229-233). (Ed. Nevzat Kösoğlu). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Yıldız, Saadettin (1997). *Arif Nihat Asya'nın Şiir Dünyası*. Ankara: MEB.

KAVRAMSAL METAFOR TEORİSİNE GÖRE ARIF NİHAT ASYA'NIN ŞİİRLERİNDE YURT KAVRAMI

Prof. Dr. Sema ÖZHER

Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi,
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi

Giriş

Arif Nihat Asya'nın şiirleri ile ilgili bazı değerlendirmeler yapmadan önce çalışmanın yapısını şekillendirecek iki kavram üzerinde durmak faydalı olacaktır. Bunlardan birincisi kavramsal metafor teorisinin ne olduğu; ikincisi ise “yurt” sözcüğünün hangi anlamları içerdiği.

Geleneksel retorikte metafor sözcüğü bir mecâz (*trope*) olarak kabul edilir ve sözcükler arasındaki ilişki benzerlik ilişkisine dayandırılır. Yine geleneksel retorik anlayışına göre metaforun amacı *muhtemel olanı daha çekici kılmaktır*. Bu sebeple metaforun yeni bir figüratif anlam ortaya koyduğu düşünülmez (Ricoeur, 2019: 65). George Lakoff ve Mark Johnson 1980'de yayımladıkları *Metaphor We Live By*¹ adlı kitapla yeni bir teorik zemine taşınan ve “kavramsal metafor teorisini” olarak anılan anlayışa göre ise metafor, gündelik hayatın her alanında insanın tüm düşünce ve eylemlerinde var olan bir şey olarak kabul edilmiştir (Lakoff-Johnson, 2015:27-28). Kavramsal metafor teorisine göre insan kendisi için önemli olan soyut kavramların birçoğunu tecrübe ettiği diğer kavramlar aracılığıyla kavramaya ihtiyaç duyar. Yani insan zihni soyut bir kavramın anlamını, deneyimlediği ve somut bir anlamı olan başka bir kavram aracılığıyla anlamlandırma yoluna gider. Lakoff ve Johnson'a göre insanın kavram sisteminde metaforik tanımlamaya yol açan şey de budur (2015:158). Kavramsal metafor teorisine göre metaforun, *başlıca fonksiyonu anlamadır* (Lakoff-Johnson, 2015:68). Paul Ricoeur, metaforun *cümle semantiğiyle ilgili* olduğunu;

1 Kitap, *Metaforlar Hayat, Anlam ve Dil* adıyla Gökhan Yavuz Demir tarafından 2015 yılında İthaki Yayınları arasında Türkçeye çevrilmiştir.

bu nedenle bir kelimenin metaforik kullanımından daha ziyade metaforik ifadede söz etmek gerektiğini vurgular. Ricour'a göre metaforik ifade, *iki terim arasındaki gerilimin* ürünüdür. Burada *gerilim* ile kastedilen şey, *ifadenin iki zıt yorumu arasında vuku bulan bir şeydir*. Metafor, *bu iki yorum arasındaki çatışmadır*. Ricoeur'a göre gerçek metaforlar tercüme edilemez ve onlar gerçeklik hakkında yeni bir şeyler söyler (2019:62-69). Kavramsal metaforun A, B'dir şeklinde tek bir yapısı vardır. Buradaki A, hedef alan; B, kaynak alandır (Çetinkaya, 2006:20). Hedef alan daha soyut bir anlam taşıırken kaynak alan daha somuttur. Kaynak alanda yer verilen kavramın bir yönü ön plana çıkarılarak hedef alanda yer verilen kavramla kurulan ilişki sonucunda hedef alanda yer verilen kavram anlamlandırılmaya çalışılır. Kitapta ZAMAN HAREKET EDEN BİR NESNEDİR kavramsal metaforunun günlük kullanımda "*Önümüzdeki haftalarda ele alınacak.*", "*Noelin gelişini dört gözle bekliyorum.*", "*Elimizde büyük bir fırsat var ve biz *geçip gitmesini* istemiyoruz.*", "*Geleceğe yüzümü dönemem.*" önermeleriyle karşımıza çıktığı (Lakoff-Johnson, 2015:76) bilgisine yer verilmiş olup konuyla ilgili başka örnekler de sıralanmıştır. Kövecses'e göre kavramsal metaforlar daha çok kültürün asli unsurudur (Özavşar, 2021, s. 412).

Yapılan çalışmalar neticesinde bir kültürde var olan temel değerlerin çoğunluğuyla kavramların metaforik yapısı arasında bir tutarlılık bulunduğu gözlenmiştir. Farklı kültürlerdeki kavramsal metaforlar karşılaştırıldığında ise çeşitli ortaklıklar görüldüğü gibi tersine işleyen metaforlar da tespit edilmiştir. Örneğin, bir kültürde AKTİF OLAN YUKARIDA, PASİF OLAN AŞAĞIDADIR şeklinde olan kavramsal metafor başka bir kültürde tersine işleyebileceği görülmüştür (Lakoff vd. 2015, s. 50-53). Farklı kültürlerde geliştirilen bu çeşit kavramsallaştırma farklılıklarının sebebi, insanın çevresiyle ilgili tecrübelerindeki değişimle ilişkilendirilebilir (Özavşar, 2021: 412).

Şiirlerinden yola çıkarak Arif Nihat Asya'nın zihninde yurt kavramının nasıl şekillendiğini irdelemeden önce sözcüğün sözlükteki karşılığına yer vermek faydalı olacaktır. Güncel Türkçe sözlükte "bir halkın üzerinde yaşadığı, kültürünü oluşturduğu toprak parçası, vatan" anlamına gelen "yurt" sözcüğü (<https://sozluk.gov.tr/>) *Kitab-ı Dede Korkut'ta Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boyu'nda yeriyile yurduyla* ifadesinde görüldüğü üzere "yer" sözcüğü ile bir ikileme gibi kullanılmıştır.² Buradan hareketle yurt sözcüğünün barındırdı-

2 Söz konusu metinde ev, toplum tarafından uzun yıllar içerisinde ortaya konmuş değerler dizgesini; "*yeriyile yurduyla*" ifadesi ise ev'in temsil ettiği değerler tabakasının taşınabilirliğini ve ulus var olduğu sürece bu değerler tabakasının gidilen yere götürülebileceği biçiminde yorumlanabilir. Ayrıntılı bilgi için bkz: Özher Koç, Sema, Salur Kazan'ın Evi Yağmalandığı Boyu Üzerine Yeni Bir Anlam Arayışı, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, Cilt/Sayı: 54, (2016-1), İstanbul 2016, s. 99-109.

ğı anlamları tespit edebilmek adına “yer”in ifade ettiği anlam üzerinde de durulması gerekmektedir. “Yer” sözcüğü Güncel Türkçe Sözlükte “bir şeyin, bir kimsenin kapladığı veya kaplayabileceği boşluk, mahal, mekân”; Tarama Sözlüğünde “toprak, ülke, diyar” anlamlarına gelmektedir. Dede Korkut’ta karşımıza çıkan *yeriyle yurduyla* ifadesinden hareketle bu iki sözcüğün bir mekân olmaktan öte o mekânla kurulan ilişki sonucu ortaya çıkan tinsel güçle ilişkilendirilebileceği kanaatindeyiz. Zira Madanipour, “yer”i, insan ya da obje tarafından kullanılan anlam ve değer bağışlanmış mekânın bir parçası olarak kabul ederek mekânın var olmasını sağlayan şeyin zaman olduğunu vurgular. Madanipour’a göre belli bir mekânda yaşanan zamanın katmanlaşması ile o mekân “yer” haline gelir. Burada, yaşanmışlık unsuru ön plana çıkarılmıştır (Kalyoncu, 2006: 38). Yaşanmışlık, Jorgensen’e göre kişinin yaşadığı yere bağlılığını kuvvetlendirir (Kalyoncu, 2006: 50). Kişi yaşadığı yere karşı bir aidiyet duygusu geliştirir. Schlink’e göre *yerleri yurt yapan anılar ve özlemleridir* (Schlink, 2017: 37).

Yeriyle yurduyla” ifadesinden yola çıkarak yurt sözcüğünün anlam dairesine yer sözcüğü ile yukarıda alıntılanan anlamların da dahil edilebileceği düşüncesindeyiz. Buradan hareketle “Bayrak Şairi” olarak anılan Arif Nihat Asya’nın bilincinde yurdun nasıl kavramsallaştırıldığını irdeleyebiliriz.

Metafor Teorisine Göre Arif Nihat Asya’nın Şiirlerinde Yurt Kavramı ile İlgili Tespitler:

Henüz yedi günlükken babasını askerlikte yakalandığı vebadan dolayı kaybeden Mehmet Arif, üç yaşına kadar annesi Fatma Zehra Hanım’ın şefkat ve sevgisi ile geçirir. Ancak annesinin Osmanlı ordusunda bir subayla evlenip Filistin’e gitmesi sırasında dedesi İbrahim Tefik Efendi’nin küçük Mehmet Arif’i götürmesine izin vermemesi sebebiyle üç yaşında da annesiz kalır. Küçük yaşta tecrübe edilen bu kayıpların acısı daha sonraki yaşlarda şairin karakteri üzerinde derin bir hüznü bırakacak, dört beş yaşlarından itibaren çocukluğunu yanlarında geçirdiği halası ve eniştesi aracılığıyla kaldığı yerler Arif Nihat Asya’daki vatan sevgisinin doğuşuna zemin hazırlayacaktır. Eniştesi Yüzbaşı Mehmed Fevzi Efendi, Bulgar ordularını Nakkaş tabyalarında karşılayan birliklerin komutanlarından. Düşmanın ne demek olduğunu, vatan sahibi olmanın anlamını, yenilginin acısını henüz küçük yaşta kavramış olan Arif Nihat Asya’nın öğrenim hayatını “Trablus, Balkan ve Birinci Dünya harplerinin birbirine ulandığı bu karışık dönemde” (Yıldız, 2011: 15-17) tamamlaması öğretmenlik sebebiyle gittiği Ankara, Adana, Malatya gibi şehirlerde tanıdığı Anadolu coğrafyası ve insanı şairin belleğinde vatan ve memleket kavramlarının şekillen-

mesinde çok önemli bir yer tutar. Böylece sanatçının daha sonra yazacağı şiirlerde karşımıza çıkacak olan vatan fikri “bir taraftan toprağa, coğrafyaya, bir taraftan da tarihi perspektife oturur. Toprak, yani coğrafya onu ‘yurt’ gerçeğine, tarihi perspektif ise ‘mazi’ye götürmektedir...” (Yıldız, 2011: 60-61).

Arif Nihat’ın şiirlerinde yurt kavramına çokça yer verişinin nedenlerini yukarıda sıraladıktan sonra şairin *Bir Rüzgâr Bayrak Bekliyor, Kökler ve Dallar, Duâlar ve Âminler* kitaplarında yer alan şiirlerde soyut olan “yurt” kavramının hangi somut kavramların anlam alanlarından yararlanılarak anlamlandırıldığını tespit etmeye çalışacağız.

Kavramsal metaforun A, B’dir şeklinde tek yapısı vardır ve bu yapılanma ile bir imge şeması ortaya çıkar. Metafor “bir hedef alan” bir de “kaynak alan” olmak üzere iki farklı kavram alanı arasındaki ilişkiden yararlanır. Hedef alan, daha soyut olup anlaşılmaya çalışılan kavram alanını; kaynak alan ise daha somut olup benzerliğinden faydalanılacak olan kavram alanını temsil eder. Kavramsal metafor teorisinin ilkelerinden hareketle bu çalışmada hedef alan: YURT’tur. Kaynak alanda yer verilen kavramlardan hareketle Arif Nihat Asya’nın belleğinde önemli bir yer tutan yurdun ne olduğu anlaşılmaya çalışılacaktır. “Çünkü metaforları anlamaya çalışmak, başka her şeyden önce kim olduğumuzun ve ne tür bir toplumda yaşadığımızın hayatî bir unsurunu anlamaya çalışmak demektir” (Lakoff-Johnson, 2015: 13).

Bir Rüzgâr Bayrak Bekliyor, Kökler ve Dallar, Duâlar ve Âminler adlı kitaplarda yurt kavramı ile ilgili tespit ettiğimiz kavramsal metaforlar aşağıdaki gibidir:

1.Göksel Nesne Metaforu (YURT TAŞINABİLİR/GÖKSEL BİR ŞEYDİR)

Arif Nihat Asya YURT TAŞINABİLİR/GÖKSEL BİR ŞEYDİR kavramsal metaforunda yurt (hedef alan) kavram alanını taşınabilir/göksel bir şey (kaynak alan) kavram alanıyla ilişkilendirerek zihnindeki yurt kavramını daha somut ve daha anlaşılır kılmaya çalışmıştır.

“Kopardılar ayı gökten./ Bir ipek dala astılar..

Yurt dediler, gölgesine/ Ayaklarını bastılar.” (Asya, 2007: 12)

Metaforik eşleştirmelerde iki kavram arasında ilişki kurulurken kavramın bir yönü ön plana çıkarılır. Bu kavramsallaştırmada yurdun göğe ait bir unsur olduğu vurgulanmıştır. Bu önermedeki “gök” ifadesinden örtülü olarak bir “yer” karşıtlığının söz konusu olduğu; gök-yer ikilisinin yapı itibarıyla “yöne-

lim metaforu” kabul edilebileceği düşüncesindeyiz. Çetinkaya, *Türkiye Türkçesinde Mutluluk ve Üzüntü Göstergeleri* adlı çalışmasında MUTLULUK, YERDEN UZAK OLMAKTIR (Çetinkaya, 2006:449) ve ÜZÜNTÜ, AŞAĞIYA DOĞRUDUR (Çetinkaya, 2006: 453) kavramsal metaforlarını tespit etmiştir. Bu bağlamda Arif Nihat Asya'nın yurdu “yukarıda” olan, göğe ait bir unsurla konumlandırmasından hareketle şairin yurdu kutsal kabul ettiğini ve bu kutsal duygusunun varlığa ontolojik anlamda bir güvende olma duygusu yaşattığını söyleyebiliriz.

2. Merkez Metaforu (YURT DÜNYANIN MERKEZİDİR)

Onlar adlı şiirde yurt (hedef alanı) dünyanın merkezi (kaynak alanı) ile kavramsal düzeyde bir anlam ilişkisine uğrar.

“Yeryüzünün göbeğinde/Kuruldu Kurultayları...

Günleri sönmek bilmedi. Yere düşmedi ayları.” (Asya, 2007: 12)

Yurt burada Türk kültüründe yedi kollu ağaç ve çadırların ortasına konulan direklerle de temsil edilen merkez simgeciliği ile uyumlu olacak şekilde kavramsallaştırılmıştır. Merkez, şeylerin hiyerarşisinin belirlenmesinde temel noktadır. Arif Nihat Asya'nın belleğinde tüm değerler dizgesinin yurt kavramına göre sıralandığını söyleyebiliriz. Bu, kısaca şöyle izah edilebilir: Yurt varsa diğer şeyler önem kazanır, aksi halde başka şeylerin kıymeti söz konusu olamaz.

3. Dünya Metaforu (YURT BİR DÜNYADIR)

Kalk Yiğitim şiirinde şair şöyle der:

“Dağları, taşları akar sularıyla/ Şu tanıdık toprakta

Bir büyük dünya parçası/ Fâtihini aramakta.” (Asya, 2007: 21)

Yurt dağları ve akar sularıyla bir bütündür. Bu, Türk kültüründeki dağları ve suları koruyan kutsal iyeler inanışıyla benzerlik gösterir. Varlığın yeryüzünde kendini inşa sürecinde ona katkı sağlayan şeyler bu kutsiyetle ilişkilidir. Dağlar, taşlar, sular varlığın özüne yakın olduğu için tanıdıktır. Bu kavramsallaştırma da şairin bir parçası olduğu Türk kültürü ile uyumludur. Türklerin yüzlerce yılda inşa ettiği düşünce sistemine göre yer ve sular kutsal iyeler tarafından korunmaktadır. Bu nedenle yer ve su incitilmez.

4. Bayrak Metaforu (YURT BAYRAKTIR)

Şairin 5 Ocak Adana'nın kurtuluşu için düzenlenen anma töreninde okunmak üzere yazdığı *Bayrak* şiirinde şu dizeler yer almaktadır:

“Dalgalandığın yerde ne korku ne keder.../ Gölgede bana da, bana da yer ver!

...

Savaş bizi karlı dağlara götürdüğü gün/ Kızılığına sığındık
Dağlardan çöllere düşürdüğü gün/ Gölgene sığındık.

...

Senin altında doğdum./ Senin dibinde öleceğim.

...

Yeryüzünde yer beğen/ Nereye dikilmek istersen
Söyle, seni oraya dikeyim!” (Asya, 2007: 22-23)

Yukarıdaki alıntı dizelerde şiirin bütününe teşmil edilmiş bayrak ve mekân ilişkisi dikkati çekmektedir. Gölge ile ifade edilen devlet otoritesi “dağ” ve “çöl” ile mekânsal bir görünüm kazanırken şiirin “Nereye dikilmek istersen/Söyle, seni oraya dikeyim!” biçimindeki son bölümünde bu devlet anlayışı Kızılelma ülküsüne dönüşür. Bu yine yurt kavramının **değerler dizgesi ile ilişkili/taşınabilir bir şey** olması fikriyle örtüşmektedir.

5. Sığınak Metaforu (YURT SON SİĞİNAKTIR)

“Söyleyin selâmlarımı/ ‘Kurttepe’nin kurtlarına:

Bir körpe kuzu kapmadan/ Dönmesinler yurtlarına.” (Asya, 2007: 72)

Dörtlüğün genelinde bir av ve avcı mitine gönderme yapılmaktadır. Adana’da bir semt adından yararlanan şair, kurt ve kuzu arasındaki avcı-av-avlanma ilişkisini insanın günlük yaşamında karşılaştığı problemle karşılaşma ve bu problemi çözme yöntemiyle ilişkilendirmiştir. İnsan, problemin üstesinden gelip yuvasına sığıdır. Yuvasına dönüş/eve dönüş, varlığın ontolojik anlamda kendini güvende hissettiği ilk mekâna dönüşür. Yurt, insanın kendini güvende hissettiği sığınağıdır.

6. Kıymetli Madde Metaforu (YURT KIYMETLİ BİR MADDEDİR)

“Gök mavi, başak sarışın.../ Tadı, ne güzel barışın!

Fakat senin on savaşa/ Değer, ey yurt, bir karışın!” (Asya, 2007: 93).

Şairin zihninde yurt uğruna mücadele edilecek çok kıymetli bir şeydir. Belki bu mücadele sırasında insan ölür, belki büyük acılar çekilir ama yurdun en ufak bir parçasından dahi vazgeçilmez!

Uzaklara Giden Gelin şiirinde;

“ ‘Bahçe, konak, saray...’ de, git!/ Baba yurdunu koy da git!” (Asya, 2011: 247)

Dizelerinde YURT BİR MADDEDİR. Şairin bilincinde yurt, madde ile somutlaştırılmıştır. Bu madde insan emeğiyle değer kazanan bahçe, inşa edilen konak ve saraydır. Babadan devralındığının söylenmesiyle yurt, atadan geleceğe taşınmak üzere alınan bir “emanet” hüviyeti kazanır. Emanet anlayışı yurdun yaşanmışlıkla kazanılan tarihselliğini vurgular.

Arif Nihat Asya, *Duâlar ve Âminler* kitabında yer alan *Lâleler* adlı şiirini lâle etrafında örer. İlk beyitte “Kokunuz nerde ve siz neredesiniz/ Ey hakikatlı vatan lâleleri;” dizelerinde güzel kokulu lâle çiçeklerinin yanı sıra yiğit, cesur kadınları çağrıştıracak şekilde kullanılırken üçüncü beyitte “Ben ararken sizi gurbet gurbet./ Açtı mermerde Sinan lâleleri!” dizelerinde Türk el sanatları arasında yer alan çinileri kastedecek şekilde kullanılmıştır. İkinci beyitte “Hani yer Cenneti Sadâbâd’ın/ Ünü bir yurdu tutan lâleleri?” (Asya, 2006: 37) dizelerinde şairin belleğinde yine YURT BİR MADDEDİR kavramsal metaforu belirir. Lâleler şiirindeki kullanım şekliyle hareketle yurdun bir arada tutulması gerektiği düşüncesi söz konusudur.

7. İnsan Metaforu (YURT İNSANDIR)

“Yurdumun bağır yanık toprağına/ Tohum olmuş benler?” (Asya, 2007: 230)

Yukarıda yurt kavramı insan kavram alanından ödünçlenerek somutlaştırılmıştır. Yurt bir toprak olarak somutlaştırılmış ve toprağın güneşten yanması ile insan bedeninin (bağır) yanması eşleştirilmiştir.

8. Hamur Metaforu (YURT BİR HAMURDUR)

“Müslümanlıkla yoğrulan yurdu/ Müslümansız bırakma, Allah’ım!” (Asya, 2006: 47)

Dizelerinde yurt ile hamur arasında anlamsal bir ilişki kurulmuştur. Hamur, su ve un bileşiminden oluşan ve maya ile mayalanarak çoğaltılan bir maddedir. Burada Müslümanlık, yurda biçim kazandıran bir yapı unsuru/elementi olarak algılanmıştır. Bunun bir benzer kullanımını Namık Kemal'in *Hürriyet Kasidesi*'nin dördüncü beyti olan "Vücûdun kim hamîr-i mâyesi hâk-i vatandandır/ Ne gam râh-ı vatanda hâk olursa cevr ü mihnetten" dizelerinde görmek mümkündür. Namık Kemal, insanın bedeni ile vatan toprağı arasında ilişki kurarken Asya, yurdu kavramsallaştırmak için hamurun yoğurulma, mayalanma anlamlarını yurdun kavram alanına eklemiştir. Böylece yurt, Arif Nihat Asya'nın belleğinde Müslümanlığın insanları birbirine katıştırdığı/özdeşleştirdiği ve ayrılmaz bir bütün haline getirdiği bir kültür dairesi anlamı kazanmış olur.

9. Maya Metaforu (YURT MAYALANMIŞ TOPRAKTIR)

"Yine uzanmış yiğitlerim../ Yine topraklara şehitlerim.

Türk mayası katmaktadır." (Asya, 2011: 63)

Maya (Farsça mâye) sözcüğü "1. Bazı besinlerin yapımında mayalanmayı sağlamak için kullanılan madde; Ör: *Ekmek mayası. Yoğurt mayası. Kırmızı mayası.*"; "2. İçerdikleri enzimlerin katalizör niteliği etkisiyle şekerleri karbondioksit ve alkole dönüştüren bir hücreli bitki organizmaları." gibi anlamlara gelir (<https://sozluk.gov.tr/>). Şair, maya sözcüğünü toprağı mayalayacak bir öz olarak zihninde kavramsallaştırmış ve bunu sıradan toprak parçasını sıradanlıktan kurtarıp "yurt"/ "vatan" haline getirecek bir şey olarak değerlendirmiştir. Şehitlerin maya olarak düşünülmesi, şehitlerin mayaladığı toprağın yurt/vatan statüsü kazanması dikkat çekici bir kavramsal metafordur.

10. Kutsal Nesne Metaforu (YURT BİR ADANMA NESNESİDİR)

"Gerçek Türk, gerçek insandı:/ Bağlıydı yuvaya, yurda..." (Asya, 2006: 201)

Yurt kavramı bağlanılan bir şey, varlığın kendisini adayacağı bir adanma nesnesi olarak kavramsallaştırılmıştır. Yurdun adanma nesnesi olarak kabul edilmesi şairin zihninde para, mal ve mülk gibi maddi zenginlik kaynaklarının değerler hiyerarşisinde aşağıda kaldığını işaret etmektedir.

11. Yiyecek Metaforu (YURT TATLI BİR YİYECEKTİR)

"Senin tatlıdır her şeyin:/ Katık istemez ekmeğın." (Asya, 2006: 159)

Yurt, insanı diri tutacak tatlı ve lezzetli bir yiyecek olarak görülmüştür. Asya'nın belleğinde yurdu olanın hayatta kalmayı başaracağına inanıldığını söyleyebiliriz.

12. Toprak Metaforu (VATAN DAMGALANAN BİR TOPRAKTIR)

“Ezanımdan alışıp tekbire,/ Buldunuz mutluluk, îmânımla...

Vatan³ ettim sizi, ey topraklar,/ Beş vakit damgalayıp alınımla!” (Asya, 2006: 163)

Vatan hedef alanda yer alan soyut bir kavramdır. Toprak ise kaynak alanda yer alan somut anlam içeren bir kavramdır. Şairin belleğinde toprağın damgalanan bir şey olarak kavramsallaştırılması oldukça dikkat çekicidir. Damga bir şeyin aidiyetini gösteren işaret olarak tanımlanabilir. Toprağı damgalamak bir çeşit aidiyet göstergesidir. VATAN DAMGALANAN BİR TOPRAKTIR kavramsal metaforu ile vatanın dünyanın başka yerlerindeki toprak parçalarından ayırt edilmiş, özel bir anlama sahip olduğu ifade edilmektedir. Burada damgalamanın namaz ibadeti sırasında alnın secdeye gitmesiyle yapılması Arif Nihat Asya'nın şiirlerindeki orijinalliği göstermesi açısından oldukça dikkat çekicidir.

Sonuç:

Arif Nihat Asya'nın üç şiir kitabında yer alan şiirler üzerine kavramsal metafor teorisinden hareketle yapılan değerlendirmeler öncelikle yurt kavramının şairin zihninde çok önemli bir yer tuttuğunu göstermektedir. Çalışmada elde edilen bulgulara göre Asya'nın belleğinde yurt kavramının her şeyin merkezinde konumlandırıldığı; şairin yurt toprağını namazla damgalayarak başka topraklardan ayırdığı; vatan toprağının imanla mayalandığı; vatan toprağının kutsal olduğu; vatani olan kişinin yaşamaya devam edeceği gibi önemli sonuçlara ulaşılmıştır.

Şairin yurt kavramını somutlaştırmada tespit ettiğimiz kavramsal metaforları bir tablo halinde şu şekilde gösterebiliriz:

3 Çalışmanın giriş bölümünde yer ve yurt kavramlarının “vatan” anlamına gelecek biçimde kullanıldığıyla ilgili bilgiler dayanak alınarak çalışmada bu dizelere yer verilmiştir. Arif Nihat Asya'nın tüm şiirlerini kapsayan kavramsal metafor konusunda yapılacak bir çalışmada yurt/vatan/memleket gibi kavramlar üzerinde ayrıntısıyla durulduğu takdirde bu konu tam olarak açıklığa kavuşturulacaktır.

KAVRAMSAL METAFOR	HEDEF ALAN	KAYNAK ALAN
YURT TAŞINABİLİR/ GÖKSEL BİR NESNEDİR	yurt	göksel bir nesne
YURT DÜNYANIN MERKEZİDİR	yurt	(dünyanın) merkez
YURT BİR DÜNYADIR	yurt	dünya
YURT BAYRAKTIR	yurt	bayrak
YURT SİĞİNAKTIR	yurt	sığınak
YURT KIYMETLİ BİR MADDEDİR	yurt	kıymetli bir madde
YURT İNSANDIR	yurt	İnsan
YURT BİR HAMURDUR	yurt	Hamur
YURT MAYALANMIŞ TOPRAKTIR	yurt	mayalanmış toprak
YURT BİR ADANMA NESNESİDİR	yurt	adanma nesnesi
YURT TATLI BİR YİYECEKTİR	yurt	tatlı bir yiyecek
VATAN DAMGALANAN BİR TOPRAKTIR	yurt	damgalanan toprak

KAYNAKLAR:

- Asya, A. N. *Duâlar ve Âminler*. İstanbul: Ötüken Yayınları, 2006.
- *Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor*. İstanbul: Ötüken Yayınları, 2007.
- *Kökler ve Dallar*. İstanbul: Ötüken Yayınları, 2011.
- Çetinkaya, B. *Türkiye Türkçesinde Mutluluk ve Üzüntü Göstergeleri*. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi. Ankara, 2006.
- Kalyoncu, G. (2006). *Kişiselleştirme ve Yere Bağlılık Kavramlarının Yurt Mekânında İrdelenmesi: İTÜ Ayşe-Zeynep Birkan Yurtları Örneği*. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul, 2006.
- Lakoff, G.-Johnson, M. *Metaforlar Hayat, Anlam ve Dil*. Çev. G. Y. Demir. İstanbul: İthaki Yayınları, 2015.
- Özavşar, R. *Kutadgu Bilig'de Bilgi ile İlgili Kavramsal Metaforlar*, *Söylem Filoloji Dergisi*. 2021; 6(2): 409-427.
- Ricoeur, P. *Yorum Teorisi Söylem ve Artı Anlam*. Çev. G. Y. Demir. İstanbul: Pinhan Yayınları, 2019.
- Schlink, B. *Yurt Ütopyadır*. Çev. N. Kızılyürek & H. Tüccar. Limasol: Heterotopia Yayınları, 2017.
- Yıldız, S. *Arif Nihat Asya'nın Hayatı ve Şahsiyeti, Arif Nihat Asya*. Edt: Nevzat Köseoğlu. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2011.

Elektronik Kaynaklar:

<https://sozluk.gov.tr/>; 20.09.2025, saat: 23: 15

ARİF NİHAT ASYA’NIN AVRUPA’DAN RUBAİLERİ

Dr. Öğr. Üyesi Bedri AYDOĞAN
 Çukurova Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi,
 Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi

GİRİŞ:

Arif Nihat Asya milli, manevi, uhrevi, mistik, hissi yanı olduğu kadar dünyevi yanı da güçlü bir kişidir. Dünya güzelliklerini yaşamayı, nimetlerini tatmayı isteyen, yaşam(ay)ı seven Arif Nihat, çevreyi, doğayı, köyleri, kentleri gezer. Sanatın pek çok dalına aşına olan, sevgiyle, coşkuyla bağlanan Arif Nihat, fotoğraf çekmeyi de sever. Böylelikle gezdiği yerleri somut ve kalıcı hale getirir. Öğretmen olarak yurdun değişik kentlerinde çalışan Asya, o kentlerin civarını da köşe bucak gezmiş, gözlediklerini şiir ve düzyazılarında yansıtmıştır. Türkiye coğrafyasını Edirne’den Kars’a en ücra köşelerine kadar dolaşmıştır. Arif Nihat, Kıbrıs’ta görev yaparak yavru vatani da coğrafyasına ve şiir varlığına eklemiş, hatta anne vatanın Meclis’inde Kıbrıs mebusu olmayı arzu etmiş ve bunu Kıbrıs II rubaisinde dile getirmiştir (Özarlan, 2010:322; Kıbrıs dönemi için bkz: Özdemir, 2003).

Küçük yaşta ayrı düşüp her zaman özlemini çektiği annesinin izini bulunca 1947 yılı Ağustos’unda eşi Servet Hanım ve kızı Asya’yla onu görmek için yurt dışına bir zamanlar vatan parçası olan Filistin’e de gitmiştir. 12 gün Akka’da kaldığı bu gezide aralarında Halep, Humus, Beyrut, Hayfa’nın bulunduğu yedi kenti daha görmüştür. Bu gezisinin izlenimlerini anlattığı yazılarını Orta Şarktan Notlar başlığı altında 7 bölüm olarak yayımlamıştır (Asya, BE Nesirler:4 1976:318-329). Ortalama bir buçuk iki sayfalık yazılarda özlemini duyduğu annesinden çok, çevreye odaklanmış ve oradaki Türk izlerini aramış, izlemiştir. Bu karşılaşmanın duygusal yanını ise Servet Hanım anlatmıştır (Bakiler, 2010:49-50; Bakiler, 2017:numarasız).

Arif Nihat Asya, emeklilik döneminde daha fazla gezme olanağı bulmuş ve yurdun her köşesini gezmiştir. İkinci yurt dışı gezisi, 1968 yılı Mayıs ortasından Haziran ortasına (18 Mayıs-16 Haziran) kadar bir ay süreyle Avrupa'ya olmuştur (Yıldız, 1997:36; Yıldız, 2011:40). Bu gezi Bulgaristan üzerinden Hollanda'ya kadar sürmüştür. Yugoslavya, Avusturya, Macaristan ve Almanya, İsviçre bu gezide gördüğü diğer ülkelerdir. Bu gezinin en somut sonucu, *Avrupa'dan Rubailer* adlı kitabı olmuştur. Rubailer dışında bu geziden söz açan yazılar yazmamıştır. Yolculuk kararı, yaptığı hazırlıklar, yolculukta kendisine eşlik edenler olup olmadığı; kimleri, hangi kurumları ziyaret ettiği gibi konularda bilgimiz bulunmamaktadır. Sadece Mustafa Özbek bir grup arkadaşıyla yolculuğa çıktığını söyler (Özbek, 2011:108). Kendi deyişiyle bu yolculuktan ilim, teknik, kültür ve modadan şeyler yerine şiirler, rubailer getirmiştir.

YOLCU, YOL, YOLCULUK, GÖZLEM VE İZLENİMLER:

Arif Nihat Asya birçok şiirinde kendisini bir yolcu olarak görür ve gösterir. Avrupa'dan rubailerinde de aynı tutum görülür. Kendisine yolcu, ey yolcu, yolcum diye seslenir. Yolcu kendi adına gören, gözleyen, yaşayan, tanık olan; okur adına ise gösteren ve yansıtır.

AVRUPA'DAN

Gerçekte değil, düşünde geçmiş oradan:

Kültürden, teknikten, ilimden, modadan

Yokmuş gibi bir şey güzelim Avrupa'da

Bir yolcu, rubâî getirir Avrupa'dan! (Asya, BE Şiirler:7 1976:167)

Yolcular gittikleri yere armağanlar götürür, döndüklerinde de oradan armağanlar getirirler. O yıllarda ülkemizin gelişmişlik durumu, üretim çeşitliliğinin darlığı düşünülürse sembolik değerde, ama farklı ve bizim için yeni armağanlar getirebilirdi. Arif Nihat Asya bunlardan da söz etmez, kendisinden kültür, teknik, ilim ve modadan bir şeyler bekleyenlere sadece rubai getirdiğini söyler.

Alıntıladığımız bu ilk rubai, kitabın önsözü özelliğindedir. Kitap, Sazlarla (42 rubai), Doğum Yıldönümleri (6), Ali Babanın Çiftliği (7), Kucak (7) ve Hürriyet (23) olmak üzere beş bölümden oluşmuştur. Kitap benim önsöz dediğim "Avrupa'dan" başlıklı rubaiyle birlikte 86 rubai içerir. Rubailer'in bir kısmı, Avusturya, Macaristan gibi ülke; Viyana, Münih, Üsküp gibi kent; Dış Göl, Bil gibi göl; Tuna gibi ırmak; Dom gibi mimari yapı; Kenedi, Giyom Tel gibi kişi ve figürler; ceylan, kuğu gibi hayvan adları taşırlar. Bir kısmı ise konularına

ve anlatılanları göre adlandırılmışlardır. Araba, Otobanlar, Motor, Bayrak, Sıla, İftira, Yemişler, Beşli Yonca gibi.

Doğum yıldönümlerini işlediği rubailerde ise insanlar vardır. Yurt dışından, sevdiği insanların adlarına, doğum günlerini kutlayan rubailer yazmıştır. Bu da yurt dışında gezerken sılasını ve sevdiklerini unutmadığını gösterir. “Kendim gurbet elde gönlüm silada” örneği bir aylık yolculukta sadece dışarıya yönelmemiştir. Bu doğum yıldönümü rubaileri Avrupa’da yazıldığı için kitaba girmiştir. Bu rubailerde Avrupa’yla ilgili bir husus yoktur. *Avrupa’dan Rubâiler*’de yer alan kimi rubailerinde Türkiye ile ilgili bazı hususlardan söz eder. Bayram, mevlid, seçim gibi ülkeyle ilgili konulara değinir.

Arif Nihat, Mayıs’ta doğan oğlu Murat Asya için bir, Erdoğan Okçu ve Selma Erol için ikişer doğum günü rubaisi yazmıştır. Bir rubaisi ise Adnan, Doğudan ve Işinsu içindir. Onların adını bir rubaisinde ortak olarak geçirmiş, doğum günlerinin yollarda geçtiğini söylemiş, bu durum onu biraz da üzüp hüzünlendirmiştir. Dostlarının doğum günlerini geçiştirdiği, ihmal ettiği duygusunu yaşamıştır. Dostları Adnan Şeker saz sanatçısı, Doğudan Dağdeviren avukat, şair, Emine Işinsu Okçu ise değerli bir yazarımızdır (Asya, BE Şiirler :7, 1976:367).

Kitaptaki rubailerin hemen hepsinin altında tarih, yazıldığı ülke veya kent veya yer yazılmıştır. Avusturya, Münih, Harmanlı (Bulgaristan), Bern yolu, Lahey yakınları, Madurodam, Kapıkule yolu gibi. Bu durumlarıyla günleri net olarak belli şiirlerdir, ama sıralı değildir. Yani yolculuğun ilk gününden son gününe doğru bir sıralanış yoktur. İlk tarih 18 Mayıs 1968 son tarih 17 Haziran 1968’dir.

Arif Nihat, yazdığı rubailerin bazılarını dostlarına adanmış, onların adını şiirin başına not etmiştir. Hasan İstinyeli, Kazım Arı, Sedat Barı, Emin Aldemir, Nijad Güzeller, Ergün Zorlutuna, Emine Işinsu Okçu, Aclan Sayılğan rubai adadığı kişilerdir. Bir rubaisine ise “bir annenin ağzından” notu düşülmüştür.

“Avrupa” adlı rubaisinde “On gün derken, gezmesi doldurdu ayı..” (Asya, BE Şiirler:7, 1976: 186) dizesinde belirttiği üzere on gün olarak planlanan gezi yaklaşık bir ay sürmüştür. Bu gezi süresi Asya’ya uzun gelmiş ve yurdunu özlemiştir. “Öz Yurd” başlıklı rubaide sekiz ülkeyi gördüğünü söyler. Bu kısa sayılacak yolculuk için ise macera nitelemesinde bulunur.

ÖZ YURD

Ârif, seni mâcerâya kimler çekmiş?

Dönmek dileğün, gerçek asîl istekmiş!

Bir ayda sekiz ülkeyi göstermekten

Maksad, sana öz yurdunu özletmekmiş (Asya, BE Şiirler:7, 1976: 177)

Bir aylık yolculuğun maksadını ise ülkesini özle(t)meye bağlar. Gezmiş, görmüş, yurttaşlarıyla birlikte olmuş, özlem gidermiş, ama özlemden kurtulamamıştır. Bu kez de ülkesini özlemiştir. Gördüğü sekiz ülke aslında ülkesine ilişkin bir anımsa(t)ma olmuştur.

Sadettin Yıldız, bu sekiz ülkenin altısını Bulgaristan, Yugoslavya, Avusturya, Macaristan, Almanya ve İsviçre olarak sayar (Yıldız, 1997:36). Kalan iki ülke Belçika ve Hollanda olmalıdır, ama Belçika açıkça söylenmez. Yolculuk Batı çıkış kapımız Kapıkule'den Bulgaristan'a geçilmesiyle başlar. Oradan Yugoslavya, Macaristan, Avusturya, İsviçre, Almanya üzerinden devam eder. Belçika'dan Hollanda'ya geçilir. Son durak Hollanda'dan muhtemelen aynı yoldan geri dönülür. Bu standart ve yaygın olarak kullanılan bir karayolu güzergâhı olmalıdır.

18 Mayıs 1968 tarihi yolculuğun başlangıç günüdür. "Sınır" adlı rubaiyi yazar. 15 Haziran 1968 tarihli "Gümrükler" adlı rubaisi dönüşe ilişkindir. Bu rubaisinde bir ayda yirmi sekiz gümrükten geçtiğini söyler. 17 Haziran'da gezisini tamamlayıp Kapıkule'den yurda giriş yapmıştır. "Kırkpınar" başlıklı rubaisinde gümrükteki hay huyu Kırkpınar'a benzetir. Rubailerin kronolojik bir sıra izlediğini belirtmiştik. Bölümlere göre de bir sıra söz konusu değildir. Aynı bölümde farklı kentlerin adı ve tarihi rubailerde yer alır. Kapıkule'den girince rubailer sonlanmaz. 15 Haziran'da Kapıkule'dedir. Avrupa rubaisi ise 16 Haziran tarihlidir ve İstanbul'da yazılmıştır.

86 rubaiden 17si Bulgaristan (4), Yugoslavya (5), Avusturya (8) ile ilgilidir. Macaristan başlıklı rubainin altında Yugoslavya yazılıdır. Anlaşıyor ki Macaristan'da kalınmamış, kıyısından geçilmiştir. Nitekim "Macaristan" başlıklı rubaide bu husus dile getirilmiştir.

MACARİSTAN

Kubbeydi gururun, mütevâzi yapına..

Kimlerdir -şimdi- el koyanlar tapuna?

Görmek diledim, ey Macaristan seni de:

Baktım ki -fakat- kilit vurulmuş kapına! (Asya, BE Şiirler:7,1976:196)

Niş'ten Belgrad'dan geçmiş, hasretini çektiği Üsküp'ü görememiştir. Bunun nedeni güzergâhtır. Tespit edilen, görülmesi istenen yerlere gidemediği olmuştur. Muhtemelen güzergâh dışı, kalmış, yol uğrağı yapamamışlardır.

Arif Nihat Asya'nın rubailerde üzerinde durduğu en önemli nokta bizim Avrupa'daki serüvenimizdir. Osmanlı Devletinin üç kitada genişlemesine dayanan

bu serüven Türk tarihi açısından çok önemli bir başarıdır. Osmanlı Avrupa'nın ortasına kadar ilerlemiş, kültürünü, medeniyetini oralara kadar götürmüştür. Bu elbette Türklük adına övünülecek, gurur duyulacak bir durumdur. Türklük Macaristan'a damgasını vurmuştur, ama bir zamanlar tapusunu aldığımız Macaristan, şimdi kapısını Türklere kapatmıştır. Arif Nihat Asya da bu nedenle bir zamanlar tapulu malımız haline getirdiğimiz Macaristan'a turist olarak bile girememenin hüznünü yaşar. Orta Şark dediğimiz bölgede de aynı şeyler olmuş ve orada da imar ettiğimiz, damgamızı vurduğumuz topraklar vatandan koparılmıştır. 1947'de aynı hüznü annesini aradığı o topraklarda da yaşamış, orada Türklüğün izlerini aramış; görmeye ve yaşamaya çalışmıştı. Arif Nihat, bu ve benzer duyguları başka rubailerde de işler ve yansıtır. Bu duygular kırılan gurur, duyulan hüznün, bazen utancın yansıması biçiminde olur.

TUNA I

Kuşlar -yine- turnadan, sülünden, sunadan...

İzler gördün, bir babadan, bir anadan!

Lâkin, ne yazık ki şimdi karşında Tuna,

Senden utanır, sen utanırsın Tuna'dan (Asya, BE Şiirler:7,1976:168)

Suyun öte yakası bizim için Avrupa'dır. Bugün için suyun öte yakasından olmak Avrupalı olmaktır. Olumlu anlamda kullanılır. Meriç de bir sınırdır, suyun öte yakasıdır. Suyun iki yakası olarak asıl Tuna'nın iki yakasını görmek gerekir. Çünkü orası Avrupa'nın ortası sayılır. Biz yüzyıllar önce suyun (Tuna) öte yakasına geçip orayı yönetmiştik. Tuna bizim için önemli bir sınır, önemli bir hattır. Bizimdir. Başka pek çok şair ve şiirde de bu görülür. Yahya Kemal'e göre Bir yaz günü Tuna'dan kafilerle sevinçle geçmiştik. Plevne'de Tuna'yı elde tutmak için destan yazmıştık. Tuna boyları Türk illeri olmuştu. İstanbul'u hatırlatırdı. Arif Nihat da, Tuna'da anadan babadan izler görür. Kuşları, bizim turnamız, sülünümüz, sunamızdır. Oysa şimdi Tuna'yla bakışırken elde tutmadığımız için utanmaktayız. Bu utanç karşılıklıdır. Tuna da üzgündür.

"Viyana" rubaisi de Arif Nihat'a hatıraları yaşatır. Ne yana dönse Viyana'da hatıralar görür, onların sesini duyar. Bu hatıralar yaşadığı (yakın) döneme değil tarihe aittir. Yüzyıllar öncesinden, tanık olduğu değil, öğrendiği tarihtendir. Arif Nihat o yıllardaki sesleri duyar. O sesler Viyana seferini hatırlatır.

VİYANA

Hep hatıralar doluydu, dönsek ne yana;

Sesler geliyordu her taraftan duyana...

"Kardeşler, şimdi nerdeyiz?" derken ben

Târihten bir ses, dedi: "Mevki' Viyana!.." (Asya, BE Şiirler:7,1976:168)

Mevki Viyana tırnak içine alınmıştır, çünkü bu ses fetih için Viyana'yı hedef gösteren komutana aittir. Ordular ilk hedefiniz Akdeniz'dir emri gibi, Viyana'ya yürüyün emridir bu.

“Tuna II” rubaisinde utanan Tuna'dan rüya gören Tuna'ya geçilir. Tuna bu kez gururlu bir anadır ve duruma aracılık eder.

TUNA II

Dağdan, ovadan bir “Tuna” derler su geçer;

Üstünden yolcular geçer, yolcu geçer...

Lâkin Tuna'nın, her gece, rü'yâsından,

Hâlâ, o büyük, o muhteşem ordu geçer! (Asya, BE Şiirler:7, 1976:181)

Tuna önce bir coğrafya, doğa ögesi olarak gösterilir. Tuna, üstünden yolcuların geçtiği bir sudur. Sonra Tuna'yı bizim için yücelten, anlamlı kılan konumuna döndürür. Tuna alelade, her şeyden habersiz akan bir su değil, düşünen, anlayan, rüya gören bir varlık haline getirilir. Bunca yıl sonradan unutmamış bir şey vardır. Onu rüyasında görür. O üstünden geçen tek tek yolcular değil, muhteşem bir ordudur. Bu orduya bir dönem Muhteşem Süleyman komuta etmiştir. 71 yaşında seferde ölen bir komutandır ve ona muhteşem sıfatını verenler de Batılılardır. Tuna Nehri bile onun farkındadır.

Arif Nihat Asya böylesine bizim kılınan, Türk kılınan coğrafyanın elden çıkmasından dolayı üzülür. Bu üzüntü daha Türkiye'den ilk çıktığı kapıda, sınırımızın dışına çıkar çıkmaz yaşanır. Bir zamanlar sınırlarda, kapılarda durdurulmayan, engelleri aşır Avrupa ortasına kadar yoluna devam eden, oralara hükmeden, yurt haline getiren Türkler şimdi her ülkenin sınır kapısında durdurulur, pasaportları kontrol edilir.

SINIR

Beklersin sen... oysa oturmuş, kurulur;

Bir kere de kaş çattı mı, kalbin burulur...

Vaktiyle senin yurdun olan yerde bugün,

Pasaportun sorulur. (Asya, BE Şiirler:7,1976:168)

Kapıda, kibirle kurulup bekletmeler, kaş çatışlar kalbini burar, gururunu kırar. Türkler burada şimdi gurbette ve gariptirler, hor görülürler. İlesam tarafından hazırlanan kitapta bu rubai için “kaybettiğimiz topraklara hicranını anlatırken dört mısra içinde tarihi açıklar” yorumu yapılmıştır (2004:21). Halit Fahri Ozansoy da bu rubainin “üçüncü ve dördüncü mısraları(nı), insanı hüngür ağlatacak kadar acı” ve etkili bulur. Bu rubainin bir cilt rubaiye eşdeğer olduğunu söyler (Ozansoy, 1970:194-195).

Arif Nihat'ın Avrupa gezisi hakkında düzyazılarında bir bilgi bulamayız. Rubailerin içinde bazı bilgiler, ipuçları bulunur. "Gümrükler" başlıklı rubaisinde yolculuğu esnasında 28 gümrükten geçtiğini söyler.

GÜMRÜKLER

Hem kendinden kuşkulanıp hem yükten

Gittin dereden, ârizadan, düzlükten...

En sonra, düşündün ki -Nihad- bir ayda

Geçmişsin tam yirmi sekiz gümrükten! (Asya, BE Şiirler:7,1976:185)

"Avrupa" adlı rubaisinde "On gün derken, gezmesi doldurdu ayı..." dizesi ile 28 gümrükten geçtiği yolculuğun bir aya uzadığını gösterir. Bu arada yurdunu da özlemiştir, ama karşılığında bir Asyalı olarak Avrupa'dan bir şeyler öğrenmiştir. Kendisine "Ey Avrupa görmemiş olan biçare" diye seslenen Arif Nihat konuya biraz da ironik yaklaşır. Çünkü bu rubaiyi Avrupa'dan İstanbul'a döndüğünde İstanbul'da yazmıştır. Asya'dan Avrupa'ya bakmaktadır.

Arif Nihat, gözünde ve sözünde Avrupa'yı çok da büyütmemiştir. Oradan büyük bir hayranlıkla söz ettiği söylenemez. Bazı durumlara şaşırır. Lahey'e giderken Lahey nerede, nasıl gidilir diye sorduğunda Lahey'de oturanların anlamaması, oturdukları Lahey'i tanınamalarına duyduğu şaşkınlık ona "Lahey Yolu" ve "Yol Sormak" başlıklı iki rubai yazdırır. Lahey'de oturan yerliler kentlerine Denhag dediklerinden Lahey denilince anlayıp yol tarifi yapamazlar.

LAHEY YOLU

"Sallanma, Nihat: yolda kalırsın..." dediler;

"Yoldaşsız, umutsuz bunalırsın!..." dediler...

Sordum: tanıyan çıkmadı, lâkin, Lahey'i;

"(Denhag) diye sor, cevap alırsın!..." dediler. (Asya, BE Şiirler: 7, 1976:196)

"Yol Sormak" rubaisinde de Arif Nihat, Lahey'i anlatamamak noktasında sıkıntı çektiğini tekrarlar. Yanındakiler onu, Denhag diye sormayınca cevap alamayacağı konusunda uyarırlar. Yani yerliler Lahey'i değil Denhag'ı tanıyıp bilirler ve öyle sorulunca tarif ederler.

Lahey'den yazdığı rubailerde Arif Nihat bize oradan yansıttığı şeylerden biri "polder"lerdir. Polder denizden kazanılmış topraklardır. Polderler coğrafi bir öge, bir manzara olarak estetik bir çerçevede ele alınmıştır. Polderler başlıklı üç şiir yazmıştır. Üç şiir de birer peyzaj özelliğindedir.

POLDERLER

*Yer yer çatılar engine yelken açıyor..
Göklerde deniz kuşları -hâlâ- uçuyor..
Yoktur ovanın eski denizden farkı:*

Akıldan zümründe yüzmek geçiyor. (Asya, BE Şiirler:7,1976 :197)

Denizden kazanılan topraklar bir ova özelliğindedir. Denizle ova birleşmiştir. Ova da enginliğiyle denizden farksız olduğundan deniz kuşları yüzmek istercesine ovada uçarlar.

Lahey'den bize yansıttığı ikinci öge Madurodam'dır. Madurodam başlıklı üç rubai yazar. Madurodam "Lâhey yakınlarında, Hollanda'nın minyatürü olan şehir... baba ve ana Maduro'lar tarafından, İkinci Dünya Harbinde Dahav kampında ölen oğulları JORJ Maduro'nun hatırası ve abidesi olarak yaptırılmıştır (Asya, BE Şiirler: 7, 1976 : 367).

MADURODAM I

*Duydum acı bir hatıradan kalmış isim..
Yol, göl, yapı... pertavsızın altında resim..
Sordum ki: "Bu bir harikalar ülkesi mi?
Bir kız, dedi yaklaşıp: "Evet... ben Alis'im!" (Asya. BE Şiirler:7, 1976:174)*

Arif Nihat, bu minyatür kenti Harikalar Ülkesine benzetir ve sorar. Bir kız evet ben de Alis'im diye yanıtlasa da Madurodam adının acı bir hatırayı naklettiğini öğrenmiştir, ama o bu acı hatırayı hafifletir, bir masal havasına büründürür.

MADURODAM

*Artık gecedir, tizler uyur, pesler uyur;
Denhağ'ta yavaşlayıp, bütün sesler uyur..
Bir yay, uyanık şurda.. onun söylediği
Ninniyle pamuk, İpek Prensesler uyur. (Asya. BE Şiirler:7, 1976 :194)*

İnce, lirik bir rubai. Yukardaki açıklama olmasa şiir serbest yorumlanmaya müsait. Bu rubaide önceki gibi olayı yansıtan bir veri yok. Gece bir yumuşak ezgi eşliğinde uyuyan masum, prenses gibi kızlar var. İçli sesiyle bir keman, bir piyano onlara ninni söylemektedir. Geleneğimizde ninniler bazen de bir ağıt özelliği gösterirler.

Lahey'le ilgili "Uzaklar" rubaisinde de doğadan güzel bir tablo sunar.

*UZAKLAR**Gördüm: kayalarda dalgacıklar vardır;**Gördüm: suda martılar, kayıklar vardır;**Birşey mi ki bunlar! gidelim: enginde,**Ey tatlı çocuk, uçan balıklar vardır! (Asya. BE Şiirler:7, 1976, :187)*

Tabloda deniz, kaya, dalga, martı, balık, kayık ve çocuk vardır. Hollanda denilince yel değirmenlerinden söz etmemek olmaz. Arif Nihat da “Yeldeğirmenleri” rubaisinde onları ele alır. Ancak işlevini yitiren yel değirmenleri için üzüldür, kuşları da göçtüğünden onlar şimdi ovayı öksüz öksüz seyretmektedirler.

Arif Nihat, Lahey’den yazdığı bir başka rubaisinde de orada yaşayan iki halktan söz eder. Valonlar ve Flamanlar. Bunlar, Hollanda’da ve Belçika’da yaşayan halklardır. Bir arada yaşamalarına rağmen aralarında ciddi ayrılık ve problemler de vardır. Arif Nihat Asya okulda az da olsa Fransızca öğrendiğinden Hollanda’da Fransızca konuşmuş, bu nedenle Valon zannedilmiş, onların takdirini kazanmıştır. Bunu da rubaisinde nükteli olarak anlatır. Nükte okulda Fransızca bakımından sonlarda olmasını söylemesindedir. Kendi kullandığı sıfatla, “dar Fransızcasıyla” Valonların gönlünü kazanmıştır.

Arif Nihat, yurt dışındayken ülkesiyle ilişkisini kesmemiş, bazı rubailerinde ülkesinden ve oradaki kimi gelişmelerden söz etmiştir. 2 Haziran tarihli “Yurtta Seçim Günü” rubaisinde bir otomattan içmekten çok zevk aldığı, ölene dek bırak(a)madığı sigarayı alırken sandığa rey attığını farz etmiştir. İşe mizah da katarak seçime olan ilgisini göstermiştir.

Arif Nihat 6-7 Haziran’da İsviçre’dedir. Burası için beş rubai yazar. “Selma Erol’un Doğum Yıldönümü” adını taşıyan rubainin altına İsviçre, diğer dördünün altına Soloturn İsviçre notunu düşer. Arif Nihat yalnızca gezdiği yerlerle ilgili rubailer yazmaz. Başka mekânlar, olay ve kişilerle ilgili rubailer de yazar. Burada yazdığı rubailerden biri doğum yıl dönümü, biri de Kenedi’nin öldürülmesiyle ilgilidir. Amerika başkanı John F. Kennedy 1963’te, başsavcı olan Robert F. Kennedy ise 1968 Haziranında suikastle öldürülmüşlerdir. Bu rubaiyi ikinci Kennedy’nin öldürülmesi üzerine yazmıştır. Rubaisinde suikastle öldürüldüğünü haber aldığını, iki Kennedy’nin bir kabre gömülebileceğini söyler.

“Sen” adını taşıyan rubaisi için “Bir annenin ağzından” notunu düşer. Anne oğlunu herkesin gördüğünü, yüzünün televizyonlarda görüldüğünü, herkesin onu hayranlıkla seyrettiğini söyler ve “seni ben eller için doğurmadım”

diye bir nükte yapar. Burada bizim için yeni olan televizyondur. Avrupa'da 1930'dan itibaren televizyonlar satışa sunulmuş ve hayata girmiştir. Bizde ise İstanbul Teknik Üniversitesi 1952'de, TV yayınına başlamışsa da yayın hakkı TRT'ye verilmiştir. TRT 1968'de henüz siyah beyaz yayına başlamışsa da hem televizyon hem yayın epey sınırlıdır.

“Yemişler” ve “Bil Gölü” rubaileri İsviçre'den görüntüler sunar. Arif Nihat Avrupa'da gördüğü doğa güzelliklerini aktarır. Bil Gölü'nü görmeye gitmişlerdir, ama gölü görmeden dönmüşlerdir. Göl civarında Nil'den getirilmiş timsahlar ve her dilden konuşan papağanlar görür. Göl, dünyanın farklı yerlerinden gelen değişik hayvanlara uygun bir ortam sunmuştur. Yemişler rubaisinde ise bir dalda yetişen farklı meyveler onu hayran bırakır.

YEMİŞLER

Lûtfun ne tükenmez, ne geniş, Allaah'ım!

Tadlar var el sürülmemiş, Allaah'ım!

Yetmez şükran, hamdü senâ ni'metine;

Bir dalda bu, kaç türlü yemiş, Allaah'ım! (Asya, BE Şiirler:7, 1976:188)

Arif Nihat, bir seyyah olarak Avrupa'da dikkatini çeken hususları aktarır. Bunların başında doğa ve onun öğeleri yer alır. Onu şaşırtan, bazen hayran bıraktıran şeyler üzerinde durması doğaldır. Bu rubaide de onu hayran bırakan bir dalda yetişen farklı meyvelerdir. Bunun için doğaya değil de onun da yaratıcısı Allah'a yönelir. Verdiği yemişler, tadlar için onun tükenmez lutfuna şükreder.

Arif Nihat'ın Avusturya ve kentlerinden söz açan sekiz rubaisi var. Yol güzergahı olan Avusturya'da kısa süre kalır. 19 Mayıs'ta Yugoslavya'dan Avusturya Viyana'ya geçer. 22 Mayıs'ta Almanya'dadır. 20-21 Mayıs tarihli rubaisi olmadığından o iki günü nerde geçirdiğini belirleyemedik. Viyana da olabilir, Almanya da olabilir. Viyana'yı hızlı geçip Almanya'ya ulaştığı düşünülebilir. 22 Mayıs'ta Almanya'da olduğunu biliyoruz. 13 Haziran'da dönüş yolundayken yine Avusturya'dan geçer.

19 Mayıs'ta Viyana'da gurbetteki vatandaşlarımızla öz yurdun gençlik ve spor bayramını sazlarla, neşeyle eğlenerek kutlayıp onların gamını dağıttıklarını anlatan “Sazlarla” başlıklı bir rubai yazar. 13 Haziran'da dönerken yazdığı “İftira” rubaisi Avusturya'da yazılsa da kendisiyle ilgili olduğundan oradan bir şey yansıtmadığını söyleyip geçiyoruz. “Otobanlar” rubaisinde geliş gidiş üç çift yoluyla otobanı uçak meydanına benzetir. Yollar ve otobanlarla ilgili epey rubai yazıp beğenisini ortaya koymuştur.

*OTOBANLAR**Geçtin mi çeşitli dar, geniş yollardan**Yanlarda -bakarsın- geriler köy, orman;**Geldiğini sanırsın bir uçak meydanına:**Üç çifte yoluyla başlamıştır otoban. (Asya, BE Şiirler:7, 1976:194)*

Yine 13 Haziran'da yazdığı "Sıla" rubaisinde sila yollarında olmanın mutluluğunu yaşar. Bu mutlulukla yolları atlasla döşenmiş olarak anar. En güzel, en değerli yol silaya giden, yolcu ve Arif'i silaya götüren yoldur. Arif deyişini Arif Nihat Asya'dan aktarıyoruz. O rubailerinde kendine zaman zaman Arif diye seslenir. Bu şiirinde ise kendisine çocuk diye sesleniyor, çünkü vatanına döndüğü için çocuk gibi sevinmektedir.

Arif Nihat'ın Avrupa gezisinde en fazla zamanı Almanya'ya ayırdığı rubailere attığı tarihlerden ve rubailerin sayısından anlıyoruz. 23 Mayıs-13 Haziran arasında Almanya'dadır. İsviçre, Belçika ve Hollanda'ya daha kısa süreliğine Almanya'dan gidip dönmüştür. Almanya tarihli ve Alman kentlerinin adının yazıldığı 35 kadar rubaisi vardır. Bu rubailerin bir kısmı yollar, araçlar, kaldığı yerler, göller, yapılarla ilgilidir. Burada da doğum günü rubaileri yazmıştır. Türkiye'yle ilgili birkaç rubai yanında hürriyet konusunu da aynı başlık altında ele alan rubaileri vardır.

Arif Nihat bu gezi dolayısıyla bir yolcudur. Zamanının önemli bölümü yollarda geçmiştir. Dolayısıyla rubailerine araba, motor, yol ve beğendiği otobanlar konu olmuştur.

*OTOBANLAR VE ARABALAR**Dönmek diye bir şey düşünülmez yoldan;**Geçmek yoktur bir kola zıt bir koldan...**Varken bu sınır -kalsa dahi benzinsiz-**Benzin alamaz sağda gidenler soldan (Asya, BE Şiirler:7, 1976:169)*

Geri dönmeyen, diğer kola geçilmeyen, geniş, çok şeritli otobanları ve onların rahatlığını beğenir. Bizim arabalarımızın düz yolda yetmiş yapamazken oradaki arabaların yokuşu seksen kilometreyle çıkışını da takdir eder.

Tüm düzgünlüğü ve rahatlığına rağmen yollar ve yolculuk, tüm rahatlık ve konforuna rağmen arabalar Arif Nihat'ı yormuştur. Yollarda pek çok ve çeşitli durumlara tanıklık etmiş, doğa güzelliklerini görmüştür. Trafik levhalarını bile izlemekten geri durmamıştır. Daha küçük bir yer olan Rosenhaym'a giderken levhalardan biri dikkatini çekmiş ve onu şaşırtmıştır.

*CEYLAN VE ÇOCUK**Onlardı, demek, yollara düştün düşeli,**Yorgunluğunun, ey, Asya, kâfi bedeli:**Gördün, ki hesapsız yol işâretlerinin**Bir ceylândır, bir de çocuk en güzeli! (Asya, BE Şiirler:7,1976: 180)*

Bu levhalardan ikisini çok beğenmiştir. Biri çocukla diğeri ceylanla ilgili olanıdır. Arif Nihat doğayı ve onun her ögesini sever, hayvanları koruma düşüncesi de takdirini kazanır. Orada çocuk da ceylan da değerlidir ve levhalarda yer bulmuştur.

Yollar fiziksel özellikleri, konforuyla bir gelişmişlik ve uygarlık ölçütüdür. Arif Nihat, sadece bununla yetinmez yollarla manevi, düşünsel ve tarihsel bağlar kurar.

*YOLLAR**Yıllarca şu milletlere sen, göster yön!**Bir meş'ale ol şurda da, yanmışken sön!**Kaanûnî'nin gittiği yollardan git;**Evlatlarının döndüğü yoldan dön! (Asya, BE Şiirler:7, 1976:180)*

Bugün Batı, uygarlıkta ilerlemiş, başkalarına yol gösteriyor, yol açıyor, ama zamanında bunu Batı'da Türkler ve Kanuni de yapmıştı. Şimdi Kanuni'nin açtığı yol, gittiği yer artık yok. Arif Nihat'a da Kanuni'nin evlatları gibi o yollardan dönmek ve bunun üzüntüsü kalmıştır.

Arif Nihat sadece kendisine üzülmüş Berlin yolundayken bu kez Almanlar için üzülmüş. Çünkü 2. Dünya Savaşı sonunda Berlin ikiye bölünmüştür.

*BERLİN**Bir yol gidiyor Berlin'e, insiz cinsiz...**Mümkün mü: önünde, kalsın insan kinsiz!**Neylerdin sen, yerlisi olsan buranın:**Ey yolcu bir Almanya düşün Berlin'siz! (Asya, BE Şiirler:7, 1976:190)*

Almanlarla empati kuruyor. Berlin bölünmüş, halk ayrılmış, nüfus azalmış, Berlin "insiz cinsiz" kalmıştır. Bu durumda insanlar öfkelenir, kin de duyarlar. Bu anlaşılır bir durumdur. Başkentini yitirmiş bir şehir ve halkı elbette üzülmüş. Almanya rubailerinde hürriyet diye bir başlık atmış, ilk bakışta bir yolcunun böyle bir konuya girmesi doğal görünmez, ama konuya biraz da tarihi ve ideolojik açıdan bakar. Sağdaki Almanya ve Soldaki Rusya. Milliyetçilik, faşizm, komünizm. Peykler diyerek örtülü göndermede bulunur. Hürriyet bedelsiz olmaz der.

HÜRRİYET I

*Dünyâda hazindir, acıdır gerçekler..
Bilsin bunu Lehlî'ler, Rumen'ler, Çekler;
Kandır,, candır kurtuluşun kaynağı..*

"Hürriyyet ucuzlasın!" diyen, çok bekler! (Asya, BE Şiirler:7,1976:190)

Rumen, Leh ve Çekler'i peyk olarak görür. Onları hür görmek ister, ama hürriyetin bedeli ağırdır. Hürriyet öyle bir ihtiyaçtır ki Arif Nihat'a göre dünyada onun için yaşanır ve onun için ölünür.

"Hürriyetin Bekçileri" rubaisinde de solun belki SSCB'nin halkları esir ettiğine göndermede bulunur. Sosyalist düzene karşıdır Arif Nihat. Kadın erkek ayrımı gözetmeden her işin herkese yaptırılmasını da doğru bulmaz.

SİLİNDİR

*Bir saksıya güller düşünürken ekecek,
Giydiklerinin yırtığı varken diyecek
Bu yanık yüzlü kadın*

Kim derdi ki yollarda silindir çekecek! (Asya, BE Şiirler:7, 1976:192)

Bu şiir Bulgaristan'dan geçerken gördüğü silindir kullanan bir kadından hareketle yazılmıştır. Arif Nihat bu işi bir kadına yakıştırmaz, hatta ona acır. Bu da komünizmin getirdiği bir durumdur. O, kadının güneş altında silindir çekmesi yerine evinde dikmiş dikmesini, bahçesinde gül ekmesini daha uygun görür.

Arif Nihat, rubailerinde Almanya'nın doğal güzelliklerini de yansıtır. Deniz, nehirler üzerinde durduğu gibi gölleri de sever. Her gittiği yerde fırsat ve imkân varsa göllere gider. İsviçre'de Bil Gölüne gitmiş, timsah ve papağanları anlatmıştı. Bu kez Hamburg'taki gölü anlatır.

Hamburg'ta büyük ve küçük olarak iki bölümden oluşan yapay bir göl vardır. Küçük kısmı İç Göl, büyük kısmı ise Dış Göl olarak adlandırılmıştır. Bunun yanında İç Alster, Dış Alster adları da kullanılmaktadır. Bu gölleri "Dış Göl I" ve "Dış Göl II", "Dış Gölde Gece" rubailerinde anlatır. Birinci rubai tek başına Dış Göl'ü ele alırken diğer ikisi dış ve iç gölü birlikte işler. Çünkü bunlar birbirinden ayırt edilmezler. Arif Nihat onları ayırmadan birlikte ele alır.

DİŞ GÖL I

*Birgün, ki saçın ışık vurur her teline;
Birgün, ki açar göğsünü kızlar yeline;
Çıksın sularından kuğular, ey Dış Göl,*

Oksatmak için kendini insan eline! (Asya, BE Şiirler:7, 1976: 172)

“Hamburg’un Kuğusu” ve “Kuğuca” rubailerini de bu gölü mekân alır. Bu kez gölün bir başka güzellik ögesi olan kuğuları anlatır. Bu kuğular insanla dost olduklarından onlardan kaçmaz, ellerinden ekmek yerler. Hatta elbiselerinin yenlerini çekiştirerek ekmek isterler. Bu da Arif Nihat’ın hoşuna gitmiştir.

Arif Nihat, Almanya’da yazdığı rubailerinin bazılarında doğal mekânlar, mimari yapılar üzerinde durur. Henninger Kulesi teknik özelliği ve yüksekliği, Dom Kilisesinin mimari ve dinsel önemi, Ejder Kayası’nın büyüğü güzelliği onun dikkatini çeker.

HENNINGER KULESİ

Bilmem kaç ayak rakıma çıktım yekten!

Mümkün bahsetmek göğe yükselmekten...

Dersem yeridir, gayri: “Frankfurt’a Göte,

Bakmış olamaz benim kadar yüksekten!” (Asya, BE Şiirler:7, 1976: 170)

Henninger Kulesi yapıldığı yıl ve daha sonra uzun süre Frankfurt’un en yüksek binası olma özelliğini taşımıştır. 1961 yılında bir Bira fabrikasının silosu olarak yapılan 1974 yılına kadar Frankfurt’un en yüksek binası olan kule zamanla işlevini yitirdiğinden yıkılmıştır. Henninger Kulesi’nin üzerindeki seyir terasından kent seyredilmektedir. Arif Nihat da göğe yükselen bu binadan kenti izlemiştir. Bu sırada ünlü Alman yazarı Göte’yi anımsar ve bir kıyaslama yapar. Göte kendisi kadar şanslı değildir, çünkü bu kuleden kenti izlemek ona nasip olmamıştır. 1749-1832 yılları arasında yaşayan Göte doğal olarak bu kuleye çıkamamıştır. Arif Nihat, Göte’ye nispet yapmakta, onu kıskandırmaktadır.

Ejder Kayası ise Bonn’da yer alan büyüğü, doğal bir alandır. Bir akşam alacasında orayı gören Arif Nihat bu güzel ve büyüğü yer için de bir rubai yazar. Haç ile bir ilgi kurar. Ejder kayasının canlandırdığı ejderlerin çarpılma nedeni dinsel değildir; çarpan da haç değil, doğanın güzelliğidir.

Arif Nihat herkesin hayran kaldığı Dom Kilisesini de bir rubaisinde anlatır. 1238 yılında yapımında başlanan 632 yılda tamamlanan 160 metrelik kuleleriyle Almanya’nın ikinci büyük kilisesi olan Gotik mimarinin şaheserlerinden Dom, Köln’de bir katedraldir. Bu nedenle bir adı da Köln Katedralidir.

DOM

Gerçekten, taşlarında can var, sanki...

Etrâfına bir şehri o, toplar, sanki...

Lâkin onu her yerde ananlar, “Dom, Dom...”

Derken beynimde çan çalarlar sanki. (Asya, BE Şiirler:7, 1976: 170)

Köln'ün katedral meydanında yer alan Dom, bütün kenti çevresinde toplayan konumdur. Görkemiyle herkesin dilindedir. Dom'u bilmeyen, anmayan yoktur. "Dom, Dom" diye onun anılışı Arif Nihat'ın beyinde çan çalınıyormuşçasına bir yankı yapar. Görkemiyle, taşlarındaki can ve ruh ile Dom'u beğense de sürekli çanı ve sesini hatırlatması onu rahatsız eder.

"Bir Kahvaltı Salonunda" adlı rubaisinde ise kendisini şaşırtan bir durumu anlatır. Duvarda İsa'nın çarmıha gerilmesini resmeden bir tablo vardır. Tabloda İsa acı çekerken altında ümmetinden genç yaşlı insanların şen şakrak kahvaltı etmeleri onun dikkatini çeker ve şaşıırır.

*Çıplak duvarlarında ıstıraptan bir eser;
Şen sofralarında eskimişler, yeniler;
İsâ, acılarla kıvrırır çarmıhta;
Altında, fakat, ümmeti kahvaltı eder! (Asya, BE Şiirler:7, 1976: 178)*

Bunun gibi yine İsa'nın ve İncil'in her otel odasında bulundurulmasını da yadırgar. Olur olmaz her yere İsa'nın suretinin ve kutsal kitaplarının konulması adetine anlam veremez.

*BİR OTELİN YATAK ODALARINDA İSA VE İNCİL
Her yerde bunun cildi, onun siması...
Bir böyle taassubun nedir manası?
Çiftlerle -demek- hem masanın İncil'i,
Yüzgöz olacak, hem duvarın İsa'sı! (Asya, BE Şiirler:7, 1976: 178)*

Her yere İncil cildi konmasını, İsa portresi asılmasını doğru bulmaz ve bunun taassupla yapılmasını anlamadığını belirtir. "Masanın İncil'i ve duvarın İsa'sı"yla çiftlerin bir araya gelmesine ironiyle yaklaşır. Ona göre bu şekilde bir araya gelmek yüzgöz olmakla birdir ve yersizdir.

SONUÇ:

Arif Nihat Asya'nın Avrupa gezisi hakkında fazla bir bilgi yoktur. Kendisi yazılarında, başka organlarda ve yerlerde bu geziye değinmez. Arif Nihat Asya'nın mekânları üzerinde çalışan ve ayrıntılı bir kitap yazan Ersin Özarlan da Avrupa gezisi ve onunla ilgili rubaileri inceleme kapsamına almamıştır. Bu geziyle ilgili bilgiler şimdilik rubailerde yansıyanlarla sınırlıdır. Rubailer aracılığıyla geziyle ilgili çıkarımlarda bulunabiliyoruz.

Bu geziye ne amaçla çıktı, bireysel bir gezi miydi, kurumsal bir gezi miydi? Ne gibi hazırlıklar yaptı? Süresi, nasıl, hangi yoldan ne ile gidileceği ayrıntılı plan-

landı mı? Plan gerçekleşti mi, orada nerede kaldı, kimlerle görüştü sorularının net ve açık ve yanıtları bulunmuyor. Rubailerde kimi verilerden bazı bilgi ve sonuçlara ulaşmaya çalıştık.

Yolculuğun kara yoluyla, otobüs ve otomobille yapıldığını anlıyoruz. Yine Rubailere göre 10 gün olarak düşünüldüğü, ama bir ay sürdüğü bilgisini ediniyoruz. Arif Nihat Asya, yolculuğun uzadığını ve vatanını özlediğini belirtir.

Yolculuk ağırlıklı olarak Almanya'yı kapsar. Oradan İsviçre, Hollanda ve Belçika'ya geçmişlerdir. Bu geçişin önceden planlanıp planlanmadığını bilmiyoruz. Asıl hedefin Almanya olduğu, orada gidilmişken yakın olan ülke ve kentlere geçildiğini düşünmek yanlış olmaz. En çok Almanya'da kalındığı kesindir. Bunun nedeninin de en çok Türk vatandaşının Almanya'da yaşaması olmalıdır. Ya da yaşıyor olmasıdır.

Yolculuğun standart bir güzergâh üzerinde yapıldığı görüşündeyiz. Bu güzergâh Bulgaristan, Yugoslavya, Macaristan, Avusturya ve Almanya'dır. İsviçre, Hollanda, Belçika bunun üzerine eklenmiş olmalıdır.

18 Mayıs'ta Kapıkule'den başlayan yolculuk 15 Haziran 1968 tarihinde yine Kapıkule'de bitmiştir. Arif Nihat Asya 16 Haziran'da İstanbul'a ulaşmıştır. Yolculuğu gidiş, ziyaret-gezi ve dönüş olarak üçe ayırmak mümkün.

Gidiş, 18 Mayıs Bulgaristan sınırında gümrükte başlar, 19 Mayıs'ta Yugoslavya, Macaristan, Avusturya geçilip 22 Mayıs'ta Münih'e ulaşılır. 20-21 Mayıs tarihli bir rubaisi olmadığından o günleri nerede geçirdiğini bilmiyoruz. Avusturya'da da kalmış olabilir, Almanya'ya da geçmiş olabilir.

22 Mayıs'ta Münih'te olduğu biliniyor. 22 Mayıs'tan 31 Mayıs'a kadar Almanya'dadır. Bern, Bonn, Frankfurt, Hamburg, Köln, Münih, Nürnberg, Stutgard kentlerinde kalır. 31 Mayıs'ta Lahey'e yola çıkar, 1-2 Haziran Lahey ve Rotterdam'dadır. 3 Haziran'da Almanya'ya döner. 6 Haziran'da İsviçre'ye geçer. Aynı gün Münih'e döner ve 12 Haziran'a kadar kalır.

Dönüşte 13 Haziran'da Avusturya'ya gelinir. 14 Haziran'da Avusturya'dan çıkılır, 14 Haziran'da Yugoslavya da geçilir, 15 Haziran Bulgaristan'a gelinir, aynı gün Kapıkule'ye doğru yola çıkılır. 16 Haziran İstanbul'a ulaşılır. Şimdi Arif Nihat, Asya'dadır ve oradan Avrupa'ya bakmaktadır. 17 Haziran tarihli bir rubai daha yazar, altına Kapıkule yazmıştır, ama iki tarih çelişir.

Arif Nihat bir aya yakın süren gezide kendi Avrupa'dadır, ama gönlünü, zihnini Türkiye'den ayırmaz. Gezi dönemine denk düşen bayramları, önemli günleri unutmaz. 19 Mayıs Gençlik Spor Bayramını Almanya'da dostlarla sevinçle, gururla kutlarlar. 29 Mayıs İstanbul Fethi'nin yıldönümünü unutmaz. Aynı biçimde Türkiye'deki sevdiklerinin, dostlarının doğum yıl dönümlerini kutlayan rubailer yazar. 7 Haziran Selma Erol'un doğum günü aynı zamanda Mevlid'e rastlamıştır. İkisini birden anar ve kutlar. Avrupa'da gördüğü şeylerle Türkiye arasında bağlar kurar. Yine o ay Türkiye'de seçim yapılmıştır. Bununla bir bağ kurar ve bir sigara otomatına para atarken oy attığını düşünür.

Arif Nihat rubailerinde Türkiye ile Avrupa arasında bir karşılaştırma ve kıyaslama yapmaz. Avrupa'yı gözünde büyütüp oraya büyük bir hayranlıkla bakan bir tavır içinde de değildir. Öve öve, anlata anlata bitiremediği bir şey yoktur, otobanlar biraz dikkatini çeker. Üç gidiş üç geliş şeritli yolların uçak meydanı gibi genişliğini beğenir. Benzin almak için bile yolun diğer tarafına geçilmeyişine espriyle yaklaşır.

Gittiği yerlerde otellerde kalan Arif Nihat, onların sıcak soğuk sularından söz eder. Yine odalarda İncil ve İsa'nın resimlerinin bulunması üzerinde de durur. Lokanta duvarına İsa resminin asılmasını, İsa çarpmıhta acı çekerken insanların onun altında kahvaltı yapmalarını çelişkili bulup garipser.

Avrupa'dan bize en çok doğa manzaraları sunar. Denizden kazanılmış, topraklar, göller, ormanlar, parklar, kuğular rubailerine konu olur. Trafik levhalarındaki geyik çıkabilir uyarısı ilgisini çeker, hayvanlara yöneltilen bu koruma ve saygı hoşuna gider.

Arif Nihat Asya, geniş bilgisi, engin birikimi, gözlem gücü, dile hakim oluşu ile istediğinde kolay ve hızlı şiir yazma yeteneği olan bir şairdir. Avrupa'dan Rubailer anlık doğan şiirlerdir. Hemen hemen doğaçlama olarak yazılmıştır. Üzerlerinde çalışılmaya yazılıp silinmeye, düzeltilmeye vakit yoktur. Gezilen yerler, görülenler, gözlem, izlenim ve duygulanmalar anında yazılmıştır. Bu şiirlerde derinlik ve yoğunluk zaman zaman eksik kalır. Şaşkınlık, az hayranlık, nükte, espri öne çıkar. Hayranlığını daha çok doğaya karşı gösterir. Bazı rubailer güçlü olurken bazı rubailer zayıf kalır.

Arif Nihat, Avrupa'ya şu maksatla gittim diye doğrudan bir şey söylememişse biz merak ettiğimiz veriyi dönmeye yakın yazdığı "Yoldan Geçen Bayrak" ve "Bayrak" rubailerinde buluruz. O bu gezisiyle bayrağını Avrupa'da dalgalandırma ve alkışlatma zevkini tatmış ve tattırmış, gurbetteki vatandaşlarını gururlandırmıştır.

YOLDAN GEÇEN BAYRAK

*Görmüş ne şekiller, ayla yıldız yerine..
Bir bayrağadır bakması, bir gönderine:
Tekrar tekrar oğuşturur gözlerini;
Harmanlı, inanmaz gibi gözlerine.*

15 Haziran Harmanlı-Bulgaristan
(Asya, BE Şiirler:7, 1976: 181)

BAYRAK

*Hem tattırdım bu zevki ben, hem tattım;
Gurbetteki imanlara iman kattım..
Sık sık okudum şi'riyi yüksekte, ey
Bayrak seni kaç ülkede alkışlattım.*

11 Haziran Münih
(Asya, BE Şiirler:7, 1976: 178)

KAYNAKLAR:

- Asya, Arif Nihat (1976), Ayın Aynasında (Bütün Eserleri Nesirler:4), Ötüken Yayınevi, İstanbul.
----- (1976), Rubâiyyat-ı Ârif II, Bütün Eserleri Şiirler:7, Ötüken Yayınları, İstanbul.
- Bâkiler, Yavuz Bülent (2010), Ârif Nihat Asya İhtişamı, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul.
----- (2017), Arif Nihat Asya, TDK Yayınları, Ankara.
- İlesam (2004), Bayrak Şairi Ârif Nihat Asya.
- Ozansoy, Halit Fahri (1970), Edebiyatçılar Çevremde, Sümerbank Kültür Yayınları, Ankara.
- Özarслан, Ersin (2010), Şiirden Coğrafyaya Arif Nihat Asya'nın Şiirinde Mekân Endişesi, Ötüken Yayınevi, İstanbul.
- Özbalcı, Mustafa (2011), "Arif Nihat Asya'nın Hayatı ve Şahsiyeti" , Arif Nihat Asya ed: Nevzat Köseoğlu,TC Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara, ss. 94-154.
- Özdemir, Mehmet (2003), Arif Nihat Asya Kıbrıs'ta, Yeni Avrasya Yayınları, Ankara.
- Yıldız, Saadettin (1997), Arif Nihat Asya'nın Şiir Dünyası, MEB Yayınları, İstanbul.
----- (2011), "Arif Nihat Asya'nın Hayatı ve Şahsiyeti" , Arif Nihat Asya ed: Nevzat Köseoğlu,TC Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara, ss.13-76.

ARIF NİHAT ASYA'NIN NESİRLERİNDE SOSYAL TENKİT UNSURLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME

Doç. Dr. Emine AYAN

Çukurova Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi,
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi

GİRİŞ

Asıl adı Mehmet Arif¹ olan Arif Nihat Asya 1904 yılında Çatalca'nın İnceğiz köyünde dünyaya gelir. “Zor bir hayatın içinden geçerek ... sanat dünyasındaki yerini bu zorlukların yükü altında edinen” (Yıldız, 2006, s. 12) Asya, yedi aylıkken kaybettiği babasının ardından kendisi üç yaşındayken evlenerek Filistin'e gitmek durumunda kalan annesinden de ayrılır. Dedesinden sonra halası ve yer yer de büyük amcası tarafından büyütülen Asya'nın İnceğiz ve Örcünlü köy mekteplerinde başlayan eğitimi Kocamustafapaşa, Haseki, Gülşen-i Marif Rüştîyesi, Bolu ve Kastamonu Sultanisi ile İstanbul Yüksek Muallim Mektebi gibi okulların ardından öğretmen olarak atanması ile son bulur. Kendi ifadesiyle babasından dedesine, dedesinden halasına, halasından amcasına, amcasından halasına dönerek halasından millete kalan (Asya, 2019c, s. 113) sanatçı, Adana, Malatya, Edirne, Eskişehir, Ankara ve Kıbrıs'ta görev yapar. Siyasi görüşleri ve iktidar aleyhindeki yazıları dolayısıyla yer yer dikkatleri üzerine çeken Asya'nın siyasi ortamın gerginleştiği 40'lı yıllarda Malatya'da ve Adana'da muhalif tavır ve yazıları yüzünden sıkıntılar çektiği (Asya, 2017b, s. 13) görülür. 1950 yılında “mektepe kürsüsünden Meclis kürsüsüne geçerek” (Yıldız, 1991, s. 15) bir dönem Adana milletvekilliği de yapan Asya 1962 yılında emekli olur.

1 Kastamonu yıllarındaki ilk şiirlerinde bu ismi kullanan sanatçı aynı yıllarda Mehmet Akif'in ismi İstiklal Marşı ile şöhret bulduğundan kendi ismi ile Mehmet Akif ismi arasına fark koymak için Arif Nihat ismini kullanmaya başlar (Bilir, 2008, s. 28).

Kendisiyle yapılan bir konuşmada Sultan Abdülhamit devrinde doğmuş, Balkan Harbi'ni, Meşrutiyet'i, Birinci Dünya Harbi'ni, Cumhuriyet'in ilanını, iç isyanları, dış tasallutları, İkinci Dünya Harbi'ni, 1960 olaylarını idrak etmiş biri olarak hayat hikâyesinin kolay kolay kısalmayacağını (Karapınar, 1972, s. 29) dile getiren Asya'nın edebi kişiliği içinde bulunduğu çağın söz konusu atmosferinde şekillenir. Namık Kemal'den Mehmet Emin, Mehmet Akif ve Ziya Gökalp'e uzanan idealist, memleketçi, milliyetçi ve maneviyatçı bir anlayışı benimseyen (Yıldız, 1991, s. 177) sanatçının fikri dünyasının oluşumunda bu isimlerin yanı sıra Mevlana, Yunus Emre, Fuzuli, Baki, Nedim, Yahya Kemal gibi sanatçıların da etkisi olur. Milli ve manevi değerlerle örülü bir dünyası bulunan Asya'nın genç yaşta kaleme aldığı ilk manzum denemeleri, taşıdığı milli heyecanın tezahürleri olup bunlar birinci dünya harbi sıralarında Gülşen-i Maarif Rüştüyesi'nde öğrenci iken allı yeşilli kâğıtlara basılmış olarak satılan harp destanlarından ilhamla kaleme aldığı bir beyit² (Karapınar, 1972, s. 31) ile Milli Mücadele'nin hem heyecan ve fikir hem de aksiyon odaklarından biri olan Kastamonu'da Açıksöz ve Gençlik mecmuasında yayımladığı şiirlerdir (Yıldız, 1991, s. 7). Aktif bir yayın hayatı bulunan ve bir süre *Görüşler*, *Başak* ve *Defne* dergilerini çıkaran Asya'nın çeşitli gazete³ ve dergilerde⁴ yayımlanmış ve sonradan şiir⁵, mensur şiir⁶ ve nesir kitaplarına⁷ alınmış pek çok yazısı bulunur.

- 2 İngiliz'in boşuna gitti her işi,/Türke mermi menzili oldu gemisi. (Karapınar, 1972, s. 31)
- 3 "Açıksöz (Kastamonu), Ankara Ekspres, Ankara Havadis, Ankara Ticaret, Bâbüâlîde Sabah, Bizim Anadolu, Demokrat (Adana), Derme (Malatya), Devlet, Devrim, Kırkpınar (Adana), Memleket, Son Baskı, Türk Sözü, Vatandaş (Edirne), Yeni İstanbul" (Yıldız, 1991, s. 85) gazetelerinde faaliyet gösteren Asya Türksözü'nde "Kanatlar ve Gagalar"; Demokrat'ta "Aydın Aynasında"; Yeni İstanbul, Bâbüâlîde Sabah, Ankara Ticaret, Devrim, Devlet vb. gazetelerde de "Çekirdek" başlıkları altında yazmıştır (Yıldız, 1991, s. 85)
- 4 "Altın Işık, Aramak (İzmir), Başak (Adana), Bozkurt, Çağlayan (Antalya), Çağlayan (Balıkesir), Çağrı, Çukurova, Damla, Defne, Dikmen, Elif (İnegöl), Geçit, Gençlik (Kastamonu), Gökbörü, Görüşler, Hayat (eski), Hisar, İslâm, İslâm Medeniyeti, Kalem (Adana), Kürşad, Milli Işık, Orkun, Önasya, Ötügen, Özleyiş, Serdengeçti, Toprak, Töre, Türk Dili, Türk Edebiyatı, Türk Yurdu" (Yıldız, 1991, s. 85) Asya'nın faaliyet gösterdiği dergilerdendir.
- 5 *Heykeltraş* (1924), *Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor* (1946), *Kubbe-i Hadrâ* (1956), *Rubâiyyât-ı Ârif-I* (1956), *Rubâiyyât-ı Ârif-II (Kıbrıs Rubâileri)* (1964), *Rubâiyyât-ı Ârif-III (Nisan)* (1964), *Kökler ve Dallar* (1964), *Emzikler* (1964), *Rubâiyyât-ı Ârif-IV (Kova Burcu)* (1967), *Duâlar ve Âminler* (1967), *Yürek* (1968), *Köprü* (1969), *Kundaklar* (1969), *Rubâiyyât-ı Ârif-V (Avrupadan Rubâiler)* (1969), *Aynalarda Kalan* (1969), *Divançe-i Ârif* (1971), *Basamaklar* (1971), *Şiirler (Seçmeler)* (1971), *Büyüyün Kızlar Büyüyün* (1976), *Fâtihler Ölmez* (1976), *Rubâiyyât-ı Ârif-VI (Yerden Gökten)* (1976), *Ses ve Toprak* (1976), *Takvimler* (1976).
- 6 *Yastığının Ruyası* (1930) [(Başka baskısı yapılmamış olup ihtiva ettiği 11'i mensur şiir 2'si nükte ağırlıklı kısa nesirlerden oluşan 13 adet yazıdan 4'ü *Ayetlere*, 1'i *Büyüyün Kızlar Büyüyün*'e alınmış, 8'i ise adeta terk edilmiştir.) (Yıldız, 1991, s. 79)]. *Ayetler (Kanatlarını Arayanlar)* (1936) [(Ölümünden önce Arif Nihat Asya kitabın adını işaret ettiği tam anlama açıklık kazandırmak üzere değiştireceğini Yavuz Bülent Bakiler'e (1977) iletmiştir (s. 35-36).]
- 7 *Kanatlar ve Gagalar* (1945), *Enikli Kapı/Top Sesleri (Çekirdek-I)* (1964) [(Saadettin Yıldız bu eserin adının değiştirilmesini birinci baskının yayımlanmasından sonra 1966 yılında yazılan "Top

Arif Nihat Asya'nın *Ayetler (Kanatlarını Arayanlar)* (1936), *Kanatlar ve Gagalar* (1945), *Enikli Kapı/Top Sesleri (Çekirdek: I)* (1964), *Terazi Kendini Tartamaz (Çekirdek: II)* (1967), *Tehdit Mektupları* (1967) ve *Onlar Bu Dilden Anlar (Çekirdek: III)* (1970) adlı kitaplarındaki ve çeşitli gazetelerle dergilerdeki yazıları ölümünden sonra *Kanatlarını Arayanlar* (1976), *Top Sesleri* (1975), *Aramak ve Söyleyememek* (1975), *Ayın Aynasında* (1976) ve *Kubbeler* (1976) başlıklı kitaplarda bir araya getirilir. Sanatçının yapı ve içerik bakımından muhtelif bir görünüm sergileyen nesirlerinin çeşitli çalışmalarda farklı tasniflere tabi tutulduğu görülür. Saadettin Yıldız (1991) Asya'nın nesirlerini mensur şiirler, kısa nesirler, fıkralar, edebiyat ve seyahat yazıları ile diğer yazılar, mektuplar ve manzumeler (s. 90) olmak üzere sekiz kategoride sınıflandırarak kısa nesirleri oluşturan vecizeleri fikir, nükteleri espri, hicivleri tenkit ve fantezileri duygu ağırlıklı oluşlarına göre birbirinden ayırır. Fatih Andı (2004) ise bu nesirleri kendi içinde mensur şiir, deneme, fıkra, mektup, seyahat yazısı, gazete yazısı (s. 8) olarak tasnif edip ayrı bir önem atfettiği kısa nesir parçalarını vecize ya da aforizma; nükte, fantezi ya da noktürn (s. 12) olarak nitelendirir. Söz konusu tasniflerden de anlaşılacağı üzere Asya'nın nesirleri alışıldık nesir estetiğinin dışında kendine özgü bir yapı taşımaktadır.

Okuyanı üç kişi de olsa bunun yazmaya kâfi sebep olduğunu (Asya, 2019b, s. 24) dile getiren Asya sosyal sorumluluk bilinci ile hareket ederek içinde bulunduğu topluma ayna tutan ve toplumda karşılaştığı sorunları nesirlerinde eleştirel bir tonla aktaran bir sanatçıdır. Bu bağlamda toplumsal meseleler Asya'nın nesirlerinin başat malzemelerindendir. Yıldız'ın (1991) deyişiyle sosyal hayatın 'cevher'ini kullanan (s. 148) Asya'nın toplumun aksayan birçok yönü üzerindeki tespit ve müşahedeleri kuvvetli bir sosyal tenkitle iç içedir (s. 149). "Hayatın ve insanların aksayan ve gülünç taraflarını yakalamakta usta" (Öner, 2004, s. 110) bir sanatçı olan Asya'nın bu yönü nesirlerinde doğrudan varlığını hissettirir. Bu bildiriye Arif Nihat Asya'nın sosyal tenkit içeren nesirlerinden örnekler sunulurken sanatçının sosyal hayatla ilişkisi üzerinde durulacaktır.

Sesleri" başlıklı askerlik hatıralarından mülhem yazıya özel önem verilmesine aynı zamanda bu ismin uyandırdığı ikaz havasından istifa edilmek istenmesine bağlamaktadır. (Yıldız, 1991, s. 81-82)], *Terazi Kendini Tartamaz (Çekirdek: II)* (1967), *Tehdit Mektupları* (1967) [(Arif Nihat Asya'nın (1967) 1950'den önce yazılmış ve çoğu ilk olarak Çukurova gazete ve dergilerinde çıkmış ancak pek azı neşredilmemiş yazılarından bir kısmını topladığı (s. 2) kitabıdır.], *Onlar Bu Dilden Anlar (Çekirdek: III)* (1970), *Aramak ve Söyleyememek* (1976), *Ayın Aynasında* (1976), *Kubbeler* (1976). Sanatçının bu eserleri dışında eşi Servet Asya'ya yazdığı mektuplardan oluşan *Sevgi Mektupları* (2001) adlı bir kitabı bulunmaktadır.

Arif Nihat Asya'nın Nesirlerinde Sosyal Tenkit Unsurları Üzerine Bir İnceleme

Arif Nihat Asya'nın nesirleri sosyal tenkit unsurları bakımından oldukça zengindir. Milli ve manevi bir duyarlılıkla toplumsal meselelere kayıtsız kalamayan Asya toplum hayatını olumsuz etkileyen her türlü sorunu teşhis ederek tenkit eder. Bu bağlamda kendini fildişi kulelerde görmeyen yazar (Tepebaşı, 2022, s. 340) toplumsal tavrını açıkça ortaya koyarak sosyal hayattaki aksaklıkları, toplumun sosyokültürel ve sosyoekonomik durumu ile toplumsal dejenerasyonu nesirlerine taşıyarak sosyal tenkit anlayışını yansıtır.

“Yazmasam, söylemesem düşündüklerim kafamın bir tarafından ur olup fırlayacak.. Yazmak, söylemek hastalığım bundan geliyor” (s. 257) sözleriyle karşı koyamadığı yazma ihtiyacını vurgulayan Asya (2017a) yirminci yüzyılın zorlu koşullarında içinde bulunduğu toplumsal hayata karşı karamsar bir tutum sergiler. Kendisini evvel zamanı beğenmemekten cezalı bir yirminci asır sürgünü” (Asya, 2019c, s. 75) addeden sanatçı “Şu memleketin kıraçlarında baharı görmeye niyetliysen gözlüğüne yeşil camlar tak da bak . . . Her şeyi olduğu gibi görmeye tahammülün varsa, gözlüğünü çıkar, kaşlarını kaldır, gözlerini aç da bak” (Asya, 2019b, s. 101) şeklindeki ifadeleriyle karamsarlığını dile getirerek yirminci asrın büyük bir değişiklik getirmediğini (Asya, 2019c, s. 229) belirtir. *Top Sesleri*'nde (2019c) “Irmak” (s. 148), “El Çırpamak” (s. 175) “Alkışlar I” (s. 176); *Kubbeler*'de (2017a) “Meydan Dayağı”, (s. 137) “Dayak (s. 148) ve “Eşitlik” (s. 159) gibi yazılarında toplumdaki edilgenlikten, dalkavukluktan, adaletsizlikten, miskinlikten ve eşitsizlikten söz eden Asya “Göle Maya Çalmak” fıkrasına işaret ederek topluma dair olumsuz bir profil çizer. Nasrettin Hoca'nın fıkrasının hiçbir devirde o günkü kadar aktüel olmadığını (Asya, 2019c, s. 227) dile getiren sanatçı toplumun pek de iç açıcı olmayan halinden yer yer de yöneticileri sorumlu tutar. Alışıldık hazır listeler değişmedikçe milletin alın yazısının da değişmeyeceğini (Asya, 2019b, s. 99) vurgulayan sanatçı gafletin hâkim olduğu toplumsal bir atmosferde “yeni bir doğuştan haber veren çağları, en güzel beldeleri” (Asya, 2019c, s. 76) arzular:

Yaz saati dediler, yürüttük; Kış saati dediler geri aldık.

Saatler ileri... Saatler geri... netice itibarıyla değişen bir şey yok. Saatler yerli yerinde.

....

Saatler ileri... Saatler geri... Saatler yerli yerinde.

....

Eller asırla oynar, hatta asırları önüne katmış güderken biz hiç değilse aylarla, yıllarla oynayabilmeli; mevsimlere olsun söz geçirebilmeliydik.

Fakat zamana hükmümüzün bu kadar geçtiğine de şükür.

Şu memleketin çağlarla oynayacağı gün yeniden gelir elbet.

Ben öyle bir güne inanıyorum (Asya, 2019a, s. 236)

Arif Nihat Asya gündelik yaşamdaki aksaklıklara dikkat çekerek nesirlerinde sosyal hayata ışık tutan bir sanatçıdır. “Sür’at Katarı” (Asya, 2019b, s. 60) başlıklı yazısında geciken bir sür’at katarının memleketin asayışı üzerindeki olumsuz etkisinden hareketle Doğu ve Batı medeniyetini karşılaştıran Asya’nın ironik bir üslupla Doğu medeniyetini eleştirdiği görülür. Nitekim Asya Batı teknolojisini almak için milli kültürden, öz benlikten vazgeçilmesinin gerekmediği ve milletin verdiği hürriyet, bağımsızlık mücadelesi ve kurduğu Cumhuriyet ile bütün esir milletlere örnek olduğu ancak sonraki yıllarda bu gücünü değerlendiremediği (Asya, 2017b, s. 28-29) kanısındadır. Sosyal hayattaki aksaklıklardan yöneticileri sorumlu tutan Asya bu bağlamda sözgelimi “Belediye Başkanını Tebrik” (2019b) başlıklı yazısında Adana’daki yıkıntılardan, çöküntülerden, döküntülerden, halkın şikâyet mırıltılarından, isyan homurtularından, şehir suyu ihtiyacından, yoksul hastaların doktoruyla ilacından, İstiklal mahallesinin çamurlarından, ışısız yerlerin çıralarıyla mumlarından, asfaltın yamalarından (s. 180) söz eder. Raket” (Asya, 2019c, s. 234) başlıklı yazısında sosyal aksaklıklara yol açan ihmalkârlıklara işaret eden Asya’nın (2017a) toplumun gidişatından memnun olmadığı ve bu memnuniyetsizliği “Bizdedir” başlıklı yazısında eleştirel bir dille açıkça ifade ettiği görülür:

Toprak bizde, su bizde, susuz toprak bizdedir.

Yer bizdeyken yersizlik bizde, yol bizdeyken yolsuzluk bizdedir.

....

Düşünce bizde, dil bizde, düşündüğüne aykırı konuşmak bizdedir.

....

En kuvvetli hafıza bizde, en kuvvetli unutma bizdedir.

Adamsız iş bizde, işsiz adam bizdedir.

İlaç bizde, hastalık bizdedir.

....

At bizde, meydan bizde, hareketsizlik bizdedir.

....

İğne bizde, iplik bizde, sökükle bizdedir. (s. 261-262)

Arif Nihat Asya'nın kimi nesirleri toplumun sosyokültürel yapısına ilişkin birtakım eleştiriler içerir. *Top Sesleri*'nde (2019c) yer alan "Cahide'nin Eli" başlıklı yazısında Bingöl'ün bir köyünde gece yarısı sussun diye dışarıya atılan ve kurtlar tarafından parçalanan Cahide'nin ölümünden kurtları değil bilgisizlik ve görgüsüzlüğü sorumlu tutan (s. 58) Asya "çocukları dertlerin ağılattığı, kurtların susturduğu bir yerde biz Cahide'yle değil, pedagoji nazariyeleri yapmakla, pedagoji kitapları yazmakla meşgulüz" (s. 61) sözleriyle bir eğitimci olarak kendisini de suçlar. "Kitap I"de (s. 67) memleketin kadınlarının kitap okumadıklarından yakınan sanatçı "Kitap II"de kitabın okunsa da anlaşılacakları çağların ve nöbetlerin geçirildiğinden (s. 68) söz eder.

Asya'nın nesirlerinde eleştiri konusu ettiği meseleler arasında 20. yüzyılın sosyoekonomik koşulları da önemli bir yer tutar. 20. yüzyıldaki savaşların ve siyasal karışıklıkların halkın sosyoekonomik hayatı üzerindeki etkileri üzerinde duran Asya'nın bu bağlamda nesirlerinde içinde bulunduğu devri eleştirel bir dikkatle betimlediği görülür. "İnönü döneminde uygulanan ekonomik politikaları yanlış bulan Asya, özellikle 1950-1955 yıllarında Demokrat Parti'nin uyguladığı liberal ekonomi politikalarını da eleştirir." (Tepebaşı, 2022, s. 341) Eleştirisinin hedefine bilhassa yöneticileri alan Asya söz konusu ekonomik politikaların doğurduğu olumsuz sonuçların halk üzerindeki etkilerine odaklanır. "Yarım" (s. 48) ve "Yeni Paralar"da (s. 65) halkın geçim sıkıntısına işaret eden Asya (2019b) "Tuz" (s. 69) "Siftah" (s. 71), "Tebrik" (Asya, 2016, s. 174), "Ordu Pazarları" (Asya, 2017a, s. 118) ve "Zam"da (Asya, 2017a, s. 209) pahalılığın, "Siftah"ta (Asya, 2019b, s. 71) kara borsanın, "İşsizler" (Asya, 2019b, s. 89) ve "Bir Buçuk Milyon"da (Asya, 2016, s. 195) işsizliğin olumsuz etkilerini ortaya koyar. Sokaktaki insanın iç sesi olarak toplum adına iktidar ve muhalefetten hesap soran sanatçı (Tepebaşı, 2022, s. 332) böylece eleştirel bir yaklaşımla toplumun sosyoekonomik durumuna ışık tutar.

Geleneksel değerlerine son derece bağlı bir sanatçı olan Asya toplum hayatında yozlaşmaya yol açan hususları tespit ederek tenkit eder. "Siftah" başlıklı yazısında "gün geçmez ki bir alışverişte üç beş kuruşunuz veya üç beş liranız bir fazla kazanç hırsına kurban gitmesin" (s. 71) sözleriyle ticaret ahlakındaki yozlaşmaya işaret eden Asya (2019b) bir yandan çarşıda karşılaştığı bir ihti-

yar baba dostunun anlattığı hikâyede siftah ettiği için bir sonraki müşterisini karşı dükkâna gönderen dükkân sahibinin davranışını öte yandan içinde bulunduğu devre hâkim olan kara borsa anlayışını düşünerek geçmişteki temiz Türk geleneğine gıpta eder. “Adana” (s. 161) başlıklı yazısında Adana’nın sosyal yaşantısını dejenere edecek olan bir modernleşme anlayışına karşı çıkan Asya’nın (2019b) “Adana’ya Veda”da (s. 164) şehrin değişen geleneksel hayatına dikkat çektiği görülür. *Top Sesleri*’ndeki (2019c) “Kar Yağıyor” adlı yazıda “Cenab’ın ‘Elhan-ı Şitâ’sında ‘Elhan’ın boğazı düğümlenmiş, Orhan Seyfi’nin ‘Fırtına ve Kar’ında ‘Fırtına’nın ağız paçavralarla tıkanmış, Yahya Kemal’in ‘Kar Musikisi’nde ‘Musiki’nin telleri, damarlar koparılırcasına, koparılmış..” (s. 31) cümleleri ile metaforik olarak “kar” aracılığıyla yozlaşan değerlere vurgu yapılır. “İnkar Ağacı” da (s. 101) yitirilen değerlere işaret eden bir yazıdır. “Çeşme Başı” (s. 50) ve “Çeşmeler” (2017a, s. 174) çeşmelerin artık geçmiş devirlerdeki anlamını yitirdiği düşüncesi üzerine kuruludur. *Ayın Aynası*’nda (2019a) yer alan “Dünya Destanı” başlıklı manzumede geçen “Ne güven var ne başarı!./ Kaldı iler tutarı;/Dünyanın koptu yuları;/Dünya Allak bullak oldu/. . . /Ne bet kaldı, ne bereket/Ne insanlık, ne hamiyet;/Dalındayken, nice cennet/Yemişi zanzalak oldu.” (s. 284) şeklindeki dizeler toplumdaki değişimi ve yozlaşmayı özetlemesi bakımından kayda değerdir.

SONUÇ

Arif Nihat Asya’nın nesirlerindeki çeşitli örneklerden hareketle sosyal tenkit unsurlarının tespit edildiği bu bildiride milli değerlerine sahip çıkan bir sanatçı olan Asya’nın toplumsal düzeni sekteye uğratan her türlü husustan duyduğu rahatsızlığı nesirlerine taşıdığı ve toplum refahını önceleyen tavır ile sosyal hayata tercümanlık yaptığı saptanmıştır. 20. yüzyıldaki modernleşme anlayışının toplumsal hayat üzerindeki olumsuz etkilerine odaklanarak sosyal sorumluluk bilinciyle toplumsal bir tahlil yaptığı anlaşılan Asya nesirleri aracılığıyla sanatsal kimliğinin dışında toplumsal kimliğini de ortaya koymuş ve devrin sosyal hayatındaki olumsuz tablodan büyük ölçüde dönemin yönetim mekanizmasını sorumlu tutmuştur. Bildiride Arif Nihat Asya’nın sosyal tenkit anlayışının bir izdüşümü olarak değişen çağ düzenine karşı modernleşme ile hesaplaşan bir çağ eleştirmeni kimliği taşıdığı ve devrin sosyal yaşantısına ilişkin yaklaşımıyla eleştirmen kimliğini açığa vurduğu sonucuna ulaşılmıştır.

KAYNAKÇA

- Andı, Fatih (2004). Arif Nihat Asya'nın Kısa Nesirleri. *İlmi Araştırmalar*, 18, 7-16.
- Asya, Arif Nihat (1967). *Tehdit Mektupları*, Ankara: Şenyuva Matbaası.
- Asya, Arif Nihat (2016). *Aramak ve Söyleyememek*. (4. bs.). İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Asya, Arif Nihat (2017a). *Kubbeler*. (4. bs.). İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Asya, Fırat (2017b). "Sevgi Mektupları". *Sevgi Mektupları* içinde (s. 7-32). İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Asya, Arif Nihat (2019a). *Ayın Aynasında*. (4. bs.). İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Asya, Arif Nihat (2019b). *Kanatlarını Arayanlar*. (5. bs.). İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Asya, Arif Nihat (2019c). *Top Sesleri*. (6. bs.). İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Bakiler, Yavuz Bülent (1977). Arif Nihat Asya'dan Dinlediklerim. *Töre*, 69, 31-36.
- Bilir, Orhan (2008). *Hayatından Sayfalarla Arif Nihat Asya*. İstanbul: Gonca Yayınları.
- Karapınar, Mustafa (1972). Arif Nihat Asya ile Bir Konuşma. *Töre*, 17, 28-34.
- Öner, Sakin (2004). Bayrak Şairi Arif Nihat Asya. *Türk Edebiyatı Aylık Fikir ve Sanat Dergisi*, 370-371, 106-113.
- Tepebaşı, Ayşe (2022). *Arif Nihat Asya Hayatı, Sanatı ve Eserleri*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Yıldız, Saadettin (1991). *Arif Nihat Asya'nın Nesirleri*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Yıldız, Saadettin (2006). *Arif Nihat Asya*. İstanbul Kaynak Yayınları.

ARIF NİHAT ASYA'NIN KLASİK EDEBÎ SANATLARA GETİRDİĞİ YORUMLAR

Prof. Dr. İsmail GÜLEÇ

İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi,
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi

Cumhuriyet Dönemi Türk şiirinin bize göre önemli şairlerinden biri olan Arif Nihat Asya (1904-1975) şiirleri ders kitaplarına girmiş ve hâlâ okunan önemli bir isimdir. Millî günlerde şiirleri okunacak kadar önemli şairimiz hakkında tespit edebildiğimiz kadarı ile sadece iki doktora tezi yapılması onun hak ettiği değeri görmediği ve şiirleri ve yazıları hakkında yeterince çalışılmadığına işaret etmektedir.

Hakkında yapılmış en kapsamlı çalışmayı yapan Sadeddin Yıldız, Arif Nihat Asya'nın beslendiği kaynaklar arasında Divan Edebiyatı'nın da önemli bir yeri olduğuna örnekler vererek işaret eder. Arapça ve Farsça kelimelerin yoğunlukta olduğu ve aruzla kaleme alınan *Divançe-i Ârif*'te Asya, Divan Edebiyatı nazım biçimlerinden gazel, kaside, tuyuğ ve kıta gibi biçimlerden faydalanır. Mevlana için yazılmış şiirlerinden oluşan *Kubbe-i Hadrâ* aruzla yazılmıştır. *Fâtihler Ölmez* ve *Takvimler* kitaplarındaki şiirlerde de Divan şiiri etkisi görülür. Arif Nihat Asya, Bâkî, Nedîm, Nef'î ve Şeyh Galip gibi Divan şiirinin önemli şairlerini öven şiirler yazar.

Kafiyesi de klasik şiir kafiyesi mürdef-i elifi olan *Dua I*, mesnevi biçiminde kafiyeleşmiş şiirdir. Aynı şekilde mesnevi biçiminde kaleme alınan *Mevlana ve D III* şiirlerinin kafiyesi ise mücerredir. Şairimizin, gazel, tuyuğ ve rubai biçimlerinde yazılmış şiirleri de vardır. Müstezadı yarım mısraya dönüştürür. *Muradiye* terki-bendi andıracak şekildedir. Klasik şiirin kaside, müselles, muhammes, müseddes, şarkı gibi nazım biçimlerini birtakım değişikliklerle farklılaştırarak kullanır, şiirlerin formunu değiştirir. Onun klasik edebiyat nazım biçimlerini değiştirerek kullanması müstakil bir konu olduğu için işaret etmekle yetineceğim.

Arif Nihat Asya, nazım biçimlerinin yanı sıra Divan şiirinin nazım türlerinden de istifade eder. Mersiye, tarih düşürme ve şathiye onun kullandığı dikkat çeken türlerdir. Hz. Peygamber için yazdığı naat yeni şiirde yazılmış önemli şiirlerden biridir. Mevlana Celalettin Rumî, Karyağdı Hatun, Fatih Sultan Mehmet için yazılan Dedemize Ağıt, Yavuz Sultan Selim ve Kanunî Sultan Süleyman gibi tarihi şahsiyetler yanı sıra ailesi ve arkadaşları için de mersiyeler yazmış, tarihler düşürmüştür.

Biz bu bildirimizde Arif Nihat Asya'nın şiirlerinde klasik edebi sanatlar üzerinde duracağız. Arif Nihat Asya'nın edebi sanatları kullanma biçimini birkaç örnek üzerinden göstermeye çalışacağım.

Edebi sanatlar

Arif Nihat Asya'nın şiirleri okunduğunda onun bazı sanatları çok sık kullandığı, şiirlerini neredeyse o sanatlar üzerine kurulduğu görülür. Teşbih, istiare, tenasüp ve tezat onun şiir dilinin üslup özelliğidir. Tekriri çok başarılı bir şekilde ve sık kullanması şairimizin şiirinin ses ve ahenk özelliğidir. Telmih ise onun şiirinin beslendiği kaynakları göstermesi bakımından önemlidir. Dolayısıyla edebi sanatların kullanılması ve tercih edilmesi Arif Nihat Asya'nın şiir üslubu ile yakından ilgilidir.

Sayırsız teşbih, istiare, tenasüp ve tezat olduğu için daha az bilinen ve kullanılan edebi sanatlardan örnek vermeye çalışacağım.

İktibas

“Bir âyet veya hadis-i şerifin tamamının veya bir bölümün şiirde zikredilmesi” (Saraç 2019: 281) şeklinde tanımlanan iktibas Arif Nihat Asya'nın şiirlerinde bazen lafzen olurken bazen de tercüme yoluyla gerçekleşir. Şu dizelerde özellikle zikirlerde sık tekrar edilen bir âyetten bir bölüm iktibas edilmiştir.

*Hep birden “Fa’lem ennehû” kavlıle
Aldık öne “Lâ ilâhe illallah!ı**

Şu dizeler ise “*Ashabım yıldızlar gibidir. Hangisine uyarsanız kurtuluşa erersiniz.*” hadis-i şerifinin manzum tercümesidir:

*Gökten bir inci
Seçemeyen gemici
Yol bulamadı gemisine*

* Bil ki, Allah'tan başka tanrı yoktur. (Muhammed 19)

Şiirde müminlerin gemiciye, geminin insan bedenine, denizin hayata, göklerin İslam'a ve incinin de İslam'ın büyüklerine benzetilmesi temsili istiâredir. Ayrıca yıldızların inciye benzetilmesinde açık istiâre olup müsteârün leh yıldızlar; müsteârün minh inci, müsteâr parlamak ve karîne-i mania da incinin denizlerden çıkarılmasıdır.

Mukâbele

Mukâbele bir ibarede iki veya daha fazla kelimeyi zikrettikten sonra zikredilen kelimelere karşılık gelecek şekilde anlam yönünden mukabili veya zıddı olan kelimeleri zikretmektir. Zikredilen kelimeler sıralı geldiği gibi farklı şekilde de gelebilir. (Güleç 2025: 118) Arif Nihat Asya'nın şu şiirinde geçen *şimdi* ve *rüzgâr* arasında doğrudan bir zıtlık olmamakla birlikte birinin şimdiki zamanı, diğerinin geçmişi kastetmesiyle aralarında oluşan zıtlık mukabeledir. Şu beytin ikinci dizesinde geçen güvercin ve kartal birbirinin karşıtı olmadığı halde taşıdığı sembolik değerlerin karşıtlığından bir tezat oluşmakta ve mukabele gerçekleşmektedir.

*Ey şimdi süzgün, rüzgarlarda dalgalı
Barışın güvercini, savaşın kartalı*

İlk dizede geçen şimdi ile rüzgarlarda arasında da lafzen karşıtlık olmamakla birlikte anlam bakımından karşıtlık vardır. Rüzgârlı havalarda dalgalanan bayrak şimdi yani rüzgârsız havalarda süzgündür, dalgalanmaz. Dolayısıyla *şimdi* ile *rüzgârlarda* arasında da karşıtlık olmakta süzgün ve dalgalı ile bir araya gelince de mukâbele olmaktadır. Şair bayrağın bu hâlini ikinci dizede savaş ve barıştaki hâli ile mukayese ederek şiirde oluşturduğu karşılaştırmaları lef-füneşr ile bir derece daha artırarak şiirin söyleyişini ve anlamını güzelleştirir.

Şu dizelerdeki mukabele *gider/gelir* ve *felaket/saadet* kelimeleri arasındadır.

*Gider felâket, gelir saâdet
Seninle izzet seninle Nusret*

Şu dizelerdeki mukabele modern şiirde mukabelenin nasıl dönüştürülerek kullanılacağına başarılı bir örneğidir:

*Kitabım hareketsizdi
- Okuyamıyorum! Dedim
Yerde esrelerini, gökte üstünlerini gösterdiler.*

Yer/gök ve *esre/üstün* arasındaki mukabele onun şiirini derinleştirip zenginleştirmektedir.

İyhâm-ı tenasüp

İyhâm-ı tenâsüb iki anlamı bulunan bir kelimenin cümlede kastedilmeyen anlamı ile başka kelimelerin anlamları arasında tezat dışında bir ilişki bulunmasıdır. (Saraç 2019: 163) Arif Nihat Asya'nın şu dizelerinde *kirpikle hat* arasında da iyhâm-ı tenâsüb vardır.

*Hilkatin mabedinde kirpikle
Resmedilmiş gibiydi her hattın*

Kirpik istiâre yoluyla güzelin hatlarını resmeden kaleme benzetilmiştir. Kalem anlamında kullanılan kirpik ile hattın dizelerde kullanılmayan anlamı yazı arasında îham yolu ile tenâsüb bulunmaktadır. İyhâm yoluyla yapılan bir diğer tenâsüb güzellik unsuru olan kirpik ile güzellik unsuru olan hattın bir arada zikredilmesidir. Dolayısıyla aynı kelimelerle iki farklı iyhâm-ı tenâsüb vardır. Ayrıca kirpik ile kalemin inceliğine ve ince kalem ile de çizilen resmin güzelliğine vurgu yapılmaktadır. (Güleç 2025: 143)

Tensîku's-sıfât

Sözlük anlamı bir varlığın niteliklerinin sıralanması demek olan tensîku's-sıfât edebî bir terim olarak bir şahsı veya bir nesneyi ard arda sıralanan sıfatlar ile nitelemektir. Hem mana hem lafza yönelik olup art arda tekrarlanan sıfatlar hem şiire bir ahenk katar, hem de okurun zihninde övülen kişi veya nesnenin durumu daha net bir şekilde kavramasına yardımcı olur. Tensîkü's-sıfatta her beyit kendi içinde bir bütün olmalı, cümle lafız ve mana yönünden her mısra veya beyitte tamamlanmalıdır. Nitelenen sıfatlar gerçek ve hayale dayanması önemli değildir. (Saraç 2019: 189)

Arif Nihat Asya'nın özellikle biri hakkında yazdığı şiirlerinde müracaat ettiği tensîku's-sıfatı *Naat* isimli şiirinde Hz. Peygamber'in kimi nitelikleri sıralanırken kullanır:

*Ey yetimler yetimi,
Ey garipler garibi;
Düşkünlerin kanadıydın,
Yoksulların sahibi
Nerde kaldın ey RESUL,
Nerde kaldın ey NEBİ?*

Onun diğer şiirlerinde de tensiku's-sıfatla karşılaşırız.

*Ki şafaklar sökecektir yeniden
Uyu pîrim, uyu yârim, uyu sultanım uyu (tekrir ile birlikte)*

*Berraktır, mâvidir, yeşildir, aldır
Zümrüd, firûze, tunç, pırlanta, bakır*

*Akçay, Yeşilirmek, Kızılırmak, Göksu
Yalnız su ve mûsikî değil, renk akıtır*

Onun *Naat* ve *Bayrak* şiiri baştan sona tensiku's-sıfat olup tensiku's-sıfatın bir şiiri hem anlam hem de ses bakımından nasıl güzelleştirdiğini gösteren güzel örneklerdendir.

Tecrîd

Sözlük anlamı bir şeyi elbisesinden veya kabuğundan soyarak olan tecrîd söz söyleyenin insan dışındaki bir canlıya herhangi bir eşyaya, nesneye insanmışçasına hitap etmesi ve bir başka varlıkmiş veya insanmış gibi gönlüne ve kendisine hitap etmesidir. Şairin heyecanı en iyi aksettiren, psikolojisini en iyi yansıtan sanatlardandır. (Saraç 2019: 199) Bazı tanımlarda ise sadece şairin kendisine hitap etmesi olarak tarif edilir. (Pakalın 1993; Olgun 1973: 218)

Tecrîd Arif Nihat Asya'nın sık kullandığı edebi sanatlardan biridir. O tabiattaki her varlık ile konuşur, dinî ve millî semboller onun vazgeçemediği muhataplarıdır.

Bayrakla dertleşirken onu sıradan bir bez parçası olmaktan çıkartıp ona şahsiyet verir:

*Ey şimdi süzgün, rüzgarlarda dalgalı
Barış güvercini, savaşın kartalı...*

*Yüksek yerlerde açan çiçeğim
Senin altında doğdum
Senin altında öleceğim*

*Tarihim, şerefim, şiirim, her şeyim
Yeryüzünde yer beğen
Nereye dikilmek istersen
Söyle seni oraya dikeyim*

Türk tarihi için önemli mekanları da canlı birer varlık imiş gibi anlatır:

*Dedeler adına "Meriç" demişler
Sınırdan bir ana kuzusu gelir
Arda'dan su içer turnalar, akşam
Tunca'ya Tuna'nın kuğusu gelir
Bülbül Adası'nı görse sanırsın
Meriç'le Tunca'nın yavrusu gelir*

*Bir akarsu mırıl mırıl Fâtiha
Okuyarak geçer yakınlarından*

*Kırklar'dan gördüğün kerâmetleri sen
Bir bir, bize kendin anlat ey Karboğazi*

(Çukurova'nın kurtuluşunda kırk yiğitin bir taburu esir aldığı yer)

İstifham

Konuya girmeden önce istifhamın önce edebî sanat olup olmaması daha sonra da müstakil bir sanat olarak kabul edilip edilmemesi üzerinde durmak gerekir. Cevabı öğrenilmek veya bir durumu ifade etmek için sorulan sorular meaninin yani dilbilgisinin konusudur. Bu istifhamın haber (bildirme) olanıdır. İnşa adı verilen soru ise cevabı öğrenilmek üzere sorulmaz ve bu bediin konusudur. Haber soruları sanat olarak kabul edilmezken inşâî sorular edebî sanat olarak değerlendirilir. (Güleç 2025: 204)

Cevabı bilindiği halde sorulan, duygu ve hayale hitap eden sorular olarak tarif edilen istifhamın müstakil bir sanat olup olmama meselesine gelince, klasik kaynaklarda tecâhül-i ârife ait bir üslup özelliği olarak zikredilir. (Saraç 2019: 234) İstifham başlığı altında verilen örneklerin aynı zamanda tecâhül olması tecâhül başlığı altında değerlendirilmesinin nedeni olarak görülebilir.

Arif Nihat Asya için soru sormak merakını ifade için kullanılan bir araçtır ve bu aracı şiirlerinde sık sık kullanır. Ancak dikkat edildiğinde her sorunun istifham olmadığı, düşüncenin farklı bir şekilde ifade edildiği fark edilir. Şu dizelerde sorular tasvir için kullanılmaktadır ve istifham için gerekli şartlar oluşmamıştır.

*Şu kuytu cinlerin mi;
Perilerin yurdu mu?
Şu yuva-ki bilinmez
Kuşları hüdhd müdür,
Güvercin mi kumru mu?
Kuşlarını bir sabah
Medine'ye uçurdu mu?*

Arif Nihat Asya'nın şu satırlarında maksat sorularla ifade edilmekte ve okurun dikkati konuya çekilmektedir.

Kim inmiş denizin dibine, kim koymuş balığın adını? Kim dolaşmış gökleri kat kat; kim koymuş kartalın, Anka'nın, hürriyetin adını? Hangi kanatlarla kim uçmuş yıldızlardan yıldıza; kim koymuş Terazi'nin, Merih'in, Zühre'nin adını? Kim Promete demiş ateş hırsızına; kim koymuş alevin, dumanın adını? Kimin dalına konmuş saadet, hangi dal çekebilmiş saadeti ve hangi dil koymuş saadetin adını? Kim girebilmiş insanoğlunun içine; kim koymuş gönlün, ruhun, vicdanın adını?

Arif Nihat Asya soru kipini düşüncelerini duygularını daha etkili bir şekilde ifade edebilmek ve tasvir için kullanır.

Hüsn-i ta'lîl

Kaynaklarda "Bir ifadeye, hadiseye veya bir duruma ifadeye güzellik katacak şekilde kendi sebebi dışında bir sebep göstermektir." şeklinde tarif edilen hüsn-i ta'lîl olup bitenin akla ve bilgiye dayanan bir açıklama yapılmasının yerine içinde bulunulan ruh halinin tesiri altında hayal ile açıklanmasıdır. Başarısı ise okuru gerekçenin veya sebebin doğru olduğuna inandırmasıdır. (Saraç 2019: 239)

Arif Nihat Asya hüsn-i talili naif bir şekilde terennüm eder:

*Şiir okuyacağım
Dinlemeye geliniz
Çok da alkış istemem
İncinmesin eliniz!*

Şair şiir okuyacağını söyleyip bizi dinlemeye çağırdıktan sonra bizden elimiz incinmesin diye kendisini çok alkışlamamızı istemez. Hakikaten elimizi kuvvetli bir şekilde birbirine vurduğumuzda acır ve kızarır. Alkış istememesinin nedeni elimizin acımaması mı yoksa şairin mahviyetkarlığı ve abartılı övülmeğe hoşlanmaması mı? İkincisini düşündüğümüzde hüsn-i ta'lîl gizli ve örtük bir şekilde olmakta, hakiki manasının kastedilmediği görülmektedir. Bu da hüsn-i ta'lîlin kullanıldığı bir diğer tarz ve yoldur.

Tekrîr

Arif Nihat Asya'nın en sık kullandığı söz sanatlarından biri olan tekrîr bir ibârede kelimelerin aynı manada tekrarıdır. Maksat ifadeyi pekiştirmektir. İfadeye

açıklık kazandırırken anlamı da pekiştirir. Muhatabın dikkatini çekerek sözün tesiri artırılır. Tekrîr ile kuvvetlendirilmesi amaçlanan anlamın buna ihtiyacının da olması gerekir. (Saraç 2019: 203)

Arif Nihat Asya müjdeleri tekrar ederken hem devamlı olmasına hem de birden fazla müjdeli haber ile gelmesini istediğini belirtir:

*Müjdeler, müjdeler, müjdelerle gel
Sevgisi kalbimden taşan çocuk
Başına liman çiçeklerim
Ellerine güller yakışan çocuk (Arif Nihat Asya)*

Onun en sık kullandığı tekrir aynı anlama gelen kelimeleri tekrar etmesidir.

*Dünyada yürekten seveceksen şâyet
Mecnûn Mecnûn, Kerem Kerem sevmelisin*

Ancak onun şiirlerinde tekrar edilen kelimeler sıradan bir tekrar olmayıp anlamı güzelleştiren ve pekiştiren birer unsura dönüşür. Yukarıdaki dizelerde özel isimleri tekrar ederek sıfata mesajı muhataba güçlü bir şekilde iletir. Bu da şairin tekririn kullanımına getirdiği yorumdur.

Telmih

Şairlerimizin sıkça yararlandıkları söz sanatlarından biri de telmihtir. Sözlükte “bir şeye işaret etmek, üstü kapalı söylemek, sezdirmek” mânasına gelen telmih edebî bir terim olarak “söz içinde bir kıssaya, efsaneye, tarihi bir olaya, lafzını zikretmeden bir âyet veya hadise, meşhur bir darb-ı mesele, bir inanışa işaret etmektir.” (Saraç 2019: 291)

Telmih, Arif Nihat Asya'nın en sık kullandığı söz sanatıdır ve bu telmihlerin işaret ettiği kişi, olay, efsane, kıssa bilinmeden onun şiiri anlaşılır. Hz. Peygamber'in hicreti esnasında sığındığı mağara bilinmeden şu dizeleri anlamak mümkün değildir.

*Şu tekbir getiren mağara
Örümceklerin değil
Peygamberlerindir, meleklerindir
Örümcek ne havada
Ne suda ne yerdeydi
Hakkı göremeyen
Gözlerdeydi*

Arif Nihat Asya'nın şiirlerini anlamak için sadece İslam tarihini değil Türk tarihini de bilmek gerekir. Şu dizeler Bozkurt Destanı hatırlanmadan anlaşılmaz.

*Zembereğini kuran
Onlarmış bu dünyanın
Onlar ki kurt doğuran
Obaların kanındanmış*

Kültürümüzün önemli bir parçasını oluşturan halk hikayeleri, özellikle aşk hikayelerini de bilmek gerekir. Şu dizelerde Yusuf ile Züleyha hikayesine telmihte bulunulur:

*Burda Yusuf bahtiyar olmuş Zelihâ bahtiyar
Ağlayın ey gözlerim dünyada Bünyamin'e siz
Sebebi ne bu, göreni
Dehşete düşüren rengin
Yoksa bir şeyler doğrarken
Parmaklarını mı kestir? (aynı zamanda hüsn-i ta'lil, tecahül de var)*

Telmihte bulunmadığı uzun şiiri yok gibidir. Dolayısıyla İslam ve Türk tarihi, kültürümüz ve edebiyatımız bilinmeden Arif Nihat Asya da tam olarak bilinemez.

Akis

Bir söz sanatı olarak akis, mantık ilminin belâgat üzerindeki etkisini gösteren sanatlardandır. Mantıkta akis, önermenin niteliğini bozmadan öznesini yüklem yüklemine özne yaparak yeni bir önerme elde etmektir. Edebî terim olarak ise karşılığı bir mısra veya cümlenin yahut cümle içinde bir ibarenin sonunu başa, başını sona alarak anlamlı yeni bir ibare veya tamlama meydana getirmektir. (Güleç 2025: 263)

Arif Nihat Asya'nın şiirlerinde pek görülmeyen akis şu dizelerde ikinci mısraya taşar.

*Hoyratlar söylenir ağıtlar, acıklı
Ağıtlar söylenir, hoyrattan yanık?*

Şu dizelerdeki akis ise okurun zihninde tamamlanır.

*Pervâne miyiz, şu'le miyiz anlamadık
Biz Kâbe'yi devretmedeyiz, Kâbe bizi*

Mısra okurun zihninde şöyle canlanır: Biz Kâbe'yi devretmedeyiz Kâbe de bizi devretmede. Buna eksik akis diyebiliriz.

Cinas

Sözlük anlamı iki veya daha fazla şeyin birbirine benzemesi olan cinas, bir edebî terim olarak manzum veya mensur bir metinde anlamları farklı sözcükler arasındaki yazılış ve söyleyiş benzerliğidir. Bir ibarede cinas bulunması için o ibarede en az iki söz arasında kısmen ya da tamamen yazım ve ses benzerliği bulunması gerekir. Bu sözlerin isim veya fiil olması ya da kelime köküne getirilen birtakım eklerle meydana getirilmiş olması durumu değiştirmez. (Saraç 2019: 251)

Arif Nihat Asya cinası âdetâ bir oyun olarak kullanır. Şiirlerde hem basit hem de mürekkep cinas vardır. Şu dizelerdeki susamak ve susmak kelimeleri arasındaki cinas tamdır:

*İçsen bu sudan, bir daha dostum susamazsın
Bir hâl gelir ağlayamazsın, susamazsın*

Şu dizelerde lânesiz ve lâne siz kelimeleri arasındaki cinas ise mürekkeptir:

*Sanmayın Leyla'yı kalmış lânesiz
Ey gönüller, oldunuz son lâne, siz*

Klasik şiirden farkı cinası oluşturan kelimelerden birinde virgül kullanmasıdır. Aşağıdaki dörtlüğün birinci ve dördüncü dizelerinin başındaki *senede* ve *sinede* kelimeleri arasında ise tam olmayan cinas vardır.

*Senede bir gül açar
Ona ilk bahar derler
Bahar bahçesinde her
Sinede bir gül açar*

Ta'riz

Sözlük anlamı *dokunaklı söz söyleme, üstü kapalı dokundurma* olan târiz, muhatabın tepkisinden korunmak veya kibarca uyarmak ve kırmamak için tenkit, alay, doğruyu gösterme maksatları ile yapılan kinâyedir. (Saraç 2019: 148) Arif Nihat Asya özellikle hicivlerinde sıkça kullandığı söz sanatıdır.

*"Tanrı misafiriyiz" deyip kondular Tanrı'm
Benim evimi senin evin sandılar, Tanrı'm*

İnsan olmaktan utandığını söyleyen şu dizeler onun kim olduğunu bilmediğiniz birine gösterdiği tepkidir.

*Her değdiğinin bahtı kapanmakta bugün
Havva “nasıl ettim” diye yanmakta bugün
Pişman yüce hilkat seni halk ettiğine
Âdem baban olmaktan utanmakta bugün*

İdmâc

Sözlük anlamı “bir şeyi bir şeyin içine gizlemek” olan idmâc, belâgat literatüründe belli bir maksadı dile getiren bir söze başka bir anlam daha ilave etmek şeklinde tarif edilir. İlave edilen bu anlam ilk anlam ile olumlu veya olumsuz aynı yönde olmak zorundadır. Bununla birlikte bu anlamlardan biri asıl maksattır ve zahirdir, diğeri asıl maksadı destekleyecek yan bilgidir ve üzerinde özel olarak durulmaz. Diğeri bir ifade ile sözde bir anlamı diğeri bir anlam ile ilişkilendirmektir. Birisinin cömertliğini överken söz arasında cesaretinin de övülmesi buna örnektir. (Saraç 2019: 233)

Arif Nihat Asya şiirlerinde ara söz söylemekten hoşlanır gibidir. İki kısa çizgi arasında açıklayıcı bilgi vermek onun şiirinin bir özelliği gibidir ve sıkça karşımıza çıkar.

*Bildin -yine- bir sütunda yer kapmasını
San’attan hicve yol sapmasını

Hergün bulanık akarken -aslında- Tuna
Bir vals ile rengi mavi olmuş Tuna’nın

-Gayrı- Leyla hüsnünü
Seyreder âyinesiz

Yaşı -henüz- küçük sayılır, ama
Yürüyüş dersini almış ustadan*

İtnâb

İtnab gereğinden fazla söz söylemek değildir. Meramı ve maksadı daha iyi ifade edebilmek için sözü uzatmak şeklinde de tanımlanabilir. Sözü uzatma eğer manaya bir güzellik katmıyorsa buna tatvîl denilir ve kusur sayılır. Manaya herhangi bir katkısı olmayan tekrîr de tatvîl kabul edilir. (Saraç 2019: 89)

Arif Nihat Asya meramını ve maksadını daha iyi ifade edebilmek için sözü uzatmayı tercih eder. Dolayısıyla onun şiirlerinde itnâb sık görülen bir söyleyiş üslubudur. Şu dizelerinde de görüldüğü gibi onun kullandığı itnâb şiiri hikayeleştirir, tasviri canlandırır.

*Rahle, tesbih, kılıç, sedefli beşik
Sahan, divit, çini, kalkan, nakış, muşamba fener
Bunların hepsi bir yıkık sarayın
Hazine dairesinden getirdiğim şeyler*

*Çini sünbül, yazı kakül, halı gül
Koku elvanla rekabette bugün*

*Fesleğen, sünbül, ıtır, ayçiçeği
Lâle, gül... Hepsi sehâvette bugün*

*Kuşlar -yine- turnadan, sülünden, sunadan
İzler gördün, bir babadan, bir anadan*

Arif Nihat Asya'nın sevilmesinin ve okunmasını sağlayan özelliklerden biri kanaatimizce itnâbı yerinde ve kararında kullanmasıdır.

İâde

Beytin son kelimesinin bir sonraki beytin ilk kelimesi olması (Saraç 2019: 269) şeklinde tarif edilen iâde için en az iki beyit olması gerekir. Arif Nihat Asya'nın pek tercih ettiği söz sanatı değildir. Pek fazla örnek bulamadığımız iâde için şu dizeler örnek olarak verilebilir.

*Yâr bakmış aynaya
Aynalardan doğmuşum*

İâde, Arif Nihat Asya'nın tercih ettiği söz sanatlarından değildir.

Suâl-cevap

Müracaa veya dedim-dedili ve sual-cevap olarak tanımlanan şiirler karşılıklı verilen soru ve cevaplardan oluşur. Burada sorular ve cevaplar şiirin nazım biçimini oluşturduğu için istifham olarak değerlendirilmez. Şairler sorularıyla ve aldıkları cevaplarla hem sevdiklerini hem de durumlarını okura anlatırlar. (Güleç 2025: 207)

Klasik şiirimizde suâl ve cevap ya aynı mısradan ya beytin ilk mısraı sual ikinci mısraı cevap şeklinde yahut bir beyit soru bir bent şeklinde olurken Arif Nihat

Asya D III şiirinin ilk beytinde suâlini sormuş, kalan beyitlerin tamamında bu soruya cevap vererek farklı bir biçime sokmuştur.

Suâl

*Yatırırken bu sedef kakmalı şimşir beşiğe
Neyle kundakladılar Hazret-i Mevlânâ'yı?*

Cevap

*Perdelerden taşırıp neyleri çığlık çığlık (tekrir)
Neyle (cinas) kundakladılar Hazret-i Mevlânâ'yı*

*Gece mehtâbı elekten geçirip kirpikler
Ayla kundakladılar Hazret-i Mevlânâ'yı*

*Mesnevî'sinde bir altın lüleden nûr akıtıp
Öyle kundakladılar Hazret-i Mevlânâ'yı*

Sihri helâl

Sihri helâl beytin ilk mısraın sonundaki ibarenin hem kendisinden önceki sözlerin yani ilk mısraın sonu hem de kendisinden sonraki sözlerin yani ikinci mısraın başı olabilecek şekilde söylenmesidir. Dolayısıyla sihr-i helâl olan beyit iki şekilde nesre aktarılır. (Güleç 2025: 255)

Arif Nihat Asya'nın sık tercih ettiği bir söyleyiş biçimi değildir. Hüsn-i ta'lili andıran şu dizelerde anlam ilk dizede tamamlanmadığı için sihr-i helâl gerçekleşmemektedir.

*Sen ki tarihsin yarın da "Bre
Doğan!" nidasını an Niğbolu'yla birlikte!*

*Öldü zannetmeyin: "Köroğlu denen
Yiğit yaşar hâlâ!*

*Mahyasızdır minâreler... göğü de
Kehkeşânsız bırakma Allah'ım*

Mübâlağa

Mübâlağa bir niteliğin, fiilin veya durumun gerçekleşmesi zor hatta mümkün olmayan dereceye çıkarılarak, abartılarak ifade edilmesidir. Diğer bir deyişle bir şeyin gerçekteki halinden birkaç derece fazla veya az gösterilerek anlatılmasıdır. İnsanın tabiatında mevcut olduğu için standart dilde açıklıktan ölüyo-

rum, ağlamaktan gözlerim kör oldu, beklemekten ağaç oldum, gibi deyimleşen birçok kelimedede de görülür. (Saraç 2019: 227)

Arif Nihat Asya'da mübalağanın guluv derecesi görülmez. Okurun zihninde bir mübalağa olduğu düşüncesi oluşmayacak şekilde yalın ve makuldür.

Benim öksüzlüğüm Hz. Adem'in ölümüyle başlar.

Öksüzlüğünü Hz. Adem'e kadar götüren şairin sözlerindeki sadelik ve samimiyet okurun aklına mübalağayı getirmemektedir.

Redd-i Matla

Bir gazelin matla' adıyla anılan ilk beytinin veya mısralarından birinin son beyitte tekrarlanmasına redd-i matla' yahut redd-i misra adı verilir. (Olgun 1973: 122) Redd-i matla' veya mısraı kısaca bir şairin şiirini başladığı sözlerle bitirmesi şeklinde de tarif edebiliriz. (Güleç 2025: 258)

Arif Nihat Asya'nın şiirlerinde pek fazla örneği olmamakla birlikte ilk mısraları sonda tekrar ettiği şiirleri de vardır. *Tespîh* şiiri,

*Önümüzden geçer gider
Bir siyah tespîh geceler
Bu tespîhi bir çeken vardır*

birinci benti; sonuncu bentte de tekrar edilir. Klasik şiirden farkı bentlerin üç mısradan oluşmasıdır. *Destan* şiirinin üç mısradan oluşan ilk bendi de şiirin son bendinde tekrar edilir.

Sonuç olarak sözlerimizi toparlayacak olursak;

Arif Nihat Asya'nın şiirlerinden verdiğimiz sınırlı sayıda örnekten de anlaşıldığı üzere şair sözü güzelleştiren sanatları kullanmak konusunda hem istekli hem de başarılıdır. Onun şiiri ve üslubu hakkında tercih ettiği söz sanatlarına dikkat edilmeden konuşmak kanaatimizce mümkün değildir. Sadece üslubunu değil şiirinin beslendiği kaynakları da tercih ettiği söz sanatlarından yola çıkarak tespit etmek mümkündür. Şiirde sese ve ahenge önem veren şair lafzı güzelleştiren sanatları kullanarak şiirini okunabilir ve dinlenebilir kılmakta, bu da törenlerin ve meclislerin en sık okunan şiirleri arasına sokmaktadır.

Son olarak üzerinde durmak istediğim husus Arif Nihat Asya'nın şiirleri üzerine yeterince çalışma yapılmadığıdır. Arif Nihat Asya'nın üslubu hakkında ciddi araştırmalara ihtiyaç olduğunu, özellikle onun Divan Edebiyatı tesirini gösteren vezin, biçim, tür ve edebi sanatları etraflıca inceleyen ve değerlendiren çalışmalara ihtiyaç olduğunu ifade ederek sözlerimi tamamlıyor, saygılarımı sunuyorum.

Bibliyografya

- Asya, Arif Nihat (2020). *Rübâiyyat-ı Ârif 1*, 4. bas., İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Asya, Arif Nihat (2021). *Rübâiyyat-ı Ârif 2*, 4. bas., İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Asya, Arif Nihat (2021). *Ses ve Toprak*, 6. bas., İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Asya, Arif Nihat (2022). *Fâtipler Ölmez ve Takvimler* 6. bas., İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Asya, Arif Nihat (2024). *Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor*, 33. bas., İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Asya, Arif Nihat (2024). *Kökler ve Dallar*, 15. bas., İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Asya, Arif Nihat (2025). *Duâlar ve Âminler*, 23. bas., İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Güleç, İstanbul (2025). *Sözü Güzelleştirmenin Yolları*. İstanbul: Pati Kitap.
- Olgun, Tahir (1973) *Edebiyat Lügati*. Haz. Kemal Edip Kürkçüoğlu. İstanbul: Enderun Kitabevi.
- Saraç, Yekta (2019). *Klasik Edebiyat Bilgisi: Belâgat ve Biçim-Ölçü-Kafiye*. Ankara: TDK.
- Yıldız, Sadeddin (2020). *Arif Nihat Asya'nın Şiir Dünyası*. İstanbul: Ötüken.

ARİF NİHAT ASYA'NIN SÖZ VARLIĞINDA 'YENİ KELİMELER'

Prof. Dr. Engin ÇETİN

Çukurova Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi,
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi

Giriş

Arif Nihat Asya, daha önceki konuşmacıların da belirttiği gibi, genç yaşta şiir yazmaya başlayan, hayatı boyunca çok sayıda şiir yazan, nesrin değişik türlerinde eserler veren velut bir edip ve fikir adamıdır. Edebiyata ilgi duymaya başladığı dönem Millî Edebiyat Dönemi'nin etkilerinin sürdüğü bir dönem olmakla birlikte hem sanatçının kendi düşünce dünyası hem de ülkeyin içinde bulunduğu zorlu şartlar onun millî duygular barındırmasını sağlamış ve eserlerinde de bu duyguların okurlarıyla buluşmasına vesile olmuştur.

Millî Edebiyat Dönemi sade, halkın anlayacağı dili benimsemişti. Esasen bu sade dil arayışı ilk olarak Millî Edebiyat Dönemi'nde ortaya çıkmamıştır. Bilindiği gibi Tanzimat Edebiyatı Dönemi sanatçıları da sade dil anlayışıyla hareket etmişlerdir. Namık Kemal, Ziya Paşa, Ali Suavi, Ahmed Mithat Efendi eserlerinde dilin sade olması gerektiğini her fırsatta belirtmişlerdir. Namık Kemal, birçok yazısında ve bazı eserlerinin mukaddimesinde ağır dili eleştirmiş, sade dil kullanmanın gerekliliğinden söz etmiştir. Hatta kendi eserlerinin -eserlerin ikinci baskısı nasip olursa- sadeleştireceği yönünde beyanatta da bulunmuştur (Levend 1972: s. 114-115). Ağâh Sırrı Levend'in bildirdiğine göre Ali Suavi 1869 yayımlanan *Ulûm* gazetesinde (s. 2-3) Meselâ Arabîden âlim ve kâtib lûgatlerini alup sîgaları gibi zabtetmişiz; amma cem'inde ketebe ve küttab ve ulema demeğe mecbur değiliz; âlimler kâtibler diyebiliriz. Dünyada her lisanın tabiatı dahi böyle bizim lisan gibidir. (Levend 1972: s. 116) diyerek Türk dilinin sadeleşmesi konusundaki fikrini söylemiştir. Bu düşünce daha sonraları da pek çok aydın tarafından kabul edilmiştir. Servet-i Fünun Edebiyatı Dönemi'nde çeşitli sebeplerle geri plana atılan dil meselesi Millî Edebiyat Döne-

mi'nde yeniden gündeme gelir. Bu dönemde de Tanzimat Dönemi'nde olduğu gibi dilin hem gramer özelliklerinin hem de söz varlığının bütüncül olarak ortaya koyulması gereği üzerinde durulmuş, dilde sadeleşmenin öneminden söz edilmiştir.

1923'te Cumhuriyet'in ilanının hemen sonrasında dilde sadeleşme çalışmaları yeniden gündeme gelmiştir. Tanzimat'tan beri aydınlar arasında tartışılan alfabe ve dilin sadeleşme konusu Türkiye Büyük Millet Meclisinde ve başka platformlarda tekrar tartışılmıştır. Türkiyat Enstitüsünün kurulması (1924), Dil Heyeti'nin kurulması (1926) bu konularda önemli adımlar olarak görülür. 1928 yılında Yeni Türk Harfleri'nin kabulüyle alfabe tartışmaları sona ermiştir. Bunun yanında Maarif Vekâletinin söz derleme çalışmaları dilde sadeleşme yolundaki çok önemli gelişmelerden biridir. Bu çalışmaların ardından Anadilden Derlemeler [1] yayımlanmıştır. 1932'de Türk Dili Tetkik Cemiyetinin kurulmasıyla dil meselesi hem dilbilgisi hem de söz varlığı bakımlarından titizlikle ve tek koldan ele alınmaya başlamıştır. Özellikle 26 Eylül – 4 Ekim 1932 tarihlerinde toplanan 1. Türk Dil Kurultayı'nda önemli kararlar alınmıştır. Dilde sadeleşme çalışmalarının ve tartışmalarının yoğunlaşmasıyla sadeleşme ve özleşme yanlıları olmak üzere iki anlayış oluşmuştur. Atatürk ise Türk dilinin “yabancı diller boyunduruğundan” kurtarılması gerektiğine inanmaktadır. Onun görüşü aslında Tanzimat'tan bu yana aydınların çoğunluğunun sahip olduğu görüştür. Atatürk dilde sadeleşmeye şu bakış açısından bakmaktadır: “Yeni Türkçe kelimeler teklif edebiliriz. Bu yönde ısrarla çalışmalıyız. Fakat, Türk dilinin yapısını zorlamak olmaz. Bu yapı sorununu Türk dilinin olgunlaşma seyrine bırakmalıyız. Birkaç gün önce Ahmet Cevat Bey'e söyledim: *Ketebe, yektübü Arab'ındır; kâtip, kitap, mektup Türk'ündür*” (İnan 1969: s. 21). Dilde sadeleştirme çalışmaları alevlenmişken daha önce alfabe konusunda büyük bir cesaretle Latin kökenli alfabe kabul etme konusunda görüş beyan eden Hüseyin Cahid'in (Yalçın)'ın dili doğal seyrine bırakmak gerektiği, dilde zorlamanın doğru olmadığı yönündeki görüşü önemlidir. Bu arada 1. Kurultay'da alınan kararlar doğrultusunda birinci derleme çalışmaları başlamış ve 12 Mart 1933'ten itibaren üzere gazetelerde her gün 10-15 yabancı kökenli kelimeye Türkçe karşılığı arandığı dil anketi yayımlanmaya başlamıştır.

1930'lu yıllarda ve sonrasında Türkçenin sadeleşmesi için dört kaynağın kullanılmasına yönelik çalışmaların yapıldığı söylenebilir. Bu kaynaklar, Türkçenin tarihî dönem metinlerinin söz varlığı, Çağdaş Türk dillerinin söz varlığı, Anadolu'da 13. Yüzyıldan itibaren verilen eserlerin söz varlığı ve Anadolu ağzlarının söz varlığı olarak sıralanabilir. Bu kaynaklardan yararlanarak Türkçedeki yabancı kökenli kelimeleri bertaraf etme düşüncesi ağırlık kazanmıştır. Bu,

dilde sadeleşme için çok önemli ve çok çaba gerektiren düşünceye dil biliminin temel ilkeleri açısından bakıldığında son iki maddede belirtilenlerin daha doğal ve akılcı olduğu, ilk iki kaynağa ait söz varlığını canlandırmak istemenin ise doğal olmayan ve dahası dil biliminin ilkelerine uygun olmayan bir yol olduğunu söylemek mümkündür. Bu çabaların sonucu olarak 1934'te bu dört kaynağa ait çok sayıda eserin söz varlığının tarandığı Osmanlıcadan Türkçeye Söz Karşılıkları Tarama Dergisi, 1935'te de bu eserin dersine bir dizini olan Osmanlıcadan Türkçeye Söz Karşılıkları Tarama Dergisi, Türkçeden Osmanlıcaya İndeks yayımlanmış, aydınların, gazetecilerin ve genel olarak halkın yabancı kökenli kelimeleri kullanmak yerine bu kelimelerin burada belirtilen Türkçe (kimileri Türkçe kabul edilen) karşılıklarını kullanmaları tavsiye edilmiştir. *Türkçe Sözlük*'ün 1945'te yapılan ilk baskısında da bu iki eserde yer almayan çok sayıda "yeni kelime" önerilmiştir.

Arif Nihat Asya işte böyle hem siyasi hem kültürel anlamda karışıklığın hat safhada olduğu bir dönemde yetişmeye başlamış, Osmanlı'nın son dönemlerine ve Cumhuriyet'in ilk dönemlerine şahitlik etmiştir. Onun ilk eserini verdiği 1920 yılı ve sonrasında ülkenin içinde bulunduğu durumun da bir sonucu olarak edebiyatta millî konuların millî yapı unsurlarıyla işlendiği bir dönemdir. Arif Nihat Asya yukarıda da belirtildiği gibi hem bu iklimin hem de içinde bulundurarak yükselttiği düşünce dünyasının etkisiyle milliyetçi bir anlayışa sahip olmuş. Eserlerine de bu düşünce dünyasını bütün yönleriyle yansıtmıştır. Sanatçının dil anlayışının Ziya Gökalp'e yakın olduğu görülmektedir. "Ziya Gökalp'in Türk dilinin sadeleşmesi meselesinde ortaya attığı Türkçeleşmiş Türkçe anlayışını destekleyen Asya, bu hareketin tam karşısında olan tasfiyeci anlayışı da Ziya Gökalp'le aynı sertlikte eleştirir. Dil konusunda Ziya Gökalp'le aynı fikirleri savunan Asya, edebiyatın sosyal bir fayda içermesi konusunda da Ziya Gökalp'in halka yönelik fikrini destekler. Şiirlerini sade ve halkın anlayacağı bir dille yazan Asya, didaktik bir söylemle kaleme aldığı şiirlerinde halkı bilgilendirmeyi ve bilinçlendirmeyi amaçlar (Tepebaşı 2022: s. 257).

Arif Nihat Asya, bütün eserlerinde Türkçeye büyük bir hassasiyetle yaklaşmıştır. Türkçenin doğru kullanılması ve kurallara uygun yazılmasının gerekliliğine her fırsatta dikkat çeken sanatçı, zaman zaman yazılarını gönderdiği gibi yayımlamayan matbaacılardan da şikâyet etmiştir (Tepebaşı 2022: s. 91). Sanatçının bu hassasiyetinin altında onun öğretmen olmasının da büyük etkisi olmalıdır. Kimi eserlerinde tasfiyeci anlayışa da karşı çıkan Asya, dildeki bütün kelimelere Türkçe karşılık bulma çabalarını sığılık olarak değerlendirir ve sırf Türkçe olsun diye "uydurma kelimeleri" kullanmaya karşı çıkar (Tepebaşı 2022: s. 91).

Arif Nihat Asya bir röportajında “Dil canlı bir varlıktır doğru! Dilde sadeleşmek tabii bir yoldur doğru! Ama her harfiyle Türkçeleşen, tamamen bizim gönül kumaşımızın rengi, çizgisi olan bir kelimeyi dilimizden atmak neden?” (Bâkiler 2025: 28¹) diye sormaktadır. Asya’nın sadeleşme döneminde Türk Dil Kurumu’nun çalışmalarına bakışı şöyledir: “Acayip dildir Türkçe. “Acıklı” denir de, “acıksız” denmez. “Yavuklu” denir de, “yavuksuz” denmez. Ve “saklı” denir de, “saksız” denmez. “Gizli” bulunur ama “giz” diye de “gizsiz” diye de bir şey yoktur... “Öklü” bulunmaz, “öksüz” sayılamayacak kadar çoktur. Ama Dil Kurumu; yapar, yapmak istedi mi dediği olur, Olsun dedi mi. Öylesine bir Dil Kurumu ki bilinmez. Bulanık mıdır, duru mu? (Bâkiler 2025: 28)

İnceleme

Bu çalışmada Arif Nihat Asya’nın düz yazı eserlerindeki yeni kelimeler incelenmiştir. Yukarıda, sanatçının Türkçe hassasiyeti ve Türkçenin sadeleşme konusundaki görüşlerine değinilmişti. Bu görüşlere sahip olan, tasfiyeciliğe, Kurum’un dile kelimelerin yapısıyla oynayarak müdahalesine karşı çıkan sanatçının genel olarak yeni türetilerek dile kazandırılmaya çalışılan kelimeleri bilinçli olarak kullanmadığı düşünülebilir ancak eserleri okunmaya başladığında yeni kelimelerin hem sayıca hem de kullanım sıklığı bakımından çokluğu dikkat çekicidir. Bu sebeple sanatçının düz yazı eserlerinde geçen yeni kelimeler ve bu kelimelerin muhtemel kullanılma sebepleri araştırılmaya değerdir. Sanatçının düz yazı eserleri şunlardır: *Kanatlar ve Gagalar* (vecizeler 1945), *Enikli Kapı* (1964), *Terazi Kendini Tartamaz* (1967), *Tehdit Mektupları* (1967), *Onlar Bu Dilden Anlar* (Ankara 1970), *Aramak ve Söyleyememek* (1976), *Kanatlarını Arayanlar* (1976). Şunu da belirtmek gerekir ki bu eserlerin basımı sırasında yayınevini eserleri yeniden düzenlemesi sebebiyle basım, tarihî sıra ile yapılmamıştır. Bu durum bazı sorunlara yol açmakta, bazı verilerin yorumlanmasını zorlaştırmaktadır.

Bu çalışmadaki “yeni kelimeler” ifadesiyle Anadolu Türkçesinde kullanılmayıp dilde sadeleşme çalışmaları döneminde ve sonraki dönemlerde çeşitli kaynaklardan dile eklenmesi amaçlanan kelimeler kastedilmektedir. Aşağıda, Arif Nihat Asya’nın düz yazı eserlerinde tespit ettiğimiz yeni kelimeler sıralanmıştır. Bu kelimelerin ve sıklıklarının tespiti için Ahmet Yavuz Demirkır tarafından hazırlanarak 2018’de tamamlanan *Arif Nihat Asya’nın Nesirlerinin Söz Varlığı* başlıklı yüksek lisans çalışmasından yararlanılmıştır. Bu çalışmadan yararlanılarak sanatçının düz yazı eserlerinde 101 yeni kelime tespit edilmiştir. Yeni

1 Eserde sayfa numarası kullanılmamıştır. Bu ifadeler eserin “III. Türkçe Konuşmak” bölümünden alınmıştır. “İçindekiler” kısmına göre bu bölüm 27. sayfadan başlamaktadır.

kelimelerin tespiti sırasında *Meninski Sözlüğü* (1680), *Lehce-i Osmânî* (1876), *Kamus-ı Türkî* (1901) ve *Tarama Sözlüğü* (1965) kullanılmıştır. Bu eserlerde bulunmayan, buna karşılık *Osmanlıcadan Türkçeye Söz Karşılıkları Tarama Dergisi* (1934), *Osmanlıcadan Türkçeye Söz Karşılıkları Tarama Dergisi (Türkçeden Osmanlıcaya İndeks)* (1935), *Türkçe Sözlük* (1945) ve *Yeni Kelimeler Sözlüğü*'nde (1979) bulunan kelimeler "yeni kelime" olarak kabul edilmiştir. Yeni Kelimeler Sözlüğü'nde "yeni kelime" olarak kabul edilse de yukarıda sıraladığımız *Meninski Sözlüğü* (1680), *Lehce-i Osmânî* (1876), *Kamus-ı Türkî* (1901) ve *Tarama Sözlüğü*'nde (1965) bulunan kelimelerden türeyen kelimeler (Örneğin bu sözlüklerde bulunan *başar-* fiilinden türeyen *başarı* kelimesi) yeni kelime kabul edilmemiştir.

Açı 5	Boyut 2	Kurmay 2
Açıklama 5	Çekim 1	Kutsal 40
Aday 20 (adaylık)	Çekince 1	Olay 148
Akım 1	Çoğul 1	Oluş 2
Akın 4	Çoğunluk 1	Oluşum 2
Akıntı 1	Deney 1	Oturum 5
Akış 2	Denklem 1	Ödev 3
Anı 6	Dergi 36	Öğretmen 1
Anıt 8	Devrim 2	Önem 30 (önemli 31, önemsiz 4, önemsizlik 1)
Araç 4	Devrimci 1	Öner- 1
Asıltı 3	Deyim 8	Önerge 2
Aşım 1	Doruk 1	Özel 24, (özellik 3, özellikle 3)
Araç 4	Dönüm 6	Özenti 1 (özentsiz 1)
Artam 1	Dörtlük 1	Özgül 1
Basın 20	Durum 42	Özgür 1
Basınç 1	Duygu 33	Özlem 3
Başarı 27	Gelişim 1	Sağduyu 1
Başkent 3	Güven 34	Sorgu 4
Becerikli 1	İlgi 6	Soru 30
Beceriksiz 2	İlgilen- (ilgilendir- 4)	Sorumlu 20 (sorumluluk 7, sorumsuz 2)
Belge 1	İlgili 11	Sorun 1
Belirti 1	Kesin 8, (kesinen 1, kesinleş- 1, kesinlik 4)	Soyut 1,
Bilgin 4	Kızıluy	
Bitki 2		

Sömürge 3 (sömürgeci 1, sömürgecilik 2)	Tüzük 1	Yapmacık 5
Söylenti 1	Ulus 32	Yaratık 5
Söylev 2	Ulusal 5	Yatılı 2
Sözlük 2	Uluslararası 2	Yaygın 1
Tartışma 6	Uygula- 1 (uygulama 1, uygulan- 3)	Yayın 15 (yayınla- 1)
Taşit 4	Uygun 50 (uygunsuz 1)	Yerçekimi 1
Tepki 7	Uzay 1	Yeti 1
Toplam 1	Uzman 1	Yorum 16 (yorumla- 2, yorumlanabil- 1)
Toplantı 29	Üçgen 3	Yönetim 1
Toplum 17 (toplumca 1)	Ülkü 18, (ülküleştir- 1)	
Tüm 1	Üye 7, (üyelik 1)	

Arif Nihat Asya'nın düz yazı eserlerinde tespit ettiğimiz yukarıda sıralanan "yeni kelimeler" in bir bölümü aşağıda örnek incelemeye tabi tutulmuştur. Bu kelimelerin hangi kelimeye karşılık olarak teklif edildiği, ilgili kelimenin kullanım örnekleri, kelimenin söz konusu sözlüklerde bulunup bulunmadığı kelimeyle ilgili bölümde belirtilmiştir:

aday (20), adaylık (5) ← namzet (Tar.D(İ). s. 856)

namzet kelimesi sanatçısının düz yazılarında 6 kez kullanılmıştır.

bir aday sıfatı (KA,173)

milletvekili adayı (AA,130)

yılın hacı adayları (AVS, 39)

böyle konuşan bir milletvekili adayı (AVS, 155)

Men.S. (-), LO (-), KT (-), Tar.S. (-);

Tar.D(İ) (+) (s. 856), TS (1945 →) (+), YKS (+) (s. 71)

anıt 8 ← abide YKS (s. 72)

abide kelimesi sanatçının düz yazılarında 33 kez kullanılmıştır.

Sanatçının Abide başlığını taşıyan bir yazısı da vardır.

yüce bir anıt (K, 168)

güvenin anıtı (AVS, 275)

tekerlekli anıtlar (KA, 62)

anıtı bol şehirler (KA, 63)

Men.S. (-), LO (-), KT (-), Tar.S. (-);

Tar.D(İ) (-), TS (1945 →) (+), YKS (+) (s. 72)

araç 4 ← **vasıta** YKS (s. 72)

vasıta kelimesi sanatçının düz yazılarında 48 kez kullanılmıştır.
 arz u talep kaidesinin ortaya çıkardığı yeni araç (AVS, 27)
 Amerika ile Avrupa arasında haberleşme aracı (AVS, 218)
 savunma araçları (KA,151)
 Men.S. (-), LO (-), KT (-), Tar.S. (-);
 Tar.D(İ) (-), TS (1945 →) (+), YKS (+) (s. 72)

deney 1 ← **tecrübe**

tecrübe kelimesi sanatçının düz yazılarında 8 kez kullanılmıştır.
 Türk'ler üzerindeki deneyler (To.S, 252)

Men.S. (-), LO (-), KT (-), Tar.S. (-);
 Tar.D(İ) (-), TS (1945 →) (+), YKS (+) (s. 83)

durum 42 ← **hâl, vaziyet** Tar.D(İ) (s. 986)

hâl kelimesi sanatçının düz yazılarında 382, *vaziyet* ise
 5 kez kullanılmıştır.
 çok zor durum (To.S, 259)
 durumu pek iyi bilen yakın esnaf (AVS, 27)
 Fransa ile komşularını bir nevi alacaklı sayan fakat Türkiye'yi
 dilenci durumuna düşüren (AVS, 67)
 yani Türkiye'de, çalışabilecek durumda iki kişiden biri (AVS, 195)
 müşkül denebilecek bir durum (KA, 193)

Men.S. (-), LO (-), KT (-), Tar.S. (-);
 Tar.D(İ) (+), TS (1945 →) (+), YKS (+) (s. 89)

güven 34 ← **itimat, itibar, istinat** Tar.D(İ) (s. 1031)

itimat kelimesi sanatçının düz yazılarında 1, *itibar* ise 13 kez kullanılmıştır.
 muhalefet safının göstereceği güven (AVS, 197)
 yakında yapılmış kısmi senato seçimi neticelerinin ifade ettiği
 güvensizlik (AVS, 197)
 ne güven var ne başarı (AA, 310)
 şehrin güvenini bozacak hâl (KA, 185)

Men.S. (-), LO (-), KT (-), Tar.S. (-);
 Tar.D(İ) (+), TS (1945 →) (+), YKS (+) (s. 101)

kesin 8, (kesinen 1, kesinleş- 1, kesinlik 4) ← kat'i YKS (s. 110)

kati kelimesi sanatçının düz yazılarında 4, *katiyen* 5, *katiyet* ise 1 kez kullanılmıştır.

yüzde yüz denecek bir kesinlik (K, 169)

temyizi kabil olmayacak derecede kesin, itiraz götürmez, hatta savunma kabul etmez bir karar (AVS, 157)

Men.S. (-), LO (-), KT (-), Tar.S. (-);

Tar.D(İ) (+), TS (1945 →) (+), YKS (+) (s. 110)

olay 148 ← hadise, fenomen YKS (s. 117)

hadise kelimesi sanatçının düz yazılarında 50 kez kullanılırken *fenomen* sözüne hiç rastlanmamıştır.

eğri odun doğru odun olayı: K,113

dünyadaki en müspet olaylar: AA,93

çok eski bir olay: AVS,130

gazetelerle haberdar olmadığımız bir olay: AA,188

Men.S. (-), LO (-), KT (-), Tar.S. (-);

Tar.D(İ) (-), TS (1945 →) (+), YKS (+) (s. 117)

önem 30 (önemli 31, önemsiz 4, önemsizlik 1) ← ehemmiyet

YKS (s. 120)

ehemmiyet kelimesi sanatçının düz yazılarında 5, *ehemmiyetsizlik* ise 1 kez kullanılmıştır.

üç hâdisenin önemi (K, 63)

etler üstündeki damganın da önemi (AA, 152)

onca levhalardaki sayıların önemi (AA, 152)

imparatorluk zamanının felsefesi olan pederane veya adilane

mutlakiyet düsturunun önemi (AVS, 171)

otuz milyondan her birinin bir damla kanının önemi (AVS, 211)

Men.S. (-), LO (-), KT (-), Tar.S. (-);

Tar.D(İ) (önemek), TS (1945 →) (+), YKS (+) (s. 120)

özel 24 (özellik 3, özelliikle 3) ← hususi YKS (s. 122)

hususi kelimesi sanatçının düz yazılarında 8, *hususiyet* ise 1 kez kullanılmıştır.

belediye otobüsleri, veliler, sağlık imdat arabaları, özel vasıtalar ve itfaiye (To.S, 249)

özel bir üslup (AVS, 326)

özel yetiştirilmiş haberciler (AA, 299)

seninle bana mahsus bir özel telefon hattı (AA, 327)

bunun özel bir anlamı (AVS, 325)

heykel kaidesine benzer özel taht (KA, 95)

Men.S. (-), LO (-), KT (-), Tar.S. (-);

Tar.D(İ) (-), TS (1945 →) (+), YKS (+) (s. 122)

soyut 1 (soyutça 1) ← mücerret YKS (s. 131)

mücerret kelimesi sanatçının düz yazılarında hiç kullanılmamıştır.

... Soyut Mağazası (AA, 257)

klasik perspektif anlayışının soyutça tarifi (AVS, 327)

Men.S. (-), LO (-), KT (-), Tar.S. (-);

Tar.D(İ) (-), TS (1945 →) (+), YKS (+) (s. 131)

toplum 17 (toplumca 1) ← cemiyet YKS (s. 137)

cemiyet kelimesi sanatçının düz yazılarında 52 kez kullanılmıştır.

toplum hayatının en zaruri gündelik münasebetleri (To.S, 80)

cemiyet, insanlık, dünya, toplum, beynelmilel kardeşlik, sulh içinde beraberlik sözleri ve lâfları (To.S, 253)

toplum ideolojisi (AVS, 169)

toplumun her tabakası (AVS, 170)

Men.S. (-), LO (-), KT (-), Tar.S. (-);

Tar.D(İ) (-), TS (1945 →) (+), YKS (+) (s. 137)

tüm 1 ← tamam, tekmil, umum Tar.D(İ). (s. 1238)

tamam kelimesi sanatçının düz yazılarında 7 kez isim görevinde kullanılmıştır.

Bir uçurtma bilirim, tüm şikayeti ipindendi.”(Asya, 2009: 29)

Men.S. (-), LO (-), KT (-), Tar.S. (-);

Tar.D(İ) (+) (s. 1238), TS (1945 →) (+), YKS (+) (s. 137)

* TS 1945-1998’de sözcüğün «tümen» sözünün kısaltması olduğu belirtilmiştir.

üçgen 3 ← **müselles** YKS (s. 142)

Arifler, İlhanlar üçgeni (KA, 170)
bir Kemaller üçgeni (KA, 170)

Men.S. (-), LO (-), KT (-), Tar.S. (-);
Tar.D(İ) (-), TS (1945 →) (+), YKS (+) (s. 142)

üye 7 (üyelik 1) ← **aza** Tar.D(İ) (s. 1260)

aza kelimesi sanatçının düz yazılarında 1 kez kullanılmıştır.
bir kabine üyelerinin bir Meclis mensuplarının ağzı (K, 47)
öteki üyeler (AA, 186)
Parlamento üyeleri (AVS, 274)
maarifin kurmayı demek olan ve kültür alanının nizamlarını, talimatını
yapan heyetin üyeleri (KA, 143)
hakem heyeti üyeliği (KA, 167)

Men.S. (-), LO (-), KT (-), Tar.S. (-);
Tar.D(İ) (+) (s. 1260), TS (1945 →) (+), YKS (+) (s. 143)

* Tar.D.de sözcüğün *Radlof (I)*'den alındığı belirtilmiştir.
H. Eren'e göre sözcüğün Türk dillerine Moğolcadan geçmiş olma
ihtimali vardır (ETDES).

yayın 15 (yayınla- 1) ← **neşriyat** YKS (s. 149)

neşriyat kelimesi sanatçının düz yazılarında 5 kez kullanılmıştır.
yayın ve basın adamları (K 156)
büyük ve eski bir yayının müessesesi (AVS 16)
Keloğlan'ın yayının müdürü Reşat Güçlü (KA, 195)

Men.S. (-), LO (-), KT (-), Tar.S. (-);
Tar.D(İ) (-), TS (1945 →) (+), YKS (+) (s. 149)

Sonuç

Arif Nihat Asya, Türkçeci anlayışa sahip bir edip olarak Türkçeye sahip çıkmış, Türkçenin yabancı dillerden arındırılması, sadeleştirilmesi gereğini vurgulamıştır. Bir dilin zaman içinde yeni kelime kazanması olağan bir durumdur ancak dönemin aydınlarının pek çoğunun karşı çıktığı durum, kelimelerin doğal yollarla kazanılması değil yapay yollarla kazandırılmaya çalışılmasıdır.

Türkçenin tarihî dönemlerinde de yazarlar -özellikle metin çevirileri yaparken- dile yeni kelimeler kazandırma çabasında olmuşlardır. Uygur Türkçesinin söz varlığında böyle çok sayıda günlük yaşama ilişkin kelime veya terim bulunur ancak bu kelimeler çoğunlukla Türkçenin yapısına aykırılık göstermez. Oysa özleşme çabası sırasında önerilen kelimelerin bir bölümü (araç, ödev vb.) Türkiye Türkçesinde bulunmayan yapılar içermektedir.

Sanatçı, sadeleşmeden yana olmuş ancak dilde kullanılmakta olan kelimelerin atılıp yerine Türkçe olan (veya sanılan) ama çoğunluğun anlamadığı kelimelerin getirilme çabasına karşı çıkmıştır. Sanatçının eserlerinde kullandığı yeni kelimelerin, ilk sanatçılığında son yıllarına giderek arttığı gözlenmektedir. Sanatçının başından beri Türkçeyi önemseydiği ve sade Türkçe yanlısı olduğu bilinmektedir. Buradan hareketle onun Türkçe kelimelere değil, uydurulmuş Türkçe kelimelere karşı olduğu söylenebilir. Sanatçının eserlerinde çok sayıda “yeni kelime”nin olması kısmen kişisel değişimini yansıtmakla birlikte asıl olarak söz konusu kelimelerin zaman içinde tutunmuş olmasından kaynaklanmaktadır. Dikkat edilirse sanatçının eserlerinde kullandığı yeni kelimelerin kullanılma sayısı, bu kelimelerin halk arasında günümüzde kullanılma sıklığıyla benzerlik göstermektedir. Bu kelimelerin tutunmuş olmasının önemli sebeplerinden biri de söz konusu kelimelerin anayasada, kanunlarda, tüzüklerde ve/veya Millî Eğitim Bakanlığının çeşitli yayınlarında kullanılmasıdır. Bu anlamda 1930’lu yıllardan 1960’lı yıllarda dâhil olmak üzere Türkçe kelimelerin ağırlık kazandığı gözlenmektedir. 1921 Anayasası’nda (Teşkilât-ı Esasiye Kanunu) yer alan birçok kelime 1961 Anayasası’nda yerini Türkçe kelimelere bırakmıştır. Bu konuda 1961 Anayasası’nda yer alan *başkent* kelimesinin 1921 Anayasası’nda *makarr* sözüyle karşılanmıştı. Bunun gibi 1921 Anayasası’nda hiç geçmeyen *aday* kelimesinin 1961 Anayasası’nda defalarca kez kullanıldığı görülür.

Arif Nihat Asya’nın eserlerindeki bazı kelimeleri (örneğin müselles yerine üçgen, murabba yerine kare), eserlerinin ikinci baskısında yeni kelimeler ile değiştirdiği tepebaşı (2022: s. 315) tarafından belirtilmiştir. Sanatçının eski kelimelerde ısrar etmek yerine zaman içinde yeni kelimeleri tercih etmesinin bir nedeni de onun toplumsal duyarlılıkla hareket ederek dönemin okurunun kendini okumasını ve anlamasını istemesi olmalıdır.

Kısaltmalar

- AA: *Ayın Aynasında* → Asya, A. N. (1976a)
 AVS: *Aramak ve Söyleyememek* → Asya, A. N. (1975a)
 ETDES: *Eren Türkçenin Etimolojik Sözlüğü* → Eren, H. (2020).
 K: *Kubbeler* → Asya, A. N. (1976b)
 KA: *Kanatlarını Arayanlar* → Asya, A. N. (1976c)
 KT: *Kamus-ı Türkî* → Şemseddin Sami, (1901 [1317]), (2011)
 LO: *Lehce-i Osmânî* → Ahmed Vefik Paşa (1876 [1306]), (2000)
 Men.S: *Meninski Sözlüğü* → Meninski F. à M. (2000)
 Tar.D(İ): *Tarama Dergisi (İndeks) → Osmanlıcadan Türkçeye Söz Karşılıkları Tarama Dergisi, Türkçeden Osmanlıcaya İndeks* (1935).
 Tar.S: *Tarama Sözlüğü* → *Tarama Sözlüğü* (1965)
 To.S: *Top Sesleri* → Asya, A. N. (1975b)
 TS: *Türkçe Sözlük* → *Türkçe sözlük* (1945-2023)
 YKS: *Uydurma Olan ve Olmayan Yeni Kelimeler Sözlüğü* → Timurtaş, F. K. (1979)

Kaynaklar

- Ahmed Vefik Paşa, (1876 [1306]) *Lehce-i Osmânî I-II*. Tabhane-i Amire Matbaası, İstanbul.
 Ahmed Vefik Paşa, (2000) *Lehce-i Osmânî*. (Haz.: Recep Toparlı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
 Asya, A. N. (1975a). *Aramak ve Söyleyememek*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
 Asya, A. N. (1975b). *Top Sesleri, Terazi Kendini Tartamaz, Onlar Bu Dilden Anlar*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
 Asya, A. N. (1976a). *Ayın Aynasında*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
 Asya, A. N. (1976b). *Kubbeler*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
 Asya, A. N. (1976c). *Kanatlarını Arayanlar*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
 Bâkiler, Y. B. (2025). *Arif Nihat Asya*. (Tıpkıbasım). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
 Demirkır, A. Y. (2018). *Arif Nihat Asya'nın Nesirlerinin Söz Varlığı*. Sakarya üniversitesi sosyal bilimler enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
 Eren, H. (2020). *Eren Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü*. (Haz.: Prof. Dr. Şükrü Halûk Akalın). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
 İnan, A. (1969). "Atatürk Devrine Ait Bir Hatıra". *Türk Kültürü* 85, s. 20-22.
 Levend, A. S. (1960). *Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
 Meninski F. à M. (2000). *Thesaurus Linguarum Orientalium Turcicae - Arabico - Persicum Lexicon I-VI*. (Hazırlayanlar: Stanislaw Stachowski ve Mehmet Ölmez). Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi: 27-32, İstanbul: Simurg Yayınları.
Osmanlıcadan Türkçeye Söz Karşılıkları Tarama Dergisi (1934). Ankara: Türk Dili Tetkik Cemiyeti.
Osmanlıcadan Türkçeye Söz Karşılıkları Tarama Dergisi, Türkçeden Osmanlıcaya İndeks (1935). Ankara: Türk Dili Tetkik Cemiyeti.

- Şemseddin Sami, 1901 [1317]. *Kamus-ı Türkî*. İkdam Matbaası, İstanbul.
- Şemseddin Sami, (2011). *Kamus-ı Türkî* (Haz.: Paşa Yavuzaslan), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Tarama Sözlüğü* (1965), (XIII. Yüzyıldan Beri Türkiye Türkçesiyle Yazılmış Kitaplardan Toplanan Tanıklarıyla). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Tepebaşı, A. (2022). *Arif Nihat Asya Hayatı, Sanatı ve Eserleri*. Ankara üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- Timurtaş, F. K. (1979). *Uydurma Olan ve Olmayan Yeni Kelimeler Sözlüğü*. Ankara: Umur yayınları.
- Tulum, M. (2011). *XVII. Yüzyıl Türkçesi ve Sözvarlığı*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türkçe Sözlük* (1945-2023). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

ARİF NİHAT'IN ANTOLOJİLERDE GÖRÜNÜŞÜ VE BUGÜNKÜ ŞAİRLERCE ALGILANIŞI

Prof. Dr. Turan KARATAŞ

Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi (ASBÜ)
Sosyal ve Beşerî Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi

Fazla bir zaman geçmedi, yirmi otuz yıl önce seçki kitapları muteberdi. El altında, baş ucunda bulundurulurdu. Adında müntehabat, güldeste, numune, antoloji kavramlarından birinin bulunduğu bu kitaplar, okuru arama tarama zahmetinden kurtarır; bir birikimin ve beğeninini seçtiği örnekleri bir arada okura sunardı. Kapağında adımın yer aldığı ilk çalışmam da bir seçki idi. Çeyrek asır evvel hazırladığım bu kitap vesilesiyle antolojilerle epeyce vakit geçirdim, içli dışlı oldum. Antoloji terimi hakkında uzunca bir inceleme de yazdım o derlememin girişine.

Bu uzun birliktelikten olacak şiir seçkilerine özel bir ilgim, sevgim vardır. Diyeceğim, seçkiler, bilhassa meslek hayatımda ayrı bir yer tutar. Bir şairin antolojilere girip girmediğini, hangisinde kaç şiiriyle yer aldığını merak ederim. Evvela seçkilerde var mı yok mu diye, sonra hangi şiirlerine yer verildiğine bakarım bir şairi araştırırken. Bu görünüşü, şairin ait olduğu edebiyattaki yerine ve algısına dair bir işaret sayarım. Edebiyat kanonunun, bir çeşit onayıdır kanaatimce, şairin belli başlı seçkilerde şiirleriyle görünmesi.

Bir şairin şiir seçkilerinde yer bulup bulmaması yahut sayısı değişen farklı eserleriyle görünmesinin sebepleri ne olabilir? Ortaya çıkan tablodan hangi sonuçlara varabiliriz yahut nasıl yorumlar yapabiliriz? Bu araştırmada hedeflenen aşağı yukarı budur. Fakat belirlediğim antolojilerin bir kısmı Arif Nihat Asya'dan şiir almadığı için, araştırmama bir ilave yaptım: Bugünkü şairlerin bazılarının görüşüne başvurdum. Elde ettiğim bulgular, ulaştığım sonuçlar; onlardan hareketle yaptığım yorumlar, Arif Nihat'a ve onun şiirine dair yeni görüşlere kavuşmamıza vesile olur diye düşünüyorum.

Neler gördüm?

İsmet Özel bir vakitler, “Arif Nihat şair değildir, fakat ‘Savaş bizi karlı dağlara götürdüğü gün’ diye bir dizesi vardır” demiş. Bu anekdot herhangi bir yerde kayıtlı değil. Edebiyatçılar arasındaki konuşmalarda söyleniyor. İsmet Özel böyle bir şey demiş olabilir mi, mümkündür. Ona yakışır bu türden keskin ve artistik çıkışlar. Bu görüşe, Koca Ragıp Paşa’nın diliyle cevap vermek isterdim: “Eğer maksûd eserse mısra-ı berceste kâfidir.”

Hemen birçok şairin olduğu gibi, Arif Nihat’ın da zayıf şiirleri var. Şiirlerinin bir kısmında edebî kıymeti geri plana attığını görmekteyiz. Yoğrulmamış fikirle doldurduğu manzumeleri az değildir. Tabiatıyla onun da bir dünya görüşü, ideolojisi, bir düşünme biçimi var. Bunlarla şekillenen bir bakışı yazdıklarında açıkça görmek mümkün. İnancını ve ülküsünü şiirlerinde çok zaman bir estetik kalıba büründürmeden söylediği ortadadır. Bütün bunlara rağmen, yirminci yüzyıl Türk şiiri toplamından bir seçme yapıldığında Arif Nihat’ın görmezden gelinmesi düşünülemez. Şu üç şiiri, “Bayrak”, “Fetih Marşı”, “Naat” böyle bir seçkiye girecek kıymettedir.

Hazırlayacağı antolojiye şiir seçerken eserin edebî kıymetine değil de şairin dünya görüşüne, inancına ehemmiyet veren edebiyatçılar, araştırmacılar vardır. Arif Nihat’ın bazı kesimlerin hoşuna gitmeyecek ideolojik bir tutumu olduğu için, her antoloji sahibi onun eserlerine aynı hizada bakamamıştır maalesef. Edebî kıymet yerine inancı ölçüt olarak kullananlar olmuştur.

İNCELENEN ANTOLOJİLER VE SEÇİLEN ŞİİRLER¹

Hüseyin Karakan, *Şiirimizin Cumhuriyeti*, 1958.

Seçilen şiirler: “Ağıt”, “Akarsu”, “Asil”, “Dal”, “Rübailer”, “Kubbe-i Hadra”. 6 şiir.

Sabahattin Batur, *Yeni Şiirimiz*, 1960.

Seçilen şiir: Yok.

Necdet Evliyagil ve Ümit Yaşar Oğuzcan, *Ajans Türk Takvimi Şiir Antolojisi (1961) - Çağdaş Türk Şiiri*, 1961.

Seçilen şiirler: “Bayrak”, İki rubai. Üç şiir.

Mehmet Kaplan vd., *Atatürk Devri Türk Edebiyatı II*, 1982.

Seçilen şiir: “Köyümün Kızları”². Bir şiir.

1 Şiirlerin sıralaması, kitaplardaki gibidir.

2 Bu kitap Atatürk devrinde yayınlanan eserlerden yapılan bir seçki olduğu için, Arif Nihat’ın sonraki yıllarda çıkan şiirleri değerlendirmeye alınmamış. Bu sebeple bir şiir seçilmiş.

Memet Fuat, *Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi*, 1985.

Seçilen şiir: Yok.

Ataol Behramoğlu, *Son Yüzyılın Büyük Türk Şiiri Antolojisi 1*, 1987.

Seçilen şiir: Yok.

İlhan Geçer, *Cumhuriyet Döneminde Türk Şiiri*, 1990.

Seçilen şiirler: “Bayrak”, “Fetih Marşı”, “Murat”, “Tespîh”, “Rubailer”. 5 şiir.

İlhami Soysal, *20. Yüzyıl Türk Şiiri*, 11. bs. 2009.

Seçilen şiirler: “Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor”, “Bayrak”. İki şiir.

İ. Parlatır-İ. Enginün-O. Okay-Z. Kerman-K. Yetiş-N. Birinci, *Güzel Yazılar: ŞİİRLER*, 1997.

Seçilen şiirler: “Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor”, “Destan”, “Devler”, “Çocuk ve Ağaç”, “Fetih Marşı”. 5 şiir.

Hasan Ali Kasır, *Şiir Defteri*, 1997.

Seçilen şiirler: “Fetih Marşı”, “Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor”, “Kubbe-i Hadra’dan”. Üç şiir.

Metin Celal, *Cumhuriyet Dönemi Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi*, 1998.

Seçilen şiir: Yok.

Mehmet H. Doğan, *Yüzyılın Türk Şiiri (1900-2000)*, 2001.

Seçilen şiir: Yok.

Mehmet Çetin, *Tanzimat’tan Günümüze Türk Şiiri Antolojisi*, 3.bs, 2002.

Seçilen şiirler: “Dua”, “Hazret-i Peygamberin Vefatı”, “Naat”, “Mektup I”, “Yol”, “Fetih Marşı”, “Kubbe-i Hadra D/II”, “Kubbe-i Hadra E/VII”, “Kubbe-i Hadra F/X”, “Kubbe-i Hadra G/III”, “Fetih”, “Yavrular”. 12 şiir.

Şerif Aktaş, *Yenileşme Dönemi Türk Şiiri ve Antolojisi 2 (1920-1940)*, 2002.

Seçilen şiirler: “Kadehler”, “Doğmak”, “Onlar”, “Bayrak”, “Masallarla”, “Destan”, “Yuvalar”, “Yahya Kemal”, “Sanat”, “Ey Gün”, “Kalk Yiğidim”, “Yol”. 12 şiir.

Asım Bezirci-Kemal Özer, *Dünden Bugüne Türk Şiiri III – Yeni Şiir [1900-1940]*, 2003.

Seçilen şiirler: “Bayrak”, “Fetih Marşı”, “Rubailer”. Üç şiir.

Enis Batur vd., *20. Yüzyıl Türk Şiiri – 100 Şair 100 Şiir*, 2006.

Seçilen şiir: “Fetih Marşı”. Bir şiir.

Prof. Dr. Şerif Aktaş ve Mehmet Çetin seçkilerinde Arif Nihat'ın en fazla şiirine yer veren araştırmacılar. 12'şer şiir almışlar. Prof. Dr. Aktaş, şairin en güzel iki, üç şiirinden biri olan "Naat"i beğenmemiş olmalı ki, kitabına almamış. Bu tercih, estetik bir bakıştan çok galiba ideolojiktir. Başka bir ifadeyle Şerif Hoca'nın dine mesafeli oluşunun neticesidir.

Bu araştırmanın neticesinde Arif Nihat Asya'nın en beğenilen şiirinin "Bayrak" olduğunu görüyoruz. İncelenen 16 antolojinin altısı, Asya'dan şiir almamış. Diğer on seçkiden beşi "Bayrak" şiirine yer vermiş. Bu seçim sonucunda Arif Nihat'ın en çok tercih edilen şiiri belirmiş oluyor. Kuşkusuz iyi bir şiir olduğu için, Arif Nihat'ın şiirlerine yer veren on antolojiden beşinin tercih ettiği, başka bir deyişle seçmeye değer bulunduğu "Bayrak" şiirini bir kez daha okumakta yarar var:

Ey mavi göklerin beyaz ve kızıl süsü...
 Kız kardeşimin gelinliği, şehidimin son örtüsü,
 Işık ışık, dalga dalga bayrağım,
 Senin destanını okudum, senin destanını yazacağım.
 Sana benim gözümle bakmayanın
 Mezarını kazacağım.
 Seni selamlamadan uçan kuşun
 Yuvasını bozacağım.
 Dalgalandığın yerde ne korku, ne keder...
 Gölgede bana da, bana da yer ver!
 Sabah olmasın, günler doğmasın ne çıkar:
 Yurda ay-yıldızının ışığı yeter.
 Savaş bizi karlı dağlara götürdüğü gün
 Kızılığında ısındık;
 Dağlardan çöllere düşürdüğü gün
 Gölgene sığındık.
 Ey şimdi süzgün, rüzgarlarda dalgalı;
 Barışın güvercini, savaşın kartalı...
 Yüksek yerlerde açan çiçeğim;
 Senin altında doğdum,
 Senin dibinde öleceğim.
 Tarihim, şerefim, şiirim, herşeyim:
 Yer yüzünde yer beğen
 Nereye dikilmek istersen
 Söyle, seni oraya dikeyim!

Yaşayan şairlerimizin görüşleri:

Şiir bilgisine güvendiğim, çoğu edebiyat dergilerinde yayın yönetmenliği yapmış, şiir üzerine yazılar kaleme almış yaşayan şairlerimizin bir kısmıyla küçük bir soruşturma yaptım. Onlara “20. Yüzyıl Türk şiirini temsil eden bir seçki hazırlasaydınız, Arif Nihat Asya’nın şiirlerine yer verir miydiniz?” diye bir soru yönelttim. İkiisi hariç diğerleri, sağ olsunlar soruşturmama cevap yazdılar. En doyurucu cevabı Ömer Erdem’in yazdığını özellikle belirtmeliyim. İşte, yaşayan şairlerimizin Arif Nihat Asya ile ilgili değerlendirmeleri:

Abdülkadir Budak: Şairin öteki şiirlerine geçmeyi engelleyen “Bayrak” şiiri hariç, gözden kaçmış iyilerini seçerek antolojiye alırdım. Arif Nihat Asya şiir haritamızı genişletecek adlardan biridir.

Ahmet İnam: Alınmalı, çünkü bir anlayışı, beğeniyi temsil etmektedir.

Ahmet Murat: Kapsamlı bir seçki olacaksa almamak olmazdı. Ama en temsil edici ya da öncü şiirlerden oluşan, diyelim ki 50 şiirlik bir seçkimde yer almazdı.

Ali Ayçil: Alırdım çünkü antolojilerin çeşitliliği göstermek gibi bir sorumlulukları da olmalıdır.

Arif Ay: Arif Nihat Asya’yı seçki yapsaydım alırdım elbet. Kendine özgü şiir dili olan bir şairdir.

Baki Asiltürk: 20. Asır Türk şiirine ilişkin geniş bir seçki yapsam Arif Nihat’a yer veririm. “Bayrak” şiirini ve rubailerinden bir ikisini seçerdim.

İhsan Deniz: Alırdım. Kendine ait bir dünyası, estetik bir hacmi, şiirinin çeperlerini koruyan hassasiyeti gibi unsurlar dolayısıyla.

Mehmet Can Doğan: 20. Yüzyıl Türk şiirini temsil eden bir seçki hazırlasaydım, Arif Nihat Asya’yı ve muhtemelen bir biçimde şöhret edinmiş başka bazı şairleri de almazdım. Bununla birlikte “şöhret” oluşları münasebetiyle adlarını anardım.

Ömer Erdem: Tereddütsüz alırdım. Çünkü 20. Yüzyıl birbirinden farklı tecrübelerle ilerler şiirimizde. Hele 1960 sonrasında adına toplumculuk denilen ceyranın hepten ideolojik bir karaktere büründüğü hatırdı tutulursa, Arif Nihat Asya’yı da toplumculuğu başka yönden ‘geçmiş’ bir şair olarak görmezden

gelemeyiz. Şiir antolojisini yaparken kendi zevkimizin öznelliğinden öte genel toplamın farklılığına bakılmalıdır. Ayrıca seçtiğimiz her şairin görüşlerini paylaşmak durumunda değiliz. Farklar içinde bir farktır Arif Nihat Asya.

Sonuç

Antoloji hazırlayanlardan bazılarının seçkilerine Arif Nihat'tan şiir almamaları nı, dönemsel bir tutum, salt bir estetik kaygı olduğunu sanmıyorum. Asya'nın şiirini kısmen zayıf bulmuş olanların bulunduğunu tahmin ediyorum, fakat asıl sebebin ideolojik olduğunu rahatlıkla söyleyebilirim. Dönemlerinde şiir bilgisine güvenilen, şiir üzerine onlarca yazı kaleme alan Memet Fuat, Mehmet H. Doğan, Ataol Behramoğlu, Arif Nihat'ın milliyetçi ve dinî hassasiyetleri nedeniyle onun şiirlerini görmezden gelmiş olmaları, diye düşünüyorum.

Bu üç “şiirbilir” ideolojik bağnazlıkla Arif Nihat'a yer vermemişler seçkilerinde. Beri yanda, rahmetli Yavuz Bülent Bakiler'in bir konuşmasında şöyle dediği aklımdadır: “Yasak olduğu yıllarda Nazım Hikmet'in kitaplarını Bulgaristan'dan getirip okudum. Türkçesi güzel, 10 veririm, ama silik kalır bir Arif Nihat Asya'nın yanında.” Sanat ve edebiyatta ülkünün, inanışın tek ölçüt sayıldığı bakışlar böyledir ve doğal olarak eksiktir maalesef.

Bugünkü şairlerden sadece birisi, Arif Nihat'la duyuş, düşünüş yakınlığı olduğunu sandığım Mehmet Can Doğan'ın cevabı “almazdım” şeklindeydi. Doğrusu beni de şaşırtan bir cevap oldu. İki şair de (Ahmet Murat ve Baki Asiltürk) geniş bir seçki olacaksa alabileceklerini belirttiler. Şairlerin alma gerekçeleri içinde, seçkilere dair dikkate değer tespitler de var. Söz gelimi, şairin “bir anlayışı, bir beğeniyi temsil etmesi”; “antolojilerin çeşitliliği göstermek gibi bir sorumlulukları da olmalıdır”; şairin “kendine ait bir dünyası” vardır; “Şiir antolojisini yaparken kendi zevkimizin öznelliğinden öte genel toplamın farklılığına bakılmalıdır. Ayrıca seçtiğimiz her şairin görüşlerini paylaşmak durumunda değiliz.” görüşleri bizim için değerliydi.

Son söz; Arif Nihat Asya, edebiyat kamusunun çoğunca görmezden gelinmeyen bir şairdir. Yer yer keskin söyleyişine rağmen Türk şiirinde kendine has bir yeri olduğu ortadadır.

SEMPÖZYUM FOTOĞRAFLARI

“ Bazı insanlar yazdıklarıyla değil, yaşadıklarıyla şiir olur. Arif Nihat Asya, yaşadığını yazan, yazdığını yaşayan bir ruhtur. Naifliğiyle, dürüstlüğüyle, şahsiyetindeki bütünlükle sadece bir şair değil; O, mukaddes ve nazlı bayrağın güvenli gölgesinde; sesiyle, kalemiyle, tavrıyla milletin varlığına anlam katan bir duruştur. Eserleri yalnızca bir sembol değil; imanla yoğrulmuş bir estetik derinliğin, bir vicdanın, bir istikamet bilincinin ifadesidir. Şiirlerinde hem Âkif'in vakarını hem Mevlâna'nın hikmetini duyarız. 'Selimiye', 'Kubbeler', 'Kubbe-i Hadra' gibi; Şiir, onun için kelimelerle değil, kalple yazılan bir ibadettir. Söz, onun elinde şekil değil, nefes olur; her dizesi bir dua, her imgesi bir çağrıdır. ”

Hacettepe Mahallesi Hamamönü Sokak No: 28 Altındağ/ANKARA
Tel: 0312 324 25 45 Faks: 0312 324 25 46
www.maiv.org.tr | maiv@maiv.org.tr